

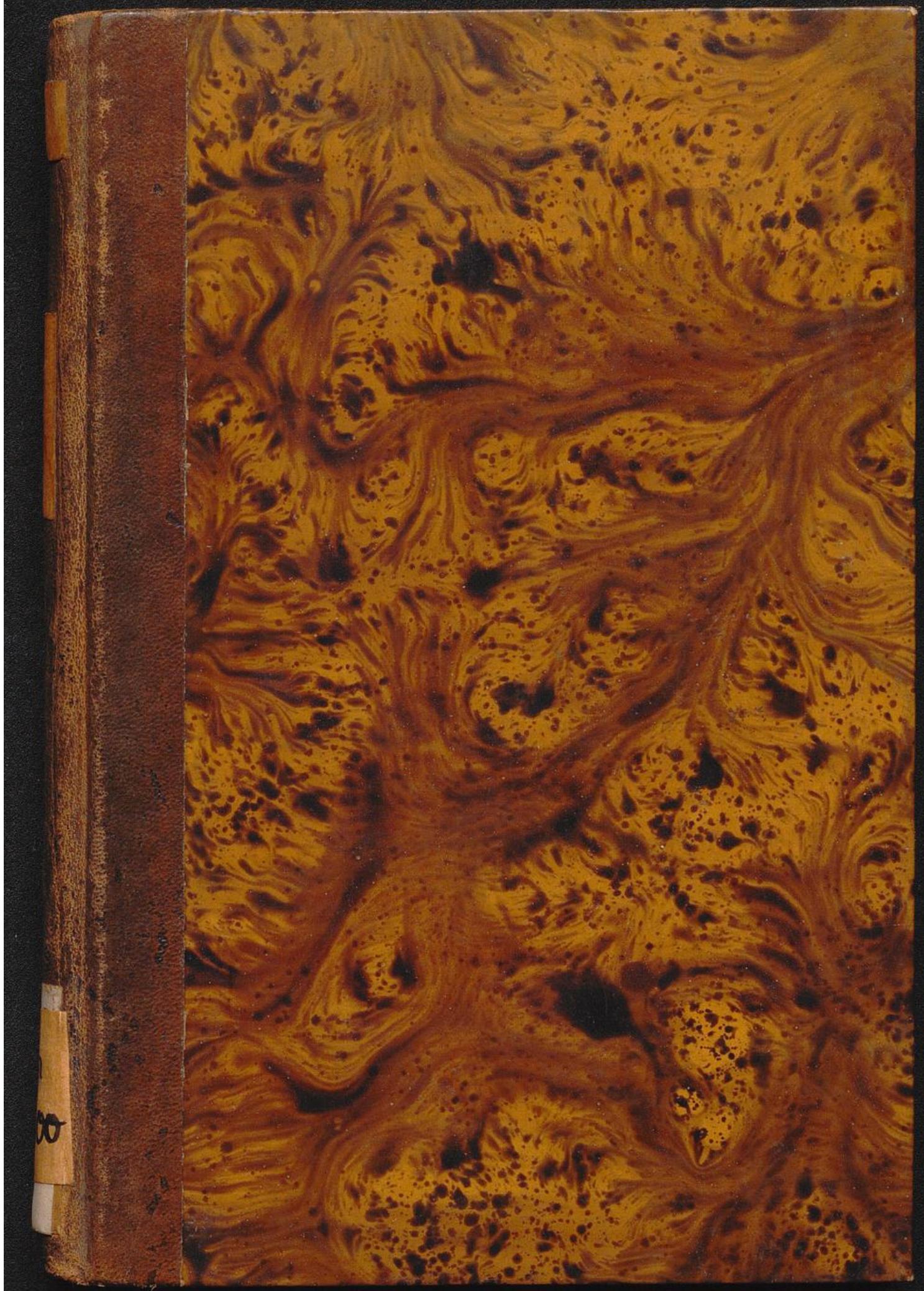
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nic. Clenardi Epistolarvm Libri Dvo

Clénard, Nicolas

Antwerpen, 1566

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70781](#)

Th. 6100.

H

N I C . C L E N A R D I ,
E P I S T O L A R V M
L I B R I D V O .

Q V O R V M posterior iam primum
in lucem prodit.

Lib. coll. soc. Jesu Radib.

A N T V E R P I A ,
Ex officina Christophori Plantini.
clo. Io. LXVI. &c
C V M P R I V I L E G I O .

Liber reg
P

S. X .
44.

C. PLANTINVS LECTORI
BENEVOLO S.

Ca. Clusij.

CV M nuper Carolus Clusius vir doctus & ad rem literariam promouendā promptissimus, ex Hispanijs rediens, ad me pro antiqua nostra familiaritate salutandi gratia diuertisset, ille, ut est ingenij sui candor, quæ illinc secum rara exportarat, nobis ostendit. Inter quæ cùm essent Nic. Clenardi viri doctissimi epistolæ quamplurima nunquam editæ, lepide iuxta & erudite; rogaui, carum mihi faceret copiam, ut, ubi primum liceret, me aūspice omnium in oculis, ut dignæ erant, apparerent. Fecit ille pro suo more, & nostra necessitate lubentissimè. Quia autem intelligebam ipsum Clenardum, quoad vixit, D. Iacobo Latomo Theologo doctiss. unice carum semper fuisse, ut etiam epistolæ testificatur, conatus sum rescire, num idem aut alius quispiam propositum hoc nostrum adiuuare posset. Aduuit verò ille, non quidem accessione aliqua, sed opportuno cōsilio, admonens, ut alterū eiusdem Clenardi epistolarum librum, semel atque iterum euulgatum, præponeremus: præsertim cùm iamdiu exemplaria passim desiderarentur. Quod consiliū quanti fecerimus, facile tu amice lector, cuius causa omnia cupimus & facimus, ex operis titulo intelliges. Vale. Antuerpiæ, ex officina nostra typographica, Kal. Martij. Anno 15. I. 1561.

NICOLAI CLENARDI

EPISTOLARVM LIB. I.

¶ NICOLAVS CLENARDVS DOMINO
IACOBO LATOMO PRAECEPTORI
OBSERVANDO, S. D.

¶ **N**ON dubito, charissime præceptor, quin
sæpius discipulum accusaueris, quod toto
quadriennio vix binas literas miserit. Si fa-
ctum id putas obliuione tui, audacter ipse
viciissim iudicium tuum damnabo, qui lō-
ginquitate loci amicitiam dirimi putaueris. Cur ergo
alios, inquies, crebrò salutasti, me vix vnquam? Cur
etiam anno superiore, cùm fratrem germanum dimit-
teres, Latomi tui non meministi? Hic enim iam omnem
præcudit causationē, de inopia vel perfidia tabellario-
rum. Accipe ergo excusationem non peccati, sed silen-
tij. Cùm primū veni Salmanticam, & futurum vide-
bam, vt ibi aliquandiu subsisterem, nihil magis erat in
votis, quam vt te præcipue de rebus meis certiorem fa-
cerem. Verūm homo, vt scis ipse, domesticis parietibus
magis delectatus, quam luce publica, nullam prorsus
reperiebam nunciorum commoditatem. Aberat aula
Cæsaris Methymnæ, vnde propter veredarios spes ali-
qua nobis affulserat, in ipsa vero Academia fermè solus
eram è nostratis, & quotquot amicos nactus eram,
Hispani erant, nec desiderio meo conducebant. Quid
igitur facerem stupidissimus homuncio, qui tanquam
plumbeus semper vixerim in huiusmodi humanis ne-
gotijs, scilicet expectabam dum felix aliquis incideret
casus, quando consilio viam inuenire non poteram. Et
ecce subito Minorita quidam me nihil tale suspicātem,
vltrò adiit, iubetque literas expediam: se enim intra
biduum abiturum in Flandriam. At vide quam sinistre
fuerim usus tam bona occasione: dum studio plurimis

A 2 sedulus

NICOL. CLENARDI

4 sedulus satisfacere, viles modò schedas effudi, quòd
tamen multis amicis justis literis salutandis, ne octo qui-
dem dies satis fuerant. Retaliasti tu festiuiter sanè, &
per eundem tabellarium chartulam remisisti, abiectam
alioqui nisi fuisset tūra, & honore ac titulo præceptoris 5
cōmendaretur. Agnoscebam protinus culpam meam,
& exprobratam ridebam contractiorem epistolam. Di-
stuli tamē placare offensum fortè animum tuum, quòd
iam tum cœperant res meæ vt cunque nutare, & modò
videbar sedem stabilem habiturus Salmanticæ, propter 10
linguarum trium professionem: nūc contrà de adeun-
da quidam somniarant Italia, quòd propediem abiturus
erat discipulus meus, filius Proregis Neapolitani, &
animus erat tibi omnem vitæ meæ fabulam conscribe-
re. Dum sic suspensus aliquandiu cessarem, & iam pa- 15
rum de tabellariis cogitarem, menses aliquot labuntur,
deposito penitus scribendi animo, donec certius quip-
piam de statu meo contingeret. Quid ergo tandem fa-
ctum est? Amicorum precibus dedi, vt professionem 20
publico salario susciperem, cùm longè alia mecum
agitarem. Vix duodecim credo abierant dies, cùm ecce
mihi adest legatus è Lusitania, proposita conditione
Regis, & ocio copiosissimo. Quod ego vlnis obuiis ar-
ripui, mirante vniuersa Salmantica, quæ tamen abeun-
tem honesto prosecuta est viatico. Hic rursum exclu- 25
ditur propositum meum, & profectio Lusitanica lite-
ras isthuc proficisci vetuit: nimirum vt simul atque huc
venissem, omnia ad plenum tibi per ocium scriberem.
Vbi Eboram perueni, dedi aliquid literarum ad amicos,
sed in præsens non memini, nisi quòd deinde laboraue- 30
rim eadem inopia tabellionum: & si quid scripsi, in ca-
sum potius misi, quām spe certa futurum vt literæ red-
derentur. Sed hæc omnia, inquies, pensare poterat tuus
frater. Audi quæso & hanc infelicitatem. Putabam ho-
minem hic permansurum, nam ex meorum literis suspi- 35
cabar ea gratia missum à parentibus, vt apud mercato-
rem quempiam negotiorum rationem perspiceret, ef-
fec i

feci hīc facile, ut meus hospes D. Iohannes Paruus, frātrem commendaret Carolo Correo mercatori Gallo, qui agit Vlyssipone. Verūm ego imprudens, confectis epistolis, disco fratri in totum displicere Lusitaniam, de s quo certē nō magnopere dolui, tum propter adolescentem ipsum, quem videbam in perditissima iuuenium colluuione versaturum: adeò perditè viuit iuuentus Hispanica, aut vt verius dicā nostras iuuentus, postquam huc se se contulerit, tanta est flagitio & vitæ licentia, maximē Vlyssipone, vbi fratri viuendum fuerat: tum ergo ipsius nomine, tum mei quoque gratia sic sati gaudebam, qui turbam alioqui metuere debebam, & aliquantis per deuorare molestias fraternalis. Ad hunc modum spe retinendi hominis præcisa, consilium fuit, 15 vt tametsi redire statuisset, potius tamen interim dum aliqua solueret nauis, inter mercatores viueret, & vel obiter quid disceret, quām hīc in ocio & tēdio sine fructu hæreret. Vnus credo exactus iam erat dies, cūm audimus appulsas naues, & quasdam adornare abitum, 20 Ibi verò nihil prius fuit, quām vt quamprimum frater discederet Vlyssiponem, & raptim vnam atque alteram epistolam conscripsi ad parentes, & ad patruum: nimirūm per ocium omnes amicos salutaturus, & fasciculum grandem missurus ad fratrem: neque enim credebamus tam citò illum abiturum in patriam. Verūm vt vbiique sim à literis mittendis exclusissimus, simulatq; ingressus est ille ædes Caroli Correi, nunciatur nauta Zelandus abiturus. Pernoctauit itaque Vlyssipone, & postridie profectus est. Habes molestas rationes taciturnitatis meæ: verūm condonabis, & quando verboſas tantūm nos scribimus literas, nō sententiosas, è multitudine & inepta verborum congerie, saltē epistolæ scribendæ voluntatem colliges. Pergamus igitur in fabula, & ineptiamus ad saturitatem, apud humanissimū 25 præsertim virum, quiq; ut coram me nugantem non solebat reijcere, ita etiam per epistolam cōfabantem & quis accipiet auribus. Facit, facit optime præceptor,

A 3 per-

perspecta mihi tua facilitas , vt abutar patientia tua , & alioqui tam longū silentiū loquaci aliquo calamo pensandum erat . Suggerit etiam libertatem atque adeo libidinem garriendi , tam profunda studiorum meorum tranquillitas , vt res , inquit Comicus , sese dant , ita magni atque humiles sumus . Cūm olim me videres misere contabescere , quod iudici N. adulandum esset , & procuratores ambiendi , profectò non potuisse sic insolescere , & tam delicate cum chartis ludere . Nunc nos Deus respexit , & eam traducendæ vitæ commodi-
tatem largitus est , vt ocio planè abundem . Quid faciam nisi vt cum charissimo mihi Latomo paulisper animum recreem ? Gaudeo mi præceptor , rogo ferme . Vtinam aliquando me Dominus tibi restituat , vtinam saltem se-
dem tecum morituriens habere possim , & præsentis 15
ocij fructum apud præceptorem meum deponere . Est sanè hæc mihi vita tam commoda , vt nuñc demum me viuere credam , propterea quod nihil træpto præter li-
teras , sed alia exilij bona , alia patriæ . Nisi quod atro-
ciora hæc quotidie nobis obnunciantur , quām vt illic 20
iam viuere libéret . A quibus omnibus tumultibus adeo hæc sumus alieni , vt facilius Christiani quidam futuri sint , quām hæretici . Eia nimium istud mordax est Clenarde : Semper mortificat veritas , semper tamen sunt qui non metuant verum dicere : missam , si libet , fa-
ciamus hanc camarinam , tantum indicare volui , quām sumus hæc tuti à factionibus , quæ indies magis ac magis isthic increscunt , adeo vt si nihil aliud , vel hoc certè nō nimis displicere queat mihi hæc præsens peregrinatio , vt interim omittam bellicos istos rumores , quos 30
nescio quis hæc nuper sparserat , rursum reges illos inter se committendos , vtriusque ditionis luculenta clade : cūm hæc nobis in vtramque aurem securos dor-
mire liceat , quod ad hanc causam attinet : magis cum Indis & Afris bellum gerimus , qui & si quid molian- 35
tur quotannis , non tanien tam latè malum grassatur , vt Lusitanis sentiant : tantum in confinio præsidia quædam subinde

subinde Mauri incessunt, & quod olim perdiderant, recuperare student: quos ego hostes sic metuo, ut non semel in mentem venerit adeundam mihi tandem esse Africam. Audio enim in vrbe Fessensi mirè florere studia Arabica, ad quæ dum Salmanticæ viuerem, magnū animum adieceram, nec meus resipuit animus: etsi iam fermè biennio ipsum studium ferias habeat. Expecto libros quosdam è Murcia, qui si (vt spero) veniēt, rursus in illud pistrinum reuoluar; neque enim con-
quiesco priusquam felicem illam Arabiam penetraue-
ro. Est nobis hīc medicus eius lingua callentissimus:
homini molestus sum futurus cùm istos, quos dixi, li-
bros accepero. Non hinc distat ciuitas Fessensis nisi
leucas circiter centum, & celeberrimum est emporiū
Africæ, quò crebrò nostri mercatores commeant. Faxit
Deus vt aliquando hanc tanquam appendicem & obi-
ter profectionibus meis adiiciam. Nam de Italia nec
dum despero: scilicet vt per Germaniam, Germanus
erro recurram Louanium: Ita enim per iocum disce-
dens dicebam, & forsitan eueniet. Cras si dabitur lo-
cus, pergam tecum fabulari. Tu mi colende præceptor
benè interim vale, & me vt facias, ama. Eboræ XXIIII.
Martij. Anno M. D. XXXV.

Tusa.

CLENARDVS LATOMO SVO S.

Pvto te, mi præceptor, iam nuper audisse, quo
pacto relicta Salmantica venerim in Lusitaniam, vo-
catus à Rege. Placebat sanè celeberrima illa mihi Aca-
demia, nec paucos amicos mirè candidos, & doctos
nactus fueram, quibus nihil æquè studio fuit, quām vt
me si possent, penitus inaurarent: & vel hoc lenocinio
perpetuo in gregem suorum, externum hominem coo-
ptarent. Et omnino futurum videbam, si illic hæsis-
sem diutius: adeo magnum apud plurimos fauorem
emeritus hīc fuerat tuus ineptus discipulus, nulla re ma-
gis insulsus, vt nosti, quām si quid palpandū est, & assen-
tandum. Diuulsit tamen me subito conditio regia, non

A 4 quod

quòd rem híc nummariam pluris æstimem, quàm prouentum illum in Academia, quod lucrum illuc forsitan futurum fuerat vberius: sed quòd mihi alieno semper à strepitu & solitudinis amico, commodior visa est præsens hæc vitæ ratio, & maiore cum ocio coniuncta. Illic, in luce viuendum erat, & cum multis aut simulanda, aut ineunda quotidiana ista & vulgaris amicitia, quæ mutuis salutationibus constat: quæque ut seniel aperto capite conciliatur, ita contra si secus obuiam minus obserues, in perpetuum dissoluitur. Stupidus autem ego, 10 & natu iam grandior recudi non possum, & nō est admodum facile tam insigniter fieri ciuilem, hominem præsertim Campiniensem, crassoque sub aëre natum. Erat & aliud quod receptum est in his regionibus, & inter Italos quoque obtinet, statim peracta lectione, 15 professores tanquam oracula quædam passim à quo quis adeuntur, & quicquid illud tandem fuerit, quòd Arcadicu iuueni in mentem & buccam venerit, nisi clementer præceptor excipias, & tanquam de re seria cum homine verba facias, negligere videris dominum tuum. 20 Et si poste à cathedra quæpiam vacauerit, vlciscetur miser in turba, quem solùm non timeas, fraudaberis multis suffragiis, nec quicquam insignis tibi profuerit eruditio. Vidistine circulos istos Louanij ante tabernam librariam Iasparis, quam illic vocant Cancellariam no- 25 uorum? Quot sunt Salmanticæ professores, totidem cogites te videre discipulorum coronas, quarum in medio conficitur miser sæpe maiore molestia, quàm in ipsa docendi hora. Quin insuper gaudent etiam miseria sua plerique, quando illis tanquam certis signis ad futuri certaminis brauium præeunt. Multitudo enim unde pendent calculi, istis facillimè ducitur. Et quamvis non desunt qui hoc ambitu non nitantur, maximè qui iam maximas cathedras obtinent, nec alias magis opimas suspirant, tamē ita inualuit ista consuetudo, vt omnes obnoxios habeat. Et alioqui lege quoque cautum est, vt quisq; Cathedraticus (sic vocant) à lectione pro foribus

EPISTOL. LIBER I.

foribus sese dubiis discipulorū offerat. Quare & meum
 docēdi munus, compedem eandem habebat comitem,
 nisi quòd cernerent mihi fabulam nō perinde gratam,
 & non assueuisse istiusmodi moribus. Ita enim iam
 5 ante animi mei specimen præbueram, priusquam stipē-
 dio auctoratus essem, & iuuentutis respectu prodissim
 in publicū : Verūm vt abhorrem plurimū, vt liber-
 tatis plurimum ipse mihi in prouincia decreta sumerē,
 & arrogarem; facile tamē futurum videbam magis me
 10 expositum iri populo, quām vel vmbritili homuncioni
 gratum esset, quām etiam studiis meis domesticis con-
 ueniret. Suscepi proinde quod vlt̄rō mihi ne suspicanti
 quidē obtulit Lusitania, semperq; hoc nomine gratias
 ago Deo meo, qui animum confirmauit, tota prælertim
 15 admirante Salmantica. Sum enim reductus in ocium &
 tranquillitatem, quam ne vōtis quidem optare fas erat.
 Adeo principem regis fratrem, stata quadam hora ter-
 tia aut secunda pomeridiana. Mox perfuncto officio,
 recipio me domū, nec quicquam habeo præterea quod
 20 agam in aula : labor ipse qui me alit, multō minor est
 quām ille centum Philippeorum : nisi quæ Philippeos
 dabant patria, ducatos Lusitania, eosq; duplices, & ali-
 quanto plus. Quanquam non admodum rei pecunia-
 riæ causa gloriari libet, vt quam nec dum immodicam
 25 affecutus sum, nec adhuc admodum requiro, nihilque
 prius habeo, quām vt præsentibus semper sim benè cō-
 tentus, quādo iam ablata sunt quæ me in patria crucia-
 re solebant. Quid? inquies, quingentos Rhenenses tu tā
 parui ducis? Hanc enim summam conficiunt centum
 30 millia nummorum Lusitanica. Omittam in primis nul-
 lam esse regionem, vbi tanta sit rerum omnium caritas:
 non dicā pluris esse Rhenensem Louanij, quām hic du-
 catum aureum: eò demittam orationem, vnde proprius
 scopum peregrinationis meæ colligas. Si vsquam ne-
 35 glectui habita fuit agricultura, id potissimum locum
 apud nos habet. Audis principio præcipuos populi
 neruos admodum debiles, deinde si qua gens ignauo

A 5 ocio

ocio dedita est, nisi sit Lusitanica, nulla est prorsus. Lo-
quor de nobis hīc potissimum, qui vltra Tagum incoli-
mus, & Africam propius olfacimus. Quod nisi exter-
norum & nostratium turba, mechanicas istas artes hīc
exerceret, puto ægrè vel calcearium, vel tonsorem ha- 5
beremus. Sed commodū mentionem tonsorum feci-
mus, hinc enim vel maximè res nostras æstimabis. Au-
di ergo non è tonstrina de lippis fabulā, sed quām dam-
nosam mihi barbam fecerit Hispania: & quemadmodū
olim quidam è barba metiebantur philosophos, ita è 10
barba tu mea, sapienter coniecturam facito, quām
onustus & beatus isthuc recurram. Cùm essem Sal-
manticæ. Verùm præstat, opinor, vt ante omnia ratio-
nem numismatis constituamus, deinde mittes in digi-
tos, quot ego hīc emitto è loculis. Ducatus in Castella, 15
valet vndeциm regalia, hi nūmmi sunt argentei: forsitan
Budæus quatuor æstimaret festertiis: nō datur Salman-
ticæ minus quām semi regale, cùm ego quondam Petro
Formoso tonsori octonariū præberem, qui tamen mul-
tò teneriū & blandiū caput mulceret, & multò le- 20
niūs duceret nouaculam, quæ mihi hīc subinde lacry-
manti nonnunquam nimium sonat, scilicet vt sit musica
in luctu. Non miror plures esse barbatos in Hispania,
quām sint in Flandria. Pergamus tamen & numeremus
dispendia barbæ. Ducatus Lusitanicus æstimatur qua- 25
tuor Testonibus: nummi sunt isti argentei, quales apud
nos qui vocantur Dormitores, isti Testones continent
vigenos quinq; numulos parvulos, qui plus minus va-
leant stuferum duplarem nostratem. Dicti sunt autem
quod numulos æreos faciant viginti: hic ergo vicesima 30
pars nummi vigeni, regale vocatur. Quo tamē nomine
Castella vndeциmam partem vocat sui ducati. Diuidam
adhuc, quia forsitan vñsi erit si fabulari perseueraue-
ro. Regale Lusitanicum continet sectilia sex, Epi-
logum faciam, Ducatus, testo, vigenus, regale, secti- 35
le. Quid ergo tibi, aīs, Lusitanica abstulit noua-
eula? Hebdomadis singulis sequiuigenum: hui ni-
mium

mium est. Subducatur ergo ratio more nostrate, & omissis minutis leui brachiorum æquemus. Sesquiūgenum intelligo tres stuferos: protinus efficio quatuor annis sex Philippeos, & ut magis rem exaggerem, septem
5 Rhenenses & semis. Deinde me confero ad patruum meum quæstorem Diestensem, & imputo barbae meæ quindecim florenos annuos: quem censum multorum non æquant patrimonia, & tamen ita fermè annum hīc vixi, nam minus si obtuleris, denuò non redibit, hoc est, ut proprius adhuc hanc gentem cognoscas, iterum etiam rogatus non veniet. Non est hīc tanta opificum copia: nec receptum ut merces suās offerant. Prece & precio fermè constant hīc omnia: & ita his moribus intincti sumus, ut oblata omnia sordescat:
15 nec carnes volumus, nisi quas post duas aut tres horas sperantes in macello tanquam extorsimus. Verū non dum audisti catastrophē fabulæ tonsoriæ: si radi velis, præmitte ministrum, qui oret ut veniat. Quid tum postea? Tandem expectatus adest, non ut nostras, onustus ipse sua pelui & aquario. Non enim decet, ut vir quispiam honestus aliquid manu gestet. Tuus, tuus inquam minister necesse est ut peluim ferat cum aquario, & idem referat, alioqui manebis intonsus Apollo. Omnes enim hīc sumus nobiles, & magni probri instar
25 est, aliquam profiteri artem. An tu credis matrem familias adire forum? emere pīsciculos? parare holuscum? Nihil habet quod usui sit, præter linguam, & quanto tuerit nuptiarum titulū. Etiam si quartam census mei partem largiar, non assequar mulierculam quæ more
30 nostrate mihi curet familiam, autrem domesticā. Quomodo ergo, aīs, isthīc viuitis? Mancipiorum plena sunt omnia. Aethiopes & Mauri captiui, omnia obeunt munia, quo genere hominum tam est referta Lusitania, ut credam Vlyssipone plures esse huiusmodi ser-
35 uos, & seruas, quam sint liberi Lusitani. Aegrè reperias domum, quæ non saltem ancillulam huius generis teneat, ea foris emit quocunque opus est, lauit vestes, verrit

verrit pavimentum, fert aquam, effert suò tempore fæces domesticas & humanas, & breuiter seruam agit, & præter figuram nihil differt à brutis iumentis. Nam qui ditiores sunt, plures etiam possident viriusque sexus: quidam etiam non exiguum quæstum faciunt è vernis natu, vt mihi tanquam columbas alere videantur, & adeo non offendi ancillæ concubitu, vt etiam admissariis equis gaudeant, & partus ventri cedat, non vicino sacerdoti, aut nescio cui Aethiopi & captiuo. Nam, vt

hoc quoque obiter aspergam, mihi per omnem Hispaniam verè ~~πάρδην~~ esse Venus appetet, non minus quam olim celebrabatur apud Thebanos, maximè tamen in Lusitania, vbi credo monstrū esset ~~κοριδός~~ sponsum. **Vt** res me nuper aduentu fratribus valde commovit: timebā enim ne lubrica ætas, si hīc inter suos equales versaretur, multum mihi facefferet negotij: sed bene **T. Thebanos.** mecum actum est, quod adolescenti non placuit Lusitania: imò nullos prorsus esse arbitrōr, qui non hinc reuerti malint, si subitō, perspectis regionis incommodis, redeundi daretur copia: tam dissident in omnem partem viuendi mores à nostratibus: sed quotquot isthinc **Bar. consul** **Codd. lib.** **S. & 10.** **Kopidiōs** **qui virgo** **S. & 10.** **reununt,** & paulatim miseriam, atque incommodam vitam ferre consuescant. Id quod nobis accidit. Volo enim iam ordine per loca nostræ peregrinationis paulisper circumferre oculos, & probabili argumento tibi fidem facere, posse me vtcunque mores huius gentis tolerare. Relicto meo charissimo Latomo, sensi protinus abripi me à notis omnibus, ferri ad ignotissimos. Commoratus sumus biduum Lutetiar, sed inter amicos, tamen semper peregrinus mihi sum visus. Aquitaniam vidimus non sine voluptate. O felicem illum tractum Galliar, qui nos ad sedem deduxit diui Martini: poteramus dicere cum Petro:

Petro: Bonum est nos h̄ic esse, faciamus tria tabernacula, &c. Sed dux discipulorum subinde tristia prænunciabat, fore ut aliquando pocula quoque deessent, ne-dum Gallicæ coenæ. Hæc autē abscondita erāt ab oculis eorum, intellexerunt autem postea. Statim enim vbi pridie diui Martini ingressi sumus Cantabriam, licuisset benè ieunare, nisi hic panem, ille vinum, alius pisces, alias vuas passas conquiſſent. Et veriſſime dicitū ſenſi in Gallia, velis nolis, pecuniam profoundes, in Hispania
10 si velis maximē, non tamen poteris. Dominus autē Fer-nandus patronus & vates noſter, ſolabatur ut poterat, & per viam adhibebat diligentiam, ne quid deeffet ho-minibus Brabantinis, & infuetis malorum diuersorio-rum: tamen terræ genius, omnem illius & ſedulitatem,
15 & liberalitatem vincebat. Credo ſi ſemel conſcripfero dialogos, notabo ſuis coloribus diuersoria Hispanica. Vide quæſo infortunium, cùm haud procul à Victoria diuertiſſemus, niſi tamē fallit memoria, at parui refert, quando fermè omnia ſunt pari fortuna: cùm ergo
20 mensa poſita eſſet, & vnum tantūm poculum eſſet vi-treum, quod in orbem ambulabat, caſu quodam ē ma-nibus Vasæi noſtri decidit. & fractum eſt nec quicquam reſtabat, niſi ut Diogenis exemplō cana manu bibere-mus. Hoc autem totū factum eſt, ut adimpleretur ſermo
25 quē dixit, fore ut aliquādo pocula quoq; deeffent. Alio quodam tempore prandentibus nobis, ſuperuenierunt noui viatores, & inter conuiua duo, vnum diſcurrebat poculum, habes fœcundas præmissas, inferes concluſiones quilibet, omnium enim ferax eſt Hispania. Itaq;
30 Cantabria vtcunque nos deliciis patriis abſterſit, & ad reliqua ferenda fecit idoneos. Poſquam verò perueni-mus Burgos, & nescio quos æſtus haberemus in ani-mo, nihilominus alſimus quā Louanij, niſi quod ligno-rum copia eſſet parua. Memini h̄ic iam vici ſatis popu-losi, vbi vnum ſolūm nancisci potuimus fasciculūm farmentorū: neque enim præterea fuit alter, & pre-ter ſpem bruma inualuerat. Omitto Pinciam vbi hæfi-

mus

mus dies decem , dum certiores redderemur de com-
modo domicilio, quod Methymnæ, quò tum pergeba-
mus, statua erant aulæ Imperatricis . Diuertimus ad
Proreginam Indiæ , huius enim matrimonio iunctus
fuerat quondam frater D. Fernandi: illic omnia melio-
ra, & commoditas tanta, quantam inter aulicos spera-
re liceat. paulò post abimus Salmanticam, vbi cùm ego
postea subsisterem in meis studiis, & rogante Episco-
po Cordubensi , suscepisse docendum filium fratris
Proregis Neapolitani: reliqui interea in aula versati 10
sunt, & post annum demum profecti sunt Hispalim.
Illic socius profectionis perijt Iohannes Hammonius,
correptus phrenesi, aliis è ministris Gallus & ipse, quē
in via oblatum adduximus, submersus est in Betico flu-
mine : equorum custos qui nobiscum è Louanio vene- 15
rat, defunctus est Salmanticae. Tres abstulit triennium.
Porrò ipse meus Vasæus , Augusto superioris anni de-
speratus iacuit, adeò illic omnia feruent in Betica : sal-
uus tamen ad me venit Eboram , paulò post Calendas
Octobres : iam enim exactum erat tempus quo sese ad- 20
dixerat D. Fernando , & calida non placebat Hispalis.
Is nunc agit Salmanticae , honesta conditione , ocium
naestus & ipse profundissimū , de quo narrare libet, &
deinde ad me veniam. Est Praetor Autuerpiensis Fran-
ciscus de Valle , is ante annos aliquot creditor Cæsa- 25
ris venit in Hispanias , recepturus quod deberetur:
longa est fabula , & nihil ad nos . Filium habet natum
annos credo xv . qui prioratum Ecclesiæ Salmanticens-
sis obtinet, qui est circiter sexcentorum ducatorum
quotannis , præter alia sacerdotia, quibus oneratus est. 30
Huic præfectus est Vasæus noster docendo , patri , ac
matri, & vniuersæ familiæ charissimus. Bona spes mi-
hi per hunc posthac fore , vt crebro literas meas ac-
cipias . Oro te, mi colende præceptor, vt tuas inui-
cem videam , eas curabis preferendas Louanium ad 31
Rutgerum professorem Græcum , qui dabit operam,
vt tandem ad me veniant. Sed ad me redeo , qui ta-
met si

metfi vixerim alioqui suauissimè cum amicis Salmanticensibus, multa tamen mordebat subinde, quoties respuplicas nostrates cum istis cōferrem, & vtriusque nationis religionem perspicerem. Sed iam vtcunque ad res insolitas minus commouebar usu doctus & admirationis satur. Et viuendi genus illud, et si remotissimum à nostratium moribus, hac tamen parte nunc felix arbitror, præ vt hic viuitur. Nam Salmanticæ rerum certè omnium est copia, & familiam 10 componere licet more Brabantino si libeat: ministros, ancillas, & reliqua omnia compares, & tractes vt liberos homines decet. Verū ubi primū ingressus sum Eboram, putabam me venisse in ciuitatem aliquam Cacodæmonum: tot ubique occurrebant Aethiopes, 15 quos ego sic detestor, vt vel soli queant me hinc depellere. Quòd nisi Deus amicum largitus esset Magistrum Iohannem Paruum, doctorem Parisensem, haud scio an haec tenus substituisse inter Lusitanos. Est hic diues admodum, non canonicus solum, verum etiam Archidiaconus templi, qui non minus absentia mea cruciaretur, quam ego illius: adeò viuimus amicè & familiariter. Videor mihi versari in Pædagogio nostro. Domum habeo è regione illius: cùm mensa posita est, vocor. Inter comedendum legitur aliquid Hebraicè è Testamento veteri, & Græcè è Testamento nouo: dubia conferimus, & alter alterius scientia fruimur, quando & ipse has literas non ignorat, & duos habet domi consanguineos sic satis peritos. In summa tota confabulatio, 20 aut literas habet, aut sermones de pietate, & religione. Nihil itaque haec tenus mihi fuit negotij cum istis mancipliis. Vnum habeo ministrum nostratem, annosum, & rerum domesticarum peritum, quem offendit Salmanticæ. is meis usibus & negotiis vacat vel solus, nec graue est non imperiosi domini iugum ferre. 25 Quòd si me ad ingenium terræ vernaculum accommodarem, ante omnia mulam alerē, & ministros quatuor,

Qui

Eborac.

Qui posses? Ieiunarem domi, foris splendidè triumpharem , & amarum illud sumerem pharmacum , vt plus deberem quām queam soluere . Nam ita demum perfectus absoluitur aulicus . Venit hīc in mentem cuiusdam, vnde coniecturam facies de cæteris : is quem tibi depingere volo, similitates exercebat cū homine (credo) Gallo, qui huc migrauerat tempore regis Emanue lis, ascitus in familiam Leonoræ reginæ. Lusitanus fastu externo vincebat, Gallus coenabat lautiùs: & (vt fit) nō ignarus istorum morum , curiositate quadam , & arte 10 nactus est libellum , in quo alterius referebantur sumptus diurni. Incidit in locum satis ridiculum , & planè Lusitanicum. Cūm enim sic quotidie scriptum esset, in aquam quatuor sc̄tilia, in panem duo regalia, in rapha num sesqui regale , & ita tota hebdomada tam magnificis impensis decurreret, fatus aliquanto lautiorem futurum diem Dominicum, sic scriptum repperit , hodie nihil, quia in foro non erant raphani. Eiusmodi chariss. Latome fastuosos ῥαφανοφάγες multos hīc reperias , & tamen plures secum foris trahunt famulos quām domi 20 consumant regalia. Imò credo hīc esse, quorum census non est maior meo, attamen oēto vtuntur affeclis, quos vtcunque, si non grandi cibo , fame tamen sustentant, & aliis fouent rationibus, quas ego stupidus nunquam discere potui: nec magni negotij hīc est, inutilem turbam conquirere seruorum, quōd omnia potiū ferant, quām artem discant mechanicam. Et quid quæsto tanto opus est numero? Et si ocium agant omnes, nemo tamē caret officio. Duo præcedunt , tertius gestat galerum: quartus pallium si fortè non pluat : quintus equi capistrum : sextus holoferica sandalia , septimus scopulas illas quibus vestes repurgātur à pilis: octauus pannum quempiam , ad abstergendum equi sudorem , interim dum dominus audit sacrum , aut confabulatur cū amico: nonus pectinem promit, si fortè honoratior sit salutandus, ne incomposito appareat capillatio . quæ vidi mus testamur. His moribus tu fieri putas , vt laborem 30 vllum

villum ingenuo patre natus suscipiat? Etiam si dimidiū prouentuum meorum effundam, non nanciscar ancilam liberam, aut ministrum verè ministrum. Quin & nostrates quoque perpensa gentis consuetudine, protinus rediguntur in nobiles: pudori enim daretur, si è macello partem carnis deferrent, aut ostēderent se manibus valere. Omnia huc spectant ut perpendas, quām distent hi mores à nostratisbus, ipfis quoque Lusitanis non probabiles. Verūm hīc gustus ocij sic passim omnes corripuit, ut boni viri, velint nolint, mancipiis vti necesse habeant, & prudenter ferant, quod vitare non possint. Faxit Deus, ut aula diu persistat Eboræ, tum propter D. Archidiaconum doctissimum & optimum virum, tum etiam propter rationes domesticas: quæ si ad Aethiopum regnū reuoluantur, vereor ne hīc diutius hæream quām velim: sin receptam consuetudinem pergam damnare, non video aliud futurum, quām vt subito me aliò conferam, aut miserè comedam raphanos. Consolor tamen ipse me fortiter, & magis præsentis gaudeo statu, quām metu futurorum conficiar. Tantum volui tibi significare, quomodo sese hīc omnia haberent, ut quemadmodum præsens consueuisti, ita adhuc pergas etiam absens consilium tuum adhibere. Memini me quandoque leuiter abs te castigatum, quòd ad rem parum attentus essem, & parandū etiam senectutis viaticum. Haec tenus non induxi animum, ut aliquid prospicerem in posterum, nec adhuc mihi possum illud imperare. Spero dabit locus exilij mei victum exuli, quocunque me Deus miserit: quòd si nihil reliquum est in patria, quod me reducem queat alere, moriar peregre, & studiis meis morem geram, potius quām illic nemini. Nam de parandis hīc opibus, quemadmodum plerique putant, ut benè saginatus domum reuerter, id verò somnium est: habentes victum & amictum, his cōtenti simus: & ut cū Flacco dicam: Lætus in præsens animus quod ultra est, oderit curare. Spes nummaria non me fecit erronem, sed ocij desideriū, id volente

B Domi-

Dominò, consecutus sum profundissimum, nō est ani-
mus præsentí oblata occasione non vti. Valeant qui cra-
stina curant. Scio te ridere stultitiam meam, ipse ta-
men me hoc nomine non possum ridere, & ideo tibi
forsitan magis ridiculus videor. Verùm quid facias, si 5
aliquis me ita incantauit, vt nolim ullo pacto solicitus
esse de crastino? Non semel mihi succurrunt tres illi
profectionis comites, forsitan quarto anno quartum
adijcet Deus Clenardum. Et quò mihi diuitiæ si non
conceditur vti? vnicus semper mihi fuit scopus, è tur- 10
bis illis eripi, quas præbebat pàtria. satis mihi beatus vi-
deor, quòd vel tandem peregrè contigerit. Nihil amplius opto, quàm vt Deus hanc mentem mihi semp-
ternet, ocium præsens conseruet, & qui viuere nò cu-
piam valde diues, ne vñquam sic desipeam, vt diues ve- 15
lim mori. Sed iam sit modus tam loquacis epistolæ,
quando amoris erga te mei modus nullus esse queat.
Charissime præceptor, da quæso veniam, & vicissim ad
ineptas literas, & sapienter & copiosè de rebus me o-
mnibus certiorem facito. Non poteram cohibere ca- 20
lamum, quin quiduis effunderet: adeò iucunda mihi est
memoria Latomi. quòd si haçtenus tacuerim, iam cau-
sam dixi silentij: tuum erit omnia in partem accipere
meliorem, & ita Nicolaum tuum ex tempore scripsis-
se, vt simplex animus dictabat, cogitare. O si aliquan- 25
do dabitur in mutuos amplexus ruere, & buccis plenis
de omnibus & coram colloqui: sentio hic vim latentis
naturæ, institutum sermonem abrumpo. Abbatem Blo-
sium semel credo, aut bis salutavi, paucis tamen ver-
bis. an acceperit literas, equidem haçtenus ignoro: ego 30
certè ab illo nihil vicissim accepi. Scribam nunc rur-
sum, & ipsi quoque obtrudam prolixam fabulam. So-
rorem charissimam cupio recte valere. Vtinam desierit
laborare è capite. Adornauit rex noster classem quan-
dam, subsidio Imperatoris adituri Italianam: ea bellissimè 35
instructa est Vlyssipone. Cumq; putaretur iam profe-
cta, heri inde acceptis literis, intelleximus dilatam pro-
fectio-

fectionem: cùm tamē ferant Cæsarem venisse Barchinonem. Fessensi, quem aiunt aduentare vt oppidū Saphin expugnet, & alioqui quotannis Maurorū incursus semper aliquid nostro regi faceſſit negotij. Forsitan audisti
 5 obsidionē anni proximi, quæ Lusitanos valde ſollicitos habuit. Sunt oppida quædam in conſinio ſita Lufitani-
 co, præſidio, eōq; perpetuo munita: quæ ſi Maurus ſe-
 mel recuperet, etiam de bona partē Beticæ aetū fuerit.
 Inuitat me quod reliquū eſt ſpacij, vt de ſectilibus ali-
 10 quid adhuc tecū fabuler. Mense Iulio calent hīc omnia,
 vſq; adeo, vt vix vrbe tota puteū reperias, qui non peni-
 tus aqua deſtituatur. Niſi ſiccis fauibus perire velint,
 ante diem foris petenda eſt aqua. Interdiu verò in foro
 mulierculę proſtantem aquam venditant, & ſectiliatim
 15 diſpertiunt. Ibi etiam ſi raphanophagus forte purpura-
 tus præterequitet, iubet porrigi quod bibat. Non enim
 id vitio vertitur, alioqui perpetua notandum infamia, ſi
 quem hospitem in taberna vinaria traſtaret. Non ſemel
 mihi quoq; contigit, vt cùm lauandæ forent manus, ad
 20 ſectilia tanquam ad ſacram anchoram cōfugeremus. Si-
 quidem non ſemper habitui tam commode vt in præ-
 ſentia. Quid reſtat, optime Latome? niſi vt orem Deū ne
 hanc animi ſecuritatem Nicolao tuo quandoq; adimat.
 Commendabis me precibus tuis Domino, & mutuum
 25 orationis beneficium impendes. Ego & ſi velim, ne-
 queam tamen doctissimi præceptoris obliuisci. Vtinam
 contingat olim communem habere ſedem, & priſtino
 more tecum ſeria iocofq; miſcere. Tecū viuere amem;
 adderem, tecū obeā libens. ſed niſis Horatianū eſt, &
 30 non crederes. Vale ergo optime atq; obſeruande præ-
 ceptor. Nec ex literarum ratitate animū & memoriam
 meam metiaris. Si fuit quoquo pacto peccatum, pen-
 ſatum eſt abundè credo, & peruenimus vſq; ad Ohe, vt
 35 cum Comico dicas: Vehemens Nicolae es niſis in v-
 tramq; partē, aut pertinaci silentio, aut verbositate im-
 modica. Sed heus tu ſecreta hæc mysteria vide ne quis
 corycēus audiat, ne vel me miſeriorē putet quā ſim, aut

B 2 nimis

nimirum in aliena Repub. dicat insolentem. Non alio modo videbar haec scribere, quam si tecum fabularer in cubiculo. Sint ergo omnia mea non in charta, sed in aere scripta potius, quam alios velim fieri huius fabulae consciens, videlicet ne quae hoc ad *ἰαφαινοφάγον* aliquem permanet, & ego perierim funditus. Eborae XXVI. Martij. Anno M. D. XXXV.

NICOLAUS CLENARDVS D.
LATOMO SVO S. D.

MULTIS paginis opus esset, si tibi ordine statuam perscribere, quo pacto hec proxima successit profectio. particulam vnam modò decerpam, ut inde conjecturam facias quam sim in praesentia ad quem ex exercitatus ferenda incommoda. Conductis mulis clitellariis tribus, quibus agasones duo praeerant, & coemptis caballis duobus mihi ac ministro, x x x. die Iulij cum iam vtcunque deferbuisset aestus, coepi iter facere Bracaram versus. Aderant comites mihi tres serui Aethiopes, Dento, Nigrinus, & Carbo. Pompam si vidisses, & arcas grandes tenuis domini, omnino credidisses aliquem aduentare Episcopum. Discesseramus ab Ebora inclinante iam die: tantæ molis erat Eborensem linquere nidum. Quare factum est, vt serò & multa nocte vix tandem perueniremus ad primam stationem, implicati etiam erroribus, & dispendio leucævnius. In diuersorio vinum non erat. Aiebant in domo proxima venditari, sed abierant omnes cubitum. Itaque ad lagenam nostram confugimus, quam in huiusmodi usum adornaueramus. Equi nobis fuerunt multò magis felices, vt qui talem aquam hauserint, qualem antea nunquam: quod vt exactè pernoscas (ad rem enim, opinor, facit) calculi nostri in memoriam reuocandi sunt. Ducus continent centusses quaternos: Centussis, regalia centena: sint sanè decem regalia stuperus Brabantinus. Cum ergo rogaremus, quod duceremus equos aquatū, toto

toto pago siccitatem esse narrant. Quid nihil domi habetis aquæ? En tibi sex hydrias plenas, inde iumentis subuentum est, tanta liberalitate hospitis, ut in singula capita imputaret terna regalia, hoc est eorum symbolū qui Louanij potitant vinum vernaculum. Mihi illic lectus fuit multò brevior, quam pro pedibus, adeò ut si bruma fuisset, genuum tenus abiissem in glaciem. Mancipia mea, quæ domi assuefuerint stratis mollibus, cùm diu è ministro quererent, ubi nam dormirent; storem quandam declinare coguntur. Hæc omnia prophetica erant auspicia instituta peregrinationis. Subsequente nocte cùm ad montem Argillæum venissimus, vnicā erat casula, vix sarcinarum capax, stabulum equis nullum, lectorum ne umbra quidem. Et protinus nos ad hospitam. Estne hordeum? Non est, inquit, sed habeo filiginem. Per Hispaniam, mihi Latome, nec fœni, nec auenæ usus est, sed palearum & hordei: Hic cuniculus nobis coena fuit, quem interdiu male augurantes emeramus. Equi sub dio pernoctabant, vna cum reliquis comitibus substratis humi clitellis, & huiusmodi delitiis. Ego dominus, ut par erat, commodius tractari debbam: inter sarcinas me sic composui, ut caput & dorsum utcunque conquiescerent; reliquum corpus propenderet vna cum pedibus leuiter subrasa terra. Vix dum hora præterierat, neq; enim solidam noctem dormire conueniebat, cui tantus strepitus curæ fuerat, cùm subito muliones excito: at nec dum licebat progredi, quod adhuc lateret Luna, quare & ipse somnolentus accubui inter agasonum aulæa, quorū ego vitam dum toto itinere disco, si ē cubili metienda est sanctimonia, plus est sanctitatis in his duobus meis agasonibus, quam in vniuersis fratribus minoribus: quin & me nocte illa sanctiore fuisse putem, quam decem Franciscanos. Iam Luna emergebat, & per vastum desertum quod restabat, iter facere cœpimus. vix tandem meridie ipso spacio horarum decem, confeceramus leucas quatuor, cùm interim & Guillielmo meo procidisset

B 3 — equus,

equus, nō sine periculo, & mihi fermē idem accidisset, nisi adhuc meminissēm in huiusmodi casibus ad frenū concurrendū esse. Pransi sumus madidius, & lagenam exhausimus securi iam de cœna proxima, quā vltra Tagum muliones promittebant opiparam. Quid fit? seriū aduenimus, quām vt Tagū traijcere liceret. Vnum erat in ripa diuerlorum, cuius dominum, si rex fuisset, ea nocte coniecissem in carcerem, aut adegissem in crucē, adeo nos exceptit inhumaniter. Itaque prius aliquantum distomachatus in agasones, qui non magis prope- 10 rassent: ingredior domum, et salue, inquam, hospes. dubitabat Polyphemus, an resalutare deberet. Habetis paleam? Silebat obambulans, occupatus, credo, in instruenda nobis cœna. Habetis, inquam, paleam? Vix tandem respondit non esse paleam. O misera Lusitania, 15 Beati qui non viderint, & crediderunt. Interim desidebam totus ira tumidus. quod posteaquam equi nostri benè ieunassent, & aliquantum abiissent temporis deponendis sarcinis, domum dicebant palearum esse plenissimam, eam vix tandem post multos clamores 20 protulerūt. Eadem mora fuit in ordeo. Heu gentem ultragiam. Pergamus in fabula. Est quod comedamus? Astabat igni ollula parua, cui inerat frustum lardi. Eia præbete mihi partem. Præbuerunt haud aliter, atq; carnes apud Genuenses: mihi obtigit puto semisemun- 25 cia, nec multò plus Guilielmo meo ministro. Habetis ne oua? Non est iam ouorum tempus. Quid, nullāne gallinam? Non sunt hic nobis gallinæ. Omnia scrutabar, ut aliquid saltem obijcerem latranti stomacho. Heus hospita, possēne mihi cedere partem iuris, in quo co- 30 ëtum est hoc lardum? Nō est salubre: Da inquam quale quale sit, vt intingā modò panē. Nō valet, inquit. Et ego ad ministrū: quid agimus Guilielme? nihilne reliquum est vini candidi? fortè fortuna scyphulus unus remanserat ē prandio. Itaque partem panis torrebam, & vīpam 35 (vt vocant) faciebam, scilicet vt cōsuimeret si quid fortè ex copiosa cœna grauasset stomachū, exhausto scypho

pho magis etiam esuriebam. Et protinus, nihilne præterea, inquam, domi est lardi? Assare voluisse super prunas: non est sanum nocte: difficile erat aliquid cōtra tam præfractā medicā obtainere. O muliones, quām bel
5 lē nos decipitis. In Taucos habituri eramus omnia, nam sīc pago nomen est qui cis Tagum iacet, quo traijcere non potuimus. Heus hospes, nihil est hic pīscium? non
10 est dies pīsculentus. Quid facerem? commodū venit in mentem cēparum, quas puer assas aliquando come-
deram. Et protinus: Suntne vobis cēpæ? quām hīc me-
tuebam ne negaret. Videbimus, inquit. Aliquandiu in-
ter spem metumque suspensi, hospitali Loue propitio,
nacti sumus par vnum: id dum assatur, pulchrē mihi
dēres pruriebat, quasi in phasianos effem inuolaturus;
15 alteram comedit Guilielmus; alteram ego lambendis
subinde digitis: conditæ autem erant oleo & aceto, cu-
jus illic bona sanè fuit copia, nam quod vinum appel-
labant facile duorum fungebatur officio. Post tam lau-
tum conuiuium, habésne, inquit meus Guilielmus ad
20 hospitem, lectum huic domino? Non est, inquit Cy-
clops, iam lectorum tempus. Quām me putas conster-
nauit hoc responsum? Subibant animum noctes duæ
quibus multis Franciscanis incommodius cubueram.
Post multas preces extorsimus lectum viginti regali-
25 bus, quem aliis in locis præbebant nummis quinq; aut
decem. Auriferum Tagum dixerunt Poëtæ, non ita me
Deus adiuet à ferendo, sed ab auferendo auro. Cū
tam malignè fuissemus excepti, plurimum tamen solui-
mus, vt nummulos aliquot omittam quos perperam
30 supputando lucrabatur planè mercurialiter. Quid tibi
videtur, mi Latome? An non verum erat vaticinium: cū
nudis dormirem pedibus? Transmisso iam Tago omnia
mitescere visa sunt, venimus Conimbricam, de qua egi
apud Resciū. Braccaram ingressi sumus XII. Augsti, lo
35 cū mihi gratissimū. Cras si Deus permiserit, proficisci
ad diuum Iacobū, hinc abest circiter leucas xxx, etiam
inde salutādū es, vt omnis exilij mei habeas testimonia.

B 4 Inte-

Interim Deum orabis, ut me quemadmodum statui,
 æstate proximavobis in columem restituat. Saluto mag-
 gistros nostros, & me illorum commendando precibus.
Vale mi præceptor, vale charissime Latome, cum foro-
re, & Latomo iuniore, & yniuersa familia. Braccaræ
 xxii. Augusti. Anno M. D. XXXVII.

NICOLAUS CLENARDVS D. LATOMO
 SYO PRAECEPTORI. S. D.

10
ET SI magnam mihi putem fieri iniuriam, quod tot
 epistolis prouocatus nihil responderis: humanius
 tamen esse duxi peccare officio, quam silentio retaliare
 iniuriam. Audi igitur, optime præceptor, quo in statu
 sint nunc res meæ, & quo terrarum iactatus sim amore 15
Arabismi, qui quondam tam solebam esse sedentarius,
 ut vix pedem domo proferrem. Superiore Nouembri
 decelsi Braccara, iactis iam ibi nouæ scholæ fundamen-
 tis, cui præfecimus Vasæum socium illum itineris mei
 stipendio centum milium, hoc est, quingentorum Rhe- 20
 nensium. Nolite inuidere Theologi Grammaticis, si
 opibus certent cum Canonicis Cameracensibus. Sed
 ut cœperam, reliqui Braccaram, & profecitionem ad-
 ornauit Castellam versus. Siquidem animus erat trime-
 stre illud hibernum insumere per agrandis vrbibus ali- 25
 quot Hispaniæ, ostensa mihi spe hominis Arabici, quem
 in vinculis esse audieram Cæsaraugustæ. O te miserū,
 inquies, qui cum posses esse felix, versandis libris Latini-
 nis, Græcis, Hebræis, Chaldæis, tamen tot viarum te
 obiectes periculis, ut salutes captiuos Arabicos, Magis 30
 id dices, si die Clementis coram testis adfuisse, cum
 montes arduos eques confcenderem: aut cum proxima
 quadragesima, fermè diem totum in fragosis rupibus
 erraremus famelici, sitibundi, nullo aquarum reperto
 vestigio: verum quos manet galerus cardinalitus, eos 35
 æquum est his veluti rudimentis, ad tantum fastigium
 erudiri. Omissis iocis, pergamus in fabula. Proposue-
 ram

ram, inquam, adire Salmanticam, Cæsaraugustam, Mur-
tiam, Granatam, Hispalim, & fortè Toletum, atq; Com-
plutum. Venabar enim quædā in Arabicis, quæ priua-
to Marte cōsequi nō poteram. Vbi veni Conimbricam,
§ noua hæc est inter Lusitanos Academia, quam magno,
& planè regio animo rex noster molitur: stipendia pro-
fessorum quondam ad te perscripsi, vnum dolenter di-
cam: superiore hyeme accitus est eò causificus qui-
dam, salario mille ducatorum quotannis. Vide quām
¶ sint in precio discordiarum patroni. Eò igitur cùm ac-
cessissem, audio apud amicum in colloquio, Hispali esse
figulum quendam Neophytum è Machometica gente,
hominem Arabicè doctum, & quo ante annos aliquot
vñus fuerat præceptore Pincianus quidam, vnde libros
¶ 15 emeram Salmanticæ. Itaque diuerso peregrinationis
ordine rectà proprio in Beticam. Medio itinere obnú-
ciata morte hospitis mei Iohannis Parui, defleto Ebo-
ram, & saluo amico præter spem reperto, dies aliquot
hēsimus in mutuis complexibus, & simul reparauimus
20 vires, quas in miserrimis diuersoriis attrueramus. Spe-
cimen quoddam habes in epistola, vbi inter cælum ac
terrā suspensus dormiebam. Ingressus Hispalim, sta-
tim ad figulinas accedo: verū docendi munus detra-
ctabat senex, quem conspurcatis brachiis in officina
25 repperi ollulariam exercentem. aiebat sese iam senem,
præterea aliis distractum negotiis (nam simul & medi-
cinam meditatur in Triana, hoc est Hispalensi subur-
bio) non posse mihi vacare; ego interim subornato D.
Fernādo, apud quem eram in hospitio, quòd eo aucto-
30 re venissem in Hispaniam, oninem mouebam lapidem,
vt saltem inter ollas mihi locus daretur, & obiter inter
agitandum rotam subinde dubiis meis respōderet, ob-
tineri res non potuit: Sontica allata est causa, & si Mau-
rus esset natione, se tamē aiebat verè Christianum, nol-
35 le se vñum veteris superstitionis signum dare, nec fieri
posse, quin plerique de eo sermones miscerent, si me
aut priuatis in ædibus, aut inter operas suas in discipli-

B 5 nam

nam suscepisset. Neophytum se quidem esse, tamen vi-
 tæ genere se consecutum, vt paucis videretur alieni-
 gena, & grè se opinionem illam velle perdere. Eam cau-
 sam cùm merito acciperem, & tamen anxiè quererem
 à quo discerem, assumpto mecum Arabico codice, que-
 ritabam in foro inter mancipia, si quis fortè è Tuneten-
 sibus esset qui nosset literas: nactus vnum qui fese lite-
 ratum profitebatur: Quid, inquam, in diem lucraris?
 Viginti quinque obolos. Eia mecum sis in cubiculo ad
 prunas, & tantum docendo capito, placet conditio. In-
 ter confabulandum, tento hominem num mecum ve-
 lit abire in Flandriam. Iam enim putabam apud me
 esse, aut Despauterium, aut Nebrissensem. Non omni-
 no abnegabat: ceterum se redemptionem expectare, &
 propediem venturam pecuniam ex Africa, quæ si eum
 spes destitueret, ego cum hero pacifcerer, & præcepto-
 rem abducerem. Rursum hinc excludor. Nam allati
 sunt nummi è Fes, & meus liber discessit magister. Quid
 restabat, nisi vt omnino desperatis rebus abijcerem A-
 rabica, & me quamprimum ad vos reijcerem. Intelle-
 xeram ex hoc Mauro, alium quendam seruire Almeriæ:
 iter est xxx. leucarum vltra Granatam, hominem mirè
 doctum, & facile posse illū redimi. Deterrebat me pro-
 lixitas itineris, præsertim hyeme, quæ tum multò quam
 solebat inclemens incubuerat Beticæ, & montes ni-
 uosi mihi narrabantur, qui Granatæ imminent. præte-
 rea non sine periculo adiri Almeriam propter Mauro-
 rum incursionses. Certè prouidendum erat, ne nimis
 fierem Arabicus, quām vellem: hoc est, ne dum capta-
 rem literas, ipse in captiuos referror. Ieci tamen aleam,
 & Granatam veni, inde ministrum misi, qui hūc quem
 dico Maurum conquereret. longæ sunt ambages, si
 singula persequar. Venio ad summam. Cùm Marchio
 qui regno Granatæ præsidet, in mei gratiam literas ad
 herum misisset, immodico precio consternati sumus. 35
 Petebantur ducenti Ducati. Deinde post menses duos,
 quos Granatæ contrivi apud medicum quendam, ipse
 ad

ad Maurum profectus sum. Interea creuit merx Arabica, & petebantur Ducati trecenti. Ne tamen omnino consuetudine hominis frustrarer, quem doctum noueram, accepi conditionem quam tulit Marchio, se curaturum ut Mauro vterer Granatæ, modò ego illi, & filio operam meam commodarem in Græcanicis. Aegrè differebam redditum in patriam, ægrè priuabar hoc Mauro: remedium vnum videbatur, si ad Iulium usque hic manerem, ac post fructū aliquem cumulatior abirem, posse enim me Augusto nauigare ut Martio. Ita factum est: cùm appeterent Calendæ Iulij, ego iam abiturus videbar, cùm nihil vellem minus: statueram enim quiduis pati, quo hunc abducerem præceptorem, iam domestica consuetudine expertus illius literas. Marchio & filius me retinere conabantur, causantes æstum nimiu, quo durante non esset tuta profectio, saltem menses duos auferre volebant, vt interea filius consummatior esset in Græcanicis: videbam eò rem spectare, vt hunc Maurum emptum donarét, modò permanerem bimestre: tamen ne quid fucatè agerem, vltro adiui, conditionem latus. Donate, inquam, hunc mihi Maurum, persistam hic vel ad ipsum usque Ianuariu. Donabimus inquiunt, etiam si mille constiterit aureis: itaque mihi hic restant menses sex, quos non tam discendo Arabicè conteram, quām conquirendis codicibus. Granatæ libros repperi, quos mihi hoc tempore Maurus descripturus est, venales enim non sunt, nec alibi temerè fuerint exemplaria, cùm hic in funere Augustæ esset Cardinalis Burgenfis, benignè operam suam pollicitus est, & se vel apud Cœsarem acturum de libris qui sunt apud inquisidores, vt mihi potius sint utiles quām Vulcano. Est inter aulæ proceres nostras quidam N. qui cum huic Marchioni intercedit amicitia. Propediem auctore Marchione ad eum datus sum literas, vt hac in re nobis commodare velit. Quois sum, inquires, tanta ista molimina? Audi charissime præceptor: Principio cùm discen-

descendit laborem instituisse, nihil aliud propositum
 habebam, quām ut affinitate linguae penitus intellige-
 rem Hebraica, nec superstitionem Machometicam som-
 niabam. Nuper cū me Salmanticenses renocare co-
 narentur, primæ notæ amicus Franciscus Victoria, non s-
 ignarus studij mei, sedulò me hortatus est, ut me com-
 ponerem ad scribendum contra Machometum, quan-
 do bona pars Hispaniæ contagio sectæ laboraret, & il-
 larum quoq; ouium habendam esse rationem, librum
 editum Latinè vertendū in linguam Hispamicam, mox 10
 Græcum posse fieri, quo & Græcia, quæ fermè tota Ma-
 chometi est, errorem suum agnosceret. Ego nō nescijs
 quām parum ad eam prouinciam essem idoneus, præ-
 tercætera illud quoque addidi: Primùm legendum esse
 Alcoranum: deinde Sunam: & stultum oppugnare, 15 15
 quod non planè perspiceris. Postquam hic Granatæ
 totus in hoc studio fui occupatus, nihil magis mihi ar-
 ridere cœpit, quām quò inuitabat Victoria, hoc est, ut
 oppugnando Machometo me iam deinceps dederem,
 quando occasionem naētus sum, vt facile omnia illius 20 20
 superstitionis inuestigem mysteria. Cœpi cū hoc Mau-
 ro legere Alcoranum: is est liber velut Iudæorum Pen-
 tateuchus, aut Christianorum Euangelium. Suscipiunt
 illi vetus ac nouum Testamentum, iubente Alcorano:
 at innumeris scatent hæresibus. Christum Deum ne- 25 25
 gant, nec eum occisum à Iudeis, & multa item alia sunt
 dogmata, quæ pugnant cum Euangeliō, vt Euangeliō
 prodiito, abrogata est lex ceremoniarum Moyſi: sic aiūt
 Machometum successisse Christo. Hic negotij cardo
 est, & hinc ordienda est disputatio, vt persuadeamus 30 30
 nec sacerdotium Christi, nec legem translatam, nec vñ-
 quam transferendam esse. illosque nihil agere, nisi aut
 ē nouo, aut ē veteri Testamento demonstrent Macho-
 metum successurum Christo. Et quemadmodum nos
 non armis Euangelij, sed veteribus libris contra Iudeos 35 35
 pugnamus; ita par esse, vt teste Euangeliō nos confu-
 tent. Est liber ante multos annos editus à quodam
 Theo-

Theologo Christiano, qui vbi descuiisset à Christo, pro
Machometo scripsit: nomen est, **نَبِيُّ الْمُهَمَّةِ**. Do ope-
ram, vt cum vnde cunque habeamus, & iacula tente-
mus, quibus nam ille pugnare statuerit: Altera certan-
di ratio, est ratio ipsa legis Machometicæ, hoc est, Alco-
ranus & Suna. Hic liber est, imò volumina multa, in qui-
bus dicta atq; facta sunt Machometi, quæ si fideliter ver-
sa essent, nemo tam à communi sensu remotus, qui non
protinus superstitione detestaretur, adeò pleraq; sunt
ridicula. Audi quæso quod hic mihi narravit præceptor
dum legeremus locū Alcorani de paradiſo, vbi sic scri-
ptum est: **نَبِيُّ الْمُهَمَّةِ يَقُولُ إِنَّمَا**
Hoc est, & in eo vxores habituri sunt mundas. Mundas,
inquit, id est, liberas à menstruis, scilicet vt quo quis tem-
pore liceat coire. Quid inquam an in paradiſo cele-
brabuntur nuptialia? Quid ni? attamen non est futura
proles, inquit. Nam voluptatis causa illuc erunt uxores,
non propagandis liberis, quin & singulis viris complu-
res illuc futuræ sunt uxores, pro meritorum ratione.
Deusque huic plus, illi minus virium largitus est, vt
vel paucis, vel multis reddat debitum. Noli, mi Lato-
me, ridere: deploра potius miseriam gentis, quæ multo
latius sparsa est, quam Christi religio. O pigros quon-
dam orbis monarchas, qui non statim nascenti malo
tulere remedium, antequam ex Arabia serperet in Græ-
ciam. Itaque qui hic propter Euangelium castramur,
& cælibatum meditamur, tota erramus via, quibus im-
peritis tot obtrudendæ sint uxores: colligebat porrè,
& nihil certius esse dicebat, quam longè plures futuras
in paradiſo foeminas quam viros. Quin & hac in vita
quaternas licet ducere edicto Alcorani: quanto quis
magis virum agere possit, tanto plures fas est ducere,
non tamen supra quaternas. At præter has uxores li-
berum est quotquot velis emere seruas, & cum eis rem
habere: has rursum potes vendere, modò steriles sint.
Nam quod ad uxores attinet, nulla interiecta causa, ta-
men quo quis tempore repudiari possunt. Nō tibi narro
fabulas,

fabulas, mi Latome, sed legem Machometicam, qui vxo
res simul habuit decem. Nam aiunt illi à Deo vires do-
 natae prophetarum decem. Audi aliud. Quodam tem-
 pore dum potens hic propheta inter sepulchra deam-
 bularet, duobus designatis monumentis, vterque, in-
 quirit, apud inferos cruciatur, propediem tamen libe-
 randus, alter in vita garrulus erat, & nouis rebus ope-
 ram dabat, narrandis & audiendis. Alter à reddito lo-
 tio sese minus purgauit: vt id intelligas, audilegem Ma-
 chometricam. In Suna præceptum est, vt vbi quis minxe
 rit, sinistræ manus digitis exprimat, si quid fortè circa
 præputium sit reliquum. atque in eum usum pannum
 semper secum gestant, abstergendi causa: qui si defue-
 rit, lapillum è proximo tollunt, quo summitatem virgæ
 perstringunt. Et quia de lapillo facta est mentio, libet
 alias gentis commemorare ceremonias. Quemadmo-
 dum Mosaica lege ter coram Domino singulis annis
 comparebant Iudei, ita semel in vita adeunda est Mec-
 ca, locus est in monte Pharam vbi Abraham (vt aiunt)
 preces fundere solitus erat. Eò igitur quotannis con-
 ueniunt peregrini, ex omni orbis parte, semperque nu-
 mero accedunt sexties centena millia. quod si paucio-
 res fuerint, Angeli ipsi comitantur, vt compleatur nu-
 merus. Credendum est, nam ita in Suna traditur. Per-
 actis igitur Ceremoniis Meccæ abeunt ad montem Ara-
 phet: nomen habet à cognitione. ~~E~~ Araphe, id est,
 cognovit: siquidem cùm parentes nostri à paradyso ex-
 pulsi essent, Adam delapsus est in Indiam. Eua non pro-
 cul à Mecca concidit: ac tandem dum vterque vitæ cō-
 sortem ac comparem quæreret, sese mutuo eo in mon-
 te agnouerunt. Noli sibilare, ita Suna prodidit. Ad ra-
 dices montis Araphet iacet sparsa planities, nimis
 tot capax millium. Ibi dum pernoctant, tota nocte stré-
 pitus auditur paraidis lapillis, quos inde auferunt sin-
 guli sexagenos ternos, quanquam non frangenda sunt
 lapilli, vt sese offerunt. Itaque peritioribus cura est vt
 obam-

obambulando moneant plebem ne quid lapidū com-
minuant, violari enim religionem: hic iam compara-
tis lapillis, quos secum in fæculo deferunt, rectā per-
gunt Minam: per eum locum iter faciebat Abraham,
occisurus filium. Suntque ibi columnæ tres, certis inter-
uallis distantes, grandi vnaquæq; lapidum aceruo mu-
nita. Nam dum ē religione ibi commorantur peregrini, triduum singulis diebus vnamquamque adeunt co-
lumnam, & vnamquamque septenis lapillis salutant ad
quemque iactum dicentes. Atque hac ce-
remonia se se exonerant lapillis sexaginta tribus. Quid
sibi hēc vult religio? Diabolus yt semper bonos ab obe-
dientia conatur auertere, dum eo loco patrem seque-
retur Isaac, suadere cœpit ne occidi se se permitteret,
nec esse aliud quod pater haberet in animo. At obe-
diens filius correptis septem lapidibus, iis dæmonem
petitum abegit: paulò pōst rursum accessit tentator, &
rursum septem lapidibus profligatus est, nec sat erat ni-
si tertio tentaret. Credo ut Christi tentatio figuram ha-
beret: propulsus est & tertio lapidum iactu. Quibus in
locis hæc gesta sunt, religiosi sunt cippi, & quotannis
lapillorum cumulantur aggeribus. Spero aliquando
hominem visurus es, huius religionis participem, meū
intelligo magistrum, qui Meccam inuisit semel atque
iterū, quod genus hominū apud eos vocantur.
Nimirum eo sunt honore, quo apud nos equites Hie-
rosolymitani. Quæ modò narraui, meritò ridemus, at
apud illos Euangeli pondus habent, citiusque negent
omnia quam Sunam, quæ huiusmodi fabulamentis re-
fertissima est. Hæc natio, mi Latome, longius distat à
nobis Louaniensibus quam Lutherani. Ceterum non
passuum interuallo metiendi sunt hostes fidei: quod si
pestis illa Germaniæ, nullam nobiscum nec libris, nec
lingua communionem haberet, sed lingua quadam sua
& libros nouæ hæresis conscriberet, & eam publicè
in concionibus doceret, puto tamen operæprecium
faceret,

faceret, qui ob id linguam hæreticorum disceret, ut er-
rores cōfutaret, nisi fortè putas, haec tenus obuiam eun-
dum esse quatenus nobis periculum est, nec continuo
contra eos armaferenda, à quibus tuti agimus. Id quod
si obtinetur, in arctum charitatem cōtrahimus, tantam
Dominici ouilis portionem habentes neglectui. Quasi
verò contra Lutherum pugnatum sit, non vt ipse resi-
pisceret, sed ne alios secum in perniciem traheret. Imò
verò quicunque ab Euangelio discedit, eum quantum
licet reuocare debemus, vel vltra Sauromatas agentem. 10
Omitto quod suprà scripsi de Francisco Victoria, & si-
militudine tecū agam propiore. Patrum nostrū me-
moria in Pontificum conciliis cum Græcis agitatæ sunt
controversiæ, & de dogmatibus disputatum est, id cre-
do fieri non potuit nisi lingua communione. Nam si 15
Christianorum nemo Græcē nouisset, quid attinebat
agi conuentus? Machometus iste quem illi paracletum
dicunt, promissum in Euangelio, dupli ratione super-
stitionem roborauit: Vt Numa congressum Aegeriæ
commentus est, quo populum religione vinciret, ita 20
Machometus singit colloquium Gabrielis. Deinde ad-
iecit gladium, & vi religionem obtinuit, quod illi fuit
quam facillimum, cessantibus nostris principibus.
Cùmque semel in Arabia remotissima, velut solus in
angulo, in lingua quam reliqui Christiani ignorabant, 25
imperium suum stabiliuisset, armorum potētia fretus,
vnā cùm victoria Græciam occupauit, ac postea totam
fermè Hispaniam. Machometistæ igitur semper armis
exercitati, cùm nullam cum Christianis haberent com-
munionem, qui fieri potuit, vt ad rectam fidem reuo- 30
carentur? Nam velut in altero orbe positi, nullo yetan-
te, quicquid collibuit commenti sunt. Dic te rogo, nu-
per cùm patré coepit Imperatori, & ante eum Ferdi-
nando, aditus in Indiam, an non quamuis nouam reli-
gionem inuehere potuerat, & eam armis tutari? Id fe- 35
cit Machometus, & facturi erant Lutherani, ni armis
prohiberentur, etiam si coniunctissimā nobis cum illis
libro-

librorum & sermonis est communio. Sed iam venien-
dum est ad propositam similitudinem. Nemo haęte-
nus, quòd scimus, apud Christianos Arabicam linguā
professus est: Nam Psalteriū illud Nebiensis Episcopi
5 nullos erudiuit. Certè non extant apud nos monumē-
ta huius sedē tam enucleata, vt si cum Machometistis
congredi velis, citra dubium eorum mysteria possis af-
seuerare. Hoc omnino verum puto, non esse nobis eos
Arabicos, qui cum peritis disceptent, quales habuimus
10 aduersus Græcos. Quare cùm gratia Dei, me nactum
videam, vt viam aliquam ad hanc rem muniam, non est
negligenda occasio. Nisi mihi librorum defuerit copia,
stat sententia fideliter Latinis donare quicquid in ea
superstitione positum est. Ac primū vertendus est
15 Alcoranus, non ille quidem nudus obijciendus vulgo,
sed adiectis scholiis, & tuis, aliorumq; Doctorum con-
fossus hic illuc iaculis. Quòd si tam magno animo Cle-
nardi non defuerint opes (nam Regium somnio som-
nium) longè maiora tentabimus. Quid quæso? libri isti
20 Hebraici, quos Venetiis imprimet Bombergus, in om-
nes orbis partes ad Hebræos nauigant, in Africam, in
Aethiopiam, in Indiam, Aegyptum, & cætera Iudeorū
domicilia. Nos Alcoranos imprimemus cum versione
25 Latina, & omnibus in locis vbi ab Euangeliō deflectū
nostrum habebimus præsidium, tum Latinè, tum Ara-
bicè, id quod huius Mauri auxilio promptissimū erit,
etiam si Christum non induerit: siquidem domesticā
30 consuetudine statui tātum laborare, vt etiam stylo quid
valeam. Eos itaque libros mittemus in Africam, & si-
mul rem faciemus. Hæc atque alia consimilia iam verso
in pectore, & modis omnibus admitor, vt vnde cunque
mihi conquiram codices, quibus, si destituor, frustra
huiusmodi somnio. Vt cunque de ipsis iudicabis, pro-
35 prius ad munus Theologicum accedit, eum facere ico-
pum huius studij, quām si nescio quibus vertendis Græ-
cis, aliquid vellem dicere significantius. Deinde quan-
do quibusdam prurit ad scribendum calamus, & liben-

ter eloquentiam ostentant, ut ipsi nihil pugnauerimus;
 saltem studiosis hominibus, vertendo fabulas Macho-
 meticas campū aperiemus dicendi, ne necesse habeant
 muscas laudare, & in re nihili bonum ocium terere. An
 non suppetent argumenta differenti de perpetuo Chri-
 sti sacerdotio? An impium erit declamare contra per-
 sonatum paracletum? An minus patebit materiæ si quis
 demonstret Christum à Iudæis occisum, quām si scar-
 bēus imperat aquilam? Omitto stultissimas Sunæ næ-
 nias, nam frustra coneris hac ratione cum illis agere, 10
 nisi prius stabillueris perpetuum futurum Euangeliū.
 Nihil est enim tam ridiculum, quod non venerentur
 tanquam oraculum. Non alia de causa, nisi quod persua-
 sisimum habent Prophetam fuisse Machometum, lon-
 gè & Christo superiorem: cùm tamen fateantur, Chri-
 stum Verbum Dei, id est; ~~ALIUS~~ & natum
 è virgine Maria, sine patre in terris. Huic igitur muro
 admouendus est aries, & hic omnes intendendi nerui,
 vt quando Euangelium recipiunt, quod sexcentis ante
Machometū annis floruit, eodē nos vti doceamus Euā- 20
 gelio, & sic nos intelligere, quemadmodū proceres illi
 fidei intellexerunt. Verū de iis & multis aliis tecū co-
 rām, si Deus permiserit. Hinc Ianuario decedam in Lu-
 sitaniā, vt salutato Rege & meo Principe, quampri- 25
 um me sistam parentibus. Cogito nonnunquam Ita-
 liam & Germaniam, vt quando semel peregrinari cœ-
 pi, eadem opera videam Romam, & quendam in Ger-
 mania pericliter priuato colloquio. Verū & viarum
 discrimina me commouent, & fortè si illuc excurram, 30
 nouas experiar remoras. Orabis Deum vt me in saluta- 38
 ria deducat confilia. Vale, mi Latome. O quando dabi-
 tur mutuas audire, & reddere voces? Salutabis Magi-
 stros nostros omnes, & me illorum commendabis pre-
 cibus. Vale iterum cum sorore & Latomo iuniore. Gra- 35
 natæ xii. Iulij, Anno xxix. Gratum mihi feceris,
 si quid fortè monendus videar, vt ante meū hinc disces-
 sum, tuas videam literas. Filius Voßermannii Typogra-
 phi

phi Antuerpiensis , facile curauerit ut ad me perueniat.
 Quotidie Hispalim isthinc nauigant mercatores , An-
 tuerpię minimo negotio effecerint, ut abste responsum
 habeam . Præterea & in aula istic Mariæ non defuerit
 s occasio . Habito Granatæ in Alhambra: arx est vrbis, vbi
 moratur D. Marchio, qui vrbi præsidet.

NICOLAVS CLENARDVS D. IACOBO
 LATOMO PRAECEPTORI SVO, S. D.

10 **E**T SI literas Arabicas principio sequutus sum , vt
 quædam rectius intelligerem in Hebræis propter
 linguae affinitatem: Nunc tamen longè aliò mea specta-
 re cœperunt hæc studia. Dum Granatæ cum meo præ-
 ceptore Arabico lectito Alcoranum, & quotidie deplo-
 randos gentis illius contemplor errores, cogito non se-
 mel, quām indignum sit nouem iam seculis tantam cla-
 dem accepisse nostram religionem , & nullum interim
 exortum , qui cum Machometistis in arenam dogma-
 tum descenderet. Non quòd defuerunt apud Latinos,
 qui calamo sectam impiam persecuti sint : Sed quid ad
 Machometistas, si nos Latinè disputemus? Quid ad ho-
 stes, si ensem vibremus quem nō sentiant? Neque enim
 tantum disputandū censeo, ut nostros tutos seruemus,
 25 ne præcipites abeant in fallam religionem; verum etiam
 ad nos pertinere arbitror , quòd tot orbis nationes dis-
 iectæ à Christo pereant. Nec ob id dissimulandum est
 vulnus quod vetus sit: sed quando vulnus est graue, fa-
 cienda est medicina : id quod sine peritia linguae Ara-
 bicæ fieri non potest . Quid ergo ? Parare volo qui lin-
 gua & calamo valeant Arabico: ut vel coram miscendis
 colloquiis vel absentes queant cum illis cōfligere. Ego
 per gratiam Dei, et si bonam tēporis partē impendi Mar-
 chioni grēcissanti, reliquis tamē horis id cōsecutus sum
 35 vt cū præceptore quauis de re confabulari vtcunq; pos-
 sim, sic certè vt alter alterum intelligat. Neq; enim alius
 sermo inter nos habebatur quām Arabicus. An putas

C z M.no-

M. noſter id me proponere, vt annum doceam Arabicē,
& nemo diſcipulorū loquatur Arabicē? Alia ſunt quæ
moſior, & meo exemplō ſtudebo, ſi Deus voluerit, pie-
tatis aliquem fructum ē linguarū parare notitia. Verūm
de hoc capite longius forte agam, vbi peruenero in \$
Africam. Nunc de meo itinere certiore te faciam.
Cūm iam naſtus præceptorem nihil videbam mihi de-
eſſe præter codices, & eos in Hispania conſequi non
poſſem, ſtatui mihi proſificendum eſſe in Africam. Ita-
que relictō præceptore apud Marchionem Granatæ ad 10
reditum, cum reliqua familia inde diſceſſi, hoc animo,
vt mensibus reliquis huius anni viuam Fesæ, inter Ma-
chometistas: ciuitas eſt celebris in Africa, haud aliter
atque Lutetia in Francia: viget ibi Machometismus, &
ingens eſt doctorum copia. Non poſſum conquiſce- 15
re, priuquam perueſtigauero omnia illorū fundamen-
ta, & vniuersos comparauero libros, quibus impia ſe-
cta continentur. De consiliis meis tecum ſum latē ac-
turus, ſi Deus me illuc duxerit in columem. Interim
ora pro me, & ſi quid pro tua prudētia me monendū 20
vides, vtere præceptoris libertate. Defedi hīc in Euro-
pæ ſinibus in oppido Gibalaltar hebdomadis tribus;
tantus eſt enim Neptuni fragor, vt nauigatio non ſit
tuta, & ſi traiectus non ſit niſi horarum trium aut qua-
tuor. Rectā nauigamus Septam, quod oppidum Lusi- 25
tanit enī firmo præſidio, & alioqui iam in annos un-
decim pax eſt inter nos & Regem Fesæ, vt vltro citroq;
mercatoribus commeare liceat. Spero præfectus præſi-
dij Septensis ſic mei curam habebit, vt ſaluus veniam
Fesam, quæ inde diſtat triginta leuicis. Nunquam me 30
dignatus eſt literis tuis, dum iam octo abſum annos: fal-
tem epiftola conſolaberis exulantem in Africa. Bene
vale, mi præceptor, cñm omnibus magistris noſtris. ve-
ſtris omnium precibus meum committo exilium. E
Gibalaltar, VII. Aprilis. Anno M. D. XL. 35

NICO-

6.

NICOLAUS CLENARDVS DOMINO
IACOBO LATOMO SVO S. D.

IN Gibalaltar, hoc est, ut Arabes vocant, ¶ ¶ Thæsi fermè mësem vnum, partim coactus tempestate, partim appetente & instante Christiano Pascha, vt Alleluia canerem in Europa, postremum forsitan illud auditurus: Deus qui omnia nouit mihi misericors adfuit in Africa. Decima Aprilis veni Septam primum Africæ oppidum. Sed hunc angustum strictumque traiectum, tanto cum metu sum expertus: vt optimè fine commentariis intelligerem illud Virgilij: Præsentemq; viris intentant omnia mortem. horis duabus gubernator occinebat in amoenam nobis cantilenam. Ariba à vela, hoc est, ad superius latus, ad inferius: cùm interrim ego iam metu præmortuus totus in sudorem solutus sum. Mox stomachus Neptuno vota credo debita persoluit, & breuiter omnibus affectus sum malis, quæ patiuntur maris insolentes. Guilielmus interea meus minister grandior, & veluti columem meæ familiæ, etsi vocem contineret, tacitus tamē votis sic agebat: vtinam haec tenus vixisse frater minor. Quòd si essem adhuc in littore, nō ingrederer nauiculam, ne proposito quidem canonici Antuerpiensi: & quamvis alioqui non sit iniquus Erasmo, tamen optabat periculis interesse Erasmum, vt videret an vota rideret nauigatiū. Quin & in me stomachabatur, qui ob steriles infructuosasq; literas, tot adirem discrimina: nisi quòd in vocem aper tam non prorupit: veritus, vt aiebat, nē maledicus in me peccaret, cùm tempus esset poenitentiæ. Erat inter rectores Gallus quidam, qui serio asseuerabat se nunquam tanto salo perfusum fuisse, etsi omnia fermè maria nauigasset: & statim initio me terruit, cùm nautas hortaretur ne tantum indulgerent velo. iam & Septensis quidam exurgentibus subinde vndarum molibus, crebrò, inquit, hoc fretum traeci, sed antehac huiusmodi fluctus vidi nunquam. Alius Lusitanus admo-

dum peritus maris, s^epenumerò crucem pingebat con-
spectis procul grassantibus in nos móribus, nō sine mea
suspicio. Ipse clavi moderator immaniter scisso Ne-
ptuno, D^eus, inquit, nos seruet ab isto puteo subeunte
mihi & illo Virgiliano : His vnda dehiscens, terram in-
ter fluctus aperit. Quid nos miseri aliud quam mortem
ominaremur, quando sic maris incolæ timere videren-
tur ? Post longam iactationem frustrati instituto cursu,
delati sumus in littus, quod vulgò vocant Bullones: ibi
terræ redditi, proiecta ancora conchas legerunt adhæ- 10
rentes scopulis, ingratum profectò prandium meo ina-
ni stomacho. Locus distat à Septa leucam grandem: &
interquiescere volebant, donec sub noctem miticeret
Eurus. Gallus, & Septensis ille quem dixi moræ impa-
tientes (vt tum quidem putabamus) terrestri itineri se 15
commiserunt, additis aliquot comitibus: nos interim
expectabamus Neptunum propitium, ac non multò
post, plusculum inualesceente Aeolo, alias adolscens
Septensis, inuitis nautis, abire cœpit: ibi cōtinuò Gui-
lielmus: Nónne, inquit, rem animaduertis? passim dila- 20
buntur etiam periculorum doctissimi, & nos hic desi-
debimus? Quid agerem? Reptandum erat per arduos
montes, & bene fragosos neutquam peruios Theolo-
go sandaliato: deinde & pericula non deerant propter
Maurorum sparsas in montibus casulas, qui sic pacem 25
dicebantur colere, vt nihilominus prædandi occasione
noscerent. Quid tum postea, inquit Guilielmus, vel nu-
dis pedibus effugias hodiernum metum, non agitur de
frangendo brachio vel tibia, sed totum hominem vorat
mare: si nos intercipiant Mauri biennio portabimus la- 30
pides, aut agitabimus mulos, & asinos; spes tamen erit
in principe tuo infante Henrico, ne perpetuò manea-
mus in seruitute. Ne longum faciam, benè reclamanti-
bus nautis iungimur tres huic adolescenti, simul etiam
suadente illo Lusitano, qui meum metum iam viderat. 35
Vixdum per scopulos ad radicem montis reptauim-
us, cùm nauis rursus in altum delata est, & nos
fermè

fermè duabus sellis exclusi sumus : Siquidem protinus
 in limine ipso errauimus , nec via comparebat quam
 ingredieremur , huc atque illuc duce nostro recursan-
 te: tandem casu insemitam incidimus , & benè fuda-
 s uimus , ego præcipue , pallio , tunica longiore , &
 sandaliis impeditus . Cùm in ipso versaremur cacu-
 mine , & corpore toto stillarem sudore , ministrum
 vtrumque oneraui vestibus , vt expeditius me subdu-
 cerem è vasta illa solitudine , in qua nihil erat cernere,
 10 præter Maurorum collapsas domunculas . Nam & ado-
 lescens , cùm longè à tergo relinquerer , paulisper con-
 stitit , dum subsequentem cerneret : maneamus , inquit ,
 pariter , nam hoc loco solet esse periculum , & meritò
 singuli suam gestaremus lanceam . O me infelicem , qui
 15 vix me nudum portare poteram . Quòd si adfuisset An-
 thonus Nigrinus meus Aethiops , nihil restabat , quām
 vt sola indutus ambulasssem subucula , vbinam erat ? Mo-
 nuerunt me Gibalaltar , ne seruum meum abducerem
 in Africam , quare eum remiseram Granatam , ad redi-
 20 tum usque permansurum apud D. Marchionem cum
 præceptore Arabico . Sed reuertainur ad montes Bul-
 lonicos : quos vbi perreptauimus , multo adhuc sole in-
 trauimus Septam , per omnia benedictus Deus : sera iā
 nocte comparuit nauicula , sic tamen ut alto mari
 25 pernoctaret . Sarcinas nostras recepimus postridie , vix
 tandem à prandio . Aiebant nautæ multò magis fese
 post nostrum abitum fuisse iactatos , & nobis ludū mo-
 dò fuisse visum , nihil tempestatis seriæ . Nudiustertius
 cùm illi Lusitano occurrissem : si , inquit , remansisses ,
 30 timore periisses : ego qui semper ferè mare incolo ,
 valde metui , adeò intumuit mare ferè ad turris illius
 altitudinem , & quandoque vix salua cernebatur nauicula : primùm ad medium usque fretum reuesti , rur-
 sum longius è cursu fuisse exclusi , & item alia multa
 35 cōmemorabat , quę malui audire , quām corām cernere .
 Vtinam anno proximo salius renauigē , credo non fa-
 cile iterabo nauigationis aleam . Habes iter maritum :

C 4 si Deus

si Deus me incolumem duxerit Fesam, video & aliud
scribendi argumentum de profec^tione terrestri: aiunt
nobis quinque noctes agendas sine tecto, sub dio, &
sesquidiem consumendū in altissimis rupibus. hoc Bra-
bantino homini, & discipulo Louaniensi quid est aliud,
quam mortis species? Orabis Deum ut me seruet inco-
lumem, & aliquo pietatis fructu reducat ex Africa. Be-
nē vale, colende praeceptor, cum tota familia, Latomo
iuniore, & ceteris amicis. Commendo me precibus
Magistrorum nostrorum. Sept^{em}br^e xv. Aprilis, Anno 10
M. D. XL.

NICOLAVS CLENARDVS D.
IACOBO LATOMO S. D.

15

SABBATO superiore discessimus Septa, vbi hæsi-
mus quatriduum, ipso scilicet tempore quo Macho-
metistæ suum celebrant Pascha. Opposui ego aliquid
veteri proverbio: Semper aliquid noui adfert Africa.
Siquidem multò magis me admirati sunt, quam ego il-
los, qui iampridem narrante meo præceptore illorum
mores didiceram. Monitus fueram ne quid vel Macho-
metistis crederem, vel Iudæis, quorū etiam magna hīc
est copia. Neutros metuo tum quod & sic cum illis
agam, vt amare possint, non odisse: tum etiam quod li-
teris mei præceptoris facti sunt certiores, quam ego il-
lum humaniter tractem, et si captiuum. Apertè prædi-
co me venisse descendæ linguæ gratia, & vt librorum
mihi comparem supellectilem. esse enim iam apud
Christianos solennem linguarum complurium profes-
sionem: hanc deesse, velut Arabicam coronidem. mihi
hanc suscep^tam profec^tionem, vt eam apud nostros
homines profiterer. Ego vltro ad disputandum non
prouoco, prouocatus respondeo me nō venisse dispu-
tandi gratia, sed descendæ linguæ Arabicæ. Illi tamen 35
interim admirantur, cùm in colloquio me audiunt ci-
tantem fragmenta quædam Alcorani. Superiore biduo
tantus

tantus fuit hominum concursus , vt Flandrensem cer-
nerent, qui legeret, scriberet, loqueretur Arabicè, vt vix
mihi spacium relinqueretur rebus peragendis necessa-
riis . Cumque meum sermonem vulgati puriorem au-
diren(t è libris enim eum haus) veluti oratorem quen-
dam suspiciebant Arabicum : adeò vt adolescentem
quendam adducerent, veluti eximiè literatū, qui quin-
que annos studiisset Fesæ . Vnde nihil aliud consequuti
sunt, quam vt eum multis præsentibus confutarem in
Grammatica: quæ mea victoria, multis in conuenticu-
lis iactata est. Hæc, mi præceptor, non gloriandi causa
commemoro, sed vt scias, me gratia Dei optimam con-
cepisse spem de hac mea profectione , nec dubito , me
Fesæ multis charum & gratum futurum , et si maximè
sim Campiniensis: Sin aliter eueniat, & mihi Deus pœ-
nam statuat imponere Fesæ; fiat eius voluntas. Benè va-
le, colende præceptor , & Deum ora pro me . Semper
sim commendatus precibus Magistrorum nostrorum.
Ex Tuytuan. xxi. Aprilis.

NICOLAVS CLENARDVS IACO-
BO LATOMO S. D.

DIE XXXIX. Aprilis discessimus à Tuytuan , noctes
duas egimus sub tentorio, Calendis Maij, confectis
duabus leucis, vehemens nos occupauit pluua, & iter
torrentibus impeditiebatur inter altissimos montes , vt
necessè haberemus figere tentoria . Sub iis desedimus
diem cum in sequente nocte . Postridie data serenitate
pergere cœpimus , & quarta Maij, ingressi sumus Fe-
sam, urbem grandissimam, de qua per ocium latius ad
te scribam , simulatque hic res meas composuero . Sa-
lutaui Regem Arabicè , & cum eo prolixè sermonem
miscui, exposita causa profectionis, de qua cùm aliquā-
to ante aduentum meum certior fuisset factus , è literis
credo præceptoris mei , iam diploma fidei miserat vt
tutò venirem in Africam, & si casu factum sit , vt ad me

C 5 non

non peruererit. Pollicitus est mihi omnia, modò velim
huc vocare præceptorem è Granata , magna enim viri
fama percrebuit Fesæ: mea semper fuit sententia addu-
cere hominem Louanium, & eo tantisper vti, donec o-
peram præceptoris non multum desiderarem . Volunt ^s
mihi reddere quāti eum emerim, & præterea eius quo-
tidie facere copiam meo arbitratu, quamdiu hīc fuerō.
Rex ipse etiam fidem suam dat , permisurum se ut hinc
mecum discedat in Flandriam . Id quod non video qui
fieri possit. Verū de exitu negotij posteascribā. Laus ¹⁰
Deo, rectè valeo . Orabis ut me sanum vobis reddat.
Bene vale, mi præceptor , cum omnibus amicis . Fesæ
VIII. Maij, Anno M. D. XL.

NICOLAVS CLENARDVS D. IACOBO ¹⁵
LATOMO PRAECEPTORI SVO, S. D.

SO LA nominis tui commemoratio in literis Rutge-
ri sic me affecit , quasi isthic corām tecum loquerer:
viuebas anno superiore mense Septembri: vtinam te ²⁰
mense Septembri proximo videre liceat. Iam nonus agi-
tur annus, quod reliqui dulce Louanium, quo dum an-
no XXXVII. vellem redire, quærendis literis Arabi-
cis redactus fui Granatam, vbi quid egerim, & qua gra-
tia profectione inde suscepserim Africanam, literis mis- ²⁵
sis significau: sed quia fortè non sunt redditæ, libet mi-
hi id partē facere præsentis epistolæ , & deinde de uni-
uerso meo consilio tecum disputare. Cūm incœpissim
Granatæ legere Alcoranum, & miscendis colloquiis cū
domestico præceptore , cognouissem quām fœdis er- ³⁰
roribus dementata esset gens ista Machometica, siue sic
temerè venit in mentem , siue Deus hūc laborem mihi
obiicere voluit , certè cœpi consilium , vt omissis lin-
guis omnibus, in quibus haētenus studium posuissim,
iam in reliquū vitæ spaciū me deuouerem Arabicis, ³⁵
nec quiescerem, donec sic promouissim, vt & viua vo-
ce præsens, & absens tolerabili calamo, possem cū illis
in

in arenam dogmatum descendere, & simul meo exemplo prouocarem, si quis fortè hanc Theologiæ partem mecum vellet amplecti. Multa hic statim video, quæ cogitas de hac noua pugnandi ratione. Verùm mi præceptor, hoc thema fatis iam mihi meditatum est in variis epistolis, quas ad certos Hispaniæ proceres misi, omnemque angulum huins argumēti sic excussi, vt putem me aliquando mea consilia mundo probaturum, simul atq; Deus me à præsenti exilio in patriam reducem fecerit. Est præceptor Hispaniarum Principis, hoc est, filij Cæsaris, Theologus quidam Ioannes Martinius Silicæus, vir probatissimæ vitæ, cognitus mihi Salmanticæ: is simulatq; à me factus fuisset certior, promisit se curaturū omnia, & Cæsarem ipsum, aliosq; mihi affuturos, modò scholam hanc nouam instituere vellé Granatae, nam Neophytes illos potius hac re indigere. Ego vero in Brabantia statui fundamenta iacere, respondiq; non mea consilia destinari Granatensisibus, qui inquisitionis metu simulant Christianismum, sed eos me somniare milites, qui cum Machometistis ipsis posint cōfligere; & ibi nobis aliquando pugnandū esse, vbi apertè dogma profitentur Machometicum: nullum esse certamen, vbi nemo se præbeat hostem. Hunc scopum studiis meis proposui, quod ita credereim me fructū è capessendis linguis reportaturum, si eas accommodarem pietati. Mundus cœpit Græcari & Hebraicari, sanè ornementum accessit hominibus studiosis. Verùm si hac via prorogata fuissent Christianæ religionis pomœria, vera gratulandi esset occasio. Quando ergo in Arabismum reuoluta est mea peregrinatio, non me mouit quod auctor dicerer professionis Arabicæ, non vt medicis operam præberem restituendo Auicenna, aut Philosophis, corrigendo Auerroe, sed hoc tantū ante oculos fero, vt quemadmodum contra cæteros hæreticos scribunt Latinè, sic aduersus Machometistas stylum stringerem Arabicū. Id fieri non potest, nisi illorū dogmata penitus habeamus cognita, nec credamus quid in Latino-

Latinorum libris de illis nationibus iactatum sit. Sed quod suis libris illi ferunt, id arripiamus, & contra id arma capiamus. Præter Alcoranum habent libros Sunnæ tam ridiculos, ut ipsi se se possint confutare, nisi persuasum esset, Machometum fuisse prophetam veracem. Ex iis depromenda sunt, contra quæ velis pugnare. Ego igitur putauit hos libros mihi cōquirendos, & re communicata cum doctis Theologis ad me propriè hanc reuocandam prouinciam: primū vt linguam docerem; deinde rationes doctorum in Arabicam verterem. 10
 Neque enim omnes possunt Arabicari, quamvis multi queant Machometum impugnare. Et contra Machometum Latinè scribere, quid pertinet ad tot orbis nationes, quæ solam linguam norūt Arabicam? Hac mēte cū venissim Fesam (distat à freto Herculeo leucas qua- 15
 draginta) statim tota vrbe rumor sparsus est, adesse quendam Casis (sic vocant literatos è nostris, vt nos illorum Alphakios) qui cupiat discere linguam Arabicam, eum inter Christianos aliquid esse: quare non expedire, vt quis me doceat, ne quam turbam in vulgo 20
 concitem. Nam præceptor meus me diffamauerat, speciosis in laudem meam mendaciis, adeò vt rex de aduentu meo paulò antefactus certior, literas fidei misserit, vt sine periculo intrarem Fesam. Primo congressu 25
 vehementer fuit rex admiratus, quod tantillum balbu-
 tirem Arabicè, nam sententiam meam vtcunque poteram proloqui. Fesenses autem et si docti multi sint, ferme tamē vulgi vtūtur idiomate, qui sic distat à librorū sermone, vt vernaculus Græcorum sermo ab oratione Demosthenis. Deinde quemadmodū in Hispania mul- 30
 ti professores Bartholum & Baldum intelligunt quidem, ac docent Hispanicè; sic Fesæ extra scholam literatam orationem non audies. Nam inter docendum sunt teriores. Charissime præceptor, si vñquam fui malus orator, certè in præsentia mihi dabis veniam, quod 35
euangelio scribam epistolam & non multum eloquētem: quando enim hoc proximo biennio partim molestissimi-
 mis

mis peregrinationibus , partim barbarorum consuetudine mihi vita transacta est, vix iam Latinè scribere possum . Fesa diuisa in duas partes. Vrbs vetus ingens est, & populosa: aiunt ibi esse templa fermè c c c c . totis dem balnea : nam Machometistæ crebrò lauant , nec possunt sine lustratione horarias preces peragere , si vel pepederint tantum . Cae rideas, non nosti eorum ceremonias. Molas habent innumeratas , in quibus servi Christiani miseram vitam degunt , & re ipsa experientur, quid sit, Dauum dedi in pistrinum. Vrbs noua distat à vetere fermè semileuca , illic est regia : in proximo est Iudæa, suis septa muris ; penditque tributum pro regis arbitratu. In ea sunt, ut puto, synagogæ octo , aut nouæ: nam habitant ibi fermè 1111. millia, suntque multi insigniter docti. quod si olim talem nactus fuisset occasio , multò magis delectasse illū Antuerpiensem: verùm in præsentia frigent mihi omnia præter Arabesum. Nusquam sic feruet Alcoranus, ut hic Fesæ . Tunetæ florebant & cæteræ omnes disciplinæ, at Fesæ post Grammaticam , toti sunt in Alcorano , & doctoribus scholasticis. Scholasticos intelligo, qui de eorum ceremoniis tractant, de lustratione, oratione, matrimonio, & similibus: quarum rerum peritiam qui tenet, vocatur **الْفَقِيرُ** id est, Alfakius, Græcè **οὐρανός**, nisi quod vox modò viurpata est, in ea sapientia , quæ istas complebitur ceremonias. Dialecticam, Rheticam, & artes reliquas, vix pauci attingunt. Est apud eos hic mos: statim à primis annis ad verbum ediscunt Alcoranum, & infigunt memoriae librum quem non intelligunt. Nec tamen vllis in scholis hic comparet codex: sed ludimagingister è memoria depromit pensum, & in tabula lignea describit. id puer reponit in animo, & postridie alterū scribitur pensum, donec anni, aut biennij spatio, totum ediscat Alcoranum. Multò plures reperias qui teneant sic Alcoranum , quām qui ipsum habeant domi codicem. Quare difficillimum est irrepere mendas in Alcoranum . Post hunc ad verbum ediscunt libellum qui dicitur

dicitur **سِنَالْتَرْ**, in quo præscriptæ sunt gentis ce-
remonię. Nec tamen eis quipiam declaratur, nisi quā-
tum assequuntur commercio sermonis vernaculi, qui
tametsi distat multum ab ea oratione quæ conspicitur
in libris, tamen magnum adfert aditum ad percipienda
pleraque vocabula. Hinc iam pergunt ad Grammaticā.
Estque apud eos receptus auctor I bun Melic, qui Chi-
liade versuum, id est, mille distichis complexus est vni-
uersam Grammaticam. Hanc Chiliadem difficilem ad-
modum è tabulis suis commendant memoriar, & quo-
tidie apud præceptorem pensum reddunt, domi inte-
rim lectitantes glossemata. Nam in scholis nullus com-
paret liber: in hac Grammatica, fermè biennio versan-
tur, aut quadriennio etiam quidam. Porro auctioritates
citantur à Grammaticis fermè ex Alcorano, & hīc iam 15
fructum percipiunt memoriar, citantur crebrò etiam
poëta, quibus abundant Arabes. verū sic hāc poetica
discipulus intelligit, vt carmen Ennianum Thomista,
qui post Alexandrum & Petrum Hispanum, statim le-
ctitat scholasticos. Quare crebrò rideo nonnullos qui 20
me inuisunt, qui cùm sint insignes Grammatici, tamen
subinde minus me intelligunt: Arma virūq; cano Troiæ
qui primus ab oris. tantum spectant cur versus in glos-
sematis citetur, nempe, ab oris, abest præpositio ablati-
ui casus. Quid inquam? nōne vos estis Arabici? Re- 25
spondent id pertinere ad amatores bonarum literarū.
Itaque Arabicum scholasticum norunt, non Latinum
armatum: præter vnum atque alterum Latomum vel
Dorpium. Quare paucos reperias, qui exactè & purè
loquantur: nam & si Alcoranistæ sint, & is liber sit stylo 30
elegantissimo compositus, tamen contenti sunt memo-
ria, & magis religionis gratia discút Alcoranum, quām
vt eum curent intelligere. Siquidem dogmata suæ reli-
gionis iam ex aliis libellis norunt, vt Ethica nouit Tho-
mista, qui tamen nō legerit ipsum Aristotelem: in sum- 31
ma totus orbis inter se consentit, vt homines magis
rerum velint cognitionem, quām verborum. Sunt, vt
dixi,

dixi, apud Arabes poëtæ quamplurimi, sed pauci eos
lectitant. Quando enim vocabulis vtuntur, quæ non
passim sint obvia in artium scriptoribus, velut ad aliud
seculum & priscum ab istis pertinere putantur. Omnia
enim antiquare libenter volumus quæ non intelligi-
mus. Est hic quidam inter primos habitus, versatus
quondam in Aegypto, vbi Rheticam & politiores at-
tigit literas, hoc nomine tamen leuior, quod has gusta-
rit elegantias. Atque ut videoas affines vbique esse hæ-
resibus, quotquot amant collegium trilingue hic, Al-
phakius nuper fermè in periculum capitum venit, pro-
pterea quod in scholis dixerit, nescio, in quo auctore
scriptum, non peccasse quidem vnam Machometū:
potuisse tamen eum admittere peccatulū veniale, præ-
ripiendo scilicet pomum puerō per iocum, aut consi-
mili quadam via. Nam in grandioribus culpis, optime
præceptor, nullū locum habet Machometus. Et quam-
uis decem seruiret vxoribus, nam tot simul habebat in
matrimonio, fide tamen bona reddebat singulis debi-
tum. quod, ut meus docuit Magister, decem propheta-
rum virtutem fuerit sortitus. Cumque illi solenne esset,
post vnamquamq; nocturnam salutationem ablui:roga-
tus, cur id faceret, respondit magis esse masculū, & vir-
tutem acuere. ne me putas iocari, seria scribo, serioque
decreui æstatem reliquam tradere huic linguae, si forte
salutis ianua detur tot nationibus, quæ tam foedis in-
volumuntur erroribus. Scholæ sunt in ipsis templis, quod
subire non potest vel Christianus, vel Iudæus. Taber-
næ librariæ non habentur Fesæ, cùm sint tam multi lite-
rati studiosi: cæterum die Veneris singulis hebdoma-
dis peracta oratione, ad summū templum est librorū
auctio. illuc cōueniunt quotquot empturiūt, aut ut sic
dicam, vendituriūt. Prodeūt autē fermè codices vetusti
pauci admodū, propterea q; ab hinc annos ducētos re-
frierit scriptorū industria & in desidiā lapsi sint Fesen-
ses. Estq; hæc merx cara, statimq; ab omnibus magno pre-
cio rapitur. quod si quis sit auctor iustæ magnitudinis,

non

non eum reperies venalem , nisi per fragmenta : forte tota vita non consequeris, aut Zemachserum, aut alium commentatorem Alcorani , sed nunc caput, nunc crus dimidiatum, nunc manus mutilas auctoris in foro conspicias , adeò ut sæpius idem cogaris emere , si totum postules, idque vix post multos annos. Præla ignorant. In hunc auctionis locum Christianis aut Iudæis licet intrare, vna tantum lege, nempe, ut obruti faxis pereat. tam religiosè suos codices inuident à religione Macho meti alienis. Erant mihi cum Rege pacta quædam initia de auehendis hinc libris, sed didici re ipsa quid sit fides Punica. Quanquam non tam Regem accusare possem , quæm alium quendam bipedem , cuius perfidia multis molestiis hoc anno sum exagitatus. Verùm de hoc monstro Africano coràm , si me Deus reducem fecerit . Nam si remedia quæ aduersus hanc pestem meditor non profuerint, sciet orbis vniuersus huius monstri virtutes, & omnium studiosorum diris obijcietur. Nam quantum in ipso fuit , effecit ut tam grauem profectionem quam pietatis causa suscepi , sine ullo fructu suscepisse videri possim , & in capitibz præterea periculum , quærendis literis Arabicis peruenerim . Verùm Deus me seruat , & quotidie hoc monstrum magis explicat , artesque subministrat , quibus , ut spero , voti compos euadā. Eò mea spectat oratio, charissime præceptor, variis rationibus impediri mea consilia de constituenda pugna Machometica. Cæterùm quando iam stat sententia in hac Theologica palestra vitam finire, Deo fauente, eluctabor. Nec vlla re destituar , quæ faciat ad docendas feliciter has literas, ut multi & loquamur, & scribamus Arabicè; si non stylo poëtico , saltem scholastico, quem postulat disputatio . Satis est prolixa epistola, tamen multò volebam fieri longior , & de variis rebus fabulari. Sed referuemus omnia in aduentum, ut saltem lucrifaciamus aliquot prændia, commorandis mendaciis. Vnum tacere non licet: scilicet ut rideas, si non mentitur Machometus , non frustra profectus

fectus sum in Africam. Ipsum ipsissimum vidi Macho-
metum, anno superiore Idibus Decembris. Dabo testi-
monium locupletissimum: nactus sum libellum per-
quam exiguum, in quo depingitur sic exactè paracletus
Arabicus (nam hic est Machometus) & sic à capite ad
calcem usque diligenter describitur, ut etiam quot ha-
buerit iste propheta canos, memoriae cōfēcrauerit scri-
ptor sempiternæ, citato auctore qui in capite & pariter
barba Machometi, nō numerauerit ad summū nisi qua-
tuordecim pilos candidos. Quid quæso censes? Nōnne
qui istas psequitur minutias, meritò credēdus est verū
dicere? Eo igitur in libello nominatis iis, qui viuā vocē
audiērint, sic de sese testatur Machometus: ﴿لَا تَمْنَعُ الْمُتَّهِبِينَ﴾
15 **وَمَنْ يَعْمَلْ مِنْ حَسَنَةٍ فَلَنْ يُمْنَدِّرْ** quo-
rum verborum est hæc sententia: Quisquis me in som-
nio viderit, reuera me vidit: nam Sathanas non sese of-
fert in mea specie. Idibus, inquam, Decēbris nocte in-
tempesta somniaui me videre Machometum, proflien-
tem è ventre canis, & quidem probè alatum, adeò vt
20 stridore pennarum, me continuò expergefaceret. Con-
sequens est, vt ipsum viderim Machometum, per locum
ab auctoritate, vt loquuntur Dialectici: Talem autem
ac tantum prophetam mentiri nefas est, quod etiam à
venialibus peccatis fuerit alienus: nec est in Machome-
ti verbo vox vlla, quæ ironiam indicet, vt possis colli-
gere mendacium iocosum, quod an cadat in Machome-
tum sic videto. Anicula quædam eius adioluta pedibus
25 orabat, vt precibus illius Deo commendaretur & do-
naretur municipio paradisi: ille blandè subridens, sic
respondit: **أَنْتَ لَيْلَةُ الْمَرْيَامِ** hoc est: Non
intrat anus paradīum: cœpitque protinus plorare ve-
tula, haud dubiè desperatione confienda, nisi subne-
nisset color Rheticus, qui illis dicitur **أَنْتَ**
30 tam familiaris Machometo, vt nihil suprà. Quid mihi,
inquis, cum tuis somniis, & quis vnquam audiuīt vo-
lucrem progigni cānibus? Memento prouerbij: Semper
35 **إِنَّمَا الْمُحْسِنُونَ يُؤْتَوْنَ أَجْرًا**

D aliquid

aliquid noui affert Africa. Verum, mi Latome, ut nulla
 terra tam est noxiis herbis, in qua non aliqua parte na-
 turæ bonitas conspiciatur: sic gens ista Machometica
 fœdis & execrandis erroribus dementata, Deo maxi-
 mas debet gratias, quod libera sit à duplice tyrannide
 Sanicidarum, & Causiforum. Vitales sunt ut nos, &
 longius etiam vitam prorogant: cumque sint fermè L.
 millia familiarum, tamen nulli sunt aduocati, procura-
 tores, sollicitatores, & id genus homines. Si quæ sint
 controværsiæ, quæ fermè incident, ob matrimonia, &
 diuortia: nam vxores licet ducere quatuor, & eas pro
 arbitratu dimittere soluta dote. Viri enim velut emunt
 vxores quibus vbi potiti fuerint, nulla de causa possunt
 eas abigere, modò statutam summam persoluerint.
 Præter vxores, ancillas seruas emunt, quotquot pos-
 sunt alere: hæ sunt concubinæ licitæ, & ut vxores
 permisæ: Puto Regi esse supra ducentas, adeò ut vi-
 deatur Pater in monasterio monialium. Sed ut coepi
 dicere, si quæ oriantur controværsiæ, fermè huius rei
 causa contingunt. Nec tamen pro Helena confligitur
 bello decenali: nec pro Beginis litigat Clenardus octo
 annos: verum vtraq; pars iudicem adit, is momento tē-
 poris rem transfigit, nec sciunt quid sit sententia interlo-
 cutoria, quid appellatio, & huiusmodi lacrymosa mihi
 quondam vocabula: vbiq; est sententia definitiva, & fer-
 mè lis sopita est, antequam contestata. De morbis vero
 mihi videntur reperisse, quod Sophistæ Parisienses: nam
 vt illi nobis quondam ediderunt argumenta quædam
 communia, quibus instructus disputes in Theologia, in
 Medicina, & breuiter omnilioco: sic isti quocunq; mor-
 bo correpti fuerint, longu valere iussis omnibus Medi-
 cis, flammis adurunt umbilicum, & eas ventris partes:
 nec opus habent alio pharmaco, nisi quod nuper verū
 fuit illud: Honos alit artes. Siquidem nescio quis medi-
 cus in morbo cuiusdam è proceribus prædam abstulit,
 coperuntq; multi lectitare Auicenam, qui hic fermè in
 obliuionem abierat. Sed ut ad causificos redeam, si qui

Bacca-

Baccalaurij litibus implicatisunt, quo minus frequen-
tent disputationes Theologicas, mittant ad me procef-
sum, ynica audientia ponam eos in possessionem. Multa
& alia cōspicio inter Machometistas, & in primis illud
5 Euāgelicū, vt nō multū solliciti sint de craftino. Quin &
illud non parui est momēti, quod nullus tam durus ca-
sus eis cōtingit, vt fracti impatientia, redigātur in blas-
phemias: id quod latē patet in quibusdam regionibus.
Verūm quicquid euenerit, non stō machantur vt aurigē
10 & nautæ, sed illud habēt in ore ~~ALIUS~~, hoc est, laus
Deo. Quo magis dolenda est harum nationum iactu-
ra, quod homines alioqui satis pij, tam turpibus opinio-
nibus à Christo sint abstracti, non alia causa, nisi quod
15 Machometū credunt fuisse verū prophetam, qui in Al-
corano vt trinitatem negat, sic penitus tollit nostræ re-
ligionis fundamentū. Negat Christum à Iudæis cruci-
fixum, negat eum Redemptorem humani generis. Atq;
hæc cùm asseuerent, aiunt sese credere Euangelio & ve-
teri Testamento: Verūm & nos, & Iudæos iam non ha-
20 bere libros incorruptos. Hic est disputationis cardo:
vtinam, mi præceptor, inueniā qui partē laboris mecum
velint pariter amplecti. Omnes aliæ disciplinæ suos ha-
bent cultores. qui hanc viam sequeretur; quam ego cō-
cepi, nemo, vtputo, hactenus extitit, & est tamē aliquid
25 stylo cōtra Machometistas pugnare. Nec deterrere nos
debet, quod nouē seculis hæc secta durauit. Veritas nō
est obnoxia temporū iniuriis, tam aliena ab isto dam-
no, vt etiam filia dicatur temporis. Gloriam Creatoris
30 quondā tot annos oblita erat antiquus hostis, & tamē
Apostolicis auspiciis cōditor orbis decus suum sibi po-
tenter arrogauit, profligata tot idolorū spurcitia. Rur-
sum exorsus est hostis, & grauis orbis incubator Ma-
chometus: reparatore humani generis obscurauit. Nō
35 est infirmior cōditore reparator: Proinde spes est, vt gēs
ista in viam aliquando redeat. quod & olim facile fue-
rat, si recta via restitissent hactenus nostri maiores, &

D 2 tam

tam studiissent bellum gerere cum Numa, quām capiunt libenter arma aduersus Tullum: dicam id clarius. Numa conficto congressu cum Dea Aegeria populum continuit. Tullus vim omnem posuit in armis: vtrumq; Machometus expresit. Nam primò nouas leges, quas stupidis ea tempestate Arabibus imposuit, ad Gabrialem Angelum referebat, quo monitore, sese omnia metiebatur gerere: deinde postquam fraus in suspicionem venit, præsertim ob Iudæos circa Meccam incolentes, quibus odorandi nasus nō deerat: robur induit Tullianum, & quos arte capere nō poterat, viribus in nouum dogma subiugauit, atque ita deinceps propagata est hæresis, iacto quidem dolis fundamento, gladiis tamen postea sic prolata imperio, vt victoriis fermè mundum occupauerit vniuersum: quid enim est hodie Christianismus, si spectes gentes Machometi? nimirum quod olim Iudæa comparata mundo reliquo. Quare formidandus est Cæsari Turca par armis, aut etiam potentior: Nam Tullus crescere poterat, Numa verò cum isto suo personato Gabriele, tam est & hodie futilis, quām cū vno fugeret comite Abubecrin, eo qui postea bellum gesit cum Heracleo: nec enim secula multa naturam mendacij mutare potuerunt. Non est hæresis eius generis, vt numero crescat hæreticorum: & quamuis vno vel fortissimo milite prostrato, non continuò tota labescit acies, tamen si verè concidit unus Arrianus, actum est de vniuersa caterua: itaque tam sumus hodie potentes aduersus Machometricum Gabrialem, quām eramus initio crescentis dogmatis. Quod si maiores nostros turpiter cessasse credimus, idem crimen in nobis quoq; hæreat necesse est. Et quia sine linguarum præsidio bellum istud geri non potest, fortè in seculum hoc nostrum dilatum est, quod iam cæteris linguis floret, præter vnam Arabicam: nimirum vt nouæ professionis auctor Antimachometus mortem oppedit, inter Machometistas. De quo libet mihi referre fabulam, imò historiam, postea claudani epistolam. Initio aduen-

aduentus mei , varijs sermones de me habitifuerat. No-
 uum enim visum est me descendæ linguae gratia talem
 suscepisse profectionem, quare Alphakij quidam ex istis
 sanctioribus , hoc est, qui religionis ergo viserint Mec-
 cam , misericordis inter se in conuentu secretiore colloquiis,
 aiebant in suis esse codicibus, venturum aliquando in
 hanc regionem hominem procera statura, è procul dis-
 sitis populis , eum aduersus Machometum venturum,
 & totam hanc barbariem peragraturum , omniaq; In-
 straturum perquirendis codicibus , ac postremò eum
 peritum Marochij , quæ ciuitas hinc distat centum
 leucis . Seruus Christianus in ædibus heri hæc subau-
 scultauit: nam ibi erat sanctorum senatus , remque
 ad cæteros seruos Regis detulit . quam cum audissem,
 quid nisi riderem? Iussi tamen ut amicus quidam hunc
 seruum adiret & serio rogaret: constanter affirmabat
 hæc sic gesta fuisse. Verùm, inquit, hic dominus (me vo-
 lebat) est sacerdos? est, inquit, meus amicus, nō, inquit,
 ipse fuerit: Nam dicebant esse prophetam: scilicet pro-
 pheta & sacerdos in eundem non cadunt . Et ego li-
 beratus sum à saxis Marochianis , non tamen moriar
 nisi Antimachometus. Bene vale, colende præceptor,
 cum omnibus magistris nostris: vestris omnium preci-
 bus me commendo, ut aliquando saluus dulce videam
 Louanium. Putabam me triennio tantum abfuturum,
 at nonus agitur annus exilij, & nescio quò me iactat li-
 terarum amor . Nunc tamen decreui, nullam occasio-
 nem admittere, quæ me diutius diuellat à patria. Satis
 peregrinatum est, & alioqui domum mereuocat cani-
 cies. Vtinam vos omnes saluos videam incolmis. Sa-
 luto omnes magistros nostros , vniuersam tuam fami-
 liam , cum forore & Latomo iuniore , cumque amicis
 reliquis . Noua de bellis nihil ad Brabantinos : neque
 enim strepitum armorum audietis , alius est exercitus
 quem Deus his regionibus immisit: paucis ante diebus
 Fœsæ vidisses cælum obductum locustarum agminibus,
 quæ hic non solùm saltant, sed auium ritu volitant. Iam

Lamby.

D 3 coram

coram video minas priorum prophetarum. Multis in locis nocte una sata perdunt vniuersa, bellum strenue cum iis gerunt rustici. Nam plaustra plena locustis aduehunt Fesam. Nam hos hostes vulgo hic comedunt. Ego tamen sum tam delicatus, ut malim perdicem vna, quam locustas viginti. Iam anni sunt viginti, quod totam hanc regionem gens locustica deuorauit. Ministrum misi nuper in Lusitaniam, & paucos post dies eū expecto, tu, Deo propitio, hinc proficiscar Granatam, quæ non distat nisi LXXX. leucis. Inde totidem sunt in 10 Lusitaniam. Hinc recta ad vos. Tantum orate ut me Deus custodiat, & si malus sim eques, non tamen pluris facio duodecim dierum iter, quam vehi plaustro Diefensi. Rursum vale, mi præceptor, & longam fabulam boni consule, pensandū erat longius silentium epistola 15 prolixiore. Fesæ, I X. Aprilis, Anno M. D. XL.

NICOLAVS CLENARDVS FRANCISCO HOVERIO SYO, S. D.

CASVM illorum dolui vehementer, tamē satis præmonui alterū qui totum perdidit præter penulam. Illi ad me ne literam quidē vnam. Tu solus literas mitis, nam & Lodouicus meus & tuus tacere meditatur, sed negotiis condonandum est. Ago gratias quod meo 25 nomine partem practices tuæ iam exercueris: si opus erit, mittam hinc. Tamen spero aliquid istic mihi fiet, in tanta libroru copia. Et alioqui nouos hinc propediem libellos accipietis, inde aliquid contrahetur nummorum. Sumus impressuri meditationes Græcanicas, li- 30 bellū utilem iis qui per se & suopte marte Græcas literas discere coguntur. Continet codices sedecim, spero multi inde fructum percipient, non quidem prouectiores in iis literis, sed rudimentarij, quibus iam cogosseruire propter nouam hanc curam professionum, & 35 mihi molestum est semper elementari, ideoque visum fuit, libellum aliquem Græcum per singulas minutias excu-

excutere, more docentis prima rudimenta. Quem morem quantum potui in hoc libello sum imitatus, nam planè pueros doceo, ideoque quemadmodum alijs libros, sic forsitan posthac Professorem Græcum editurus sum: hoc enim in animo habeo, ut ipsum excudamus Professorem, quò possint singuli paucis stuferis Magistrum habere in manica, ut tandem cogantur Græcari vel nostri hostes. Bene vale Houeri, & nos ama.

10

NICOLAVS CLENARDVS FRANCISCO HOVERIO SVO, S. D.

ACCEPI heri, hoc est, vigesima Octobris, epistolam tuam, quam scripsisti decimatertia Octobris, nec ullam vidi præterea. Misi autem ad te literas, itemque ad multos in Brabantia, sed suspicor, immo scio, redditas non esse, nam idem conquestus est Latomus, à quo heri epistolam accepi, in qua suadet, ut hyemem agam Parisijs, id quod omnino cuparem, si salua liceret conditione Louaniensi. Non quin meliorem hinc possim obtinere: quotidie enim mihi longè præstantiores offeruntur, sed quia libenter viuo Louanij. Cæterum quid futurum sit, nescio. Omnia enim hic per gratiam Dei mihi supra votum successerunt, & cælum, & hominum mores perplacent. Doctorum hinc magna copia: & mihi utile fuerit, si detur diutius morari: Victum emi quinquaginta coronatis. Discipulum accepi mecum nepotem Latomum: is numerat triginta coronatos: quo etiam tanquam vtor interprete in Gallicis. Sed vnde isti pueri suppetent tot pecuniae? Vin scire? Istic florenos expenditis, & item lucramini: hinc coronamus, & vicissim cornamur. Commodum aduecta erant exemplaria Græca & Hebræa, ex nostris nugis. Me præsente effectū est ut tot libri sint venditi, ne si cætera desint, hyeme fames nō sit nos cruciatura. Heri rursum absolute sunt institutiones

D 4 dica-

dicatæ Houerio, typis excusæ Colinæi, nam ccccc. exemplaria his diebus omnia sunt diuendita: Hebraica autem suprà trecenta. Incipiunt enim hic fortiter Græcari & Hebraicari. Si famulum hic susceperis, periculū est, ne incidas in furacem: si isthinc quempiam adduxeris, plus habebis curarum: nec eum tam poteris liberè ablegare. Vide vtrum malis. Quod res meas tibi cordi futuras dicis, id vel sine literarum testimonio sciuerauam probè. Sed vides quām adhuc fluctuem, & tamen magis me suspicor hic diutius moraturum, quām redditum. Sumus in manu Dei. Domini est terra & plenitudo eius: & ubique viuere possumus Christiani, aut certè mori. Bene vale, charissime Houeri. Parifiis è domo Lodo. Cyanij.

15

NICOLAVS CLENARDVS FRANCISCO HOVERIO SVO, S. D.

Erasmy. ITANE, charissime Houeri, tibi visum est redire in patriam, priusquam diuitias degustasses Lusitanicas? Saltem partem lustrasses Hispaniæ, si nō ob aliud, certè ut re ipsa disceres, quanta cōmoditas sit in diuersoriis. Accepi modò literas à Damiano, simulque à Ioachimo, aiunt ad te missam epistolam, in qua propheticum Damiani oraculum satis apertè narrare mihi visus sum. Sapies spero, nec iocos nostros sic effutias, vt mihi fraudis sit. Non enim gentem traducimus, sed modis omnibus amicum vindicamis a mendacio. Lacrymas tenere nō potui, cùm certò Damianus Erasmi mortem obnunciat. Vtinam licuisset tantisper viueret, donec operibus Iimam adhibuisset: nam ea gratia senem concessisse intellecteram Basileam, Sed maiorum virium est, mortem viri, iustis lamentis, & veris encomiis prosequi. Ego tecum dicam, Deus illius clemēter misereatur. Dicit Politites te pescatum Romæ, & in nauicula Petri grandem cepisse pescem. Facias me certiorem, num & meus hamus

mus illic valeat. Quid autem? vidistine Romę Campensem? quid accedit homini, quod tam superbè silentium agat? prouocatus à me ante biennum, necdum respon dit. Conqueritur eadem de causa Polites noster. An iam est semicardinalis? nullisne Arabicātibus locus est? An solis mercatoribus? Scripsit ad me quidam è Roma, plurimos illic esse sanctissimos viros: & non admodum æquo animo tulit Mantuani distichon, quod in epistola sic obiter adieceram, id erat huiusmodi:

10 Viuere qui sancte cupitis, discedite Roma.

Omnia cùm liceant, non licet esse bonum.

Rogo te, quemadmodum ego commentarium scripsi in Elogium Damiani, sic tu, qui in rem præsentem adiisti, istos Mantuani verisculos bona fide mihi explanes.

15 Facilè diuinarem, quid sis allaturus, possemq; opinio nem tuam altero disticho comprehendere:

Quisquis opes sacras nummo reperire prophano

Quærerit, eat Romam, sacra sunt venalia Romæ.

At malim tuam enarrationem audire: Facilè fides abro-

20 gatur auribus, testes grauissimi sunt oculi. Tuum igitur erit interpretem agere Mantuani: fieri enim potest, vt illud distichon hodie Romani refellant. Nam & hic Archiepiscopus quidam, cùm in huiusmodi confabulatio nem incidisset, & ille mirificè Romanos laudibus

25 veheret; omnino mendax carmen affuerabat, multumq; contendebat, meliores hodie mores esse, quam antea: mirificeq; prædicabat virtutem Clementis III. quo neminem Christianiū mortuum esse volebat. Tu fortassè Paulum III. in cælum vehes, cuius auspiciis

30 hamum moderatus es, propterea quod optimè regat Ecclesiam Dei, qui antea domui suæ bonam curam impenderit: Certè Pasquillus noster principiò pronuncia bat: Laudate pueri Dominum: & nunc Ioachimus ad me misit Pauli III. conuersionem, ab eodem Pasquillo

35 nuper editam. Quæ omnia timidum me reddunt, vt verear certò de incompertis statuere. Nam & hic Archiepiscopus quæ dixi, religiosioris vitæ, hoc argumē-

D s tum

tum attulit, quod se auctore factum esset, ut iam Cardinales, candido illo amiculo, etiam in propatulo vterentur. Et profecto minister liquidò confirmabat: se enim operam dedisse cuidam illic ex primariis Galeratis, qui ob hoc solum seriùs Pontificis conclave ingressus fuerit, quod nemo omnium asseclarum rationem nouisset induendi superpellicij, sic enim vos vocatis, ut puto. Quid? nonne magnū religionis specimen? Quod si è barba quoque philosophiam metiamur, puto Stoicos planè iurabis istos superpelliciatos. Serio ac vero vultu familiaris huius nostri Archiepiscopi nobis prandentibus narrabat, ipsi esse supra quinquaginta superpellicia. Pape, si unus qui necdum Cardinalis erat, plus religionis in vna arca conclusum tenebat, quam uniuersum tuum Capitulum: quid, Houeri, censendum est de toto Cardinalium coetu? Nisi mihi fermè plaustrum integrum epistolarum scribendum esset, nonne multum in hac materia suppeteret quod tecum differem? Nam & satis liberè cum Archiepiscopo fabulans sum, & ex eius colloquio paucisque conclusionibus, tot possim inferre corolaria, ut ne Sophistæ quidem Parisienses me in copia vincerent. Dabis igitur veniam necessitati, & vicissim isthinc aliquid rescribes, quod ad sensum Mantuani faciat. Vale, mi Houeri. Salutabis ex me D. Craneeldum. Eboræ, Anno M. D. 25
xxxvi. xvi. Calend. Ianuarias.

NICOLAVS CLENARDVS FRANCISCO HOVERIO, S. D.

30
NE putas te solum expeditum cursum audi quam sim mutatus à sedentario Clenardo. Aestate proxima profectus sum ab Ebora Braccaram. Iter est L X. leucarum. Leucas vocant, quales numeramus à Mechlinia Louanium quatuor: Deinde confectis leucis 35 xxx. inuisi diuum Iacobum Compostellanum. Inde eadem via reuersus Braccaram, cum principe meo quædam

quædam habui consilia de noua hīc instituenda schola.
 Quid multis? proficiscor Salmanticam, iter L. leucarū,
 vbi re ex animi mei sententia transacta cum Vasæo, du-
 co eum Conimbricam, leucæ sunt x L. vbi salutauit
 s principem meum. Deinde proficiscimur Braccaram,
 iter est leucarū x x vi. Quid tibi videor Houeri? Quin
 & parum absfuit, quin ante menses aliquot profectio-
 nem suscepimus Hispalim & Granatam: Itaque Vasæus
 quem somitem profectionis meæ ceperam, post men-
 ses aliquot cum tota familia venturus est Braccaram,
 vt præsit scholæ nouæ: stipendium est in annos singu-
 los, centum millia nummū, id est, c c c. ducati.
 Credo non infeliciter tecum iuit in Hispanias. Ego in-
 terim in gratiam mei principis hīc molior scholæ fun-
 damenta: post menses aliquot, vt spero, ad vos ventu-
 rus: nam nisi hæc res interuenisset, nunc venturus fue-
 ram. Oro te per omnem nostram amicitiam, vt diligen-
 tiam & curam impendas in fratrem Sebastiani Mace-
 donis. Is mihi apud principem amicus est summus,
 quo quis in loco paratus. Bene vale, mi Houeri, & disci-
 pulum tuum ex me saluta, & simul ora Deum, vt saluū
 me ex præsenti reducat exilio. Braccaræ x x vii. Fe-
 bruarij, Anno M. D. XXXVIII.

25

NICOLAVS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO, S. D.

AN tam isthic, Houeri charissime, fructū, vt ais, fa-
 30cturus sim, quām inter Lusitanos, id equidē igno-
 ro: Vnum scio me nulla deinceps ratione adigi posse, vt
 præsens continuē exiliū, patriam dies ac noctes somnio,
 iam sum Louanij, iam Mechliniæ, iam tecū nugor, iam
 cum meo Latomo. Vtinam tam diu liceat viuere. Proxi-
 35mo vere certum est redire, si Deus permiserit. ora-
 tionibus tuis me iuna, vt meis saluus restituar. Ais te
 intellexisse quandam desiderio teneri aduentus nostri.
 Houeri

Houeri principem vnum nactus sum , quem solum & præsens colui , & absens colam dum viuam . A quo multæ Salmanticensium literæ me hactenus auellere non potuerunt , non proceres alij benè diuites . Si liberet diutius aulicari & carere patria , nullam aulam præfer-⁵ rem Lusitanicæ : Sed iam capite cani sparguntur , & inter meos sepelire gestio , nō omnino malam , vt credo , fortitus patriam . Quid enim dulcius Louanio ? Tempus est vt mihi iam viuam siue diues , siue pauper , nihil interest . Valeant qui craftina curant : Adhuc antiquum ¹⁰ obtineo : Fiat voluntas Dei . De Emanuele vide num consultum esset eum quamprimum audire Louanij Dialecticam . Cùm enim placeat Theologia , præstat opinor , vt vulgato more capiat insignia , ac possit post aliquot annos huc redire , aut Baccalaureus , aut Licé-¹⁵ tiatus , & suis , & principi , tum honori , tum esse vsui . Et meo iudicio , primum est non temerè facere temporis iacturam . Poterit ille nunc audire Dialecticam , vt ab hinc tres annos sit Magister in artibus . Latinas enim li-²⁰ teras magis ac magis vsu quotidiano addiscet , nec grā- dem oratorem requirit hæc scholastica Theologia . Ut omittam quod horis successiuis multum Latinis queat addere , vt est benè studiosus . Bene vale , mi Houeri , & Deum ora pro me . Braccaræ ²⁵ x. Septembris , Anno M. D. XXXVIII.

REVERENDO DOMINO ABBATI TON-
GELARENSI D. ARNOLDO STREY-
TERIO , NICOLAVS CLE-
NARDVS S. D.

30

Alludit ad Ter.

Andriæ & Eu-

nii per ipsos olim

attas. in hac Ab-

bas Phædrie.

Clenar. Parme-

nonis: in illa Cle-

nar. Simonis. Ab-

bas Paphili par-

tes sustinebat.

SO LENT , optime domine , serui fugitiui , cùm pri-
mùm se ab herorum conspectu submouerint , còtu-
maciter ferocire , & prioris necessitudinis vincula pe-
nitus obliuisci . Verùm postquam tandem malis docti ³⁵
ad fese redierunt , placare student , quem offenderint .
Nimirum hic ego sum Parmeno (non enim D. T. no-
stram

stram ignorat adolescentiam) & multis iam annis contemnere sum visus meum Phædriam: cumque toto hoc exilio Hispanico crebro cæteros amicos tam variis salutarim epistolis, adeò tamen in Pamphilum sequiuit Sismo (nam & hoc inter nos intercessit) vt nullus hactenus Crito sit oblatus , qui me tecum reduceret in gratiam. Agnosco culpam, & tuis ad me quondam verbis vtor. Tibi pater here me dedo, quiduis oneris impone, impera, venit tempus ut fugæ pœnitentia, & isthuc redire cupiam . Oro atque obsecro , vt præteriti temporis culpam aliquo me finas suppicio delere: & quando ira res tulit , vt ius paternum contra te tueri nō potuerim, sed in seruum redactus fuerim , usurpato potestatem domini in pœnitentem Parmenonem . Atque hæc ha-
ctenus.

N O N V S iam agitur annus, quod decessi è Brabantia, quo interuallo ut vixerim , & quibus studiis detenus fuerim, spero (Deo propitio) coram narrabo. Nuper verò cùm relicta Braccara, me adornasse ad redditum,
sumpsi mihi trimestre peragrandis aliquot vrbibus Hispaniæ, si forte in quempiam inciderem, cum quo miscrem colloquium de literis Arabicis, quas hactenus è libris tantum hauseram: eratque propositum rectâ contendere Cæsaraugustam , vbi in vinculis haberi hominem audiueram, istarum literarum peritum : sed Co-
nimbricæ mutato consilio , deflexi Hispalim , & bona quadam fortuna nactus sum seruum mediocriter do-
ctum, è præda Tunensi : eo postquam octo diebus usus fuisset, repente præceptore sum destitutus: nam allata
redemptione, liber abiit in Africam. Ego inde veni Granatam, & statim de me factus est certior Marchio Mondeiaranus , qui vrbis præest , & vniuerso regno Granatenfi, vir & literis eruditus, & bellicis rebus clarus. Nā magister equitum fuit in expeditione Tunetis , glorio-
sis acceptis vulneribus . Huius beneficio consecutus sum virum Arabicè doctissimum, quo illic sic usus sum,
vt partim me doceret, partim mihi seruiret describen-
dis

dis libris Arabicis : & ego interim bonam quoque diei
partē tribuebam Marchioni in literis Græcis: quas vñā
cū filio annos nato X X V I I: tam ardenter amplexus
est, vt nunquam plebeiorum filiōs tam viderim studio-
fos. Itaque partim præceptorem egi Granatæ , partim 5
discipulū. Cumq; cœpissim legere Alcoranum Arabi-
cum, & sensim è præceptore discerem, quām fœdis er-
roribus inuolueretur gens Machometi , siue temerè in
mentem venit, siue Deus hunc me voluit suscipere la-
borem, statui relictis omnibus aliis curis, & posthabi- 10
tis linguis cæteris, quicquid etatis mihi Deus fecerit re-
liquum, totū consecrare studiis Arabicis, nec conqui-
scere, donec & lingua & calamo tam sim promptus, vt
cum Machometistis vtraque parte possim configere.
Quod & ea quoque causa mihi magis probatur, quod 15
nullum possim meliorem fructum è linguarum studio
reportare, quām si eas commodem pietati & religioni
nostræ iuuandæ, servire faciam. Neque verò nouam
hanc professionem inuehere molior, vt prosim phi-
losophis , aut repurgatior habeatur Auicenna : sed 20
vt cognitis Machometicis superstitionibus , falsum
dogma confutemus : & (si Christus adfuerit) aliquot
è gentibus perditis , in salutis tramitem reuocemus.
Valde enim dolendum est , nouem iam seculis regnare
Machometum , & tot nationes à Christo discerptas à 25
nobis negligi, & nullum interim exortum, qui bellum
aduersus impiam sectam constitueret. Sanè non defue-
runt apud nos , qui Latino mucrone superstitutionem
istam confoderent: sed quid quæso ad remotos Arabes,
quid ad Persas , & Orientem vniuersum , si ego contra 30
eos disputem sermone Latino? Sic arma capienda sunt,
vt hostis vulnera sentiat . Hominibus doctis Arabicè
nobis opus est, alioqui aduersus hanc hæresim pugna-
re non licet. Neque enim Arabismum intelligo, qui vul-
gò est vernaculus , quemque ego discere non laboreo: 35
sed eam linguam quæro, qua cōscriptus est Alcoranus,
& cæteri codices, in quibus continentur Machometica
dogmata.

dogmata. Omitto quæ fortè D. T. cogitat de nono hoc
meo proposito. Nam, ut spero, doctis hominibus sen-
tentiam meam probabo: tantum in præsentia volui
significare, quid moliar, & in quo senectutem statue-
rim finire. Itaque cùm hæc concepisse confilia, & vi-
debam rem vtilem esse, & fieri facile posse, vnu incom-
modū erat, quod nō haberem libroru copiam: nam o-
mnia huius sectæ mysteria sunt excutienda, & perscrutadæ rationes vniuersæ, quibus ista gens stet cōtra Eu-
10 angeliū. Siquidem cum spe victoriæ pugnandū est ad-
uersus hæreticos, aut à prælio supercedendū. Et quem-
admodū malus aduocatus causam perdit, sic vulgares
isti & triuiales cōcionatores s̄apenumērō concionē ha-
bent cōtra hæreticos, & eos imprudēter adiuuāt. Quid
15 facerē? gestiebam redire in patriam, gestiebam confilia
mea prosequi: vicit ea pars, quę mihi prorogaret exiliū:
& quamuis molestam adirem peregrinationem, tamen
desideriū patriæ leue duxi, modò instructior redderer
ad pugnam Antimachometricam. Ne multa, profectus
20 sum in Africam, trajectoq; fredo Herculeo, quarta Maij
anno superiore ingressus sum Fesam, in qua vrbe hodie
principiū feruet Machometus, suntq; docti quāplurimi,
& ingens librorum copia. At magni laboris est hic
aut emere codices, quod nullæ sint tabernæ librariæ,
25 aut hinc istas merces auehere. Conueneram cum Rege
de auehendis hinc libris: at monstrū quoddam hīc rep-
peri, quod quantū in ipso fuit, me in periculum capitis
adduxit, & omnibus modis anno me turbauit integro.
Quod si vulgus hominū resciret, quo animo in hanc re-
30 gionē peruererim, nimirū me lapidibus obruerēt. Ego
sic me gero, ne vllā vmboram consiliorū meorū præbeā:
omnes disputandi ansas præcido, que multæ offerūtur:
seduloq; querūt & curiosè rogāt, cur linguā velim Ara-
bicā: aio me cæteras linguas didicisse: defuisse hāc Ara-
35 bicam. In quē, inquiūt, vsum? Est, inquio, apud Christia-
nos solēne, docere Gr̄cas & Hebræas literas, volo adij-
cere Arabicas: nā est apud nos Auicēna, est Auerrois, &
multi

multi item auctores, non satis fideliter versi in Latinū:
 quod si callemus linguam Arabicam, rectius istos au-
 ctores perciperemus. Hæc sic publicè, tantumque eos
 codices nomino, in quibus res est Grammatica, & co-
 gnitio vocabulorum. Priuatim verò, & clàm corruptis,
 aliquot pecunia, scriptores quæro, in quibus ista hære-
 sis cōsistit: & magnum hoc anno laborem pertuli, adeò
 difficile est hic parare supellectilem librariam: tamen
 si me Deus viuum restituerit patriæ; nihil deerit quod
 faciat ad prosequenda mea cōsilia, modò dominus Ab-
 bas in piam hanc charitatē operam suam præbuerit.
 Vides opinor eò paulatim labi orationem, ut nisi seruus
 domino suo indigeret, non scripturus fuerit hanc epi-
 stolam: sed ad rem. Audio in Brabantia, & ceteris illis
 regionibus Cæsaris extra Hispaniam non posse haberi 15
 seruos, sed statim eos fieri liberos, inuitio domino: id
 quod si verum est, nescio an ego vñquam sim redditurus
 ad vos: quamuis enim iam ea mihi huius linguae sunt
 iacta fundamenta, ut possim prouinciam sustinere do-
 centis, & grè tamen procedet mea consilia, nisi intra do-
 mesticos parietes mecum habeam hominem Macho-
 metistam, siue seruum, siue liberum, cum quo sermo-
 nem misceam quotidie, & lectitem. Neque enim iam
 deinceps pergo in studio Arabico, ut adolescentibus
 nouam hanc linguam obiiciam: sed vt & ipse, & alij 25
 mecum, si qui exemplum imitarivelint, sic Arabicen-
 tur, ut aliquando pugnent contra Machometū. Id quod
 ita demum feliciter procedat, si mihi liceat studiorum
 gratia domi habere seruos, ut in Hispania mose est. Qua-
 re, reuerende domine, humanitatē tuam oro, ut in aula 30
 apud sororē Cesaris, hoc mihi diploma cōsequaris, quo
 mihi liceat cuiusvis conditionis homines alere, seruos,
 liberos, & Christianos, & alienos à nostra fide. Credo
 te vnum tantum posse, ut non sit opus aliis: tamen me-
 ritò me iuuaret dominus Ioannes Renes, nomine Fre- 31
 derici patris, piæ memorię: meritò etiam subueniret
 Princeps nostrę ciuitatis Diestensis, à cuius patre nomé
 obtinue-

obtinueram Beginarium : sed quia tam parum me iu-
uerunt in obtinendo iure , vt fugerem litem sempiter-
nam, veni in exilium istud fermè sempiternum. Omnia
prudentiae tue committo, si dabitur occasio , mea , &
me viris illis commendabis , in quorum fermè conspe-
ctu iam posthac vita mihi reliqua peragenda est . De
moribus Machometistarum scribere longū est, & spero
aliquando ex me corā audies . Itaque omissis malis
commemoremus bona : Fesa bipartita est : vrbs vetus
populosa est, ad L. millia familiarum, longoq[ue] tractu
fermè semileucæ : porrecta est à meditullio in vrbem
nouam, quæ foris sita est, etiam suis cōclusa mōenibus.
Hic Rex viuit, & proceres aliqui, & populus item reli-
quus ad numerum iusti oppidi: huic adiacet Iudea, suis
etiam septa muris : suntq[ue] hīc Iudæorum circiter IIII.
millia . inter hos habito , propterea quod nec in vrbe
vetere, nec noua familiam ausim alere . Et quamvis Iu-
dæi non minus oderunt Christianos, quam Machome-
tistæ; minus tamen audent, quod & ipsi soluant hic di-
rum tributum, idque singulis mensibus, adeò vt crebrò
vicem illorum doleam. Quantum Regi opus est , tan-
tum pendunt: quare fracti aduersis rebus, sic reddūtur
ingeniosi, parandis quæ soluant Regi , vt nec Christia-
nus, nec Maurus possit quippiam aduersus technas Iu-
daicas, quas facile illis ignosco : quomodo enim tribu-
tum graue soluant miseri, nisi strenuè furentur? Id ma-
lunt facere, quam mori in carcere. Ego per Dei gratiam
sic me gero, vt nec Iudæos timeam, nec Mauros : vno
tantum cum monstro mihi fuit res, cui acceptum fero,
quicquid aduersi mihi accidit in Africa. Id quale sit, &
quale sit illud capitum periculum, aliquando audies. Po-
teram agere in vrbe vetere inter nostrates, hoc est, Chri-
stianos mercatores, quibus locus est in ampla quadam
domo , quæ vulgò dicitur Duana , sed non possum Sa-
cerdos tam tutò per vicos ingredi, vt mercatores cæte-
ri: multis crebrò contumeliis per vias afficior, si quan-
do hinc progredior in vrbem veterem , idque comite

E quo-

quopiam cōducto ē satellitibus regiis, qui me defendat ab iniuriis: hæc nimurum me dira manebant, quod nimis multi sunt isthic causifici. Quanto feliores sunt Fesenses? In tam vasta vrbe, nullus est aduocatus, nullus procurator. Ad tempa fedent Alphakij, & domi p̄stò est iudex, qui dicitur Alcadi. Si qualis oritur, quod fermè accidit propter matrimonia, vtraque pars vel Alphakium adit, vel iudicem: & momento temporis finitur controuersia. Quare, reuerende domine, si quos aduocatos velis castigare, quod malè defenderint tuas decimas, mittantur huc Fesam, morientur fame, controuersiarum inopia. Quin & doct̄r Zomerius h̄c periclitaretur, etiam si nosset Auicennam Arabicū, adeo sunt hi homines alieni à medicis, aut si velis Sancidis: nam sic appellantur in Lusitania. Didici adagium, quod non nouerat adagiosus Erasmus: Opes perdunt Christiani litigando, Iudæi conuiuiis festorum, Mauri celebrandis nuptiis: nam vt partem audias superstitionis, quisquis simul potest ducere quaternas vxores, & præter eas, tot ancillas seruas, & velut uxores secundæ notæ quot possit emptas alere: uxores illas primarias abiiciunt pro arbitratu, & sine vlla culpa fit diuortium, modò dotem certā initio pactam maritus dimissæ coniugi persoluat. Ancillas verò vbi pro voto tractauerint, reuendūt, nisi ex eis liberos susceperint. Quare quando tam instabilia h̄c sint matrimonia, non rarò existūt controuersiæ: verūm lis extincta est, fermè priusquā sit cōstituta. Tēpla multa sunt Fes, fermè C C C. L X. quām plurima etiam balnea: crebrò enim gens ista lauat, & multis item aquæ lustrationibus vtitur, quæ res vel sola possit Septentrionem defendere, quo minus amplectatur sectam Machometicam, quanquam tamē ne id quidem obstat, quo minus & in ea parte dogma sparsum sit. Alphakij non sunt multum fastuosi, etiam si sint diuites, nec peccatum ducunt, sine ministris per vias ingredi, fermè vt magistri nostri Parisienses, habentes in manica Brueiarium, lutum in calceis. Bella sunt h̄c

vt

vt inter Christianos. Seriphius Rex Marochij valde Fæ-
sensibus imminet. Nuper etiam nouus hostis exortus
est, is qui sororem huius Regis habet in matrimonio.
Tertius hostis molestus est partivtrique. Nam hoc an-
5 no nobis cum locustis res est, quæ multis in locis om-
nia sata deuorant: vidisses nuper cælum totum obdu-
ctum agminibus locustarum, vlciscutur rustici, vt pos-
funt: nam saccos plenos locustis in foro venditât. nam
hoc genus hostium hîc mos est comedere. De diplo-
10 mate parando, scripsi etiam ad præceptorem meum Ia-
cobum Latomum: quare si forte Louanij tibi fuerit ne-
gotium, rem cum eo poteris communicare, aut episto-
lam aliquam ad eum mittere: ei viam ostendi, quæ sit
mittendum ad me. Bene vale, reuerende domine, &
15 prolixioribus literis da veniam. Fesæ XII. Aprilis,
Anno M. D. XLI.

NICOLAVS CLENARDVS IOACHI-
MO POLITAE SVO, S. P. D.

20 SALVE Ioachime. Nihil peccatum est, nihil est quod
tibi ignoscam. Doleo rem non ita tulisse, vt tibi no-
stræ literæ prodesse possent. Si quid est vbi putas me va-
lere, vtere & abutere: nihil hîc cumulandum nobis est,
25 quam ut de proximis nostris benè mereamur. Prodi
in arenam; mihi crede, professio facile patronum con-
ciliauerit. Instructus es iis dotibus, quæ non passim
sunt Parisiis.

30 Οὐ τῶν τυχόντων λαπυνὶς φθέγξεις ὅπε καὶ ἐν λατηνίᾳ ὁ ἐν τοῖς
μάλισται ἐνδοκιμοῖ, ὅμως τὸν ἐπιχώριον λόγον τατέστι τὸν γαλλικό-
μον, πάντε τῷ μὲν γλώσσοις ἔχωστ, καὶ τῷ τὸ πρᾶγμα τούτου μετέ-
ργος ἀνθράπτες περιβολέπταις ἐκεῖ διέχασθαι φιλεῖ.

35 Bene vale, mi Ioachime, & cogita te Biantem isthic
agere, vt omnia tua tecum te portare credas: perdidisti
fortunæ credita: quæ tibi labor peperit & virtus, per-
dere non potes. Louanij XXIII. Augusti.

Nō vulgariū est
Latine sonare,
ubi etiā qui Lu-
tetiae in primis
clari habentur,
linguam tamen
vernaculam, hoc
est, Gallicum
in ore habent. Ea
res noſtrates ho-
mines ſpeſtabiles

LITERATO VIRO IOACHIMO POLITAE AMICO SINGVLARI.

SEMPER tu quidē, Ioachime doctissime, literis tuis
 insignem indolem testaris : nec vnquam desinis exi- 5
 mium quendam erga me amorem ostendere: quem etsi
 parum agnosco vbi sim meritus; magis tamē ob id pu-
 dore suffundor, quòd tot amantissimis epistolis tam
 malignè antehac responderim . In causa fuerunt par-
 tim mores mei, qui in conquirendis tabellariis, nisi vl- 10
 trō sese offerant, operam fermè nullam ponere consue-
 uerim: partim etiam penes te culpæ portio sita est: qui
 cùm crebrō me appellarès, & postremò tanquam con-
 uiciis responsum flagitares ; ita tamen rem attempera-
 sti, vt mihi scribendi locum nullum faceres , nisi literas 15
 in euentum incertum crederem. Vbi primum venisses
 Burdegaliam, & id Salmanticæ rescissem, istis videbaris
 auspiciis reliquisse Lutetiam, tali profectus duce, vt se-
 dem stabilem augurari non liceret. Cumque ego tanta
 semper libertate decurrā apud amicos , quām sum in 20
 scribendo facilis, tam sum etiam in committendo fasci-
 culo formidolosus. Hæsisti tamen opinione diutius in
 Aquitanico gymnasio , nacltus Gymnasiarcham alterū.
 Interim res meæ suspensa esse cœperunt , & tandem in
 Lusitaniam redactus sum: quounque tamen vel loco, 25
 vel statu considerim, semper aduolabant literæ Ioachi-
 mi: nec puto vllas te dedisse , quæ mihi non sint reddi-
 tæ. Cæterū anno fermè priusquam concederes in Ita-
 liam, mirificè mihi imposuisti. significaueras nescio quē
 adusque diem permansurum in vetere domicilio: inte- 30
 rim si quid vellem aut ad te , aut ad nostrū Houerium,
 per eundem ipsum mittere tabellariū. Feci quod iusse-
 ras, etsi hominē videre nō licuerit: vix tandem intellexi
 quando ad vos rediret. at serū mihi visum est, nec posse
 ad tuam illam περιστοιχίαν adesse. Quid agerem? literas ne 35
 mitterem Burdegaliam, vt inde perferrētur Patauium?
 consultum potius erat apud me seruare meas nārias.

Ecce

Ecce autem aliquot postea mensibus rursus meus Polites profectionem ornat in Italiam, cum ego quotidie literas expectarem è Patauio, quin & quasi istic ageres D. Episcopi D. Marci Vigerij consanguineos tibi commendaui: is dum hic legatum ageret, tuas literas ad me vidit, ac summopere expetiuit, ut tibi suscipienda conditionis auctor essem: at nihil, ut video, ad te perlatum est. Feci postea tui mentionem apud nostrū Damianū, & amicum Goea musis Goea musarum comitem, cui 10 carmina semper & citharae cordi, numerosque extenderne neruis: licet enim mihi idem torquere in Goea, quod dixit Virgilius in Cretea. Si literae meæ causam ullam dederunt, ut in humanissimi viri familiarem amicitiam venires, equidem gaudeo, non vestri modo causa, 15 verum etiam mei: ita enim futurum confido, ut posthac crebro de rebus tuis audiam: suspicor tamen hic mihi nihil deberi, quando ille me tam diuturni accuset silentij. Vt cunque sit, bene cecidit, quod tam inter nos coniuncti viuitis, animæ quales neque candidiores ter- 20 ra tulit, neque queis me sit deuincior alter. Cur enim non ut Horatio, cui sic deditum esse Damianum scribit Houerius? Atque hactenus quidem de excusando meo silentio satis multa: nam quod mihi tāquam philosopho materiam styli exercendi videris proponere, 25 satis (ut apertè dicam) addubito num me riseris: quæ enim vlla charta vel sani hominis speciem præbuit, ne- dum vi & copia dicendi prædicti? futilis iocos, & inania verba ut in calatum veniunt, plusquam expedit ef- fundere possumus: at serium argumentum tractare, 30 quodque virum desideret in disciplinarum orbe per- politum, non est meum Ioachime, nec vñquam tanto oneri pares humeros sperauit: & ut fuisse ad eam literarum partem vel natura satis appositus, vel diligentia industriaque vtcunque adornatus; tamen posteaquam 35 in hac linguarum farragine iactari coepi: & Sisyphi exemplo longi damnatus laboris, non vnum, sed quinque saxa voluere, protinus & rerum cognitio euanuit,

& dictionis decor, si quis erat, periit. Hinc si quid exper-
tes, rogabis quo pacto legant Hebræi, aut Chaldei,
quod si Deus & Arabicam dederit bibliothecam ali-
quanto plenioram, & sacris quoque instructam codici-
bus, tentabimus (si Deus permiserit insigniter desipe-
re) & huiusmodi viaticum senectuti parare. Quibus
enim insanire propositum est, ij, censeo, aut ad plenum
insaniant, aut insanire desinant: mediocribus esse stultis
non dij, non homines, non concessere columnæ. & sci-
tum est, quamcunque artem profiteare, susceptis parti-
bus cumulate satisfacere: quod etiam in causa fuerat,
cur te modis omnibus adhortandum putarem, vt in
profitendi munere strenuè pergeres. Cum enim dotes
ingenij istius sic satis nouissem, grande te decus mane-
re credidi, si in illud studium manibus pedibusque in-
cumberes: nec decus solùm spectabam, sed & certissi-
mum senectuti præsidium paratum cernebam. nō quod
te scholis tanquam perpetuo pistrino alligarem: sed in-
de vt ad summū aliquando honoris apicem, certumq;
emolumen consenseret, quod (nisi me fallit opi-
nio) plus tibi in omnem deinceps ætatem conferent
istæ literæ, quas tu iucundas credis non fructuosas, hoc
est, quæstuosas: plus, inquam, inde tibi lucri puto ac-
cedet, quām è cauſificorum technis, aut carnificum ty-
rannide, quas duas artes ambiguè nominaui, quod ne-
sciam, vtram sequaris. Sunt illæ, fateor, his moribus, &
hac vita, cumulandis opibus aptissimæ: at vereor vt in-
genium tuum ferre queat, aut vafriciem, aut audacem
temeritatem, quæ nisi adsint, frustra hodie vel Vlpia-
num agas vel ipsum Galenum: vtram vtram tibi dele-
geris, dediscenda tibi est omnis bonarum literarum po-
lites, aut rem non facies. Obsunt isti quæstui non solùm
meliores disciplinæ, verum etiam recte instituti opinio.
Noui hic Iurisconsultum doctissimum, quem hoc tan-
tum nomine minimi faciunt, quod subinde loquatur 31
Latinè: & scis in isto aucupio pendere omnia è fama.
Erat mihi profectionis Hispaniensis comes Ioannes
Vasæus

Vasæus, iuuenis Græcè Latineq[ue] doctissimus, qui h[ic] mecū dum esset dies plusculos, iam reuersus ex Hispalis sententiam meam sciscitabatur de constituenda vita.
Ego perspecto ingenio ac moribus, & quibusdam inter
5 confabulandum animaduersis, fraudere cœpi, vt sese ad
obeundas legationes principum conformaret. Atque
interim dum ageret Salmanticae (nam ibi bienniū cōm-
moraturus putabatur) libros iuris ciuilis perlegeret, nō
quidem quasi rabula forensis futurus, sed vt in magno-
10 rum virorum consiliis, etiam earum rerum iustam te-
nere rationem putaretur: legeret, inquam, illos scripto-
res, haud aliter atque orationes Ciceronis: nunquam
enim futurum credebam, vt tam politis literis initia-
tus, ad causiforum istorum barbariem descenderet,
15 nec opus esse Secretariis Principum, aut Oratoribus:
ita quidem Vasæus facturus erat, at nescio quorum sua-
su aliorum more cœpit iuri studere. Id vbi cognosc-
uisse, consilium dedi, vt se penitus ab elegantioribus
literis exueret, alioqui inter duas sellas vtraque exclu-
20 deretur. Ille verò pernegabat fortiter, & Alciati mihi
exemplum offerebat, viri, vt puto, longè aliter instituti
quam aut tu, aut Vasæus, & nisi conjectura fallor, ille
iam in palestra sua ad summum peruererat, priusquam
se politioribus daret literis. Cumque iam gloria in no-
25 menque teneret, priusquam nomine Grammatici malè
posset audire, quicquid posteā disciplinarum adiecit,
etiam priorem famam adauxit. Et licet ille vestra studia
sit consecutus: tamen id ipsum quod habet longè pluris
fuit, propterea quod artis suæ quam profitebatur, tan-
30 quam πέπερι esset. Ita enim natura comparatum est,
vt si quis in aliena professione quid commode dixerit,
longè opinio hominum rem transeat, puteturque is &
alia plura scire, sed dissimulare. Memini Louanij docto-
rem quendam Theologum in scholis verbum unum
35 atque alterum pronunciasse, & postridie id semel at-
que iterum inculcasse: quanta, bone Deus, Græcarum
literarum illi erat apud stupidos cognitio! adeò vt non

dubitatem fuisse tum inter nostros Baccalaureos, qui me
 præ illo nihili facerent, cùm tamē non ignorarent mihi
 annos aliquot in eo studio consumptos. Quin & ego
 cùm primū cœpissim profiteri Hebraicè, quod plerique
 antè non audierant me illas tractasse literas, multò
 visus sum doctior quām eram. Nec dubito quin sic il-
 lusserim hīc nuper cuidam medico Arabico docto. hūc
 cùm vidissem atque salutassem Salmanticæ, & humani-
 tatem essem expertus, absentis amicitiam fouere stu-
 dii, futurum sperans, vt aliquando mihi in eo studio 10
 esset usui. Itaque cùm nuper ē Conimbrīa per literas
 me salutasset, & ego in responsione nescio quid Arabi-
 cè mouissem scrupuli ē tertio libro Auicennæ, quem
 tum Arabicum habebam in manibus: paulò pōst rur-
 sum me literis inuisit, & tāquam magno, & perito me- 15
 dico ex eo loco Auicennæ quæstionem proponit: erat
 autem de ~~U~~ Subet capite primo sub finem, ita sa-
 tisfeci homini, vt me posthac non sit habiturus medi-
 cum. Redeo ad Vasæum & studium Iuris. Scribit pau-
 cis post diebus sibi rem non arridere: & posthac eos 20
 codices sibi legendos, quo inter nos modo conuenie-
 rat: quem res habitura sit exitum nescio, præsenti ta-
 men statu bene habet, ac summa cum gloria publicè
 docet Rheticam, nec parem habere putatur Salman-
 tica. Docet etiam Græcè maxima frequentia. Quod 25
 nisi inter scholasticos consenserent cogatur, & quo il-
 lum fata sua vocant libenter accesserit, magnum ali-
 quando virum visurus es Ioannem Vasæum, nobilem
 principis magni aut Oratorem, aut Secretarium: quod
 hominum genus si quando loco vnam atque alteram 30
 legem citarint, doctiores habentur omnibus, quotquot
 sunt à consiliis. Audisti res Vasæanas: scribes inuicem
 ad me de tuis: & quanta voluptate verteris in isto stu-
 dio, quod amicorum impulsu magis statuisti conduci-
 bile senectuti. Præterea Medicinam ne sequaris, & in- 35
 ter Libilitarios celebrandus sis, an ad sanguisugas de-
 feceris; quid enim sunt aliud isti causifici? Vnum tamen,
 mi

mi Ioachime, velim scias, te posthac tanto futurum mi-
 seriorem, quanto magis futura senectutis respectum
 egeris. Dices contrà cū Syro: Istud est sapere, non quod
 ante pedes modo est videre, sed etiam illa quæ futura
 sunt prospicere. Vixisti felicissimè, dum propter fortu-
 nam illam Zelandicam tibi res ad rastros professorios
 rediit: at in posterum parū vtilia studia, quasi verò cer-
 tiore manu teneas annos atque ætatem, quam prædia
 Zelandiæ. Mihi si morem geras, quando vires tuas
 10 in illo studio fuisses expertus, illud ob oculos reuoca-
 res: *απάρτην ἐλαχίς, ταῦτην κόσμει.* nam si ista ætate (vt ais) *Spartam quem
 iucundissimè vixisti, cur quæso non possis in eisdem li-*
teris viuere senex? Quid, inquies, tu me vis miserum
 15 cōtabescere professorem? *ἴοφήμει* ne istud dixeris. Quid *Bona verba.*
 ergo? hæ literæ munus suum diuifis habent temporibus: & qui modo stipem rogabat Græculus, postea Cæ-
 saris factus est Orator, nunc (vt audio) Romæ triūphat
 Archiepiscopus. Et eandem fermè spem mihi ominatus
 est noster Houerius, & tamē perduro in vetere studio.
 20 Quid si conditionem suscipias apud D. Episcopum,
 qui (certò scio) te conueniet: an nullam emergendi
 viam cerneret? Sed nolim mihi multum fidei tribuas,
 præsertim vbi de causificis est quæstio, aut carnificibus.
 Nam si quantum cuperem, tantum valerem quoque:
 25 profectò vtrosque è medio tollerem, speraremq; fore,
 vt quemadmodum, auëtore Catone, explosis medicis,
 Roma stabat sanissimè; ita meo impulsu, non vna mo-
 dò ciuitas, sed totus orbis pacem ageret, qui nunc per
 istos cacodæmones totus feruet litibus. De te hac-
 30 nus. Restat noster Campensis, qui cùm Patauij mini-
 mum x i. commoratus sit dies (ita enim collatis tuis
 literis cum Damiani colligo) valde miror, cur vtrique
 negotium salutandi dederit, nec ipse tantillum ocij ha-
 buerit, vt me suo appellaret calamo. Sed ita est, post-
 35 quam à Contarenis vocari cœpit, veteres amicos ne-
 gligit. Quare et si vel optima sece occasio tulerit, nolim
 tamen hominem mea causa resalutes. Valeat cum suis

E 5 Cardi-

*natus es, hanc
 orna.*

Cardinalibus: nos interim cum Regulis agentes, vt cunque sortem nostram solabimur. Non haberé quòd expostularem, nisi ille hinc meas ante annum accepisset literas. Vale, optime Ioachime, et si quid aut liberius aut imprudentius effutui, da veniam homini non alter instituto. De stylo nihil opus est causari, quando eas veneres magis ac magis dediscam. Eboræ XXII. Aprilis.

10

NICOLAVS CLENARDVS IOACHIMO POLITAE, S. D.

Lurianus.

Non sensi me ita redditum esse egregium Orationem.

Non ex numero vulgarium per Iouem sed magnorum & priscorum vel (ut sic dicā) supra priscos.

INTER Græcos auctores, doctissime Ioachime, è Iquibus Latini disciplinas fermè omnes hauserunt, nullum tam diligenter legi atque euolui ut Lucianum, non aliam ob causam, nisi quòd accepisset ab eruditissimis viris vnum eum scriptorem, ad cognoscendas phrases abundè sufficere: Verùm quantum tuæ prædicant literæ, multò melioribus auspiciis Græcanicæ linguae rudimenta & fundamenta didici. Tradit ille, vt nosti, compendiariam quandam viam, qua planè citra sudorem ac puluerem summus Orator breuissimo temporis momento possis euadere. Nimirum dum alia consector in Luciano, ἐλαθος ἐμαυτὸν δεινόν τινα λέγειν ποιησάμενος. Quare tibi immensas meritò gratias ago, qui mihi meipsum tam apertè nunc ostenderis: antehac si quidem putabam sic tumultuariè scriptitans, epistolis id me fortè consequuturum, vt si cursum studiorum absoluisset, & aliquantum cœpisset parere, tolerabili sermone linguarum studiosis dicerem: ita legunt Græci: hoc pacto sonant Hebræa: & Arabes quoque ad eundem se habent modum. Verùm, vt audio, lautior supellex est in instrumento meo, & imprudens Delphicum oraculum negligo γνῶθι σεαυτόν. sum enim Ora- tor, auctore Polite, οὐ τῶν τυχόντων μὰ δία ἀλλὰ τῶν πάρου τὴν ἀρχαῖαν, η̄ οὐτας εἰπεῖν τὸν ἀρχαῖον. nam miseris illis multum

multum olei opus fuit: & se noctes atque dies excru-
ciabant, vt eleganti oratione in aures multitudinis in-
fluerent, mihi ne personam quidem vñquam in men-
tem venit, Rheticis præceptiunculis incubere, cùm
5 tamén ad eorum laudem fortunatus peruererim, &
quod est artis tanquam cardo (si Ioachimo credimus)
exactè, & ad plenum consequor: dum enim me abij-
cio, dum stylum humilem & aridum prædico, ita stylo
ducendo, valere traducor, vt proram & puppim te-
10 neam facultatis oratoria, nimirum, τὴν ὑπόκρειον. Cate-
rūm, Ioachime, quando meæ farinæ Rhetoribus vna
modò musa colitur, quam vocant φιλαυτία, volo cumu-
latissimè partibus meis fungi: nam & hoc quoque ora-
torium puto stultè gloriari, non minus, quam iactanter
15 dicere: ne ignores, & minus amicum laudes, quam pro
meritis, repente & iam Poëta prodij, eodem Luciani
præcepto fretus, qui solam impudentiam omnium arti-
tum fontem affirmat. Audi (si lubet) specimen noui
Vatis, & leonem ex vnguisbus æstima: cur enim iam
20 pudeat magnificè loqui? Qui inepti personam susce-
pit, nihil prius habere debet, quam benè ineptire. Itaq;
cùm his diebus febri poëtica correptus essem, & ad Ho-
uerium scribebam epistolam, felici illius gratulando
piscaturæ, hoc dictante Apolline, effudi distichon:
25 Poscis opes sacras nummo reperire prophano?

Curre citus Romam, sacra sunt venalia Romæ.

A T præstat, opinor, totius fabulæ originem com-
memorare, vt scias, cur versus asperserim epistolæ Ho-
uerianæ, imò vt plures discas Clenardi titulos, εἰς τὸν γόδον ^{Hoc enim insi-}
30 τὸ έγγρυ, plausum auferre & laudari propter artem poë-
ticam: sum enim Poëta, & nouum genus carminis
repperi. Dicenturque post hac Clenardica, haud ali-
ter atque Sapphica, aut saltē Clenardia, vt Phaleu-
cia: nam animus est, posthac eo genere tam crebrò
35 vti in furia, quam vt noscas in manu habeo, vt quem-
admodum Themistocles, si memini demandatum of-
ficiū omnibus redditū περιστόθητε, ita vos parui poëtuli, Exoptatum.
mani-

manibus pedibusque conemini, quo possitis conscribere Clenardica. O Erasme quanto meo bono mortuus es, cuius nisi sedulò funus curassem, necdū in albo poëtarum esset Clenardus, aut vt verius dicam, poëtarum Coryphæus: sic enim Lucianus præcipit, Quāto mino res sumus, tanto cristas erigamus sublimiores. Ergo acceptis Damiani, tuisq; literis, omnia quæ in manibus habebam abieci, & totus in lacrymas solutus sum, domi, foris vbi cunq; agerem, ob oculos mihi versabatur Erasmus: nec me tenere potui, quin multos doloris 10 mei testes adhiberem: principio paruam Elegiolam effudi ad Resendum, cuius haec fuit coronis:

Spirantem vulgus, quod non tolerauit Erasnum,
Defunctum serò quæreret habere senem.

Mox ad eundem valde impatienter Erasmi obitum fermentem, hunc in modum Oden conscriptam misi: libet enim ea tibi quoque ostendere, quæ ad alias, vel Orator, vel Poëta, facillimè fundo, & ex tempore: & domi iam est Ode, vt ad ipsum perlata fuit: cure enim vereor vel cunctas syllabas meas in summo habere pre- 20 cito, quando tantus sum Orator?

S A L V E Resendi, iterum furio, & rursum ineptio. Cùm redissemodò domum, auditō sacro, ac semper ob oculos versaretur Erasmus; venit in mentem Horatij: qui, defuncto Quintilio, Oden scripsit ad Virgiliū. 25 credo te fuisse non minus amantem Erasmi, quam erat ille Quintilij. quòd si & ego personam Horatij queam sustinere; carmen haberet elegantissimum: imitatus sum tamen numeros, tu censor esto.

E R G O pallida mors eripuit senem
Indignanter Erasnum? cape publicos
Luctus, qui Latio te recreas stylo:
Musarum decus occidit.
Blandæ Cecropidum conscia paginæ
Gens assueta sonos carpere duplices,
Vtrisque celebrem plangite literis:
Iam nullum dabitis parem.

Diui-

Diuinos docuit voluere codices,
Et sensus retulit fortior integros,
Splendorem tabulis restituit sacris:

Luge concio mystica.

5 Omni mors meritò flebilis ordini,
Sed plorata nimis fata Resendio,
Quid frustrà superum frangere gaudia

Lamentis properas tuis?

Nam Desiderium ferre diutius,

10 Mortales inter tædia noxia,

Ingratum fuerat cernere cælites,

Syodus quod cuperent nouum.

Quapropter positis define næniis

Victori egregio condere funera:

15 Sed mecum modulis latus amantibus

Cura pangere cælitem.

AN hoc quoque licentia poëtica sibi vendicat, vt
cùm lugédu[m] dicam omnibus, tecum siccis oculis ve-
lim triumphare? Quis tibi video[rum] Ioachime? malusne

20 Orator, an pessimus Poëta? Audi porrò cætera. Eo ipso
die Oden quādam tricolon tetrastrophon componere
cœpi benē longam: quam postridie absolutam exhibui
meo Principi. Stans enim pede in uno, versus possum
eructare plurimos, haud aliter atque Lucilius emunctę

25 naris duros cōponere versus, vt Flaccus ait, quem mul-
tò malim imitari, quām istos operosos versificatores,
quibus s̄æpe syllaba vna, nocte solida faceſſit negotiū,
& tamen mordendis vnguibus, cædendo pluteo, nun-
quam sibi satisfaciunt. Quanto ego felicior, qui quic-

30 quid subitò crepem, omnino afflatum Apollinis cre-
dam? Istis aliquis tandem exorietur Zoilus, qui poëti-
cen adimat: Clenardus spero tam erit eximius, vt ne-
mo eum curet inter malos Poëtas censere, & interim

35 hoc quoque lucri auferet, quod cum amicis suauiter
ridendis capiamus voluptatem? quocirca strenuè glo-
riandum est, si malignos habeam vicinos, ipse mihi non
deero.

deero. Itaque deinde Sapphicum scripsi elegantissimum, quo nullum est apud Horatium longius: valde enim vbique fœcundus sum: & ea mihi sunt optima, quæ numero ponderantur: qua parte Ciceronem refero pulcherrimè, qui hoc melior, quò copiosior. Etiam hinc aliquid iactare libet, siquidem pleraque me mirificè capiunt, & Augustini verbum re ipsa cōfirmo, stulto homini placet, qui sibi placet. Sed mos gerendus est Luciano, qui diligenter monet, ut perpetuò nostra laudemus.

10

M V S A quid cessat? tua nescit auris
Orbe quod toto trepidante luctu,
Fama iam clamat, pereunte vena
Eloquiorum?

11

Et paulò pòst oborto mihi fletu, sic pergo:
Iunge Clenardo lacrymas Georgi,
Impios mecum reuocare manes,
Quæstibus curæ, mihi tot diebus

Fletur Erasmus.

Versibus mœstis nimium dolenter,
I A M illud quod sequitur, an Sappho ipsa diceret
conciinnius?

12

O senex annos recinende cunctos,
O sacris quotquot studeant Camœnisi,
Mite solamen superans, recedens

13

Funus amarum.

C A E T E R V M quādo Lucianus monet, ut alios semper præ nobis nihil faciamus, etiam hac in parte docilem me præbere volo. Missurus est ad Damianum Resendius carmen, quale pudere potuit homo ætatem omnem in Parnasso versatus: sed nihil ad nostra hæc, quæ non humano studio, sed repentino instinctu eduntur, ut Musis visum fuerit. Agnoui in hoc Poëta furtū, quod prodendum est, ut aliis carpendi habear doctior: hic enim nobis qui sub Luciano meruimus, optimus est canon. Fermè quicquid versiculatus fui, amico Resendio legendum tradidi: non ut castigaret: nam & menaciis

14

15

daciis quoque mea nititur Rhetorica, sed vt nouum Poëtam laudibus veheret. Interea ille laboriosus Vates animaduertit, quæ mihi Apollo subministrasset: & quòd ego prior occupasse, postea médicatò vslus est: erat autem de Venere Coa, de qua sic comparationem in Sapphico meo posueram:

M A X I M U M formas dare penicillo,

Vocibus Cois Veneris decoræ

Artibus summis opus inchoatum

Quærit Apellem.

Paginæ vastam fabricam disertæ,

Quam ferè limam vigilata scripta

Ceperant, votis Basilæa frustra

Poscit Erasmus.

15 E T quando nobis Rhetoribus, & Poëtis non proletariis, sed classicis, hoc vnum propositum est, vndiq; captare gloriam: etiam apud puellas me in hac furia venditaui, vt vterque Clenardum sexus nihil putet esse Poëtam: nam vides Ioachime, quo pacto subitò saliūt

20 mihi carmina bella: nam quicquid conor scribere, versus abit. Est hic inter aulicas asseclas virgo eleganter literis culta, adeò mihi nota, vt vix nomen tenuerim, nisi subuenisset Refendius: eam quoq; ad exequias Erasmicas mirè venusto carmine cohortatus sum, quod ad

25 istum conclusi modum:

R U S T I C O S aulæ rudis, & decori

Nescius, quauis gemitus reduco

Veste, Clenardus, venerans sepultum

Tristis Erasmus.

30 Purpura tu quæ nitida reluces,

Et Probam docto calamo reportas

Grandior fastu meliore adorna

Valea pompam.

35 E S T enim virginis nomen Ioannæ Vasiae, cuius ab hinc bienniū epistolam vidi, cuius nec te puderet. Verum ne aliis laudandis à me discedam, narrandus est fabula actus extremus: in quo sic excello, vt cù in primis lusi-

Iusibus reliquos omnes superauerim , & vniuersa poë-
 mata vicerim , quæ sunt , quæ fuerunt , quæ mox futura
 sequentur : hic meipsum etiam vincam , quod aiunt pul-
 cherimum esse victoriæ genus . Quod si scias quām
 mihi scitè in mentem venerit , fandalio profectò mihi §
 caput demulceres : sic itaque res gesta est . Cūm toto
 animo domi sederé defixus in Erasmo , & me ipse sua-
 uiter titillarem , quod tam bonus subitò factus essem
 Poëta (vt fit) insolentiæ stimulis agitatus , gloriæ meæ
 pulchrè consultum credidi , si nouos aliquos miseris 10
 mortalibus proderem numeros : ita enim Poëtarum
 prouentum futurum vberiorem , si laxiores calamis
 darentur habenæ . Sunt qui vix possint conficere Hexa-
 metra , cūm in Iambicis valeant . Itaque Comico videoas
 sermoni propiores adeò quandoque liberos , vt uno lo- 15
 co quinque pedum metra ponant . Nemo certè diffi-
 tebitur , quanto plures canendi & saltandi dentur nu-
 meri , tanto aditum ad poëticam patére latiorem . Glo-
 riatur Horatius , quod Princeps Aeolium carmen ad
 Italos deduxerit modos : mihi longè maior triumphan- 20
 di gloria est , qui nihil ab Arabibus aut Græcis mutuò
 sumperim : sed meopte marte fretus , adeò inauditum
 carmen repperi , vt decima forsitan nunc addenda sit
 Musa . Multa Ioachime veteri & prisco seculo latuerūt ,
 quæ nunc passim in apertum sese proferunt : insulas , & 25
 habitabiles terras iam nouimus , quas Cosmographi
 haetenus præ Solis ardoribus humano generi præclu-
 serunt . Et quid reperiendis his bonis , & auro furando
 Perusino causam dedit ? nimirum audax omnia perpe-
 ti gens humana ruens per vetitū nephias . Quod si prio- 30
 ri seculo tanta fuisset audacia , quanta nautis Lusitani-
 cis , non adeò foedè scriptores in topographia lapsi fuis-
 sent . Itaque credo futurum , vt iam deinceps vos Poë-
 tas seruili quodam ingenio præditos planè conuincam ,
 & mentitos esse ostendam , qui ob id dubitastis plures 35
 facere Musas quām nouem , propterea quod sic prisco
 seculo traditum fuerit . Ego contrà , versus inueni , de
 quibus

quibus neque fictum, neq; pictum, neque scriptum vs-
quam est in poëmatis, quos nec Clio, nec Euterpe, neq;
vlla istarum fororum vñquam cecinit: ac spes est fore, vt
propediem valde Parnassi moniales adaugeam. Ex ani-
mo loquor, mi Polites: vix à lacrymis tempero, cùm
vestram omnium miseram sortem tacitus contemplor.
Auctoritatem apud vos habet puellula Sappho: & car-
minis noui inuentricem colitis, quasi præstantius esset
alios venerari, quàm seipsum venerandum offerre: &
vt mihi quidem videtur, eandem vobis libertatem pre-
ceditis, quam hodie isti Doleti, & Ciceroniani: ij non
ausint dicere versiculari, quia Cicero non usurpauit.
Liuium, Plinium vtrumque, & quicquid vñquam scri-
ptorum extitit, inutile nobis faciunt, si aliter loquan-
tur quàm Cicero, sapiuntque multò plus, quàm vni-
uersi post Tullium, non cogitantes, quòd & alia scri-
pserit Cicero, quæ intercidérunt: quæ si comparerent,
fortè Batauum non impeterent, quasi parum Latinè lo-
quentem. Vos Poëtæ in eandem fraudem inciditis, &
in modulandis carminibus, veteres imitamini, nec fas
ducitis alios edere saltus, quàm, quales illi saltitarunt.
At cogitandum erat, forsitan eos pedibus fuisse aliis,
quàm quibus nos hodie nascimur. Quid autem? Tur-
nus tam grande faxum in hostem torquebat, vt nos mi-
noribus lapillis vti vetaremur? Iam Poëtæ Græci quot
iniuria temporum perierunt? &, vt numerū Terentiani
Grammatici non fuerint transgredi, ideóne mihi frau-
di debet esse, quo minus liceat nouas inuenire Musas?
Opifices omnes cum seculis mutantur: imò singulæ re-
giones peculiarem quandam rationem sequuntur. Cùm
ante annos aliquot excurrere libuisset Lutetiam, vide-
bar illis in capite gestare nidum ciconiæ: tam vastus erat
pileus, quem illic nostratum more seruabam: postea
vñs minore, & Parisiensi: cùm redisse Louaniū, Co-
clenius rogabat, nū peregrè caput perdidisse? Tu Ioa-
chime, cātilenas istas vulgares nosti, & te cum Damia-
no subinde oblectas. Eodem modo canitis hodie vt

F olim?

olim? eosdem pedes nauticum habet celeumā apud Zirecenses, & Italos? & istę Galateę Patauinę blandius ne garriunt, quām Catharinę Zelandicę? Breuiter, omnes calcearij, & coqui, nobis qui literas tractamus, multò sunt prudentiores: comminiscuntur semper aliquid noui, quod ad loculos faciat. Eos imitari volo, & totscrutari carminis genera, quot sunt causifici Patauij, aut catenati in Lusitania. Sed iam tempus est, vt aliquid degustes noui carminis. Cūm vellem consolari nostrum Resendium, & iam viderer mihi nobilis Poëta, taxo Campiniensi tempora redimitus, id persuassimum habui, quicquid primum in buccam veniret, afflatum esse Musarum: accepto calamo, hunc in modū incepit:

15

ERASMI cultor, ô Resendi
Grauem qui concipis dolorem,
Et opples lacrymis ocellos.

20

HOS numeros conseruaui toto carmine, quod excrueit multum: vbique enim sunt Maximini caliga, & Clematis Aegyptia, corporis statura, prosa, versu: atque vt scias me etiam grauiter & magnificè canere, Audi quæso Sophocleum Cothurnum:

25

VIRI non manibus caducam
Dabis vitam. rapit potenter
Simul florente cum iuuenta
Senes mors omnibus timenda,
Popello, & Regibus superbis,
Honorem purpuræ nitenti
Habens nullum. At decus Sophorum
Parant quod impigro labore,
Truci non indidit sepulchro.
Superstes semper est piorum
Fugax virtus luem videre.
Cadunt tresses, cadunt tyranni,
Breuis vita bono fruentes.

30

QVID alia tibi commemorem? quando vel iis solis
immortalitatem meritus sim. Quod si rursum Tragicos
Bacchus

Bacchus quærat, nec Euripedem, nec Sophoclem, nec
Aeschylum petet ab inferis: sed rectā se conferet ad op-
pidum Diestense, salutatus Clenardum. Cūm sic in-
sanuiussem ad centū & sexaginta versus, eōq; amplius,
5 ac multis argumentis niterer dolorem Resendij miti-
gare, ut perpetuò mei similis essem, ridiculo conclusi
Iuctum, & seria in iocum conuerti.

Q V I D autem pluribus Resendi

Morer te, multus increpando?

10 Poëtam te putamus omnes,
Nec in pectus cadit Sophorum
Dolor lātus pio triumpho.

Sali, charum canens Erasnum,
Voca vel te malum Poëtam.

15 Furorem sed Resendianum
Probe si intelligo, choraules
Prius fiat, trahatque restim
Fori spectaculum frequentis

Magis centum lubens Erasmos,

20 Velit quām lacrymis perisse
Grauem famam sibi Poëtæ.

H A E C sunt, Ioachime, Clenardica, me, me inquam
auctore nata: quæ vbi Resendius vidisset, venit ad me

postridie bene iratus. Et quid hoc, inquit, est rei? probè

25 me tuis versibus torques: legi ea gratia hesterna nocte
totū Terentianū, nec vsquam istius generis exēpla re-
tulit: quasi verò, inquā, ille Maurus somniare potuerit,
quid Clenardū docturus esset Apollo. Nouus sum Poë-
ta Resendi, nouos fontes repperi. Velle, inquit, vul-

30 gato more mecum ageres, siquidem anno quoq; supe-
riore cūm paucis diebus laborarem morbo poëtico,
Resendianas ædes, nouo carmine celebraui. Accipe
initium, ut rideas:

Dic peto dulce Resendi

35 Clenardo melos, estne poëticis

Inuidiam superare

Vis innata sororibus omnibus?

VERVM vt causas redderem commentime, ac vi-
derem satis apertum campum fabricandis versibus, in-
stitui quoddam Phaleucium ad eundem Resendum:
id adhuc extremam manum desiderat. Siquidem cùm
sic occasione mortis Eraſmi, totus essem in canoris nu-
gis; interuenit tabellarius Salmanticensis, & turbauit
officinam poëticam. Ab eo die haec tenus fui in scriben-
dis ad amicos literis: accidit enim, vt eodem tempore
mihi parandæ essent epistolæ ad vos, ad patriam, ad Sal-
manticenses, ad urbem nostram Romanam, adeò vt his 10
duodecim diebus ducendo calamo fermè enectus sim,
& vt sum apud amicos planè παρησάσης: & nihil puto
æquè synceram amicitiam decere, quàm de quotidiana
vita reliquos certiores facere, etiam furorem hunc
meum significaui. Quid? nónne in omnes orbis an-
gulos emittuntur veredarij, si quando noua reperta
est insula? quid faciendum erat, vbi tam repente nouus
& Orator, & Poëta extitisset? Miseras tu Ioachime
Pasquilli iocos, reposui puto ad nauseam usque: quid
enim facerem ad iocandum lacesitus, qui tam liberè 20
confueui ludere in rebus seriis? Risisti meam Rhetori-
cam, habes nunc, vt poëticen quoq; scommatis asper-
gas. Laudarem ego vicissim epistolam tuam, tam di-
fertè, tamque cordatè conscriptam, sed dogma Lu-
cianicum violare nefas esto: vniuersi præ nobis fordere 25
debent, alioqui nomen Oratoris tueri non licet. Ve-
nio ad reliqua. Miratus sum, quid tibi in mentem vene-
rit, à medicis deficere ad cauificos. Scripsi quid consi-
lij dedisse Vasa. quod si tibi quoque congruere iu-
dicasti, tamen me puto defectionis auctorem non ha- 30
bes. Barbariem ais in causa fuisse, cur reieceris medicinam,
& recondita quoque illic opus esse rerum cogni-
tione. Ioachime, si barbarorum opes queris, & aurum
istud senectuti viaticum paras, δει μηδὲ βαρθετίζειν. 35
Oportet aliquā tulum barbari-
zare.
probitas enim laudatur & alget. Deinde, Est aliquo pro-
dire tenus, si non datur ultra: licetq; tibi medicinam
sic didicisse, ut barbaris istis in reparanda nihil cederes:

&

& præterea Græcis instructus apud principes viros, non
men haberes aliquanto honestius, quam cæteri. Iuris
peritiam si nolis ea ratione tractare, qua vulgus homi-
num, sed Budæi placeat institutum: sicut è literatum iuris
§ antistitem præstiteris. *αλλ' οὐδὲν τὰς ἀλφίται.* nam qui
eam hodie professionem habent quæstui, non tam iu-
stitiæ, ut ait Cicero, quam litigandi tradunt vias. Va-
sæ alia est causa, quam tua: viuit Salmanticæ in summa
nominis celebritate: videturque iam de vita in poste-
10 rum agenda statuisse. Literas humaniores colit, & di-
uitum liberos fidei suæ commissos gnauiter instituit:
quātum eius spirabat proxima epistola, hoc anno præ-
ter suum familiique victum, seponet LXX. ducatos: &
nisi me fallit coniectura, parum habebit negotij cum
15 studio iuris. Tu Ioachime, quando non libuit in Latinis
Græcisque literis cardinem ponere, quo deinceps tota
verteretur vita; in hoc mihi peccasse videris, quod me-
dicinam reliqueris, cùm præsertim iam annos aliquot
successiuis horis, & postea *ωστὸν ἐποιησεν* amplectereris: ni-
20 hil in nobis deterius ad promouendum est, quam in-
stabilis animus. Si impulsu Zagari, aut aliorum ami-
cornm factum est, dabis operam, vt saltem nunc ne va-
cilles. Adhuc vigent anni, & potes recta ratione sic præ-
sens studium moderari, vt bene senectuti prospectum
25 sit, siquidem hodie optima summi est ista via proce-
sus, causarum noscere formas. Vnum te tantum admo-
nebo, vt si stat sententia ius discere, ne tuo iudicio mul-
tum tribuas, neque ob id præceptores damnes, quod
spurci sint, & barbari: politiores literas iam missas fa-
30 cito, nisi fortè *παρέγγειλεν* animus defatigatus sit recrean-
dus. Vulgata via incedendum est, si vulgari more di-
tescere cupias: scire quid æquum, quid iniquum, non
magni est negotij: & Ofellus rusticus sape id melius
definiat, quam centum causifici: sed descendum est,
35 quo pacto lis cōstituenda sit, quibus technis proroga-
nda, quomodo eludendus aduersarius, id priuata in-
dustria intra domesticos parietes nunquam assequeris:

*sed nihil ad fa-
rinam.*

*ut principale
institutum,*

obiter

nimir enim ista ingenij tui indoles ab ista vafricie semper abhorruit. Exuendus est Ioachimus Polites, & ita ad tempus sermonis delitiae sunt dediscendæ, vt Bartholom iures melle Attico suauorem. Ne me potes hic ludere, seria res est, mi Ioachime: si non potes confirmare animum, vt totum diem impendas audiendis illis rabulis; tamen consultum est vnam atque alteram lectionem audire quotidie. Et quamuis stultus sim, qui in alienam messem velim falcem immittere, non possum tamen celare, quid in plerisque studiosis iuris valde damnauerim. Videbam plurimos rudes totius rei, protinus sese dare omnibus audiendis lectionibus: ij vnum atque alterum annum sic perdunt, vt in scholis id modò percipient, præceptorem multas crepare leges, citare capitula, & innumeros paragraphos: cum his mihi aliquando fuit colloquium, & sic agebam: si nostis ytcunque Latinè, priuato studio intra annum licet domi omnes iuris titulos, & omnia legis capita legere, nullis omnino adhibitis glossematis, & quāuis non dabitur assequi singula, assidua tamen lectione, summam rei bene notam habebitis, & sic vt cumque vniuersas materias iuris degustaueritis. Hic sit primi anni labor, quo tractabitis iuris libros, vt Terentium, vel alium quemuis auctorem prophanum. Quid hinc emolumenti? vbi iam audiueritis in scholis doctorem effudentem nunc has, nunc illas leges, nihil turbabimini: sed lecta & melius iutelligetis, & iam deinceps, quotidie summa cum voluptate vnius annis laboris frugem reportabitis. Si Ioachime tot haberetis libras grossorum, quot horis è iurium scholis inanis redisti, iam credo istis doctoribus laqueum mandares. Audio Tolosæ sic institui iuentutem, vt sit qui pancissimis membris, totū corpus iuris absoluat, & literam modò breuibus explicet: at tu credo quem primū nactus es præceptorem, eum trimestri pertulisti in uno legis capite: siquidem hoc istis studio est, vt totum, in Oriētem obtorto collo trahant, quicquid in reliquis orbis partibus proue-

prouenit. Mentior, an scopum attingo? Sed iam sit mo-
 dus: nec hæc dicta sunt, vt tibi præscriberé, sed vt osten-
 derem, quo pacto ego Iuristuderem, si in fatis fuisset
 capitalem causificorum hostem, ipsum fieri causificū.
 5 Quamuis, Ioachime, iam æquales ætate, in hoc studio
 te præcesserint; si tamen recta via incedas, caueasque
 ne multas horas perdas legendis nunquam finiendis ci-
 tationibus, facilè assequeris reliquos: quorsum enim at-
 tinet in vnum dogma confirmandum, duas columnas
 10 conspurcare citandis paragraphis? Lege Felinū, & mihi
 subscribes. Posteaquam iam corpus iuris perlustraueris
 in scholis, quotidie licebit aliquid certi colligere, & id
 omnium optimo capitulo, aut lege, vt dicunt, firmatū,
 illius diei lucrum ducere, exacto anno crescat summa,
 15 & sensim parabis iudicium causificum. Ignosce, nam
 amore tui stulte prouectus sum, quod suspicarer, quid
 potissimum te torqueret: si falsus sum, proximo tabel-
 lario me refelles. Modò scripsi ad D. M. Vigerium, &
 necdum epistolam obsignaui, accipe ipsa verba. Oc-
 20 currit & Ioachimus Polites, qui & ipse mediūs erit, per
 quem crebrò te salutemus: is est, cuius epistolam hic
 legisti, iuuenis in vtraque lingua doctissimus. Habet
 Patauij conditionem honestam, ac iuri dat operam: si
 quando illuc proficiscaris, oro cognoscas indolem, &
 25 videas num consanguineis queat esse vsui. Accepi mo-
 dò epistolam, in qua & ipse testatur gratissimum sibi
 futurum, si eum vidisse detur, quem ego tantopere
 prædicem. Velim modis omnibus, vt sub te patrono
 aliquandiu permaneret in Italia: siquidem vt studio-
 30 sis fermè contingit, abiectiore videtur animo, in quo
 tamen eas dotes possidet, vt si euectorem aliquem na-
 ctus fuerit, qui ocium studiis subministret, orbi uni-
 uerso, doctrinæ nomine, facilè futurus sit admirationi.
 Quid? si iam fratri filii consultum est, possitne Vige-
 35 rius Romæ quoque Politem nostrum illustrare? Hæc
 ego de te Ioachime, quæ ad quam commendationis no-
 tam pertinet, nescio, nisi quod ex animo prorsus scribā.

F 4 Cam-

Campensis si valet, bene est: nos immemorum sumus
 immemores. Gratularis mihi Canonicatum trecento-
 rum ducatorum: historiam omnem audies ex Damia-
 no, quamquam quod ad ternarium numerum attinet,
 rem acutetigisti, simulque verum fecisti adagium: The-
 saurus carbones erant. Quæris quo pacto? Institui æsta-
 te superiore familam duobus emptis mancipiis, qui-
 bus nuper adieci tertium: natu maximus, Michael est Dè-
 to, annos natus x. v. adeò pulchrè dentatus, ut me cum
 vniuersis ducatis, facilime dentibus in sublime tollat, 10
 nec minus gaudet rodendis ossibus, quam canes: Me-
 dius est Antonius Nigrinus, agens annū circiter duo-
 decimum: tertium Sebastianum puerum nouennem,
 proximis diebus noster Resendius iussit esse Carbonē.
 Horū trium Aethiopum Clenardus iam tanquam ludi-
 magister est factus. Hunc in modum, si trecentorū du-
 catorum canonicatus redactus est, an non thesaurus
 carbones? Putabamur, Ioachime, ituri Braccaram; ita-
 que periclitandū prius erat, quo pacto agerem patrem-
 familias. Satis fuerant in rem culinariam etiam paucio-
 res serui, sed literis eos destino, & habeo ut ingenuos
 decet: spero mihi aliquādo erunt, quod Diphilus Cra-
 so, & Tiro Ciceroni. Non ago cum eis nisi Latinè, &
 nunc probè capiunt: pingunt quoque literas satis di-
 stinctè: medius cæteris magis ingeniosus, prandenti 25
 mihi lector est. Coepi ab hinc duobus mensibus per
 iocum inter comedendum dicere: Musa, Musæ, &c. Ne
 multa, iam bellè declinant, etsi necdum Grammaticum
 legerint. Cùm studere non libet, his me oblecto tan-
 quam simiis. Si quando libet deambulare, capio comi-
 tes, & in agris per viam declinant nomina: & nisi fallat
 coniectura, istis Nigrinis debeo, quod Musas habeam
 tam propitias. Puto enim eo tempore dum initiaren-
 tur declinationibus, à nobis Musa & Musæ per omnes
 casus salutatæ sunt, adeò crebrò, ut Ennius eas in omni 30
 vita non appellari sapientius, itaque gratiam retulerunt,
 & me insignem fecere Poëtam.

Belli-

BELLICOS tumultus, nusquam hodie minus timeri credo, quām in Lusitania, & vobis isthic nihilo sumus inferiores: faxit Deus, ne pestis, aut annonæ caritas nos premat.

CONVERSATIONEM Pauli III seruauit sibi meus Princeps, cui ob id solūm epistolam tuam nolui ostendere, ne illud legeret de trecentis ducatis, et si principiō planè exhibere statuisse: sed pressius cogitans, putaui non expedire. Ad Houerium paruulam conscripsi epistolam testem furoris mei, ut suprà dixi, in qua hominē oraui, vt, quia Romæ fuisse, hoc Mantuani distichon mihi interpretaretur:

Viuere qui sancte cupitis, discedite. Romæ
Omnia cùm liceant, non licet esse bonum.

CAETERVM vbi absoluissem, & eam relegerem, visa mihi est liberior, quām vt ausus fuerim nunciis committere. Aliás assabimus istum piscem, quem Romæ (vt dicis) modò cepit.

VALE Ioachime, & si velis viuere bene & beatè, non te affligas cogitatione senectutis: potens est Deus, quem si timuerimus, abundè sumus diuites. Quis scis, an tibi expediatur esse diuiti? ille summus paterfamilias nouit, quid domesticis conducat: id modò sedulò cureremus, vt numeremur inter filios. Cùm paruulus es, terrenus pater prouidebat, ne deessent calcei, ne cætera: an pater cœlestis nostri minorem curam habet? Isthæc, inquieris, sunt speculationes, sed quid ad crumenam? Audi contrà distichon vnum:

Crumena quid facit, pius si sis minus?

Si sis pius, quid opus crumenæ sarcina?

RVR SVM vale, & tuum ex me Splinterum resaluta. Eboræ, die Ioannis in Decembri, Anno M. D. XXXVI.

F 5 NICO-

LITERAS tuas, Ioachime doctissime, quas scripsi
 sti sexto Calendas Maij, modò accepi, hoc ipso die 5.
 octauo Iulij, sub horam quartam pomeridianam: &
 qui eas reddidit: si quid, inquit, rescribendum est, cura
 quamprimum, siquidem Damiani frater missurus est
 cras Vlyssiponem. Boni itaque consule tumultuarium
 responsionem, & de statu rerum mearum breuiter in- 10
 tellige. Princeps noster iam triennio proximo Callipe-
 dis in morem, profectus est Braccaram: at nunc om-
 nia certa sunt. Cras ante lucem hinc migrat cum om-
 ni familia, redditurus sub proximam Ianuarium, ego
 propediem subsequar: neque enim veteres adhuc mo- 15
 res exui, ut possim tanto gaudere strepitu, scilicet ne
 Theologus inter militandum, aut equitandum sim ridicu-
 culo. Interea dum in hanc adornareinur profectione,
 egi cum Principe de reditu in patriam. si Deus, & ca-
 sus varij non defuerint, aut (ut melius dicam) non ad- 20
 uersentur nostro proposito. Aestate proxima conce-
 dam in patriam, sic enim conuenit. Non redditurus in
 Lusitaniam? Non Ioachime. Optaret quidem ille me-
 fibi perpetuum: sed præter alia causatus sum, quod mi-
 hi posthac in auditoriis versandum est, & prælis: cupe- 25
 re enim me quædam absoluere, quæ ad linguarum stu-
 dia pertinent. Deinde in sacrarum literarum tractatio-
 ne senescendum esse, id quod mihi nusquam commo-
 dius facturus videar, quam Louanijs. Ante Pentecosten
 patruus Cæsar Leopoldus ab Austria, qui nunc Recto 30
 rem agit Salmanticæ, missis literis honestissimis, ad ca-
 thedram linguarum me vocauit. Et item alij illic viri
 mihi coniunctissimi, modis omnibus conati sunt me in
 eam Academiam reuocare: nihil non pollicentes ho-
 mini, quem vnum in Europa scirent illi professioni 35
 parem. Id arbitrantur, quod hactenus nemo exti-
 terit, qui linguam Arabicam sic teneret, ut eam do-
 cere

tere posset. Siquidem non desunt medici, qui Aucennam, & alios Arabes lecitent: verum de Grammatica nihil norunt, non magis quam nautæ Zelandici, aut nostri aurigæ Campinienses. Ego quid præstare possim, hinc collige. Februario superiore medicus quidam Galeni sectator, Græcè Latineque doctus, cum putaretur iturus Conimbricam, & enarraturus Aucennam, meo suasu coepit Arabicari, traditis rudimentis linguae, quæ iam ante biennium conscripsoram, 10 enarraui caput primum IIII. libri Canonis: & iam aliquo usque progressi eramus in Anatomia cerebri: vix dum triginta horis illi dederam, cum ingenuè fatetur, se plus tantillo tempore noctum esse iudicij in Arabicis, quam olim in Græcis sex solidis mensibus. De- 15 stitit ille, missus à Rege Vlyssiponem. Ego tamen postea noctus Galenum in Aphorismos, studiosè contuli Græca cum Arabicis, & fermè mihi visus sum, à Theologo degenerare in medicum: adeò me linguarum illa collatio ceperat. Nam ne ignores, fermè nihil est 20 seriarum disciplinarum, quod non traduxerint Arabes, & ita traduxerint, ut putem eorum præsidio multa posse in utilis Græcorum monumentis restitui, certè ~~in~~ qui Galenum vertit, adeò mihi arrisit, & satisfecit, ut nihil magis cupiam, quam omnibus omis- 25 sis, illum conferre cum Galeno. Absolueram libros tres, cum ecce alia cura, ut clavis clavum pepulit. Neque enim semper Arabicandum est: sed in tanta linguarum farragine, nunc Iudei, nunc Græci salutandi sunt. Redeo ad Salmanticenses: omnibus gratias egi, detra- 30 Etata conditione, et si gloriæ plena: cupere enim me patriam, & ea illic typis mandare, quæ prouehendis studiis faciant. Rogas fortè an Arabica velim excudere: Omnino, Ioachime, stat animus, ubi primum rediero Louaniū, parare characteres Arabicos, & tam iusta eius lingue fundamenta ponere, ut queat orbis deinceps tam facile lexitare medicos Arabes, quam nunc legat Græcos. Quanquam ego hic medicinam non spectaui, sed

sed sacrorum codicum gratia sic despere primū cœpi: quorum dum labore inopia, & lingue dulcedine tillatus fui, potius medicos legi quam nullos. Ego non semel apud D. Damianum de bibliotheca Episcopi Neobiensis, qui libris Arabicis pulchre instructus erat. 5 oro ut & tu quoque memineris, vt sciamus viuat, an mortuus sit. Nescio an Damiano spatum dabitur scribendi. Nullam vñquam omisi occasionem, quin & te & illum loquacissimè salutarem. Proximè de Poëta Clenardo narravi fabulam. & item de opimo illo 10 sacerdotio, quod mihi gratulatus eras. Præterea de Nigrinis, Dentonibus, & Carbonibus mancipiis meis. Etiam mirabar, cur à mortificis defecisses ad causificos: sed tu vteris iudicio tuo, & amicorum, quibus fortassis quæstuosius videtur esse, seminare iurgia, quam mactare diuites. 15 Ego id modò consulam, ne si recte fuisti transfuga, victus inexhausti studij molestia, temerè fias transfuga. Forsan tu non minus quam Vasæus politioribus natus eras? Ille sic se agit Salmaticæ, vt quotquot illic aut Græcè doceant, aut Latinè contabescant 20 inuidia. Scripserat ad me se hoc anno sepositurū LXX. ducatos. Si perdurauerit, & occasio non defuerit, spero illum obtenturum cathedram, quæ valeat x. c. millia nummū: ea putatur propediem vacatura, in qua vbi viginti annis meruerit, natus annos x. l. v. re- 25 deat in patriam, & domi tantos prouentus comedat: interim in literis ibi versabitur, & subinde poterit recurrere in patriam. Merito altissimam nobis pacem gratularis, cum tot vbiq; bellorum exoriantur tumultus. Statui tamen potius Neptunum tentare, quam diu- 30 tius ferre desiderium patriæ. Valeat valeat Campensis cum suis purpuratis. nihil illi inuideo. mihi vñus est Archiepiscopus qui plus offerat, quam cupiam: cui iam deinceps viuere statui: sic spero me dimittet, ne mendicem in patria. Et quid, Ioachime, præter necessaria 35 hic expetimus? Vbi multi opes, inquit Salomon, multi qui eas comedant. Hoc mihi crede, non est felicitas in diuiniis.

diuitiis. ἀλλ' εἰ τὴν ἀνταρεῖσαν. Suis contentum esse certissimæ sunt diuitiæ, vt ait Cicero. Sed faceant conciones. Houverio gratulatus sum redditum ad suos, non sine iocis. De Damiani nostri vertigine, quod scripsisti gratissimum est. Faxit Deus, ne quorundam exemplo, doleat se tantum tribuisse medicis: mihi magis placet δαιάς, quàm sexcenti medici. Ad Resendum misi literas, sed domi non erat. Quòd de ingenio eius scripsisti poëtico, verè iudicasti. Necdum vidisti carmen de morte Erasmi, quod nuper misit ad Damianum. Damianum resaluto, & tamen ipse paucis, si potero, cum eo agam. Vale, mi Ioachime, & me, vt facis, ama. Eboræ VIII. die Iulij. Anno XXXVII. Ignosce nobis barbariem, vix mihi licet esse Latino.

15

NICOLAVS CLENARDVS D. MARTINO A VORDA, S. P. D.

QVID NAM agis, Martine charissime? Iam fermè in ipsam peruenimus Africam. Siquidem cùm optimè atque felicissimè viuerem Salmanticæ, vocatus sum à Rege Lusitanicæ conditione honestissima. Doceo fratrem Regis, eo salario, quod pluris duco, quàm canonicatum Antuerpiensem: munus est parui admodū laboris. Adeò principem stata quadam hora docemus, aut suauiter confabulamur. Quanquam non quotidie: multas enim ferias habeo, primùm diebus Dominicis & festis: deinde vix est hebdomada, quin unus & alter sit dies immunis, partim venando, partim aliis de causis. Ego interim domi cano mihi & Musis. Quid enim facerem Theologus in venatione? nisi fortè putas me practicum factum Theologū, & omissis quæstionibus: An, Deus est, sit propositio per se nota, nunc cœperim venari sacerdotia: præsertim cùm istud facere soleant Theologi aulici. Non venor quidem, & tamen mihi dormienti aliena cura plus hic propediem cōferetur sacer-

sacerdotiorum, quām vñquam apud vos litibus perpetuis consequi potuerim. Ergo, inquis, fies pluralis: Capiam omnia circumlocutiue, & incomplexè, pro vno simplici, & opimo sacerdotio. Quem enim fructum haberem ex studio dialecticæ, nisi re ipsa tractarem Dialecticam? Ludis, inquieris, imò serio tecum ago: nam cùm sint duæ partes Dialecticæ, altera quam ~~ex~~^{et} Aristoteles vocant, hoc est, iudicariam, quam in libris Priorum tradit Aristoteles: altera ~~et~~^{est}, id est, localis, quam doctissimè persequitur octo libris Topicorum: visum est mihi consultum, ut omissa Stoicorum parte, nempe syllogismorum, hos enim illi exactè & spinosè tradebāt, eam potius portionem amplectar, quæ est de inuentione, hoc est, libros Topicorum, qui docent inuenire argumenta: & non ignoras sex vltimos libros nos Louanij vix legere. Sum igitur totus in ista Dialectica: faxit Deus, vt hīc feliciter inueniamus medium, nō in ponte asinorum, sed in thesauris Lusitanicis (sunt enim loci Dialectici, tanquam thesauri, in quibus latent argumēta) quo possimus isthic apud vos tandem bonos facere syllogismos. Putas me perpetuò ludere. & meritò: quid enim facerem aliud in tanta felicitate? orabis Deum vt hunc cursum mihi conseruet in columem. Tu vicissim quomodo valeas, quid rerum geras, vbi viuas, fac me certiorem. Habes Louanij Rutgerum Professorem Græcum: per illum curabuntur tuæ literæ. Aulae nostræ statua sunt Eboræ: distat vltra Vlyssiponem itinere bidui. Ad finem mundi iam peruenimus, cùm vos pigri vix patram exire audeatis. Vale, mi Martine, & me, vt facis, ama. Eboræ VIII. Calend. Maij. An. M. D. XXXIIII. 30

NICOLAVS CLENARDVS D. MAR-
TINO A VORDA, S. P. D.

SE M E L atq; iterum scripsi ad meos, vt certior fierem de valetudine tua. Rogo si adhuc superes, videam literas tuas, & statum rerum tuarum. Ego per gratiam Dei

Dei sic valeo , vt nunquam in vita vixerim suauius.
 Princeps meus iam opera mea vsus est triennium , vbi
 abierit quartus annus , spero adornabo redditum in pa-
 triam. Quæris quid agam ? Non satis fuerat mihi lin-
 guarū , nisi etiam me inficerem sermone Afrorum hor-
 ridissimo . Itaque multis diebus versatus sum in lin-
 gua Arabica , non raro interim titillatus desiderio peté-
 dæ Africæ : distat hinc L X X X . miliaribus totius Afri-
 cæ emporium celeberrimum Fes : vbi multi sunt litera-
 ti , tam in Hebræis , quām in Arabicis . Si spe diutius co-
 gar manere in hoc exilio , credo dabitur occasio par-
 tem Africæ lustrandæ . Posteaquam enim incepi pe-
 regrinari , bene peregrinandum est , vt vbi rediero , li-
 ceat vos grandibus mendaciis attonitos reddere . No-
 uarum rerum nihil habeo quod scribam , nisi si scire li-
 beat , quid mihi hic noui contigerit . Nunquam puta-
 bam me futurum dominum , iam tamen seruos possi-
 deo tres . Audi nomina , vt rideas magis , Michael Den-
 to , Antonius Nigrinus , Sebastianus Carbo : hi sunt Ae-
 thiopes , quos sic instituo , vt mihi queant aliquando
 esse lectores , & scriptores : quod si Deus vitam proro-
 gauerit , cur non possim ex eis facere Theologos , vt
 non minus Esaiam gestiant legere , quām Aethiops ba-
 ptizatus ab Apostolo Philippo ? vbi habuero quartum ,
 quid restabit , nisi vt literas eos doceam Chaldaicas , vt
 quatuor illis contigit in Babylonie ? Alij purpurati si-
 mias in delitiis habent : ego dum studendo sum defati-
 gatus , oblecto me istis simiis ratione præditis . Latinè
 discunt velint nolint : aliud enim ex me non audiunt ,
 iam vtcunque pingunt , sic vt legere queas . Natu min-
 mus constitit aliquanto pluris , quām triginta ducatis :
 si quis mihi reddat ducatos centum , nō cum addicerē .
 Poteram ingenuos ministros mihi parare , verūm ybi
 docti à me fuissent , me reliquissent : istis quod impen-
 do , mihi impendo . Si senectute despere incepero , vi-
 carios faciam seruos sapientes , vt aliquid saltem sapien-
 tiæ retineam . Habes res meas , inuicem scribes de tuis .

Ora

Ora Deum vt vobis amicis intra paucos dies aut menses restituar . Si literas tuas merebor , eas mittes ad M. Rutgerum Rescium professorem Græcum Louanijs. Suspicor nos hoc vere profecturos Braccaram : nam Princeps meus , Regis frater, Archiepiscopus est Brac-^s carēsis, nuper initiatus sacerdotio, & omnino inuisen- dæ sunt oues. Arbitror eadem opera nos salutaturos diuum Iacobum Compostellæ : non enim inde longè di- stat. Si adesses , videres Theologum valde expeditum, scilicet vt pueri sunt , qui in supplicatione Louaniensi ¹⁰ alligantur equis ne decident. Vale, charissime Martine, & exulem precibus tuis adiuua. Eboræ x. Ianuarij, Anno' M. D. XXXVII.

NICOLAVS CLENARDVS RVT-

GERO SYO, S. P. D.

11

HODIE Pascha est, mi Resci , & rebus diuinis ani-
mus occupandus fuit : dulce mihi tamen est, vel sic
leuiter tecum fabulari : queroque quid dicam, quod li-²⁰
teris tuis mihi ad plenum respondisse videar. Quid er-
go? in mentem venit, vt sus Mineruam doceam. Qua-
quæso in re? In filio tuo Ioanne . Est hic nobis in ædi-
bus D. Archidiaconi hospitis mei , puer bene ingenia-
tus, natus patre Gallo, amicissimo Archidiaconi. Cùm ²⁵
primùm indolem fuisse contemplatus: Cur, inquam,
Dionysius non discit Latinè? Voluit pater (is mercator
est Vlyssipone) vt vernacula lingua probè queat
scribere. Dissuasi facile: sed quomodo formabitur in La-
tinis , quando hic ludimagister non admodum Latinè ³⁰
loquitur? Recipiò, inquam, ad me: tantùm adsit perpe-
tuò nobis comedentibus, & assuescat. Sic discet Latini-
nè? quid ni? vos nónne Lusitanicè iam nostis , nec præ-
tereà præter consuetudinem , ullum habuistis præce-
ptorem? Etiam : verùm alia res est Latina. imò prorsus ³⁵
eadē: & sic olim Romana iuuentus instituebatur. Quid
multa? iubeo vt quotidie ad meum véniat cubiculum,

&

& tanquam per iocum rem incepto, potius animi causa, quam ut seriu laborē voluerim capescere. Nonne, inquis, docuisti declinationes & coniugationes? minimè gentium. Dic quomodo puerum Lusitanum traxisti, qui ipse ne sententiam quidem viam efferre potest Lusitanicē? Libellum paruum concinnabam, & scribebam vnum atque alterum versum: Salve domine, vt vales? bene? ex animi sententia. Id legebat & vel memoriter dicebat, prāudentibus nobis, aut etiam recitabat. Singulas voces vt non assequeretur, consuescebat tamen occurrenti statim dicere: Salve domine. Et ego omnia Latinē, & tu quoque. Vales rectē? hærebat quid responderet. & quamvis verbo vernaculo non poteram, gestu tamen docebam, vt diceret: Etiam domine. Iam sequenti die: Quomodo valet dominus Archidionus? fecit rem diuinam? vbinam est? domi an in templo? Et hæc quoque è libello recitabat: quin & ridendi & iocandi gratia, Græcula etiam aspersi: πᾶς ἔχεις ὁ φίλος; καὶ τὰ γνώμην, ἀσ δύναται, καὶ μηδέ βέλομαι: quæ legebant me præuentem initatus, non quod vñlum charactrem dinosceret, nisi quod versum primū cùm videbat, formabat vocem πᾶς ἔχεις ὁ φίλος, & ita in cæteris. Ne longum faciam, sensim ita puer creuit, vñl & lectione eiusmodi quotidianarum oratiuncularū, vt omnia iam intelligat, quæ inter comedendum referimus, nec quicquam nisi Latinē apud me vel audit, vel loquitur: quādoque confabulor horam ynam, & omnia probè inteligit, & orationi apte subseruit: & tamen reliquo fermè tempore, domi nihil audit præter vernaculum. Quid non efficiat tuus Ioannes, qui sæpius domi cogitur audire Latinē, quam Teutonicē. Meus si esset, nihil attingeret Grammaticæ, priusquā vñl linguā didicisset. Agit annum septimū: scribatur ei quotidie versus aliquot de iis rebus, quæ domi geruntur: Ioannes vbi est mater? In culina. Quid agit ancilla? concinnat lectos. Abi, defer hunc libellum ad prælum: dies diem docebit, & sensim eō promouebit, vt istis Grammaticorum canonibus,

G vel

vel ipse per se legendis sufficiat, vel non admodum opus habeat. Nec ob id male discet, quod quadriennio forsitan loquetur non satis congrue, ut ita dicam. Quid periculi, si decimo demū anno ea vitia corrigat? Quanta molestia liberaueris puerum, si hac via iustitas? Vtabis tamen orationes longas, & semper sexto & aut septimo verbo sit absoluta periodus. Deinde omnia scribantur *diaλογίας*. Nec magni feceris, tametsi singulis paginis videbuntur fragmenta modò dialogorum. Sed ego stultus, mi Rutgere, qui hisce de rebus te moheam. Ut tamen stultescam bis eadem epistola, hoc etiam addendum, *Quinctilianum*, si hodie adesset, nō daturum consilium, vt noster Ioannes à Græcis incipiat: alia cōditio illius temporis, alia præsentis, vbi non sunt, quorum quotidiana consuetudine linguam diseat. Lubet & aliud narrare, quo magis tibi persuadeam, non contemnenda esse hæc mea colifilia: Est hic puer quidam quadrimulus, patre sic satis Latino: is filium tenellum Latinè docuit, haud aliter atq; vulgus hominum factit in idiomate vernaculo. Miraculo nobis fuit. Iam annus est, cùm coram principe meo, memoriter carmina quedam reciraret è II. libro Aeneidos, & orationem illam Laocoontis, tanta velut auctoritate pronunciabat, vt grauius auctor ipse non posset. Cumq; pergeret, & Poetam ageret. Sic fatus: Validis ingentē viribus hastam, &c. Videbar mihi videre trementē machinā, tam pulchrè gestum fingebat: Quodq; mireris etiam, discrimina generum, & temporum egregiè nouit, & nihil peior nostratisbus, qui annum fortè agunt decimū, nisi quod tantalinguæ peritia, in infirmam ætatem non videtur cadere. Paucis ab hinc diebus, vñā cùm patre fuit apud nos in prandio, & iussus à me postridie datis literulis salutauit. Mitto ipsam chartam, vt magis de Ioanne tuo spem bonam foueas, si modò vsu potius nitatur, quam carnificibus Grammaticis. Vale, mi Rutgere, partim heri, partim hodie, hoc est, postridie Paschæ: siquidem heri scribentem interpellabat coena. Et non est mihi

*E exemplū
puerī ap-
primitū in
geniosū*

mihi nos, ut post vespertinū cibum, librum vel saltem
inspiciam: etiam si ante octauam redeam ad cubicu-
lum, protinus me ad nidum consero. Antelucana stu-
dia sic amo, ut malim hora prima lumen poscere, quam
lucubrare vesperi. O charissime amice, rogo ut vicif-
sim longam epistolam scribas, & suauiter tecum pri-
stino more garrias. Eboræ postridie Paschæ, Anno
M. D. XXXV.

10. NICOLAVS CLENARDVS RUT-
GERO SVO, S. D. RIB. olib. mun.

REDEVNTI mihi nuper à Principe meo, Cœlius
Faustinus reddidit fasciculū, in quo literæ tuæ ince-
rant binę, nec adscriptum erat de die: quę quām fuerint
15 mihi gratæ, frustra fecero si tibi studeam declarare! E-
quidem non magis gausurum puto, cui ex insperato
sacerdotium aliquod opimum obueniat. Sint igitur hæ-
sanè literæ, charissime Resci, instar duarum præbenda-
rum sub eodem tecto, vt illi vocant: qui enim minus
20 nostris istis beneficiis dispensationē inuidebimus, quā
illis indignissimo nomine beneficiis: quę tam malos fa-
ciant s̄aþe possessores? quiq; tam tetrico semper vultu
nūmos suos somniant, vt ridere nō possint, nisi fortè ad
lactucas asini, cū Crasso illo, quem vocauerūt ἀγέλασον.
25 Nos rideamus, & securi spernamus istas nugas: di-
camusque insultando vniuersis sacerdotiis: Vbi vos
habere volui, non potui; vbi potero, non volam.
Nemireris, optime Rutgere, stultitiam meam, nihil
facio noui, sed omnium tibi mortalium mores in me
30 commonstro. Quis est, quem victoria non facit insole-
scere? Quis fermè non foras lingua promit, quod gestat
in pectore? & me putas apud te silere posse, & nō aper-
tè clamare, quòd hic viuam suauiter? Valeantiam curę,
valeat soliditudines, & mordaces cogitationes de parā
35 dis opibus in posterū. Quid, inquieris, adeò nobis repē-
tē Crœsus factus es, vt sic tibi placeas? Imò Crœso bea-
tiorē me puto. Deliras Clenarde, et fallaci omnia te ipse

G 2 decipis.

decipis. Vtinam hoc somnio diu frui liceat: vtinam hāc
 mihi Deus mentem sempiternet. Dic ergo apertē, quid
 est, quōd sic gaudio gestis & extitas? Omnis disputa-
 tio, auctore Cicerone, debet à definitione proficisci.
 Age igitur, certissimæ sunt diuitiæ, suis esse contentū. §
 Has ego, mi Rutgere, iam teneo: nō quōd educatis me-
 tior felicitatem, aut tam iis abundem, quām pleriq; for-
 fitan suspicantur. Nam vt id obiter aspergam, ducatum
 ego Lusitanicū non pluris facio, quām iſhic faciebam
 philippum. Si capio multum, expendo multū, nec ani- 10
 mum adiicio ditandis hæredibus. Suppediat Rex quæ
 vſibūs quotidianiſ cōueniunt, Stultescere nolo, vt plus
 requiram, quām ipſe in præſens indigeam. Si dederit
 Deus ſenectutem, adiiciet, ſpero, viaticum: ſin minus,
 quorū opus eſt in crucibus viuere, vt diues moriaris? 15
 Lamentatus eſt nonnihil in epistolis tuis, & dum aliorū
 mihi fortunam commemoras, tanquam fortē tuam de-
 ploras. Ego te contrā ditiorem illis omnibus, & felicio-
 rem dico. Rectè Salomō: Melior, inquit, eſt pauper, qui
 ambulat in simplicitate ſua, quām diues torquens labia 20
 ſua, & infiopiens. Habebimus multa bona, ſi timuerimus
 Deum. Perge vt facis, labore quotidiano Deum tibi de-
 mereri. Pluris mihi eſt, quōd iuuentutē doceas, et quōd
 anguſtia rei familiaris intra ſeruitutem Dei contineris,
 quām neſcio quæ præbenda & cauſificorum capturæ. 25
 Qui repente ditescunt, etiam ſi ad extremam redigātur
 inopiam, animū tamen ſemper à pietate ferunt alienū.
 At quibus Dominus τῆς πενίας τὸ φρέμανον principio cle-
 mens admonet, apud eos ita religio radices agere con-
 ſueuit, vt etiam ſi poſtea diuitiarum ſpinæ ſuccreſcant, 30
 frumentū tamen bonum, cōſuetudine dulci, conſerue-
 tur. Habent ſe res tuæ iam melius, ſpes eſt fore, vt ali-
 quando ſeſe habeant optimè. Dum ago in hoc exilio,
 Deum precibus noſtris fatigemus, vt aliquando cōmu-
 muneſ nobis ſenectutis ſedem capiamus. Vale optime 35
 Rutgere, & nugas meas boni conſule. Cras pergemus
 in fabula. Eboræ x x i i. Martij.

NICO-

NICOLAVS CLENARDVS AMICO
INTEGRIMO RVTGERO
RESCIO, S. D. P.

5 **G**RATV LOR auctam tibi familiam, alteram pro-
lem masculam cælo redditam, vt patrem Deo com-
mendet, alteram in terris superstitem: vt quemadmodū
Ioannem filium viris aliquando imitandum formabis,
ita Corneliam fortè Gracchorū olim per te videamus.
10 Nihil fuit tota lætius epistola, quodque me magis apud
Rutgerum sisteret, quam tua illa verba: Hæ sunt præci-
puæ opes meæ. Venit enim in mentem proverbiū tui:
Non simus miseri ante tempus: quod ego, mi Rutgere, , ,
in hac peregrinatione sic memoria sèpius tractavi, vt , ,
15 sensim dicere sim ausus, ne in ipso quidem tempore si- , ,
mus miseri: quādo nullum profectò est tempus, in quo , ,
miseri esse cogamur, nisi ipsi velimus. Iam me ad illud , ,
Horatianum composui. Lætus in præsens animus, quod , ,
vlt̄r̄a est, oderit curare: & quantum licet, Euangelium , ,
20 audio, ne quid curem de crastino. Ago gratias Deo, , ,
quod peccatorem tandem ad hanc mentem venire cō- , ,
cesserit. Iam agitur quadragesimus ætatis annus, & , ,
quot, bone Iesu, minores extincti sunt? quis scit an die , ,
crastino spirabo? Proinde, mi Rutgere, ne te crucient , ,
25 multorum diuinitæ. Si tibi salutares essent, iamdudum
præbuisset, cui filiorum suorū salus est charissima. Lon-
gè potiora dedit, vt laboribus sufficias, quos instituen-
da iuuentus requirit. Hæreditas, ad quam festinatur in
principio, inquit sapiens, in nouissimo, benedictione
30 carebit. Iacta, vt facis, cogitatum tuum in Dominum,
& ipse te enutriet. Tandem (mihi crede) futurus est
Rutgerus Louanijs, quod Badius Lutetiae, quem virum
velim, vt, si è te conferas, meo salutes nomine. Tu hoc
fortè loco cogitas, beatum me iam, & bene nummatū,
35 facile posse de tenuiori disputare fortuna: & illud oc-
cinis. Tu si hic sis, aliter sentias. Imò verò felicissimus
ocio, nihilo re nummaria te sum præstantior. Vbi multæ

G 3 opes,

opes, multi & qui comedunt eas: & istic centū philip-
piorū prouētu magis mihi placere poteram , quām hīc
quingentis ducatis , si modō data fuisset studiorū tran-
quillitas , vt omittā optatissimas mihi semper diuitias,
de iuuētute studioſa ſemper bene mereri, & laboribus ſ
ignauiam excutere , omniū malarum artium matrem.
Atque, vt ne me mutatum putes, nihil magis in votis ha-
beo, quām quicquid reflabit vitæ in posterum , totum
aliorum institutioni consecrare, & cum Cleante labo-
ribus immori. Id ſi non præstabit patria , nec reducem ¹⁰
alere poterit, moriar in exilio , & perpetua peregrina-
tione , diſcam humanam ſortem : vt cogitem me alienā
patriam inquirere, & peregrinari à Domino, quamdiu
verſor in hoc corpusculo. Nam quòd vos iſtic ſomnia-
tis fore, vt bene ſaginatus domum reuertar, & auro Lu- ¹⁵
ſitanico inertem paſcam ſeneclutem: id verò ſomnium
eft. Sat eft, ſi redeam melior & animi bonis inſtructior.
An ego ſedem ſtudiis delectam, mordacibus iſtis, & pe-
cuniariis curis inquietabo ? Non poſſum, mi Rutgere,
nec volo: magis mihi libet in diem viuere, & harum re- ²⁰
rum nullam rationem ducere. Quando ita fermè com-
paratum video , vt ſimulatq; parandis opibus animum
intenderis, frigeant ſtudia. Hoc propositum ſi aliis ſtul-
tum videtur, orabo Deum, vt Apoſtolum ſuum fortiter
iſtillare faciat: Habentes victum & amictum, his con- ²⁵
tentri ſimus. Niſium niſium, mi Rutgere, vitiis noſtris
indulgemus, & nihil tam facile comminifcimur, quām
quod cōtra Euangeliacā illam *ἀνταρξιαν* bellum gerat.
O ſi queam hanc mentem retinere, nihil certè velim
magis. Ora, quæſo, communem Dominum, vt etſi di- ³⁰
uietes, etſi pauperes, etſi foris, etſi domi viuentes, ſibi ta-
men viuere faciat, non mundo. Gaudeo verò, & ex ani-
mo tibi gratulor amicitiam Petri Nannij : Non potheſt
eſſe vir improbus , quisquis colat meum Refcium . De
illius literis, quid me attinet dicere? *ἀντὸν τὰ οὐκ πάντα* ³⁵
δίξει. Hominem ex me ſalutabis quām diligentissimè:
non potheſt non eſſe meus, qui ſit Refcianus: Bene vale,
optime

optime Rutgere , & si nimium tibi videatur epistola
theologica,nec satis Latina , veniam dabis Arabicanti-
bus: fermè calatum Latinum proximo mense perdidi.
Cras fortè rursum fabulabimur . Nūc conuolo ad Eu-
5 angelia Arabica : de quibus aliquid tibi narrare libet.
Nactus sum codicem descriptum , & versum ab hinc
annis sexcentis . Habeo & aliud exemplar ex eadem
translatione descriptum . Reperio pleraque omnia sic
se habere , vt hodie legimus in Græcorum codicibus,
10 quos sequutus est Erasmus. Illud Ioan.vlt. Si eum volo
manere. Et illud in Luca: In terra pax,hominibus bona
voluntas : & reliqua quæ Erasmus restituit , omnia sic
habent Arabes: ne putemus olim aliter legisse Græcos,
quàm hodie sonant vulgata exemplaria . Nullum non
15 moueo lapidem , vt epistolas Pauli consequar , & reli-
quos sacros codices : omnia enim sunt apud illos iam
olim versa. Quin & scripta Thomæ quædam verterunt,
& alia quàmplurima. De sacris mihi præcipuè cura est,
quæ ad vtrumque attinent Testamentum : & iam Pen-
20 tateuchum quidam habet , missurus vbi voluero . Hæ
mæ sunt opes Rutgere,quas multi non pluris facerént,
quàm ego eorum aureos . Si his moribus , & ingeniis
nati,& facti sumus, feramus alter alterius vitium : non
25 possumus omnes esse Croësi, nec omnes possumus vi-
deri Grammatici & γλωττοερги. Rursum vale . Eboræ
II. Octob. Anno M. D. XXXVI.

PINIS LIBRI I.

Лихий-Зимин

N I C . C L E N A R D I
E P I S T O L A R V M
L I B E R II.

A N T V E R P I A E,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXVI.

C V M P R I V I L E G I O .

NICE GENIA
EPISCOLARUM
LITERAT.

ANTONIA
Ex Officio Chilographon Paderborn
M. D. M.

CAMERARIÆ

VIRTUTE, NOBILITATE,

ATQVE ERUDITIONE PRAESTANTI
VIRO D. THOMAE REDIGERO
CAROLVS CLVISIVS, S. P. D.

VAM familiaris & amicus fuerit Clenardo Ioannes Vasæus, vir Gracè & Latine doctissimus, generose Redigere, testari possunt, cum simul suscepta projectio Hispanica, tñ pleræq; ipsius ad Vasæum literæ. Clenardus postquam ex Mauritania rediit, Granatæ obiit. Vasæus professione nardi Gracæ & Latine linguae Salmanticæ adeptus, in eodem munere perstitit usque ad extremum diem, qui incidit circiter viginti annis à Clenardi morte. Hac ideo commemoravi, quod mihi per Hispaniam peregrinanti, familiaritatem contrahere contigerit Salmanticæ, cum ornatissimo viro Augustino Vasæo Ioannis filio, qui cum multa de singulari inter patrem & Clenardum amicitia narraret, ostendit mihi plurimas Clenardi schedas ab Ioypædes, quas apud Vasæum reliquisset, atq; etiam aliquot eius ad patrem epistolas & alios eruditos viros. Statim placuerunt illæ mirū in modum, mihi persuadens ijsdem dotibus præditas esse, quibus erant illæ quas Louanijs excusas aliquādo legerā. Sed cùm earum exemplar minimè permisurū Vasæum scirē, arte tractandus mihi fuit, ut eas consequerer: siquidē omnino apud me constituerā eas aliquādo in lucem preferre, rem gratam omnibus studiosis proculdubio facturus. Non possunt enim nō lectorem oblectare rerū varietate, & eū allicit eius florida oratio, nō illa quidē elaborata, sed tamē pura. Nam cùm ab ineunte ætate linguarū fuerit studiosissimus, ad quarū cognitionem indefesso studio totus ferebatur, ut stylum formaret, non admodū fuit solicitius.

H 2

Argu-

clenardi
oratio.

Argumento tamen est eius pura dictio, licet extemp-
ranea, quam disertè scribere potuerit, si peregrinarum
linguarum (in quibus fuit autodidactus) præsertim verò
Arabicæ uacua non adeò laborasset. In quadam certè
ad Vasæum epistola serio dolet, plus temporis stylo for-
mando non se dedisse, eumque monet ut suo exemplo do-
ctus, totum se eloquentiæ studio tradat. Licet (inquit)
mihi nunquam eloquentiæ studiū displicuerit: nūquam
tamen imperare mihi potui, ut vel instant tempus ope-
rām; in stylo formando ponerem: aut quicquid id esset
quod scriberem, ad limam reuocarem. Quia de re serio
doleo. Cùm enim rem proprius aspicio, longè satius fue-
rat cum amicis pressius agere, & breuius aliqua adhi-
bita vel arte, vel diligentia, quam multarum horarum
dispendio prolixiores quidem effundere literas, sed qui-
bus describendis id modo consecutus sis, ut male & tu-
multuariè garrire possis, prudenter atque disertè dicere
non possis. Orote, mi Vasæe, ut exemplo meo doctus,
iuuenis discas euitare, quod seni mihi iam non licet.

H A S epistolas, cùm ex Hispanijs reuersus, Plant-
ino diligentissimo Typographo excudendas tradere vel-
lem, dispiendūm; esset cuius potissimum patrocinio
fultæ in publicum prodire possent, tu unus occurristi, qui
hanc prouinciam suscipere idoneus es uisus: memine-
ram enim quam earum quæ excusæ sunt lectione ali-
quando Louanijs delectatus sis. Eas igitur superioribus
coniunctas, tibiq; dicatas in publicum proferre placuit.
Tuum erit hoc tenue munusculum ex Hispanijs eratū,
pro tua singulari humanitate boni cōsulere. Bene vale,
Brugis Flandrorum, Cal. Ianuarij, M. D. L X V I .

NICOLAI CLENARDI

EPISTOLARVM

LIBER II.

NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
VIRO IOANNI VASAE O.

10 ALVE, mi Vasæ. Multa complectitur
 epistola tua, quibus me hominem iam pla-
 nè aridum inter ardentes Arabes difficile
 est respondere: tamē tanquam aphorismi-
 cam responcionem habeto. D. Fernandus
 15 hos sex menses præscripsit assequendæ Cathedræ; id li-
 cet nec ego prædixeram, tamen conabor quid possim
 efficere: certè de ipsa Cathedra nihil despero, etiam si
 omnes amici destituerent. Largitus est mihi Deus quo
 aliquid valebam Louanijs; puto vbi in publicū prodi-
 20 ro, non defuturos amicos plurimos, etiam eos quibus
 nondum de facie sum cognitus. Itaq; quod identidem
 tibimur muranti respondere solebam, id multò certio-
 re iam spe replica, nos felicissimè in Hispaniam venisse,
 tantùm Deus incolumentatem seruet. Abstine verò istis
 25 tuis nugis & adulationibus, vt te clientem iam voces,
 habebimus omnia communia. Iam enim præfigio ani-
 mo & des communes mensamque communem, & Sal-
 manticensim conuictum. tu tantum interim quāto me
 iunior es, tanto ad omnem molem molestiarum animo
 30 sis infrautiore. D. Prætori scripsi, & gratias, vt de-
 bui, egi; de filio omnia, spero, euenient ut volumus. ser-
 uabitur ad tempus apud me, vt, vbi tu veneris, in do-
 cendi munere succedas. Ignoscet quod tam facile tua
 fide in meis rebus vti voluerim. ne dubites, ante sex
 35 præscriptos mēses aut numerabo pecuniam, aut habe-
 bo Cathedram. Quod scribis id distulisse solutionem,
 nescio quid velis, sed id credo est epistola D. Marci.

H 3 Ad

Ad Hammoniū scripsi de rebus meis, sed de libris quod
ais in calce literarum nihil planè memini, negligentia
aut obliuione potius factum est. Aliud erat, quod ipse
quoque maximè voluisse, ut tua Hebræa Biblia ad me
deferrentur, id curato proximo tabellario. De La-
tinis literis te hortabor, quod te videam futurum ali-
quando Cathedraticū Salmanticensem. Sed in ista æta-
te dū licet, valeat iam neotericus iste tuus Deus, & Ci-
ceronem aut Liujum legit, satis nactus es istius popu-
laris loquentiæ. Hosti fidem seruandam etiam nunc di-
co. Ego certè si vocatus fuisssem, non denegasssem. Ob-
dura, tentabimus aliquid, ut tandem gaudeas. Saltem
istam maculam effugias, ne fugisse videaris. Habes cre-
do ad omnia. Cūm videam iam statum rerum mearū,
etsi tenuium, tamen facile intelligo minus mihi futurū
fuisse boni, si, dum ego volebam, hanc rupissem com-
pedem. Itidem tu facito, fata viam inuenerunt, bona
sunt ad quæ tua quoque te fata ducunt. Bene vale, mi-
Vasæ. Salmanticæ xvi. Februarij.

NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAEO AMI-
CO SINGVLARI.

SALVE chariss. Vasæ. Scripsi ad te nudiustertius
non dum acceptis literis D. Fernandi. Heri præter
spem allatæ sunt ad me. Certis legibus permittit me Do-
minus permanere Salmanticæ. Conabor ut hanc Ca-
thedram assequar; id enim & D. Fernando, & mihi ho-
norificū maximè fuerit. Egi apud eum de libris ad me
mittēdis: quos si nuper habuisssem, iam bonam accep-
sem presentem pecuniam, iamq; illi (quando ita statuit)
numerarem quinquaginta ducatos. Sine arca & rebus
meis, nec illi soluere possum, nec me ut volo ad istam
offerre Cathedrā. Rogo ut meo nomine huius summæ
sis fidei usor, statim post acceptam capsam, missis pecu-
niis dissoluam fidem tuam. Valde mihi placuit domini
senten-

sententia: spero enim fore & tibi Salmanticæ hospitem
amicissimum, & laudem quoque apud nostrates, quod
egregium patronum ducem profectionis habuerimus.
Da tu interim diligenter operam literis Latinis: con-
cepimus de te quoq; hie meliorem spem, quam sit hæc
mea, certè nō inferiorem. Tantùm cura ut quia dicis te
omnia frustra tentasse, ne fidem rupisse videaris. Fata
viam inuenient. Si forsitan casu tabellarius quispiam
Hispalim isthinc abiret, monebis Hammonium ut rerū
mearum curam gerat, ut si quid reliquum à blattis sit et
fordibus, id iam seruetur. Animo fac præsenti perdu-
res, acerba fuit *ἐπιτασίς* mihi fabulæ, non minus quam
tibi: *χαρας ερφην* animo cerno longè optimam, etiā quæ
vota nostra superet. Bene vale, mi Vasæe, XXIIII. Fe-
bruarij, Salmanticæ.

NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAEO AMI-
CO PRIMARIO.

20 SALVE chariss. Vasæe. Acceptis iam tandem libris,
Shodie Græcam professionē sum auspicatus, audito-
rio tam frequenti, vt locus deesset: cùm tamē è régione
hora eadē quidam oppositionis, vt vocant, lectionē le-
geret. Cras iudicare licebit de euétu. Nam aderāt mul-
25 ti laudes Græcæ linguæ audituri, vt putabant: ad quos
eandē habui orationē, quam ab hinc bienniū Louanij,
nosti morem meū. Cur tu ex Arabico studio in Græcam
professionem? Tutiū mihi visum est frequentiam antè
emereri, quam paucus iudicibus & testibus Arabica-
30 ri: & tamen eodē quo cœpi spectant consilia mea. Per-
tentabo his diebus hominū sententiam, deinde vbi vi-
sum fuerit, virtute propria potius nitar, quam ambitio-
nibus & fauoribus. Teneo domi iam rationem, qua
possimus etiam hic longè à patria beati vivere. Obdu-
35 ra, iam eandem spem de te concepi. Perge modò studia
tu a moderari, vt nuper te hortabar. Spero aliquando res
ipsa clamabit, nec te nec me frustra venisse in Hispaniā.

Valde

Nesc

Valdè mihi doluit quòd proxima epistola angi visus es;
 quasi non essem fidei memor. Scripsi iam ad D. Fernandum, vt sine fraude tua fieret, si forsitan hoc bimestri non mitterem pecuniam. quòd si nollet, me omnino proximo tabellario ante finem Iunij misurum; & id 5 faciam, vbi sciuero ex ipso, quòd eam mitti velit, Hispanum an Madril. Faceres mihi rem gratam, si transmitteres exemplar obligationis & fideiussionis, quam nomine meo fecisti. Si forsitan D. Fernandus non sit Hispani, facito vt sciam quomodo hic nobis agendum sit. Si 10 putas nihil tibi decedere, etiam si ante Iulium non soluam, miror cur ingemiscas: & omnino miror quomodo te irretiueris meo nomine, cùm orarem vt nomine L. ducatorum fide iuberet. Proinde facito vt obligationis siue fideiussionis exemplar quamprimum videā. 15 Deinde vt hæ literæ, quas mitto, reddantur D. Fernando, si forsitan non esset Hispani. Viue, te quæso, securus, magno tuo bono dices me olim disiunctum fuisse. Noli verò committere vt læsa gratia videaris ad nos cōfugere. Iam ultra medium pelagus emensus, quotidie 20 resecas. Vbi exacto triennio Salmanticam veniris, amicum inuenies quouis loco paratum. Molimur hic non parua: quæ si Deo fortunante procedant, eris & tu aliquo loco Salmanticæ. Iam finem facio, ne præter consuetudinem meam verbis loquar, quod re ipsa 25 magis præstare velim. D. Marcus valet nobiscum πατέρων δημοσίευξις, ad te scribit & ad Hammonium. Rogo diligenter de omnibus nobis per hunc agasonem rescribatis. Bene vale, mi Vasæe, & me mutuò dilige. Salmanticæ III. Cal. Maias. 30

NICOLAVS. CLENARDVS LITERATO
 VIRO D. IOANNI VASAE O AMI-
 CO NON VVLGARI.

SALVE, mi Vasæe. Literæ tuæ mihi semper quidem fuerunt gratissimæ, nunquam tamen tam commode 35 venit

venit tabellarius, quām modō: Tertio die Nouembris
vbi puerum misissim sciscitatum de literis tuis & ad-
uentu agasonis, priusquam rediret, veniunt ad me duo
Doctores Theologi ambo Cathedratici: nunciant no-
mine totius senatus, mihi cōstitutum salaryum quadra-
ginta milium, id est, centum ducatorum, & aliquanto ^{100 duc.}
amplius in singulos annos, hac lege, vt iuuentutem Sal-
manticensem formarem, tam in Græcis quām Latinis
pro meo arbitratu, duas mihi sumerem horas, legerem
20 quicquid liberet, tantū ut id illis condonarem ne dis-
cederem, id enim iam sparsum erat inter discipulos.
Audi iam quantum ambierim. Priusquam res ageretur
in senatu, multis conuiciis vix tandem id obtinere po-
tuerunt à me quidam amici, vt non reiicerem quod vlt.
15 trō me dormiente molirentur, timentes ne scilicet tur-
piter oblatum honorem defugerem. Itaque id modo
vni respondi, facerem quicquid vellent, tantū me ita-
tionem haberēt. Breuiter suscepi prouinciam, hodieq;
in possessionem, vt vocant, positus sim, auspicaturus
20 hoc munus perendie, si Deus permiserit. Constanter in
senatu clamabatur, vt linguarum cathedram vacantem
pronunciarent, capereturque de literis Clenardi expe-
rientialia. nec quicquam obstatit quominus fieret, quām
mea vnius voluntas: quod dicerem. cuidam inter illos
25 primario, deesse librostā Hebr̄eos quām Arabicos, qui-
bus omnino opus esset in hanc moderandam cathedrā:
sed interim inquam per ocium, si videbitur, dabimus
operam vt aduehantur exemplaria. Multæ sunt causæ,
mi Vasæe, cur ita rem istam temperauerim: potissima
30 tamen omnium, quòd mea hæc est cathedra vbi velim:
& priusquam tam penitus insideam inter Hispanos, alia
quoque prius exploranda sunt, de quibus longius esset
narrare. Vnum hoc scito me id captasse, ex quo docere
cœpi, vt honesto prætextu prius Græcas literas propa-
35 garem quām Arabicas. Habito in honestissima familia
gratus omnibus. Orarunt me, vt filium ducis Albani
fusco per honesto salario, nec tamen aliquo cum puerō

I prodi-

prodirem, tantum domi titulo præceptoris gauderem,
 strenuè hactenus renui: quid futurum denique sit,
 ignoro. Venit ad me quidam nomine Episcopi Corien-
 sis, qui agit in Aula, sed stulte scere desij, post illam pri-
 mam compedē. Quo magis te sedulò adhortor, ne quis
 te mortalium pelliciat, seruesq; te liberū, donec vitam
 meam hic degustaueris, nihil tibi deerit, aut mihi de-
 erit. Spero nunquā pœnitentia profectionis Hispanicæ.
 Mordicus teneo, quod ex me səpius audire soles: Ve-
 nissim nunquam, si hæc præscissem, at venisse gaudeo. 10
 Antequam vertetur hic annus, expecto & alios nostra-
 tes. Nam Ioachimus Polites Zelandus ille qui in
 domo Rutgeri agebat, nuper datis ad me literis, scri-
 bit Ioannem Tartesium, illum quem tantopere lau-
 daui in Meditationibus meis, apud quem Sturmius 15
 docebat Parisiis, vnā cum plerisque aliis Professori-
 bus. scribit, inquam, hic Ioachimus è Burdegallia, eō
 venisse Tartesium comitatum viginti Professoribus,
 Græcis, Latinis, Hebræis: è quorum numero est hic
 Ioachimus. vocatus est enim illuc Tartesius, vt Aca- 20
 demiam instauret iam olim collapsam. Scripsit & è Lo-
 uanio quidā discipulus ad me, quem expecto venturū,
 vbi me resciuerint firmiorem & stabiliorem Salmanti-
 censibus factum. Nam Rutgerus noster putabat me
 abiisse in Italiam, alijs ad superos. Vis tibi dicam bre-
 uiter quod sentio? res hīc spero tota innouabitur, nec
 desunt permulti, qui mea consilia probant. Vtinam te 25
 cum Hammonio iam socios habeam; instat enim graue
 bellum aduersus Barbaros, quos aut si penitus inui-
 sos reddamus, aut saltem leuioris auctoritatis, velim 30
 vos quoque huius victoriae participes, & socios potius
 quam comites. Intelligo ex literis Hammonij te nihil
 aliud quā de patria cogitare. Oro te Vasæe per amicitia
 nostram, ne saltem prouinciis disiungamur; si nolis ad
 nos venire Salmanticam, saltem Hispaniam ne deseras. 35
 Nimisquam cupio vnā vobiscum aut inuisere patriam,
 aut splédidè & cū honore πόλια χαιρετίζεις φέρεσαι τὸν ιωά-
 νους.

vous. Quod ad illum attinet, in cuius gratiam noluerim
 esse candidatus, non recte sentis: neque enim est τῶν πε-
 ριτελμηκότων, sed optimo natus genere: Et ut minimè
 esset, tamen literarum gloria quoquis illum honore di-
 gnum facit. Verūm quod minimè putaram, ὁ τυφλὸς ἐ-
 ζεῖν οὐ περ τοστὶ παραπολουθεῖται, ταῦτα τῆς καθέδρας ἔτυχε.
 Dominus autem Commendatarius lite rem perseque-
 tur, & mira quædam imminet tragœdia: futuram vi-
 deo magnam studiorum cōmūtationem, in quam
 10 me Deus ὀντερ τίνα κρείσιον δίμαι ἔταξεν. Oro ut res ver-
 tāt feliciter. Hactenus grati fuimus, gratiores spero
 propediem futuri, vbi aliquot ex istis monstris cōfice-
 rimus. De Magistro Adriano statuetur vbi corā ad-
 fueris, nam feriæ meæ Demostheni sacratae fuerunt.
 15 Iam verò quam prouinciam sustineam, non ignoras,
 ὡντονδρ οὐδὲ ακύρωτο οὐ πρὸς ταῦτα τὰ θηλα πόλεμον.
 Princede necesse erit me præsentī seruire fabulæ, donec
 latam viderimus cōmœdiā, nam nunc quauis tra-
 gœdia crudeliora sunt omnia & turbulentiora. De
 20 nuptiis sororis, & tanta apud nos rerum copia, est sanè
 quod gaudeam. tu crebro literas accipis à tuis: ego
 iam toto biennio vix binas à parentib[us] aut Rutgero,
 expecto tamen quotidie respōsum à Rutgero. Resendius
 hactenus nihil ad me. Quod de rebus Cæsar[is] nos cer-
 25 tiores facis, omnino te decet, cùm iam & aulicus & ho-
 mo sis. nos posthac ex hac vmbra tili & otiosa vita bella
 gesta tibi significabimus, & victorias credo. nā ex mül-
 tis annis carmen illud in Cicerone legi: Αἰεὶ ἀεισένειν καὶ
 ὑπερισχον ἐμμενεῖν ἄλλον. Hactenus certè cōtigit Louanij, &
 30 quādū essem Parisiis. Hic quoq[ue] bene spero Deum mihi
 xpiciū futurū, & dextrè nos acturos φincepimus; tantū
 ora ne quid nos trāuersos agat, quod non sit in rē stu-
 diosoru, οὐκ ἀπογίνομεν τῶν φθονούντων, bonus est enim hic
 puentus istiusmodi miserorū, ἀλλὰ τι ἂν πάθοις. Δεῖ εμμε-
 35 νετερετερι. νετερετερι. νετερετερι. νετερετερι. νετερετερι.
 Bene vale, & marmorā ista que adiecta sunt diligenter
 curato. Salmanticæ, partim v. partim v i. Nœuembri.

p[ro]p[ter]a d[omi]ni 11. kincl[us], qui ab isto s[ecundu]s f[ig]it.
 MAR-

MARCVS noster nondum rediit , nec scio quid su-
spicari debeam. Iam duas hebdomadas cessat ¹⁵
~~anno 1511.~~ Vereor ne aula nos tali amico priuare cone-
tur. Oremus Deum ut saltem valetudinem donet pro-
speram viro mea quidem sententia digno , qui regnis ¹⁵
multis præsideat.

NICOLAVS CLENARDVS IOANNI
VASAEO. S. P. D.

10
SCIS, mihi charissime Vasæe, multas eodem tempo-
re scribendas esse literas, scis hominē tot linguarum
farragini deditum , non multum valere ab eloquentia:
& tamen iniquus rerum æstimator, non videris excusa-
tionem meam accepturus , nisi tam prolixis nugis te ¹⁵
obruam , vt cum cæteris istic verbosæ loquacitatis no-
tam merito mihi tribuas. Ignoscendum est tamen per-
uerso isti iudicio , quando te ais ab hesterna compota-
tione prætextum petere, quo breuitatis tuæ culpam at-
tenues dicam an exaggeres ? Itáne tandem homo tot ²⁰
commoditatibus diues ac beatus , quas tanta insolentia
mihi modò narrasti, temporis angustiam causaberis?
cùm præsertim ad eum scribendum erat , quem omniū
mortalium soles appellare charissimum : Ego qui con-
uiuiis non distineor , nec purpuratis aulæis , nec lectis ²⁵
eburneis insideo , sed intra angustos parietes sedentâ-
riam vitam exigo , adeò vt quandoque cum Masinissa
contendam, ego, inquam, quem tu tam petulanter nūc
accepisti, innumeris pressus, vt putas, incommodis, ta-
men plastra literarum Salmanticam ducenda cōficio, ³⁰
cùm interim suavis noster Vasæus altissimo pastus o-
cio, & opiparis occupatus conuiuiis, ocium sibi negat
fuisse prolixioris epistolę. Vtere fortuna tua, & quando
iam regnare cœpisti , & excellentiæ titulo salutari , ex-
celle omnium regum instituta , vt quicquid tibi visum ³⁵
fuerit, protinus iustum esse decernas . Scilicet hebdo-
mada solida, qua istic hæsit tabellarius, nullus Clenardo
tuo

tuus dies assignandus erat, nisi qui pridianam adhuc redoleret crapulam. Exulta miser, & gestitam graui onustus felicitate, buccina, si lubet, cortinas tuas, ὥψατε οἴη
ἴδεισι διοτρεφέες βασιλεῖς. sic tamen, ut magnas inter opes
inops, temporis adhuc penuria laborare videaris. sed
caue ne solus beatus esse perseveres. ἀλλ' εἴ τις καὶ ἐμοίο
θεῶν ὑπάρχειθε χεῖρα. Sed stultus ego, qui animum philosophicum
opponere velim aulicatuerint iam iuueni,
quique aut legatos spirat, aut scribas dulciter somniat.
condonandum est ἔτati, quæ adhuc infirma, leuiculis
spectris pellicitur, & quicquid impotenter concupiscit,
plus æquo miratur a claudat, præsertim quando si Ve-
nus esset propitia. Catharinam familiam instituere
cogitet, & bene vxorios viros has quoq; nugas magni-
fice prædicare conuenit. Boni igitur consulemus glo-
rias istas, & immodicam φιλαυτίαν tantum Flacci ver-
sum tibi accommodabo:

Vt tu fortunam, nos te Vasæ feremus.

Huiusmodi auspiciis exordiri debebam responcionem,
qui tanta libertate obiectas mihi fordes prior audiuis-
sem. Sin ludere voluisse te dices, cogites velim me quo-
que τὸ ιστον τῷ ιστῷ ἐπιφέρειν, & rusticū obtulisse ἀγτίσπαρ-
μα. Verūm iam ad epistolam ordine, idque ut meritus
es quām breuissimè. Victoria me salutauit doctissimè
atque amantissimè. audi breuiter meam de viro sentē-
tiam. Nullius ab hinc triennium epistolam legi, quæ
tantum mihi probaretur. Dictu mirum quām scribat
neruose, quām apte partiatur, quām colligat acutè, &
tamen omnia iucunditatis plena: si hac in parte viribus
suis vti voluerit, egregium aliquando prestabiscripto-
rem. Vide vt eum modis omnibus colas; nam & ille
mirè candidus, omnes studiosos amat vnicè, de te certè
testimonium in literis edidit non vulgare: non conti-
nuò poteris opes illius intropicere, quando vt erudi-
tionis plurimum, ita ostentationis habet prorsus nihil,
quod & ipsum magnum veræ doctrinæ fuerit argumē-
tum, cùm alioqui sciolos istos videoas vbiq; Thraſonicas

voces libenter iactare. Castellus noster suavitatis est
 refertissimus, & mira facultate delabitur, & facilitate
 gratissima. sed hominis amicissimi sortem doleo, qui
 tot negotiorum vndis immergitur, vt neque sibi, ne-
 que literarum studio satisfacere queat, & quasi hæ-
 quotidianaæ molestiaæ non satis excrucient animum
 libris deuotissimum, etiam subinde cum podagra con-
 flictatur. De nostra necessitudine quid prædicare at-
 tinet, quandò testis est tota Salmantica? Platonis le-
 ctio vberriuum fructum tibi sit præbitura, si modò 10
 permittent negotia, vt communicato labore pariter
 totum euoluatis: at vereor ne multa sece offerant auo-
 camenta, vt nec tibi ille morem gerere, nec tu illi
 vicissim obsequi sustineas. Habet quidem Lucianus
 plus iocorum, & phrases Græcanicas exactè com- 15
 monstrat. In Demosthenis nomine ipsa videtur ha-
 bitare eloquentia. Hic tamen durior atque diffi-
 cilior, ille futilis nimium & leuissimi risus magister.
 In Platone semel omnia quæ vel ad elegantiam styli
 pertinent, vel ad præcipuam doctrinæ partem. adde 20
 quod plus tibi comparaueris auctoritatis citando Pla-
 tone, quam si legatum agens risum persona tua
 indignum commoueas, & omnino te video illuc spe-
 ctare, ne diu vitam sequaris umbratilem, sed in luce
 atque oculis hominum glriosus feraris. Itaque ipse 25
 etiam suaserim, vt Platonis lectioni te tribuas, quem
 Cicero quanti fecerit, nusquam dissimulat. Est &
 aliud quod hoc te meritò compellat, siquidem eò ce-
 lebritatis subito istic euasisti, vt pudori ducturus sis
 Luciani dialogos prælegere, serium auctorem tua do- 30
 minatio postulat, imò flagitat. Et isti tui amasij om-
 nia parua fastidiunt: magna de se prædicant semper,
 & magnificis promissis non tam capiunt quam capiun-
 tur. Itaque iam huiusmodi quampiam chartam vi- 35
 dere mihi videor, valuis affixam:

platō.

Ioan-

Ioannes Vasæus Brugensis craftino die præfabitur in libros Platonis de legibus, quos in gratiam studiosorum diligenter deinde statuit interpretari.

Accurrit, vt scio, magna protinus turba, quisnam iste? quid, tu ignoras Vasæum? Iuuenis est vtraque lingua doctissimus. Fuerat hic nuper Clenardus, & suspicabamur principiò mira, sed nihil contulit præter Grammaticos canones, & nescio quid ex Chrysostomo, quem sic interpretabatur, vt concionem potius habere videretur, quām professorum munus agere; quasi verò nobis defuissent concionatores. *οὐτοὶ εἰσὶν οἱ βολαῖοι*, qui nunc enarraturus est PLATONEM PLATONEM; quid nobis opus erat Chrysostomo de modo orandi? si velit orare Clenardus, legat suum Breuiarium: nos decet Vasæus & Plato. Deinde quām erat Clenardus rusticis moribus, vix quenquam aut salutabat, aut ad salutandum admittebat. Iste totus homo ciuilis & lepidus, omnes salutat osficiosissimè, nouit nostra solennia: *Besolas manus*. ille Clenardus, nescio cur sic linguarum peritus diceretur, adeò fuit ineptus, vt nunquam bellè salutis quotidianæ verba sonaret, nunc bafa, nunc boso, nunc beselos manes: quid non barbarissat? Vasæus expeditus est, & sic vernaculo sermone prædictus, vt Hispania natum credas. An non ista istic dicturos autumas? Arripe igitur occasionem, & quia tam latè nominis tui gloria patere cœpit, *τὸν πλάτωνα* tanquam pignus habeto *εἰσαγόμενος τὸν πλατυνομένην*. Et quid quæso conducibilius fuerit instituto tuo? iam enim vtcunque olfacio fata tua, præsertim testimonio literarum tuarum, vnde suspicor te Galliam inuisurum atque Italiam, priusquam aut scribam aut legatum te facias. nec erras planè à scopo, olim olim cùm rude seculū Bartholum aut Baldum ignoraret, nec tot iurgiis ferueret forum, Iuuenalis canere poterat:

Optima certè

Nunc via processus vetulæ vesica beatæ:

At hoc nostro seculo, etiam si sis indotatam Catharinam
duceret, si modò processus tractare voluerit, procedet
pulcherrimè: ut enim vestram iurisprudentiam paulis-
per alloquar, audi mea præconia:

Tu potes vnanimes armare in prælia fratres,
Atque odiis versare domos, tu verbera tectis,
Funereasque inferre faces. tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.

H A N C vbi artem è tribus sanctissimis regionibus,
Hispania, Gallia, atque Italia, diligenter collegeris, tum 10
te quoque eodem præeunte Virgilio , his verbis ad-
hortabor:

Fœcundum concute pectus,
Disjice compositam pacem, sere crimina belli.
Arma velit, poscatque simul, rapiatque iuuentus. 15
Q V O R S V M enim aliò spectant, quotquot hodie
sacras leges amplectuntur?
O ciues ciues, quærenda pecunia primùm
Virtus post nummos,

A L I O Q Y I si Digestum vetus & nouum vel ipso 20
Vlpiano noueris melius, nisi aliquid de receptis technis
degustaueris, inutilem deslebis scientiam, nec legatum
te videbimus, nec scribam:

Aude aliquid breuibus gyaris & carcere dignum,
Si vis esse aliquid, probitas laudatur & alget. 25

V E R V M iam tempus est, vt redeamus ad Castellū,
qui suo Platone tantum verborum mihi inuito ademit,
sed venerant in calatum, & currentem cohibere non
poteram: ferenda tibi sunt, aliás tardior erit, & etiam
silentium forsitan aget, si modò tu pergas, vel minimā 30
temporis causari inopiam. Ais quosdam audisse ex illo,
pari oblato stipendio, me castra Sertoriana posse dese-
rere. Quid alij auditum prædicent, & quam in partem
nostrer amici literas fuerit interpretatus, vos istic me-
lius pernouistis: me scias eiusdem esse animi, qualem 35
nuper satis hic perspexisti. Dū Marcus venerit da nobis
omnibus operam, vt vtramque epistolam legat, quam
codem

codem illo tempore Castello miseram : neque enim
vnam tantum scripseram , sed & alteram,in qua tam a-
perte sensum animi mei sum testatus, vt portenti simile
mihi fuerit hæc tua oratio . Ideoq; nunc breuiter cum
5 ipso Castello sum acturus , tantumque admonebo , vt
illam posteriorem relegat. Credo cæcus videret, quām
sim addictus Sertorio: nec mirum. quis enim non gau-
deat tam celebri viro censeri, potius quām eam ciuita-
tem incolere, cuius tu scribis non esse auctorem ? Per-
10 inde siquidem apud me fuerit, quod ad nobilitatem at-
tinet, non esse auctorem, & quod tu dixisti non cōstare
de auctore: nisi fortè te apud Athenienses habitare cre-
dis, & quando conditorē vrbis non celebrant , αυτόχθο-
νος mihi iactare volueris. Nec mirum profectò, propte-
15 rea quod tanquam terræ filius caducis istis commodi-
tatibus nimium afficiaris. Sed tandem omissis iocis, se-
riò tibi gratulor, amantissime Vasæ, conditionem Sal-
manticensem, nec vnquam dubitavi futurum, quin D.
Prætor nostras nostrati amicum egregium præstaret:
20 reliqua iam sunt in te sita, vt sorte tua contentus viuas,
tantam præsertim ocij copiam assecutus . Postridie D.
Thomæ fuit apud nos in prandio Franciscus Lupus, ro-
gabam nunquid istuc mittere liberet ; iam enim abitu-
rum tabellariū : aiebat ante dies aliquot scripsisse se ad
25 D. Prætorem , & eas literas, quarum meministi, remi-
ssisse, sic enim commemini. De nostro Marco quod scri-
bis vtinam vanum esset: valde siquidem vereor ne gra-
uior sit morbus, quām putemus. vtinam iam redisset ad
vos in columis. Nam de studiis illius si spe fallaci non
30 duceris, quis te felicior? Ego certè biennij consuetudi-
nem cum illo transigendam tanti fecerim , vt vel sola
migrandi posset esse causa . Sunt odiosæ comparatio-
nes, vt vulgò prædicant: tamen chariorem amicum ha-
ctenus nec sortitus sum, nec tam reliqui inuitus . Hoc
35 mihi velim credas, postquam ab ij in Lusitaniam, sæpe-
numerò lacrymas mihi excussas , necessitudinis nostræ
recordatione . & sentio, si hoc loco diutius insistam,

I 5 manu-

manabunt oculi. Orote, vbi ille redierit, vt hominem
 colas atque obserues. Valet consiliis, candore atque
 amore mirabilis, sic omnibus se nouit exhibere fructu-
 osum, vt omnibus semper sit gratus atque iucundus.
 Apud Tagum exhibuisti specimen insigne, quām essem
 appositus ad obeundas periculosa legationes, & fa-
 cilē superare posse qualsius itineris molestias. Verūm
 vbinam didicisti istam artēm equitandi? Priusquam
 hominem induisses, planē videbaris ineptus, & in
 morem globi in equo ligatus, huc atque illuc alie-
 no trahi arbitrio; animā videlicet desististi iam in
 dentibus habere, & animū habes bene animatum.
 Macete isto animo, audacia pro muro habetur: itaque
 facilē casum illum & fortiter ferebas, cūm in perui-
 gilio D. Martini non suppeteret tolerabilis Bacchus.¹⁵
 Nihil est ab omni parte beatum: patuci Deos omnes
 habent propicios. Neptunus non demerserat vos in
 Tago, Liberi patris numen alienius fuit. Hic fuit Co-
 micotragoedia, nam benigniorem Neptunum ini-
 quior exceptit Bacchus. at vbi iam aliquanto propius²⁰
 accederes ad Salmanticam: interuenit cœnantibus
 vobis monachus nouarum semper rerum domicilium,
 occpetatque Tragicocomœdiam, rumor tristior erat:
 at in rem præsentem cūm venissem, omnia lœtiora. Hæ
 sunt rerum vices optime Vasæ διοὶ γάρ τε πίθοι καζ-
 ξεῖσται ἐν διός οὐδεις: paucosque reperias, quin vita sua
 verissimum arguant illud Menandri, ἀρ ἵστι συγγένεις τι
 λύθη νῷ βίᾳ. Proinde si sapis, quando iam istuc ti-
 bi tanquam ad perpetuas epulas venisse videris, co-
 gites sic festum celebrandum, vt semper alicuius ama-³⁰
 rioris poculi confinio sit condiendum. nam rursum
 mihi Attica versatur ob oculos, vbi in ὀχοφορίᾳ, qui
 sacris intererant, has voces ingeminabant, εἰα ἄτι, vt
 lœtitiae comitem significant tristitiam. Proinde quā-
 uis humiliorem proximo tabellario miseris epistolam,³⁵
 qui modò tam magnifica de felicitate tua prædicasti,
 nihil noui tibi accidisse putabo: imò tanto de Vasæ
 spem

spem fouebo, magis auspicatam, memor illius Homerici:

Tὸν περὶ μῷος ἐφίλησε, διδόστα τοιούτον τε κακόν τε.

Et sanè hæc tua profectio, quid habet nisi imaginem
vitæ futuræ? ut credas perpetuò tibi inter bona ma-
laque luctandum. Si mihi quid grati facere cupis,
domino Archidiacono, & consanguineis non minus
occures per literas quam mihi, idem censeo de Gui-
lielmo, facile mihi vel maximè breuis satisfacies, mo-
dò istos non omiseris. Ales interim styli facilitatem,
& plus accrescit nomini tuo quam arbitraris. Nam
de Dionysio Correo monere superuacaneum est, quā-
do ipse te prior nunc laceſſere voluit, meritò salutan-
dus abs te prior, tum vt patris memor esse videreris,
tum etiam pueri nomine, quo dares occasiunculam
aliquam tractandi rem literariam. Salutat te pluri-
mum M. Nicolaus, Latinum illud maris refrixit, de-
ſideratur enim commarinus, vox est noua, sed nouo
idiomati non illibenter admittenda. Scripsisti ad
D. Archidiaconum de Principe patriæ meæ, non
admodum plausibilia. velim vt proximis literis o-
mnia ſciam exploratiuſ: ſe res ſe habet vt modò nar-
raſti, video tumultum iſtum qui hodie orbem con-
cufſit, aliquanto propediem futurum atrociorē.
Rutgerus literas ad me dedit Anno XXXIIII. die Mi-
chaelis, eas modò XVII. Decembris mihi reddidit
Lusitanus quidam, qui Louanij insignibus Theolo-
gicis decoratus eſt, frater Iacobus à Murtia, mona-
chus Hieronymitanus, vide quam ſumus infelices
hac in parte. Accepi eodem tempore literas è Burde-
gallia, nostri Ioachimi Politæ. omnino veniet in Hi-
spanias, ſi detur tolerabilis conditio. Vide quid
agat Strafelius. Sufficitus eſt in locū Petri Danesij, qui
relicta Parisiis professione Græcanica, ſe contulit in
Italiā. Audiui hīc miranda quædam de iſpis Pari-
ſiensibus. aiunt comprehēſos ſupra centum ſexaginta,
qui hiſ natalibus Christianis, ſtatuerant nocte in tem-
pla

pla hostiliter impetum facere , & Christianos trucidare : ante tempus resciuit Rex coniurationem , eoque nomine venit Lutetiam: animaduertit in plurimos qui viui traditi sunt Vulcani ludibrio. Rem non anxiè perscrutor. M. Nicolaus iam semel atq; iterum nobis narravit, Veredarium hæc attulisse noua . Nolim ea spargas in vulgus meo nomine , tamen ne solus mala nobis obnunciares, libuit huius quoq; rumoris te facere partipem , simul vt tu iis de rebus certius aliquid ad nos scriberes : quando tam penitus in aulicam migraſti familiam . Ego quām sim ab aulæ sacris remotus , hinc licet conieeturam facias. Decessit nuper Regulus Ferdinandus , deinde paucis interiectis diebus maritum sequuta est vxor , & gemino luctu proceres hic pullati obambulant aut militant, vt verius dicam. Ego tamē dul-

ci meo saginatus ocio,nec lugubri ueste fabulæ seruio,

πρῆξις. Η. nec prorsus dolore communi respergor. quid enim ni faciā? οὐ γὰς πρῆξις πέλεζαι κευρεογίοντο. Domino Com mendatario respondi, cuius tu salutatoris eum accepi ſtū fructū , vt excellentiæ titulo fueris cohonestatus: ²⁰ equidem gaudeo illum tam propenso in nos esse fauore: verū bone Deus, quantis partibus vinco : Domi natio, præstantia, excellentia, & huiusmodi ſolēnia iam poffefforum multitudine pro nihilo fermè ducuntur, ²⁵ οὐ γὰς τὰ τυχόντα, ne igitur cristas hic erigas. fine me mihi placere, cuius epistolam ſic laudibus effert, vt Mu ſas credat non alio ſermone vſuras, quām Clenardico. Quis tibi videor? cui tantū vñquam tribuit Commendatarius vt mihi? Abi igitur poſthac, nec mihi obgan nias Cerdonum titulos , Clenardianam eloquentiam ³⁰ ſolus ego obtineo, Muſis tamen non inuifurus, ſi quando ſic loqui velint. In ſumma ſi ex aliorum pendendum eſt iudicio , palmam mihi des oportet: ſin frueris tua conſcientia, non tibi concedam, vt plus capiariſ ignoti parentis vrbe, quām ego Ebora Sertorianā . Salutabis ³⁵ D. Prætorem: partim, quia illius ſalutē mihi Franciscus Lupus dixerat: partim , quia non potest mihi non eſſe charus

charius, cui tua salus tantæ sit curæ. Dominum Priorem
cum matre, & breuiter tam propitiam in te familiam,
et si de facie non nouerim, propter te tamen ex animo
saluto. Bene vale, pridie natalis Christiani. Eboræ.

**NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAEO AMI-
CO NON VVLGARI.**

¶ **A**V DI fabulam; nō fabulam, sed historiam. Factus
sum Aulicus, doctissime Vasæe, sed quām potero
aulicari, ipse iampridē nosti: tamen iacta est alea: quod
mihi diuino quodam consilio factum esse videtur, stul-
tum putabam ei reclamare. Louanij cùm essem, quis
fore credidisset, vt me Rex Lusitanæ vocaret ad insti-
tuendum fratrem? Et tamen euenit, nec me mei pœni-
tet. Igitur reuersus abs te noster Marcus, me Salmanticae
stipendiis illis donatū repperit, vt tibi scripsi è Sal-
mantica. Vixdū duodecim dies præterierant, ecce adeſt
nobis Resendius vnà cum literis Regis & fratrīs, vterq;
aduentū meum optabant; obtulerunt centū millia: sta-
tim ego illud cogitabam, Principibus placuisse viris nō
infima laus est. Moliebantur me retinere Salmanticen-
ses, & iam agebatur vt mihi vltrò Cathedram defer-
rent linguarū; verūm ego illis pleno sénatu gratias egi
& valedixi. Vbi venissem Eboram, nam hīc est aula Re-
gis, biduo post Regem cum Regina salutauī, fuitque
tam gratus aduētus, vt mihi gratulatorium munus dari
iussit quinquaginta ducatos. Salutauī & discipulum
meum Principem Henricum Archiepiscopum Bracca-
rensem, & reliquum fratrem Eduardum, qui plurimū
gauisi sunt. Cardinalem hactenus nō adij ob certa eius
impedimenta, hodie, vt puto, aditurus. Mirè mihi pla-
cet hæc aula: habet enim doctos & Græcè & Latinè nō
paucos: ne Salmanticæ quidem reperias, qui aut Græcè
aut Latinè tam loquantur expedite. Viuit apud me Re-
sendius, & diu, credo, viuet; ita enim placuit Regi.

Quid

Quid vis? longè hīc mihi puto fore maiorem studiorū tranquillitatem, quām Salmanticæ, quā res potissimū à me quāsita est. Deinde longè mihi honestius esse arbitror, quotidie horam vnam colloqui cū fratre Regis, quām inter tam varios cōflictari discipulos. Et Los uanienses quoq; mei tandem credēt me nō desipuisse cūm patriam dimitterem. Quòd ad me scripseris Salmanticam, necdum misit Marcus, imò misit, ita enim conuenerat. Verū nondum ad nos venit agaso, tamen putatur adfuturus intra biduum: literas post hac propior iam factus, mittam, & accipiam, vt spero, crebriores: Itaque casu contigit quod volebas, vt plures epistolas hoc anno scriberem, quām decem. Curabis itaque apud istos tuos Bibliopolas, vt te certiorem faciant, si quando erit huc iturus quispiam, itidem & I^u ego facturus sum, quanquam pigrior te, tamen operam dabo, vt semper epistolam paratam hābeam. Bene vale, mi Vasæ. Hammonio dices plurimā salutem, imò hanc legendam dabis epistolam, quando nihil propriè hābeam quod ad illum scribam. D. Fernandus sit in aula Cæsaris, an Madril valde scire cupio, nam facerem eum de rebus meis certiorem. item num si istuc epistolam mitterem, vos facile curare possitis. Eboræ

φιλοτισίας. yltima Decembris. M. D. XXXIIII.

εργάτων, ποτ. Ο γενιματοφόρος φίλος εστι τῆς Ρησενδίας, καὶ ταῦς φίλοιν-
τοῖς, Διὸς τέσσερας αὐτοὺς ἐστι τὸ δεῖπνον.

NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAE O
AMICO SINGVLARI.

AM scripsi ad te de consilio meo, sed frustra, quando te video fermè irretitum. Tamen quemadmodum testatus sum literis, ita re ipsa tibi hominem præbebo amicissimum, cum quo posses & rei, & studiorum habere liberam communionem. Tu modò dispice an præsentis

præsentis tandem commodi contemplationem spem
magni fructus velis amittere. Nulli nocuit vñquam se-
rius ditari : sed hæc hic melius videbimus, si tamen ad
nos veneris. Heri ab amico nostro literas accepi, iam
5 è Salmantica abierat agaso, priusquā veniret ipse è Me-
dina . Itaque literas meas ad te & Hammonium nō ac-
cipietis, nisi vbi rursus ad vos redierit. Curauit vt istic
tibi darentur quindecim , per mercatorem notum bi-
bliopolæ Iaspari : id ad necessitates tuas. De illis quin-
10 quaginta quos soluere oportet , in fine Septembribus hīc
curabo , vt hinc mittantur Vlyssiponem , & inde ad te.
Velim vt sollicitudinem omnem deponas . Quòd tam
rarò scripsi , inopia tabellariorum in causa fuit , & licet
multum mireris , tamen reuera nihil promoui , nisi vbi
15 data fuit occasio , vt per Vlyssiponem ad te scribebam:
idem tu facito . Expecceto vehementissimè tuam episto-
lam . Scripsi etiam ad illum patricium Rhodericum , &
ad Hammonium: sed video iam tempus esse , vt ipse vi-
cissim conqueri incipiam , quòd nihil rescribatis. Valeo ,
20 laus Deo , optimè atque felicissimè ; idem tibi in manu
est , si modò velis . Scriptum hinc die Sabbati post festū
Ioannis Baptistæ . Habes obscuram epistolam , sed nosti
argumentum & auctorem , ita te quoq; velim posthac
facere , vt suppressis nominibus rem agamus . Valde
25 metuo ne intercipiantur literæ . Sub omni lapide scor-
pius.

N O S T E R amicus Salmanticensis nondum abiit ,
quantum licet sperare ex literis , non abibit antequam
hinc meas acceperit literas : eas mittam Salmanticam
30 ad librarium Petrum in insigni crucis firmæ , è regione
Scholarum: si dabitur tabellarius , poteris & tu scribe-
re & mittere epistolam ad Petrum : iturus est Cartha-
ginem nouam & Murtiam , antequam abeat in patriam .
In Germania viginti millia hominum dicuntur esse in
35 armis contra regem Romanorum ; spectant multa ad
magnum tumultum .

N I C O -

SALVE chariss. Vasæe. Ad nullam epistolarum accep-
 pi respōsum, quas ad te per Vlyssiponem misi: literas
 postremas tuas accepi sub finem Iulij, quas scripseras
 postridie Ioannis Baptiste: nihil præterea accepi de re-
 bus tuis, cùm tamen essem sollicitus de valetudine tua,
 quam significaueras tentatam: ideoq; semel atque ite-
 rum ad te scripsi, nunc tertium ad te mitto, & te per omne
 m amicitiam oro, ut hoc tabellario me certiore
 facias omnibus de rebus. Hactenus non sine causa di-
 stuli mittere illos quinquaginta: nunc vbi abs te literas
 accepero, & videro quomodo mitti velis, cogitabis
 nullam præterea futuram moram. faciam, si huc vene-
 ris, ut antea tibi præscripsi, de itinere disces ex præsenti
 tabellario; ego enim aliam rationem non videram, nisi
 quemadmodū nuper aiebam, vt nullū emeres equum,
 sed nauigio descéderes Vlyssiponem ad Carolum Cor-
 ree. per eum vbi iam accepero de omnibus tuis rem
 certam, velim, ut apertè quicquid est ad me perscribas,
 & quid ex aula Cæsaris ille ad te scripserit de filio. Vale
 mi Vasæe. Salutabis dominum cum Hammonio & Vin-
 centio. Eboræ in octaua assumptionis Mariæ.

D A B I S huic tabellario vnum regale, & mihi im-
 putabis, persoluam suo tempore. Deinde ut tua quoq;
 epistola bona fide perferatur, superscribes tantundem
 ut hic soluam.

NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
 VIRO D. IOANNI VASAEO
 AMICO SINGVLARI.

MIRIFICE me recreauit epistola tua, mi Vasæe;
 vtinam faciat Deus, ut nostrates aliquando cernat, quod de te iamdudum præfigio: quare perge quæso in
 isto cursu, & quemadmodum apertè satis scripsti,
 istos

istos χρονικέπεις παρ' ὅνδεν τίθεον, μᾶλλον ἢ ὅφεις δίκην μη-
 τεῖν διατέλει. Quamuis monendus non sis, tamen amori
 meo condonabis, si te iam Ciceroni deditum, paucis,,
 adhorter, ne stultorum more, in illius epistolis multum,,
 5 colloces temporis. Cum agerem Lutetiae, bone Deus,
 quam sibi quidam suauiter placebant, quod eas ad At-
 ticū bellè sese putarent intelligere? Tua res omnis est in
 orationibus sita, tu non in umbra nobiscum delitescere
 debes, sed in lucem, & omnium oculos pertrahendus
 10 es: quare & illud summopere curabis, ut potius, aucto-
 re Cicerone, ex arte dicas, quam multum de arte dispu-
 tes. Est istic quidam iuuenis, cuius mentionem fecisti
 in epistola, qui omnes angulos scriptorum huius gene-
 ris penetrare voluit, & forte parem non habet Hispania:
 15 eum caue ne æmulatione mala superare studeas:
 nisi forte istic melius vulgus discipulorum Latinè lo-
 qui putas, quam apud nostrates: qui credo non tam
 multos menses dant carnificinæ Grammaticæ, quam isti
 annos. E Grammaticorum ludo, similitudinē Orato-
 20 ris proposui, ut potius velis insignis esse Orator, quam
 curiosus Rhetor. De Dialecticis & Physicis ne multum
 angare, res est facilior quam credas: suo tempore bre-
 uiter consilium expediemus, interim persiste in institu-
 to tuo. Amices omnes officiosè salutabis, nulli respon-
 25 deo, quia non possum omnibus, & alioqui nihil erat
 reiseriae. Tuis discipulis proximo tabellario responde-
 bo. Gauisus sum de apophthegmate Prioris, conseruet
 Dominus tam bonam indolem, & tu quoque chariss.
 Vasæe, cum literis simul, ut facis, instilla pietatem: pro-
 30 derit in omne æuum, quod tener animus iam imbib-
 erit. Apud Sertorianos nullum licet inuenire, qui ratio-
 nem doceat conficiendi minij ē ligno bresilio: roga meo
 nomine D. Iacobum, ut exactè rationem præscribat; est
 enim mihi opus.
 35 A P V D bibliopolam Ioannem Augustinum erant
 Biblia Hebræa, ut tua, & vendere volebat duobus du-
 catis: vide si quod bonum habeat exemplat, eme &

K com-

compaginatum in duabus partibus mittito. Est Ioannes Vascus, si memini, quis solus istuc nouit lauare libros, nolui nisi bene lotum et planatum, nam adscribenda sunt mihi in eo plurima. Hac fide & cōditione cōcīnetur in duabus partib. hoc pacto: Prima pars cōtineat, quinq; libros Moysi, deinde (omissis duobus codicibus, qui incipiunt à Canticis cantieorum) libros Iosue, Iudicū, & Regum: deinde (omissis omnibus Prophetis & Psalmis) librum Danielis, Esdræ, & Paralipomenon. hoc ordine cōcīnetur pars prima. Altera pars hoc ordine; primò ponantur Psalmi, Proverbia, Job; deinde Canticum canticorum, Ruth, Threni Jeremiæ, Ecclesiastes, Hester; deinde Esaias, Hieremias, Ezechiel, cum Prophetis minoribus: hoc pacto sunt ea excusa, ut sic possint diuidi. Adhibe nostrum Vegam, qui mihi eam operam præstet, ne quid turbetur à p̄scripto à me ordine: quod si videris exemplar nō nitidum, aut insigne quid vitij animaduertas, ne emeris. Quicquid persolveris bibliopolę aut concinnatori, soluam proximo tabellario. Bene vale, mi Vasæ, & D. Prætori gratias age de curatis nostris literis. Eboræ postridie Visitationis Mariæ. Cantarauas agit gratias & te salutat: ubi Gallicū illud Testamentum habueris, mitte, & tam huius quām Ori Aegyptij precium significa, non te volo hæc dono mittere, sed tantū nobis emere.

NIC. CLEN. LITERATO VIRO D. IOAN.

VASAE O AMICO SINGVLARI.

SALVE, mi Vasæ. Ne nunc quidem licet tecū agere prolixius: fermè enim scribendo me confeci. Fui his diēbus proximis discedente catarro, totus in Lexico Arabico, iamq; manū extremā imposui: malimq; pingere characteres Arabicos quām Latinos, quos fermè p̄didisse mihi videor, adeò calamus assueuit barbaris dictionibus: quare nūc vel maximè ignoscet, si minus patlato tuo literæ meæ satisfaciant: si liberet Arabicari, haberes me posthac prolixissimū, quando est animus iam eodem

eođem tenore absoluere, quod volebā in Arabicis: ex-
cusationis plus satis. tu verò desines amicitiam nostram
ex istis censere officiunculis, quasi amare desinam, quo-
ties non scribam plurima. Deus misereatur D. Prætoris:
¶ feci Franciscum Lupum de eius valetudine certiorem,
nactus occasionem abitu Ioannis Parui: is heri profe-
ctus est cum Dionysio, vt ex Vlyssipone nauigarēt Lu-
tetiam studiorum causa. Placuit epistola ad Plinium, vt
tunc scripseram. at multò magis placuit quam misisti
¶ 10 Loifidi, quam tibi ais parum satisfacere. Quòd autem
non perinde gratum fuit, innotuisse adolescentulo, nō
recte iudicas, mi Vasæ, & parum aberat, quin Cælio
quoq; nostro literas tuas ostenderim, ea nimirum spe,
vt occasionem haberet placendi quām plurimis. Sanè
¶ 15 amicum deligas oportet, quem velis diligere: at leuis
ista amiciuncula. quid te lædit quæso, nisi vt pulchrè
te in stylo exerceas? Confido futurum vt è Vlyssipone
& alterum tibi parem ἀναγράψω quoque ex tempore
ad te Græcè scribat. Ages D. Prætori gratias meo no-
mine, qui tam feliciter literas nostras curauerit. Re-
spondit modò Rutgerus, sed pro acceptis literis quām
breuissimè effudit quicquid est præproperè, & pro-
mittit longissimas, &c. quare desines irasci, si te in præ-
sentia præterierit. Scribit mortuos plerosq; Louanien-
ses, Nicolaum Bedellum, Ioannem Makot, D. Licen-
tiatum Meerbeeck, & postremò D. Decanum S. Petri
Cancellarium, in cuius locum suffectus est M. N. Ruar-
dus. requiescat in pace. Remitto chartulam illam de li-
bris Arabicis, desidero postremum. adibis D. Com-
¶ 20 mendatarium, & posces. Mitto ad illum duos Coccos
Indicos, vt promiseram. De libris reliquis, statuam po-
stea: nunc præsentibus me enecabo. Salutabis D. Vi-
ctoriam quām diligentissime, ynà cum amicis reliquis,
quos nunc omnes longè magis amo tacentes, quām si
¶ 25 multa scriberent; nescio enim qui fiat, vt fermè nunc
literas Latinas oderim: imputabis Machometo, qui me
iam vinculis illigatum posidet.

DE Victoria poteris omnia tibi tutò promittere, vtere viri consilio, credo expertus es Silenum, & longè alium esse, quam Theologorum vulgus. Excusabis me apud tuos discipulos, sum in eorum ære, sed studia mea præpediunt, quo minus vobis satisfaciam.

QVID nostro Vega in mentem venit, vt inscriptio nem faciat Lusitanicam? Salutabis hominem cum cæteris.

MITTO quorundam librorum precium, qui istic venditi fuerant, è quibus statues de reliquis.

DE prælectionibus statues cum M. nostro Victoria, suspicor aliquid immutatū apud Salmanticenses opera Ioannis Fernandi, & illius etiam discessu te posse contra meam sententiam pugnare. Alia tua in literis Latinis est ratio, alia nostra Theologorum. Vbi expertus fuis, serio dices meum fuisse malum consilium. Bene vale, charissime Vasæe, & Arabicis ignosce. Eboræ die Hieronymi. Salutat te D. Archidiaconus, & Reginaldus. D. Iacobum & Ioannem de Flandris specialiter salutabis.

NICOLAVS CLENARDVS IOANNI
VASAEO, S. P. D.

SALVE mi Vasæe. Pro tam elegantia ac terfa epistola, barbarem, si libet, accipe & incultam: quam simulatq; legere cooperis, fortiter exclames χρύσεα χαλ-
κείων, explerem carmē Homericum, & adderem ἐπατόμη
ζει ἐγγεάθοιαν, sed vereor partim ne senem illum amicum nostrum facerem perjurum, si quatuor nossem verbula
Græca, aut si hic totum Græcismum meum uno spiritu,
eoque per angusto euomerem, non haberem hic postea
quo me Græcè nosse iactarem. Vides credo in ipso sta-
tim limine, quam dedidicerim Latinè, dum iactor in A-
rabicis & scribendi negligentia: sed ad rem. Causam
cur huc aduolares, etiam si tibi conchas & umbilicos
legere licuisset, nullam ex epistola tua perpendi: iam
enim,

enim, cōtra quam nuper scripseras, rem distulisti in annum vnum aut alterum, cūm ego me putarem iam literas accepturum de pactis nuptiis. Evidem immensas gratias ago Deo, si re adhuc, vt aīs, integra, tanto tempore liber sis victurus. Id vnum non possum non sum-mopere damnare, quod nisi hæc contingeret compes, ipse te iuramento quoque addito castrares. Quid quæso necesse erat in eos laqueos vtrō descendere, quod nec amor nec vlla præterea te causa impelleret? Si fidem illi dedisses, humano more fecisses, nec tātum reprehendērem. Nunc nisi stultitia tuam video, & mihi adolescentes ob oculos ponis, qui sponsa priuati in monasterium se concludunt, nō voto religioso, sed quod ipsi sibi per stultitiam iniurijs esse volunt. Ipse hic me reprehendērem qui obiurgē te, cūm nihil possim promouere: iam enim iusurandum, vt afferis, lingua nuncupauit. Verū, mi charissime Vasæe, quando te sic affectū video, oro vt quod fecisti, boni cōsulas: forsitan enim te Deus alio vocauit, & illa mortua intra annum, aut alteri tracta, Vasæus in sacerdotum gregem cooptabitur, proq; filiis carnalibus, aut concionando, aut scribendo multos gignet Christo filios. Homo, inquit Sapiens, proponit, Deus disponit. Tu nimis arctis legibus naturam cōscripsisti in Deum iniurius, quasi vbi ab ista Beatrice discesseris, nec potiorem nec parem ullam fueris reper-turus: quasi verò non idem possit creator cæli & terræ, quod ille apud Crotoniatas Zeuxis. credo è quinque virginibus optimas quasque dotes in vnum simulachrum compinget pictor, & qui prophetæ Iob dederat filias, Diem, Casiam, & Cornutibij, non poterit è Catharina atq; Beatrice vnam facere Helenam formosorem ac magis dextram. At caue, te quæso, ne stultescas latius. Nullam iurasti te habiturum vxorem, si hac frustratus fueris: iam præter omnem causam ipse imprudens magnam partē libertati tibi ademisti. Oro atque obtestor, ne magis etiam tibi iniquus fias. Si placet vita monastica, ybi tempus erit, non deerunt loca

K 3 pluri-

plurima, vbi viuas fermè dixerā μοναχῶς, sed ita adiuratus sum in vestro senatu, vt religio mihi sit posthac tecū græcari: non, inquam, deerit monasteriū, etiamsi nunc non prorumpas in vota, quò te nemo adigit, nisi stulta temeritas. Serua te quantum potes in tuo iure: satis, magnū adisti damnum, quod vnam tantum potes ducere vxorem. Satis de hoc multa, caue si sapis. Non te monerem, nisi vna admissa temeritate totus in metu essem, ne & alteram arriperes.

V E L I M orationis tuæ mihi transmittas exemplū, nō 10
recognitū, sed vt in scholis eam habueris. Semper suspi-
catus sum id tibi oneris à Nauarro imponendū, & ne-
scio qui factū sit, quod te nō statim monuerim. Venerat
mihi in mentē Dorpii, qui quōdam orationē eiusmodi
ediderat, q̄ ipsum ad te tēpestiuē scribere volebā, si for 15
tē eā antē perlegere datū fuisset. Non sanè quod viribus
tuis diffidam, sed quamvis splendore verborū & amœ-
nitate dictionis fructū huius anni exacti, & laboris tui
Rhetorici queas capere, alienus tamen sudor forsitan
aliquid rerū suppeditasset, quo necdum ætas tua possit 20
aspirare. Et nō ignoras tibi in ea hora supra quām possis
etiam aliquid faciendū esse, propterea q̄ iam celebraris
hominū sermonibus. Verè enim Brutus fatetur durio-
rem esse conditionē spectatae virtutis, quām incognitæ.
Quare et si rem factam te habere credas, nihil tamen 25
remittas de labore, quin summis conatibus in hanc
rem totus incumbas, ne vt Pisoni Cicero tuus contigil-
se scribit, quantum detraxeris ex studio, tantum amit-
tas ex gloria.

M I T T O viginti ducatos, si scires è quātulo aceruu- 30
lo, dices me verè credere, Amicorum esse omnia com-
munia, quod tibi plus mittam quām ipse retineam. Nec
me credas, Vasæ, id adieciisse aut exaggerandi benefi-
cij causa, aut quod exprobrare velim, a quo vitio nemo
me est alienior, adeò vt reprehensus fuerim quandoq; 35
sic amicis openi tulisse, vt tamen ne illi ipsi benefacto-
rem suum scirent. Quid ergo? vt eadem opera & tibi
prosim

prosim monendo, & mihi non obsim. Scripsoram ad te
in grandi illa epistola, quam modò remisisti, id quod re
ipsa expertus es, te non accepturum à discipulis quantū
putares, falsa spe irretitus oberaasti te, & quantū timeo,
rursum decipiendus es. Ais tibi nescio quam rationem
vitæ satis liberā offerri apud quosdam Nauarros, quam
videris reiecturus adductus literis parentum Gasparis:
non alio omine, nisi vt paulò post rursum te deceptum
conqueraris. Piscator ictus sapiet, ait prouerbium.
10 Cumque sis tam alienus à moribus eorum qui Euas co-
lunt, etiam pari conditione altera præferenda sit fami-
lia. Verum de hoc non contendam, modò plus autem què
multum soluatur. Vbi quæso sunt minæ tuæ, cùm dice-
res te illos nolle, nisi numerarent quinquaginta duca-
15 tos? an ideò apud me spirabas animosè, vt ne tantillum
quidem exoluerent, quāti esset victus quotidianus? Ve-
lim, mi Vasæ, si fieri queat, ne te inani spe lactari finas,
& ita rationes tuas componere studeas, ne cùm pluscu-
lum captas ocij literarij, imprudens alienas occupes ta-
bulas. Qui sic inquieris? Forsitan illos Nauarros reiicis,
quod tibi credas multas confabulationes fraudi futu-
ras, & te illis obnoxium, non habiturum tantam vaca-
di libris facultatem. Sanè tametsi plurimum habeo iam
otij, tamen si possem meo succo viuere, nemo persua-
25 serit vt vili deuinctus viuam. Si liceret famelico & nu-
do semper studiis sufficere, iam nunc è seruitute me
vindicarē. Quare si & tua quoq; sic se habent, quorsum
attinet te amore otij conflare æs alienum? Neq; verò, vt
modò dixi, eò rapias velim orationem meam, quasi aut
30 inuitus, aut commemorabundus, quicquam in te con-
ferre velim, à quo tam sum remotus, vt etiam h̄c
potius mutuum cepissim, quām te destitutum ne-
glicerem: id quod paulum abfuit, quin factum
fuerit, adeò in præsentia exhaustus sum. Causam
35 accipe, vt mearum quoque rerum statum scias. Pi-
gebat diutius alienam adire mensam, quod re ipsa li-
quid perspexisse plurimum mihi perire à studijs,

dum sublata mensa prolixius confabularemur, non de
iis semper rebus, quæ ad meum stomachum facerent,
nectantum me delectarent, ut priuata intra parietes le-
ctio. Magis certè è re loculorum meorum erat quot-
annis pendere in gulam meam quinquaginta ducatos, s
quàm iustum instituere familiam. Sed qui pecuniæ cau-
sa non venissem Eboram, licet pauci credant Sal-
manticæ, malui liberiore viuere ocio, et si tenuior. Itaq;
Calendis Iunij patrem familias agere cœpi emptis an-
tea seruis duobus carè admodum; magno enim hodie 10
veneunt mancipia: tum & in alia multa sumptus facie-
dus erat, homini antea semper hospiti. Seruulus minor
cùm nuper decumberem, fugam fecit, at postridie red-
ditus est. Laborabat periculosa scabie, curauimus egrū,
deinde fermè hydropicum habuimus, dedimus ope- 15
ram ut restitueretur sanitati. Ille autem bonus Dauu-
lus bene validus nuper fugit denuò, ac vix tādem mul-
ta molestia dispendioque pecuniario post duas hebdo-
madas captiuus ad me delatus est, tam oportunè, ut
eo ipso redditus die, statuerim emere alium: quòd si fa- 20
ctum esset, nihil restabat, nisi vt ipse me obxerarem, ne
te alienorum fidem istic periclitari sinerem: Qui mihi
crede, sic tibi sunt amici, ut te malim hinc peterè, quàm
aliquando ex te cognoscere. Vasēum ab his destitutum,
quos habebat summos. Non designo vnum atque al- 25
terum ex ipsis tuis patronis, sed de grege amicorum lo-
quor, quos semper multos & amicissimos iactas. Faxit
Deus, ne ynquam eorū opera indigeas pecuniaria: huc-
usque enim diligunt, non longius. Sed ad me reuertor,
cui cùm sic res habeat, oro te ne compendij viam amo- 30
re studiorum tuorum negligas. Fortè permanebis in
eadem ista familia, spem enim aliquam concepisti: sed
vide ne liberiùs pecuniā profundas, quod duplici sub-
sidio nitaris. Creuit istud æs, vt scis, nec æquum esset,
vt vbi aliter tibi prospici queat, ego amoris pœnas 35
luam, vbi te in monasticam aliquam cellam cōiecisses.
Nam contrà quàm putabam, etiam prioribus illis fortè
num-

nummis opus erit , quos tamen , vt scripseram , istic me sperabam in libros aliquos impensurum . In causa est , quod vere primo suspicor nos ituros Braccaram : opus erit mula & aliis plerisq; ad profecitionem accommodis: tu collige onera reliqua , migrante tota familia . Nihil tamen te crucies ob meam epistolam , tantum da operam , vt necessitatibus tuis subuenisse iudicer , non aluisse negligentiam . Ego tam sum deditus Pluto , vt nesciam quid aut hinc miserim , aut quantum Hispali
 10 meo nomine acceperis . Scio te , cum hic essem , inscripsisse in chartulam , at eam postea non vidi , nec locum , ubi sit , noui : quare vide & redige in chirographum quicquid id est . Deduces Cornelium Celsum , qui constituerat , credo , octo regalibus .

Annot. cle.
in Demosth.
 15 MITTO quicquid adnotauerim in Demosthenem , non quod sit villo docto homine dignum , sed quod subinde molestiam adimit , ubi forte consulendum esset Lexicon . Videbis quam habeam in temporantem calamum , qui quae nihil opus sunt , ubi incaluit , uno tenore
 20 percurrit , tum in interpretandis vocibus etiam facillimus , tum in adnotandis rebus , quae potius diuinationes & ineptiae verborum sunt quam scholia . At nescio qui factum sit , vt nihil in τὸν περὶ σεφάνης reperiam (ignoscat senex periurus græcissanti , nam superioris promissi ca-
 25 lamus non meminerat) Nescio , inquam , Marcus ne sibi seruauerit post abitum istinc meum , quod huius orationis valde esset studiosus , an quod eam lexitauerimus post alias , ubi iam vtcunque Demosthenis gustum cepissemus . Id Vasæ scias , nisi Budæi libros præcipue
 30 commentarios euolueris , te frustra sæpe sudaturum , nec verborum proprietatem assequeris . Qui eam ver-
 tit , toto cælo plerumque deerrat . D . Commendatarius eam aliquando istic enarrauit : iuuat hac in parte etiam inferiorum labor , nō solùm Professoris Græci Salman-
 35 ticæ . Oratio longa est , & aliás fortè minore discipulorum tædio queas enarrare , amant enim opuscula parua . Sed hic mirari subit , cum habeas Platonis in legi-

bus quinquaginta exemplaria, cur non eum potius interpretaris, qui & faciliore est, & iucundior, & auditorum redderet frequentius: neque enim puto illic quinquaginta esse Demosthenes. Nec tamen libri magnitudine absterreri debes, cum satis fuerit unum atque alterum librum exponere. Nam & Commendatarius sollet auditorum patientiam mirari, quibus Rutgerus, ut ex me audiebat totam uno tenore absolueret Iliada: non etiam Aristophanem simul interpretantur vniuersum. Præterea quod etiam aliquid tibi prodesse queat, nostris vīsibus cederet pecunia, & beneficio Rutgeri tremur ad tempus. quam rationē si tu abiicis, ne quæstui seruire videaris, quod me tamen nunquam deterruit, modò discipulorū rationem haberem. Misera enim esset professorum conditio, si pari proposito fructu te negligeare debeas, aut libros docere prohibeantur non

** Illud, sui, aut Ciceroni aut mihi condones.* aliam ob causam, nisi quod *sui sint. Alioqui non dubito, quin nisi id metueres, quamprimum Platonem ariperes, fretus exemplariū numero. Sed ut cœpi, si istud metuis, habeo aliam viam quę auditorium alat. Est Conimbricæ apud Lusitanos iam prælum non solùm Latinarum, sed etiam Græcarum literarum: vide num consilium aliquod reperire possis, ut inde semper Græcorum librorum numerum iustum consequaris: id quod facile fiat, si cum Vincentio Fabricio per epistolas aliquando confabuleris, qui illic Græcè docet. Nam si & tu & ille semper aliquid discipulis prælegeretis, facilius illi monachi (ij enim & scholas & prælum instituerūt) ad excudendū pellicerentur. Hunc Vincentium ut notis, mitto ad te epistolam, quam ad me principio aduentus dederat: ei cum respondissem, de homine postea nihil accepi, fortè quod inurbanius rescripsisset & rusticus, ut nō magnopere amicum Clenardū expetat, eam remittes. Quod autem suāsu Victoria poëticum aliquid tradere statuisti, nō hic tecum disceptabo. credo illum id deditis consilijs, nesenis scientiam ignorare videaris, qui libenter Poëtas tractat. Mihi si obsequereris, illos in

in auditorium tuum non introduceres , & cum Anto-
nio quasi aliena lingua locutos non conareris attinge-
re. Longè maior fructus est in Oratoribus & Historio-
graphis cæterisque qui prosam scribunt , in quibus ubi
5 inuentum exercueris , & ad scribendas epistolas per-
duxeris (id quod ille senex nec fecit vñquam, nec fa-
ciat) tum mihi crede , minimo negotio suo quisq; mar-
te domi Homerum legerit versione adhibita . Nam si
poëtandum est , ab hoc faciendum est principium , vt
10 etiam vult Bassilius Magnus , in cuius ætate si viuere-
mus , nemo ante Homerum legeretur omnino , credo ,
quod tum qui literarū sacris initiaarentur , prosam quo-
tidiana vitæ consuetudine vtcunque norant : id quod
plerosque fallit , qui huius auctoritate freti statim à Poë-
15 tis exordiuntur . Verūm , vt dixi , non reclamo , quin Vi-
ctoriam audias , ego certè non fuerim facturus , nisi for-
tè Aristophanis vnam atq; alteram comoëdiam putas ,
qui nō minus ad prosam accedit , quām ipse Lucianus :
comicus est enim , nec eum Poetam ex eorum genere
20 duco , qui aliena lingua , vt ait Antonius , locuti sunt . Si
Liuium leges , omnino trades librum primum , etiam si
alius quispiam eum docuerit , tum quod apud Iunctam
bibliopolam exemplaria sint plurima tempore meo , vt
scis , excusa , tum verò quod nullus liber est elegantior .
25 Scripsit in Liuum Laurentius Valla , verūm nunquam
reperire potui . Quod ais vt tibi annotationes commu-
nicem in Grammaticam poëticam : notaui plurima .
sed inter schedas indigesta sunt , quemadmodum & re-
liqua Sibyllæ folia : tum demū aut in suum vnumquod-
30 que redigam ordinem , aut comburam , vbi Deus me in
Academiam aliquam hinc reduxerit , aut in patriam ,
quam tu iam parui admodū videris facere , credo quod
Aristophani subscribas , πατέρις γδ̄ ισὶ τῶν ἀντίγραφῶν τοῖς
iii . Ecce autem rursum periurum facimus ἀφίλον φίλον
35 ego verò , charissime Vasæ , et si ocij cupidissimus sum ,
idque hic consecutus sim eiusmodi quale nunquam ha-
bui , nec sperem inter meos , tamen nescio quo modo
semper

Aristo-
phanos.

semper patriam somniem: cuius quanta vis est, facile declarat Vlysses, cùm Ithacam ne cum immortalitate quidem mutarit. Verè tu quidem è Cicerone didicisti, magnum habere dolorem ignominiosè reuerti, vnde honorificè discesseris. At contrà tuus idem Cicero non negaret, longè præclarum magis domi cum honore viuere, quām foris. Evidem postquam visum est mihi abire in hoc exilium, non præcidi spem reditus, sed co-
nandum esse credidi vt & redirem, & peregrinationis meæ fructum etiam inter meos haberem, quod omni- 10
no, spero, Deus aliquando conficiet. Quis quæso tam miseram sortitus est patriam, in qua sepeliri non postu-
let? Verùm de hoc aliquando tecum agam, vbi quod præ manibus habes, successerit. Puto enim tibi apertam rationem, si me audieris, vt & ad satietatem usque pe- 15
regrineris, & tamen aliquando gloriæ plenus, ad tuos recurras, aut Louaniū latē, &c. Monebis me pro-
ximis literis, vt de hoc tecum agam prolixius.

S V N T alia in epistola tua, ad quæ nihil respondendum duxi, tum quod nihil me commouerunt, nec agi- 20
tur in eis salus tua, & mihi garriendi tempus non est, vt etiam nec facultas: mirorq; plurimū, qui potuerim tam prolixas ad te de Beatrice contexere literas, quas heri dum relegere cepissem, nauseabam prætatio: miror si tantas nērias ad finem decurrere tibi licuerit: Et quam- 25
uis ibi nihil oratorium sit, tamen serio me commouit, quod tam potuerim esse loquax. Tradetur hodie flam-
mis hæc fabula cum omnibus tuis literis, quæ huius rei mentionem faciunt, ne vestigiū ullum apud me tristitię
resideat. Et te vicissim per omnia sacra necessitudinis 30
nostræ, quantum licet & fas est, adiuro, vt hanc quoque
epistolam Vulcano dedices, & hac de causa, & etiam ne quis tam inopem ac tenuem Clenardum putet, cùm
multi me hic aureum arbitrentur: planeq; sum, mi Va-
sæe, aureus, aurea illa mediocritate contentus. Nam in- 35
ter multos nummos avaritiæ scopulus est, à quo vitio
me hactenus Deus seruauit incolumem: beneque licet
omina-

ominari in posterum. Nam tametsi increscant cani, nihil tamen adhuc solicitor de senectutis viatico; semper credo tam potentem Deum ad alendum senem, quam fuit in educando iuuene.

ERRATVM est in Aetio quem misisti: altera modo pars tibi data est, cum cuperemus integrum, non fragmentum. Itaque alterum tibi onus sumas oportet. Huius Aetij sermones sex vertit Janus Cornarius, nepe 8. 9. 10. 11. 12. & 13. Hæc pars impressa est à Frobenio, & modò ad me transmisisti. Post Cornarium Italus quidam reliquos sermones translulit præteritos à Cornario, ita ut totus versus sit Aetius ab his duobus interpretibus, quod opus totū postea simul impressum est Venetiis. Hunc Aetium petierā aut alibi impressum 15 aut Venetiis. Sic igitur faciendum. Adhibe medicum quempiam; aut adibis Ioannem Augustinum, & hunc totum nobis mittes Aetium lotum compactumque, ut nuper. Verum nō dubito quin postea Frobenius etiam eos sermones impresserit, quos verterat Italus: quod si 20 sic est, eos separatim ad nos compactos mittes, ut sic totum teneamus Aetium, etiam si in duabus partibus. Nam & Medicus malit Frobenianam literam, alioqui totum nobis emas Aetium, siue Venetiis, siue alibi bonis impressum typis. Vide quām redundem verbis, nam 25 quod volo, vos Oratores tribus conficeretis syllabis.

PETRVM bibliopolam salutabis. Literæ meæ Hebraicæ iam ferias habent, in causa fuit diuus Thomas, & nonnunquam Arabica: præterea ubi Sanctes nouus esse desierit, minoris erit precij. Salutabis & D. Iacobum & Ioannem pictorem. Vale, doctissime Vasæ, & ineptias meas non explores ad amuisim Rhetorum, sed metiaris ex amore quo te prosequor: & caue ne post hac me suspiciosum fingas: præstat me sine periculo timere, quām malis tuis ingemiscere. Eboræ die Sabbathi post festum Michaelis, non enim libet inspicere Calendarium.

MODO & tuās & meas literas excussi, bene mi-
rante

rante Gulielmo quid rei esset. Omnino proximo recur-
su agasonis mittendus est liber, vna cū epistola Vincen-
tij Fabricij.

HANC nuper epistolam obsignaturus, quām fue-
rim ab agasone frustratus, indicabit tibi hæc inclusa
chartula. Laboravi sedulò, ne meam fidem requireres.
Cæterū cùm nulla ratione conatus procederet, nec
mercatores vlli proficerentur (quod tamen certum
putabamus) etiam me consolari ipse coepi, existimans
& feliciter mihi cessisse, siue Gulielmi nostri negligē-
tiam, siue præproperū agasonis discessum: vterq; enim
in culpa est, sed multum oravit meus, ne se Vasæo su-
spectum redderem. Non omnino, inquam, incommo-
dè casum hunc interpretari, mihi visus sum. Sic cogita-
bā. Homo proponit, Deus disponit: ac sæpe magis è re I
nostra est nō assequi quām assequi quod petimus. Fortè
Vasæus aliis se rationibus explicabit ex ipsis angustiis, q
nescio quid de paréribus discipulorum scripsiteris, & tu
Clenarde interim forsitan mutuum capere deberes.
Quām rectè conjectura me hæc consolata sit, exitus rei 20
declarauit. Nam paucis postea diebus ad me venit Ga-
spar ille Lusitanus Theologus, aitque te Medinam pro-
fectum ad matrem Prioris. Ego confessim rem tibi fäl-
lum esse censebam. De me quid interea factum sit, ac-
cipe. Calendis Octobris accepturus eram salarij partē, 25
siquidem tertio quoq; mense nobis soluitur. At noster
Thesaurarius vna cū Principe tū hinc peregrinatū abiit,
reuersus ab hinc triduum aut circiter. interea duos tibi
Portugalēses destinatos deuorauimus, eos enim Guliel-
mus nactus erat, vt istuc portarentur. Hodie appella-
tum abiit Thesaurarium, & spero nummos auferet.

Nihil nunc scripsisti, vel iracundia iubete talionē
meditās, aut aliqua iam ditatus Cathedra nostri nō satis
memor: cùm tamen, mihi crede Vasæe, si iterum petis-
ses, etiam è mutuo tibi missurus fuerim: tanti apud me 35
nostra semper erit amicitia. Si me amas, audiam proxi-
mo nuntio: de omnibus istic rebus: nec taciturnitate
velis

Velis vt cumq; indicare, me tibi aliquam in suspicionem
venisse.

MITT O doblonem vnum in usum libri, cuius in
epistola mentionem feci: tuum erit in rationes referre
5 quid acceperis, quid contrà expenderis. At modis om-
nibus quælo enitere, ut proximo recursu mittatur.

N V L L A M N E viam nosti, vt aliquem fasciculum
ruto mittam in patriam? nam propter hæc bella nihil
hic spei video.

10 E P I S T O L A M mitto ad Salidum, & ad D. Ludo-
vicum, in qua si quid te offenderit, monebis audacter:
Plus videtis vos Oratores, quam nos Theologi. Et licet,
mihi nunquam eloquentiae studium displicerit; nun-
quam tamen imperare mihi potui, ut vel iustum tem-
15 pus operamque in stylo formando ponerem: aut quic-
quid id esset quod scriberem ad limam reuocare. Qua,,
de referendo doleo: cum enim rem proprius alpicio, longe,,
satius fuerat, cum amicis pressius agere & breuius, ali-
qua adhibita vel arte vel diligentia, quam multarū ho-
20 rarum dispendio prolixiores quidem effundere literas,
sed quibus conscribendis id modo consecutus sis, ut
male & tumultuariè garrire possis, prudenter atq; di-
serte dicere non possis. Oro te, mi Vasæ, vt exemplo
meo doctus, iuuenis discas euitare, quod seni mihi iam
25 euitare non licet. Non quin dictionem tuam, & sen-
tentiarum elegantiam semper plurimū commendem,
sed, mihi crede, si animū inducere queas, ne minimā
quidem chartam exarare, quam non serio recognoscas,
futurum est ut mihi aliquando de consilio dato magnas
30 sis habiturus gratias. Ego si hoc in stadio versarer, in
quo multa cū laude iamdiu versaris, nihil omnino con-
scriberem, ne de leuissima quidem re, cuius non reli-
quum apud me remaneret exemplar: id quod tibi, cū
ministrum habeas, non admodum fuerit difficile. Puto
35 me nosse, qui, si subito res flagitet epistolam; aut mor-
bum fingant, aut prius agant sermone vernaculo, quam
aliquid emittant ex tempore natum nec accuratum.

Alterum

Alterum etiam aiunt Politianū factitasse. At hodie cū tantus sit doctorū prouentus, pauci tamen sic scribunt, quin iisdem finibus quibus suam vitā librorum quoque sint terminaturi: quorum libidini nisi præla deseruirent, non multos admiratores haberent, qui iam orbem ferè vniuersum ad legendū rapiunt. Veterū scriptā quæ vera laude dignamur, ita legimus, vt nisi aliunde subuentum esset, etiam ipsi non grauaremur describere. Hodie putas aliquid edi, quod tu citra tædiū manibus queas exarare? Excipio tuum Deum et alterū etiam meum. Sed hæc ita velim accipias, vt mihi tamē fraudi non sit, quominus ad me scribas vel longissimē. Non mitto ineptias meas in Demosthenem, quod serum sit, nec opus esse credo. Die Veneris III. Nouembbris accepi fasciculum literarum ē patria. Mei, per gratiam Dei, salui sunt. Iam scis mortuum Merbecanum, Nicolaum Bedellum, D. Decanum S. Petri. Modò scripsit Rutgerus obiisse M. nostrū Turnout, & regentē in Porco; requiescāt in pace. Præceptor meus Latomus vocatus est Louaniū, vbi iam residet auctus canoniciatu, quē post mortem Decani possederat Turnout. Literæ Rutgeri scriptæ sunt Non. Maij, in quibus ait se ante bimestre tibi scripsisse de institutionibus Græcis Iuris ciuilis quas impressit. Rogo excusa me Victoriæ nostro. Incipi ad eum, meo more, prolixissimē scribere: sed ante abitum Agasonis non possum quod volo perficere. Minatur sæpe Poëta Resendius, & quoties eum à Victoria saluto, semper nescio quid excusat, quominus carmen ad eū mittat &c. aliquando tamē pariet. Vale, mi Vafæ, Nouembbris die Lunæ post festum omnium sanctorum. Sic nos Theologi solemus facere datas. Si quotidie prouentus sacerdotiorum reciperem, certiorem dicerem diem.

FERE exciderat. venit quidam ad nos Baccalaureus Parisiensis: is depulsus tempestate in Angliam, ait se illic audisse mortuum esse amicū monachorum, eoq; allatas ē Germania literas. Nolo virum nominare, ne me

me dicas ista libenter obnunciare. Hic Baccalaureus è Lutetia discessit ab hinc trimestre. Tu inquire an aliquid norit D. Iacobus Vicarius, & in omnem casum dicat missam de Requiem. Puto vanum, atque utinam esset vanissimum: iam enim audieram illum redisse Basileam, ut castigaret opera sua vniuersa.

D E Marco nostro quid suspicemur? certò nouit me esse in aula Regis. Aut literæ interceptæ sunt, aut mortuus est: oblitum enim mei non credam. Si me amas,
10 habeam orationem tuam.

NICOLAVS CLENARDVS OPTIMO
VIRO IOANNI VASAEO AMICO CHARISSIMO.

SALVE mi Vasæe. Antequam literas legat noster Victoria, velim ores ut mihi prolixitatem ignoscat, & ubi fessus fuerit, illic cogitet finiri epistolam.

GRATVLO R tibi istum istic successum, precorq; Deum, ut quemadmodum speras, bona feliciter fortunentur literæ.

Q y o D adeò te diligit Victoria, nihil nouum nuncias. Vetus iam est illum bonis omnibus impensè studere.

MIRATVS sum cur tu potius quosdam inuiseres quam illi te. supersedeo nominibus, quod intelligas quem velim.

MITT O ducatos XII. id est, dublones sex. vtere, si opus habeas. gratum tamè esset si sex ducatos numerares D. Commendatario, & reliquos eius libros Arabicos quamprimum ad me mitteres. Quod si commodum tibi non erit: ego patientiam habebo. Epistolam ne ipsi reddas, nisi soluas pecuniam, eius enim mentionem facio.

D E libris meis, rogo ne quid petas: sunt admodum pauci, & quos charos habeam: cumque nunc hunc, nunc illum consulam, & omnibus meis instrumentis

L quan-

quandoque vtar, ægrè alicuius ferrein desiderium. ne
vnus quidem est, quin occasio ferat ut adeatur, vt cunq;
vel Hebræa tractem vel Arabica. Præterea vehendis
ac reuehendis codicibus, tantum facies sumptus, quati
pars bona queat emi. Vteris istic amicorum libris, Vi-
ctoriæ, Vega, ac cæterorum. Accipe quæso hanc cau-
sam, nullis enim queam carere. De ratione debitorum
postea videbimus: nunc tam multis perscriptis episto-
lis, vix tempus datur tecum colloqui. Nocte hac rursus
dentium cruciatus me inuasit, adeò ut insomnis fermè 10
iacuerim ab hora usque prima ad septimam.

C O C C I iam hic nulli sunt, & tempus præteriit, alio-
qui misissem & nuper, cum te velle scirem.

I N Rodolphum vilissimum feceram compendiolum,
quatenus iuuentus aliquem locorum haberet gustum: 15
nulla apud mescheda superest.

D E Græcorum præpositionibus optimè scripsit in
commentariis Budaus; mea sic inter chartulas dispersa
sunt, vt mense uno colligendis nugis opus esset. profe-
rentur suo, credo, tempore. 20

R A T I O N E M instituendæ exercitationis melius
iam me tenes, & quicquid istic lusi, tantum inter disci-
pulorum erat manus, ego reliquum habeo nihil, & pla-
nè puerile iudicares, licet reperissem mirè fructuosum.
Marcus noster in patriam abiit, Barcinone quendam 25
Lusitanum conuenit: sed quod multa scribere cupe-
ret, exclusus tempore scripsit nihil. Vale mi Vasæe, &
amicos omnes saluta. Eboræ 111. Ianuarij, Anno
M. D. XXXVI. 30

NICOLAVS CLENARDVS IOANNI
VASAE O. S. P. D.

S A L V E mi Vasæe. Hodiernus dies, Iulij est decimus
octauus. Heri literas tuas accepi sub vesperā: ad quas 35
nunc his horis pomeridianis, si queam, ad plenū respō-
dēbo, nisi negotia profectionis me interturbent. Ince-
pi con-

pi concinnare sarcinas : equus Gulielmi emptus est:
meus, vt credo, comparabitur intra biduum. Hebdo-
mada superiore profectus est meus Princeps. Ante abi-
tum semel atque iterum longè lateque confabulati su-
mus: quod dubium esset subsisteremne Ebora, donec
ille rediret Braccara, an vna proficiscerer. Causabar
itineris molestiam, homo harum retum insolens: præ-
terea hoc æstu mihi omnino in via pereundum esse:
tandem conuenit vt simulatque calor deforbisset, len-
tè commodo meo subsequeret.

D V M hæc aguntur, quodam die, Rex inquit, roga-
uit ex me: velle ne agere Conimbricæ? Oro, inquam,
mi Princeps, vt quemadmodū antea conuenit, ne mihi
villas redeundi moras interponas, sed proximo vere re-
15 uertar ad meos. Multa ille interim, quām cuperet me
seruare &c. nec minus placitaram mihi Braccaram
quām meam patriam. Hic commodū visum est ve-
strarum epistolarum mentionem facere, & me orationia
spreuisse, quòd ipsum iam studiorum Mœcenatē in
20 omnēm porrō ætatem delegisse, me hoc esse animo,
vt nulla tam ampla proponatur conditio, quæ me ab
ipso debeat distrahere, debereq; me sub illius auspiciis
aut diuitem viuere aut pauperem.

P A V C I S deinde interiectis diebus, quòd æstu
25 impedirer, nec ad aulam venirem, per quendam mecum
egit, vt sciret animum meum: velle enim se habere mei
rationem, sed quando à sacerdotiis Curatis sic abhor-
rerem, explicarem quibus prouentibus contentus es-
sem, sese tum curaturum reliqua. Huic internuncio li-
30 berè cuncta exposui, & biduo post Principē ipsum adeo,
fusius de omnibus fabulaturus. Aiebam alia esse sacer-
dotia Archidiaconatus, Canonicatus, & eiusmodi Sar-
danapalorum delicias, quibus multis capacem gererem
conscientiam. Risit ille, & se daturum operam. Verum
35 inquam, mi Princeps, iam sat solicitaris in hac profe-
ctione: quòd ad me attinet, ne sis multum anxius, facile
mihi satisfeceris. Et quòd ad abitum meum pertinet,

L 2 et si

etsi mirificè cupio parentum voluntatem explere , &
 ineunte vere discedere , tamen quando ardent hæc bel-
 la , licebit per epistolas aliquid causari , & aliquantisper
 procrastinare : ita , inquit , vt hinc discedas ab hinc anno .
 Sic vltò ipse prorogaui aliquantulum exilium , simul vt 5
 interea plus Arabicarer , & quæ ad eam rem attinent
 commodius expedirem : simul vt magis Principis ani-
 mo satisfacerem , qui me cuperet seruare diutissimè .
 Deinde Vasæ , quanto iam illi magis obsequor , tanto
 deuinctiorem reddo : re ipsa enim ostendere volo , me 10
 omnes in illius gratiam occasiones lucri posthabuisse .
 Potest me ditare , sine loculorum suorum iactura : nec
 dubito quin effecturus sit , vt hæc centum millia mihi
 reddantur in patria . Louaniensi Theologo , credo , sat
 erit tantum quotannis accipere , & quid vltà moliri 15
 necesse est ? Fortè dices te nihil adhuc videre præter
 spem . Ea ego in præsentia contentus sum : nunquam
 deerit quod edam . Sed quando omniū debes esse par-
 ticeps , audi alias fabulam . Heri venit ad me sacerdos
 quidam missus huc à duce Beyerano , vnā cum illius li- 20
 teris , in quibus orat , vt fidem habeam quicquid hic mihi
 eius nomine narraret sacerdos . Summa legationis
 hæc erat , optare se summopere , vt si displiceret Lusita-
 nia , aut hinc alioqui migratus essem , conditionem
 apud ipsum fusciperem , expetere se mecum tractare li- 25
 teras Latinas , & simul vt in eisdem filiorum curam
 fusciperem , in ipsius ædibus me pro merito tractandū ,
 salario quod vellem , conferendum &c . Quòd si hic
 legatus propensum reperiret , hic subsisteret , & quam-
 primū misso tabellario Ducem certiorem redderet , 30
 quo videlicet res quamprimum transigeretur . Saltem
 vtcunque forem animatus , cupere se vt eum viserem .
 Hic sacerdos me repperit tempore matutinarū in tem-
 plo , vbi statim respondi me & hic viuere suauiter , nec
 integrum esse Duci voluntati morem gerere , & præ- 35
 terea intra annum me abitum in patriam . Iussi vt sub
 prandum veniret , daturum me literas ad Ducem : eas
 tulit

tulit à prändio, & multa deinde verba fecit, quām ea
domus mihi amica esset, quām gauderet Dux nomine
meo. Suspicor Colonem aliquid molitum esse: eius ho-
norificam feci in epistola mentionem, nulla tamen vel
minima suspicionis vmbra posita. Breuiter, videtur hic
sacerdos eam spem concepisse, vt aliquando me Dux
sit habiturus, & multa hoc anno posse contingere.
Abeunti dixi Salmanticæ esse Ioannem quendam Va-
suum, vtraque lingua & pulchrè doctum, & Salmanti-
ce celebrem: tulit secum nomen Vasæi &c. Hæc fabula
heri peracta est, quam rogo ne quis mortalium ex te
cognoscat. Eam ob id tibi narrai, quo scires mihi for-
tè eam aliquando apud Principem vsui futuram, quo
intelligat me non ob id tantopere moliri abitum, quod
alium pluris faciam, sed quod tantopere tenear deside-
rio academiæ meæ, cuius desiderium etiam si euanesce-
ret, iam in illius vnius gratiam multos summos viros
me neglexisse. Nec tamen temerè statui effutire quic-
quam, & fortè aliunde resciscet. Pergamus iam ad tua.

C A S T R O Homeliarius fortè quod cum Viue vixe-
rat, sperat aliquid ab nostro Rege. At cùm Viues ducen-
tos, vt credo, ducatos abstulisset, Erasmus tamē & Tur-
noūt nullas egerunt gratias.

B E N E facis quod definitionem Monachi studies cō-
firmare, quam pridem lusi cùm ad Iacobum scriberem,
Monachum esse hypocriseos domicilium. Si tu nomine
Iacobi versus aliquot operi præfiges, ille hypocrita ne
erit, an cornicula Aesopica? nisi fortè hypocrisys nomē
locum modò habet, vbi de vitæ sanctimonia agitur, &
ille falsus est, qui primum, secundū, & tertium in Rhe-
torica dixit esse τὸ ὑπαξέινθαι.

P A S C A S I O S cura quām potes diligentissimè,
etiam si pileos sexcentos perderes. Et quando nomine
salarij, vnam tantum horam debes, id quod antè igno-
rabam, occupa, si potes, horas omnes, in scholis, in col-
legiis, & domi quoque. Istæ lectiunculæ parui sunt la-
boris, reporta semel eam gloriam, quod te auctore pas-

sim Latinè garriant, iam tua erit Cathedra futura etiam
rupta Aquila. cui quòd ceteri inuidéat, in rem tuam est.
Te velim inuisum esse omnibus, factione opus est ad
obtinendum brauæum.

C A E C V S Magister factus est post adeptam Cathe-
dram. Quare miror te tantopere festinare ad gradum.

P V T A R E M consultum si nuptias differres, donec
istud saxum peroluisses. Et crede mihi Vasæe, facilius
cælebs obtinebis quam coniunx. Si semel te viderimus
victorem, gratius erit connubium. Si cōpeditus iam & 10
illigatus forte frustratus fueris, multò molestior erit re-
pulsa.

M I H I res videtur longè facillima, pueros analpha-
beticos in tua familia intra annum eò perduci, ut quo-
tidiana sonent Latinè, & audiendis lectionibus Latinis 15
sint idonei: de iis loquor quæ alioqui captū pueri non
excedat. Quanquā quis est adeò oblicurus auctor, vnde
puer nihil excerptat, nec necesse est vel me totam Cice-
ronis assequi paginam. Principiò primo ipso die discat
a b c d e f g h i k , & eas literas pingat: alio die, l m 20
n o p q r s t u x z , & eas pingat: tertio die vocales
quinque a e i o u , vocalis Græca y. Diphthongi qua-
tuor æ œ au eu , ph id est f. deinde syllaba vo ca les:
Dictio, Vocales quinque, Diphthongi quatuor, Hæc dum incul-
cantur, puer suapte natura concipit quid sit litera, quid 25
vocalis, quid syllaba. Numero prolati digitis, Vocales
quot sunt syllabæ? Tres. Deinde, Vocales quot sunt li-
teræ? Septem. Nec necesse est vt scias, Syllaba est mini-
ma pars vocis compositæ, & cæteras ineptias & dispe-
dia. Atque hæc omnia perpetuò Latinè sunt agenda, 30
etiamsi non intelligant: nutibus & gestibus aliquid di-
uinando consequentur, reliqua ignorent, nec tamen
vapulent. Primo statim die Carboni chartam obieci sic
scriptam:

Vocales quinque, a e i o u .

Alio die alteram chartulam:

Literæ cōsonantes, b c d f g h k l m n p q r s t v x z .

Deinde

Deinde cùm irem cubitum, dicebam Latinè: Vocalis cum consonante facit syllabam, ba be bi bo bu , ca ce ci co cu : nec vñquam quicquam declarauit vernacula lingua.

§ SIT hic labor hebdomadæ ad summum . Interim tamē admota manu capiti, dicebam caput, nasus, oculus , & ita singulis diebus vocabula aliqua in libellum referebam. Et inter vestiendum: Heus Sebastiane, cedo mihi aquam, monstrato cantharo. Effunde & fer recensio tem. Ipse effundebam potius , quàm vt dicerem quod ignorabam, hoc est vernaculum. Cedo mihi pectinem, digitis comendi capit is ostendebam signa. Iamdudum assequeris quæ velim.

Sequitur secunda hebdomada.

15 PRIMA DECLINATIO.

a x x am a a a } Musa.
x arum is as as x is }

Interiore manu dicebam a x x am a a

Exteriore x arum is as x is

20 Deinde aptabam sa sxe sxe &c. ita vt biduum occuparetur in vna voce Musa.

CASVS SEX.

Nominatius

Genitius

25 Datius

Accusatius

Vocatius

Ablatius.

Sit hoc ante prandium sonandum prolatis digitis , &
30 manu tam interiore quàm exteriore.

Sequenti die.

NUMERI DVO.

Singularis }
Pluralis } id versa manu significabam.

35 Coenanti, prandenti, eunti ad lectum, surgenti, semper occinebat Musa, Musæ &c. Necdū scit quid sibi casus velint, quid numerus. Post aliquot dies ubi audierit:

L 4 Cedo

Cedo mihi *mappam*: & hæc est sordida *mappa*, tum dices: isti sunt casus *Mappa*, *Mappam*, aliquando dicimus *mappam*, aliquando *mappa*, sed postea id intelliges.

Deinde,

Prima Declinatio habet vnam terminationē, nempe a, id legat nec intelligat.

FORTE miraris quī possit legere. Multa colligit puer vno terendo vocabulo, *Musa*, *Muse*, *Musam*. Deinde dum hactenus tam paucæ voces occurrerint, Vocales quinque, Consonantes, Diphthongi quatuor, Syllaba, Dictio, & cet. 10 dum octo aut nouem diebus sic inculcantur & per dominum resonant, sonus ipse adiuuat, & præterea quod nulla dies omittenda sit, quæ non scribentem & pingentem occupet, omnino condiscit legendi vias. Et ut non sit expeditus lector, tamen dum memoriter declinat 15 *Musa*, mihi satisfactum est. Scis quomodo docere solebam Hebraica, post tertiam statim lectionem discebatur Pakad: quod si legere queat discipulus, & præsentem semper lectionem, quorsum attinet multas horas perdere in legendō? 20

CASVS & numeros cur post declinationem posuerim, iam vides: facilius enim consequuntur quid sit Casus, vbi nomen vnum in digitis declinando posuerint. Semper ita docendum est, vt nihil pendeat ex sequentibus, sed quæ iam tenuerint, lucem adferant 25 præsenti lectioni. Quare id ipsum, vnam esse terminacionem primæ declinationis, volo ut legant modò, et si non intelligant. Cæterum vbi absoluenter secundam declinationem, & tum adscriperis quinque esse terminaciones, *us*, *um*, *er* *ir* *ur*: tum demum olfactent, & 30 tum in ingressu statim tertiam declinationis licebit scribere: *Tertia declinatio* habet multas terminaciones.

ROGAS forte quid faciemus de Pentecoste, Adam, Abraham, Anchises, Andreas, ablatiuus in *abus*, quemadmodum in institutionibus Græcis, multa ad secundam libri partem resecaui: ita nunc solū sunt tradenda catholica. 35

SECVN-

SECUNDA DECLINATIO.

us i o um e o } Dominus.
i orum is os i is }

um i o um um o } Templum.
a orum is a a is }

Nomina in *um* sunt generis neutri.

Neutra habent tres casus similes in utroque numero,
nominativum, accusativum, & vocativum.

10 HI casus in plurali numero semper desinunt in *a*.

HAE C legant & digito monstrantur in figura tres
casus similes, *um um um*, *a a a*, templum, templum,
templum: id fieri non potest, quin obiter discant quid
significet vox, *similes*.

15 Sebastiane, quando dico est nomen neutrum, sem-
per tres casus sunt similes. Vide quæso, *Dominus* est no-
men neutrum? Non domine. Quare? *us, um, e*. Iam
puer saepius audierit has voces, *Nomen, Declinatio, Declina,*
&c. ubi incepit coniugare verba, somniabit nomina
20 declinari, verba coniugari.

Sed pergamus.

GENERA SVNT TRIA.

Masculinum.

25 Fœmininum.

Neutrum.

HIC obiter discit legere diphthongum *œ* tanquam
e, & non per duas syllabas *oœ*.

30 Nomina in *us* secundæ declinationis sunt masculina,
vt *Dominus*.

Nomina primæ in *a* sunt fœminina, vt *Musa*.

Nomina secundæ in *um* sunt neutra, vt *Templum*.

35 IAM hoc vtcunq; capere potest; sin minus, aliquot
post diebus intelliget.

SED heus Vasæe, caue ne puerum oneres arti-
culis *hic, hæc, hoc*. Mei ne somniarunt quidem haëte-
nus quicquam articulorum: tantum prolati digitis

L 5 dicunt

dicunt *Musa*, *Muse*, nec nominant aut *casus* aut *numeros*, manus ipsa loquitur.

ER.

er i o um er o } Faber.
i orum is os i is }

ER crescens.

er eri ero erum er ero } Puer.
eri erorum eris eros eri eris }

Carbo? Quid placet domine? Pu er quot sunt syllabæ? Duo. duæ, duæ. Pu e ri quot sunt è Tris. tres, tres. sic obiter corigo, nec causas addo, ut condiscant aliquando sic, aliás sic loquendum esse, id est crescere. Nónne iam es magnus? & cùm esses in terra tua eras parvus? Etiam domine. Iam creuisti. sic puer habet duas syllabas, pueri tres: ergo crescit. intelligis? Etiam domine. Magister quot syllabæ? Tres. Magistri quot? Tres. Crescit? Non domine. Collatione contrariorum optimè res discitur. Hactenus non curaui multitudinem exemplorum. Cæterū, er crescens vel non crescens, quod non tam latè patet, fermè omnia adieci exempla, aut præcepto catholico comprehendendi: quod idem faciendum est in tertia declinatione, ut lingua & aures his vocibus assuescant: quæ si multæ sunt, multitudine ipsa præceptum discipulo insinuant: sin paucæ, ipso in loco declinatio earum discitur.

ir iri iro irum ir iro } Vir, leuir, treuir.
iri irorum iris iros iri iris }

ur uri uro urum ur uro } Satur. 30
uri urorum uris uros uri uris }

SECUND A declinatio habet quinque terminations, us um er ir ur. Hic fortè obiter accipit q; valere que. Antè fortè non occurrit, & abbreviations principiò fugiendæ sunt. 31

RELIQVA secundæ declinationis omnia omittantur.

QVO-

Quo modo gustum dabimus adiectui & substantiui?

Nomen duplex,

Adiectuum.	Substantium.
------------	--------------

ADIECTIYA.

Bonus	bona	bonum.
Malus	mala	malum.
Magnus	magna	magnum.
Parvus	parua	parvum.

PONO hinc grandem syluam nominum adiecti-
orum, semper addendo contrarium, quod obiter facit
ad discendum vocis significationem. Quamuis enim
dum traditur Grammatica, nihil omnino curandum est
de vocis significatione; tamen si citra dispendium insti-
tutionis propositae iuuetur discipulus, arripienda est
occasio. Ponenda, inquam, sunt adiectua plurima, ea
præsertim quæ suspicaris puerum iam aliquoties audif-
fe intra tantillum tempus. Hæc sic doceo, cum licet di-
cere bonus equus, malus equus, magnus equus, par-
vus equus, id quod manet iunctum variis nominibus,
est adiectuum, ut bonus equus, bonus dominus, bo-
nus caseus, &c. reliqua quibus hæc adduntur sunt sub-
stantia, equus, dominus, caseus. Hæc dum multis
exemplis tractantur, et si perpetuo loquare Latinè, puer
tamen per se vernacula linguam imaginatur, & col-
ligit quid adiectuum, quid substantium.

Adiectua in *us*, declinantur ut *dominus*.

Adiectua in *a*, ut *Musa*.

Adiectua in *um*, ut *tempum*.

Deinde pono & adiectua in *er*.

Asper aspera asperum.

Prosper prospera prosperum &c.

NEC labore ut adiectuum cum substantiuo decli-
nent, præsertim si habeant diuersos exitus, quale foret
bonus puer, nam turbantur in re non necessaria. Sed
parce

parce Vasæ , quòd tamdiu sim inter Pascasios , & analphabeticos , quasi tu hæc ignores . Sed quia sic voluisti , inceptui potius quam nihil scriberé . Mitto ad te Grammaticam vnam Aethiopicam , iam olim à coquo meo inceptam & descriptam ex libello meo quem eis tradebam . Non est integra , sed inde licebit coniecturam facere . Ausim polliceri si tu eam sic rudi figura perfecris , & bono ordine rem oculis etiam obieceris , fore vt intra trimestre hic discipulus optimè declinet & coniuget . Interea dum hæc dicit , singulis diebus , vt dixi , 10 exerceat se pingendo . Et nullus dies prætermittatur , quin vocabula aliqua condiscat , partes hominis , res culinarias , & quæ in domo , foro , templo , agroque sunt obvia , hoc est , quotidiana ista . Ea credo nouerit ante mensem vnum . Nam singulis diebus distinctis horis 15 nunc legat , nunc pingat , nunc lectionem & vocabula cantillet , & iocus sit non labor .

VBI hæc quotidiana vocabula conscripta fuerint , & iustus iam videatur numerus , in eodem libello pergamus ad oratiunculas quotidianas .

Heus Sebastiane ?

Quid placet domine ?

Vbi est Michael ?

Iuit aquatum .

Quid agit Nigrinus ?

Studet , scribit , parat focum .

Estne Gulielmus domi ?

Non domine .

Quonam abiit ?

Iuit ad forum .

Quideò ?

Emptum pisces .

HÆC paucis primùm constent verbis , & legant modo , vsu discent & dicent memoriter . Quanquam omnino consultum est , vt simulatque sic satis legere 35 norint , singulis diebus exerceant memoriam in huiusmodi dialogulis , qui contineant quamvis materiam domesti-

domesticam & puerilem . Cùm tibi tam multi sint vt-
cumque prouecti discipuli , curabis , vt tu his rudimen-
tariis modò studiorum rationem præscribas , & vnam
tantum horam , quæ alioqui tibi periret , eis impendas .
3 prouectiores autem tres aut quatuor quotidie in or-
bem cum illis puerulis ludant , & audiant eos declinā-
tes , sic vt quod alij facere queāt , tu ne subeas . Id maio-
ribus quoq; lucro erit , vt rationem docendi condiscant .
Ceterum cura vt vsu potius discant , quām ratione . ver-
10 bi gratia , in tertia declinatione ; sic dico *a atis neutrum* .
Declina Carbo Dogma : Dogma , dogmatis , dogmati &c . semper
ipse eis dico genitium , nec tento an iam sciant : verū
adeò crebrò declinabunt , vt tandem imprudentes in
genitium incident . itaque de accusatiuo in *im* , ablati-
15 uo in *e* vel *i* , genitiuo plurali in *um* vel *ium* , non eos volo
torqueri , sed ipse inter declinandū succurro . Vbi bien-
nium fuerint versati in literis Latinis , tum demum
suopte studio legent grandes istos Grammaticos , aut
certè eis opus non habebunt , ipsi enim canones sibi
20 ex vsu auctorum formabunt . In dialogis multa obiter
discuntur , vt verbi gratia , numeri .

Quota est hora ?

Prima ,

Secunda ,

25 Tertia &c .

Quotib[us] sunt homines ?

Decem ,

Viginti ,

Triginta .

30 IN verbis prime coniugationis , præter ea quæ regu-
la vniuersali comprehenduntur , semper addo omnia
composita , hoc pacto :

Sto steti statum .

Adsto adsteti adstutum .

35 Consto , resto , præsto , prosto , disto , insto &c .

SIC in tertia & quarta coniugatione , & secunda ,
vbi certus est numerus , nec præceptum est generale .

Nullum

Nullum enim præceptum pono in tertia coniugatione, sed hoc pacto pono terminations:

C I O.

Facio feci factum.

Conficio confeci confessum.

Afficio, Perficio.

Quare præpositiones pono statim post nominā.

xxx. accusatiū regunt.

xv. ablatiuū.

I I I I. vtrumque casum:

I A M sciunt dicendum: Gulielmus iuit ad forum, quia *ad* regit accusatiū &c. Necdum sciunt quid sit comparatiūs, tamen in nominibus in *or* posui comparatiua *or orū*, Doctior, Melior, vt declinent. Sic & verba-
lia in *io*, vt Auētio, Natio, Factio &c. postea eos titulos intelligent. Mei iam multis mensib⁹ à me negligūtur, eō perducti sunt, vt intelligant Dominum: nec multum iam curo, fui aliis occupatior, quām vt eos multum re-
spicerem. Peruenerant vsq; ad tertiam coniugationem, forte aliquid fiet Braccaræ.

T V nihil de Passiuis verbis tradas, nisi omnibus ab-
solutis coniugationibus, tum de Passiuis agendum si-
mul & Deponentibus in *or*.

P O S T verba, tradenda Pronomina. nec sciunt quid Primitiuū, quid Deriuatiū, Demonstratiū &c. tantū declinent.

Aduerbia, Coniunctionesque vsu discant.

S E Q V I T V R Syntaxis. cuius caput primum de adiectiuo & substantiuo trado statim post secundam declinationem. De verbo actiuo cum accusatiuo intel- ligent, vbi scient imperfectum esse Comedo, nisi ad- das panem, carnes &c.

Comparatiūs ablatiuū regit, Superlatiuū geni-
tiū.

Duorum substantiuorum alterum semper sit geni-
tiū.

Duorum verborum alterum Infinitiuū.

H A E C

HAE C paucæ sufficient. Nam quæ adiectiuæ genitivo gaudeant, quæ ablatiuo, in Dialogis obiter discet, vbi eò perducti fuerint, ut ipsi obseruare incipient verba & nomina quæ catholicis præceptis non continentur, alia alios postulare casus, ut vescor, fruor, vtor ablatiuo, &c.

SI hoc pacto puerum instituas, ante sex menses communia nouerit capita totius Grammaticæ. Et interim in dialogis eum profectum habuerit, ut multa norit garrire Latinè.

SEQVITVR anni pars posterior, quo putarem illi nihil perire, si publicæ lectioni Terentianæ interesset, non quod totam assequeretur, sed dum te audiret copiosè differentem. Vos isthæc intrò auferte, multa, credo, intelligeret, simo paterfamilias, seruos astantes alloquitur, iacebant pro foribus aut ligna, aut nescio quæ sarcinæ aut onera, iratus dominus & stomachofior in pigros desides & negligentes somnolentosque seruos; vos, inquit, serui, quid ista sic relinquitis pro foribus & ante ostium? auferte, hoc est, asportate intrò, hoc est, in domum istæc, hoc est, ista onera. Puer sex mensibus in familia tua versatus, nihil huius enarrationis assequeretur? Perge, Auferte, imperatiuus ab Auffero regit accusatiuum; isthæc dicunt Poetæ pro ista: Intrò Aduerbium locale &c. alia quæ adferes auditoribus non assequetur, quid tum? adhuc tenellus est, & dies dié docebit. Quam mirabatur quod D. Ludouicø enarrarem Liuium! Et tamen res processit pulcherimè. Tibi quoque dextra erunt omnia, si modò Salmanticensium mores caueris, qui si difficilis locus occurrat, ibi neruos explicare student, & sui miraculū apud plebeculam facere. Tu pueri modo dicito, non potes iam assequi.

INTEREA tamen hic puer domi habebit sua studia in dialogis legendis & pingendis. quos si adhibita etiam cura conscripseris, fieri queat ut nulla sit vox Latina, quin ante finem primi anni ab hoc puero sit sepius lecta,

lecta, scripta, audita, & bene detrita. Quomodo quæso? Principiò nomina poëtica fluminū, herbarū, montium &c. omitto, & antiqua præterea vocabula. Deinde in his dialogis, et si argumenta erunt aliarum rerū, potes tamen subinde Grammaticum simul agere, & dialogi rem agere. Verbi gratia, fortè concluditur dialogus, hoc est, pagina vna (nam nolo te splendide hic laborare) Dialogos voco confabulationes quavis de re. & sunt singulæ paginæ quandoque dialogi, ut res se se tulerit, semper positis in frontispicio personis discipulorum tuorum, non eorum modò qui hæc discunt, sed quorumlibet, quicquid noui vel tibi vel Cæsari ipsi contigerit, inde fiat colloquium paruulum. (si modò captum discipulorum non excedat) Esto ergo, sit finis dialogi iste: Faciam quicquid iussuris. Ingredere hic occasionem, ut discant composita verbi Facio, & sic digere, ut alter nominet ipsum compositum, alter orationem ex eo descriptam reddat.

CARBO. NIGRINVS.

PLACET NE excutere composita verbifacio?
Per placet, tu præito, subseruiam ego pro virili.

AFFICIO.

REX me affecit summo honore.

S I id commiseris, afficeris maximo dedecore. Cōgere hīc si placet, eos ablatiuos, quibus iungi solet id verbum

CONFICIO.

CONFECTVS fame, inedia, mœrore.

EXPENDE sic omnia composita, & dialogos sic conscriptos saltem creberrimè legant, haud aliter atq; nos horas canonicas.

I AM verò volo, ut etiam data opera certa quædam verba cum suis compositis deligas, & sic cum uno atq; altero exemplo scribas. tandem minuetur Lexicon, & pauca relinquuntur, quæ tuus non ceperit discipulus. Deinde hoc pacto quandoque, ut facit Cornucopia, nominando omnia quæ à themate deducuntur.

MICHAEL.

MICHAEL. SEBASTIANVS.

QVID gignit amo?

Amo, amans, amaturus, amabilis, amandus, amor,
amicitia, amicus, amica.

1 R V D E est exemplum. Sed vides ita sensim fieri , vt
recto adhibito iudicio, totam linguam Latinam, & bo-
nam eius vtendæ partem , in hunc Dialogorum librum
possis conferre, ne discipulo annum unum sic exer-
citato multa possint obiici noua.

10 P R A E T E R E A ratiō illa copiæ , trahendo orationē
ex oratione , etiam hīc locum habeat , præsertim si vi-
deantur aliqua esse vocabula, quæ alia ratione infuscari
nequeant. Id fit, vt scis, vel vt ipse orationem finges hoc
modo . Conferas te domum . Contulit in me plurima

15 beneficia. Plurimum de me meritus est &c. aut nec ten-
do sententias auctorum & adagia. Omnia vincit amor,
& nos cedamus amori . Non omnia possumus omnes.
Vt possumus quando vt volumus non licet, &c. hæc va-
rietas etiam grata est . Postremò vbi iam omnes ratio-

20 nes pertractaueris, capiam Lexicon Nebrissensis, & de-
currīs ordine vocibus, si quam fortè puer necdum au-
dierit, aut etiam si audierit, in modo eius occasione ora-
tio elegans emergat , eam ordine Alphabeti descri-
bam, & item reliquas omnes, & ne fastidium fiat, lite-

25 ram A ponam : deinde aliquos nouos adiiciam dialo-
gos , postea B &c. Non enim necesse est te graue &
serium argumentū ad finem usque perducere Erasmico
more, sed tantum usum doces linguæ Latinæ.

30 P R O X I M U M annum si sic animi causa impende-
ris istis analphabeticis , totam linguam Latinam paruo
libello & utili concluseris. Et quia fortè vereris ne in
longum excrescat : principio quis longus debet censem-
ti liber, si unus modò à discipulo tractandus est? Dein-
de quando pingendo, legendo , & audiendo hic liber
35 sic decantabitur inter eorum manus , licebit subinde
expungere, si quas sæpius eadem occurrant, & in eorum
locum alia substituere. Quanquam quid periculi , si

M eadem

eadem crebrò in libro eodem compareant, licebit adiecto aduerbio, aut actiuo verso in passuum, saltem faciem orationis mutare.

A L I V D restat. Vnus hic libellus omniū instar erit, quod quidem ad linguam Latinam attinet. Itaque non solum legendus est, sed tanquam iustus auctor habendus. Et quemadmodum scriptores cæteros legimus, & arrepta vocula quapiam, inde comminiscimur aliquot orationes; ita cum lubebit tibi remittere animum, legatur ex hoc libello pagina vna, et si qua vox rarior occurrat, tractetur bene, & viua voce ibi pensetur, quod forte non sæpius insit in libello.

E G R E G I V M cerno fructū, mi Vasæ, & fortè multis vtilem laborem, si velis aliquid hic adhibere diligentia, vt eadem fidelia non duos dealbes parietes, sed multos, & vnum tibi libellus suppeditet linguam Latinam vniuersam, insignes auctorum sententias, adagia innumera, copiam orationis, insignium virtutū & vitorum definitiones, & postremò quod tibi & multis aliis queat esse vsui, vt in promptu à primis statim annis discamus, ne prouecti hæreamus in quantitate syllabarum. Mihi vsu venit siquando nugor, vt afflatum Apollinis perdam, dum non occurrit carmen Poëtæ, & video Grammaticos, a ante u corripitur, &c. Itaq; nuper dum insanirem defuncto Erasmo, animus erat semel mensem vnum elaborare, & hæsitantī perpetuum parare remedium, sed alia cura interpellauit: et si à me alienum est ista iam ætate, tamen animus est nisi tu peruerteris, auxilio meorum Aethiopum illud laboris capessere. Sed ordine ad singula.

M V L T I S viris displicet ex auctoriis insignes locos, qui sententias graues continent, feligere, & in eis legendis operam ponere, propterea, quod apud eosipso auctores huiusmodi rectius intelliguntur, melius discuntur, quam si quis ex multis auctoriis grandem sibi paret farraginem. Eiusdem sum & ipse propemodum sententiæ. Cæterum & apud Græcos non

non defuerunt qui scriberent γνώμονα; & longè optimū arbitrarer, si quis ita disceret linguā Latinam, vt quem usum vocis accipit puer oratione alioqui inani, eum ipsum ferret ex huiusmodi oratione, quæ præter significationem vocabuli, etiam moneret aliquid: vt sunt adagia, apophthegmata, & similia, vbi vel est historia, vel fabula, vel tale quidpiam. Occurrit illud mihi Ciceronis: *Nullum est officium tam sanctum atque solenne, quod non auaritia comminuere atque violare soleat.* Infulciatur alicubi in Dialogis occasione vocis *Violō*, aut cuiusvis alterius. Ita quicquid insigne est & illustre, per occasionem interseratur. Cum enim pueri sint tenacissima memoria, à primis annis ea imbibant, quæ nos postea senes vix magno labore discimus. Legimus totū Terentium, nec quicquam postea meminimus, quām eiusmodi locos insignes, qui si non minus eleganter scripti sunt, aut etiam elegantius, præstare opinor, vt tuus iste libellus horum sit plenissimus, etiam si excrescat plurimū. Itaq; clausulas Valerij Maximi, & quicquid in tragico Sene-
ca, in Cicerone, Plinio, & cæteris classicis auctoribus memorabile fit, quando suspicor te subducta linea in codicibus tuis illustrasse, ordine minister tuis exscri-
bat, tu deinde pro tuo iudicio ex eo collectario in locū aliquem dialogici libelli referas, aut libellorum; quid enim periculi, si in multos tomulos annus unus ex-
crescat?

I A M et si primo anno non facies versificatorem, ta-
men velim te ex omnibus Poëtis eos versiculos elige-
re, qui præterquam quod sententiam continent, aut hi-
storiam, aut aliquid dignum memoria, eam etiam con-
tineant vocem, cuius quantitas canonibus generalibus
non continetur. Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis,
ferme sex locis aptari potest. Multa Horatius. plurima
præbebit Ouidius. Quod si ordine alphabetico feceris,
tibi etiam nunc grandæuo poterit esse usui, si sparsim
immittas, velit nolit puer infiget memorie.

E T quia tam varias rationes colligo, vt spatio annuo

Latinum vtcunque reddamus discipulum , & vnū in librum totam volumus congerere linguam : cur etiam non hoc postremò addimus, vt congestis hinc inde auctorum dictis, titulos aliquot vberes de virtutibus & vitiis more Valerij, & de rebus aliis confingamus ? De Patria, de Præceptoribus, de Medicis , de Philosophis, de Pauperibus, Diuitibus, Regibus, Plebeis &c. Exempli causa.

DIVITIAE.

Re sine nullus eris.

In precio precium nunc est, dat census honores,

Census amicitias, pauper vbiique iacet.

Donec eris felix, multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

ET item alia quæ eodem pertinent.

P A T R I A .

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos

Detinet, &c.

V I D E O R tibi fortè nimius , sed tu feligendi debes esse arbiter Vasæe, simulq; cogitare, tum quòd nihil of fecerit , si quædam sub anni exitum iam dialogicus codex contineat, quæ non planè intelligantur ; tum verò sensim eò puerum deducendum , vt exercitio discipulorum grandium assuefiat, quos grandes & ipse quotidie præter pensum studiorum sic exercere potes , vt & ipsi collectarium habeant sententiarum , quæ pluribus constent verbis , qualia fuerint carmina aliquot ex Iuuenale, aut comparatio quæpiam speciosior, vt illa.

Ac veluti in populo, in i. Aeneid. de ventis. Item reddenda quotidie sex aut septem adagia, & sensus eorum verbis paucis memoriter reddendus , de qua re nuper tibi scripsoram.

O M N I N O supra opinionem res tibi succedet , si modò piaculum sit domi tuæ audire voces vernaculae, & quemadmodum antè monui , aliquot è grandioribus tibi velut hypodidascalos feceris , vt vicibus in orbem euntibus nemo docendo aut audiendo grauetur,

&

& analphabetici tamē isti nullas habeant horas vacuas, quin ea vel legant præsente quopiam, aut scribant aut commident memoriae, aut cum Latinis colludant.

VELLEM ut hanc rationem publicè susciperes, nō
s inuitatus auditoribus, sed vt collectis aliquot etiam ru-
dibus & grandioribus natū, qui se obsequentes præbe-
rent, eos vnā cum domesticis institueres, fortè perspe-
cto tam eximio fructu, plures vltro confluenter. Id mo-
dò te oro, ne pudeat ad hæc in speciem minima descen-
dere, & potius omnia Græca posthabeto, etiam domi-
nrais, fortè tradenda. Sis Pascasiorū totus, donec finem
videamus futuræ Cathedræ &c.

P V T O iam satis ineptiui, ignosce Vasēe, cupiuera-
heri absoluere epistolam, sed Pascasij me prolixum fe-
cerunt. Vnum addam præcipue curandum, vt situ &
ordine scriptarum rerum oculis quoque gratus sis, hoc
est, in Dialogis omnem responsionem semper in nouo
versu colloces, hoc pacto:

Quid agis?

Studen.

Vbi est Gulielmus?

Nescio domine.

M I T T O ad te principium Dialogorum Aethiopi-
corum, vnde simul & rem & ordinem agnosces.

E A res tantum habet momenti, vt bonus alioqui li-
ber planè damnari debeat. Scripsoram quondam tabu-
lam Hebraicam, tabulam, inquam, non iustum Gram-
maticam, quod & typi minores deessent, & Campen-
sem nolle videri emendare; eam sic disposueram, vt
mirificè iuuaret memoriam. Modò vidi eam sic impres-
sam Parisiis, dum Typographi chartæ compendium se-
quuntur, vt meritò dōctis omnibus meus labor displi-
ceat. Sit iam tandem finis fabulæ. Imò adhuc vnum re-
stat: magnopere conducere ad faciendam fidem huius
institutionis tuæ, si quem nancisci queas puerum, non
qui adhuc Grammaticam ignoret, sed qui ne literam
quidem viderit, quales ego accepi Aethiopes: & eum

sic instituas, ut anno primo iam legat & pingat expeditè, loquatur & intelligat sic Latinè, ut illos longè superret, qui triennium istic artem audierint Nebrisensis.

N O N debes Græcè docere in gratiam mearum Institutionum, quando eam lectionem non debes, velim totus, ut dixi, sis Paschaliorū, etiam priuatim, & omnem lapidem contra Aquilam moueas.

R H E T O R I C A si quando exire debet, summo pere adlabora ut noua præcepta, & in vniuersum, quicquid ad præceptum aliud, aut aliam conditionem pertinet, occupet principium versus, nam id valde facit ad perspicuitatem docendi.

S A T I S apertè & simpliciter imò rusticè tibi depingo, quæ mihi ad iuuentutis rectam institutionem conducere videntur. At velim te nostra non sic aliis tradere, fortè enim riderent, &c. quando istis istic diis nihil placet, nisi quod specie commendetur.

A N T E abitum meum spero videbo Salmanticam. Sed quid mi Vasæ, possesne chartis ista mandare? Dicerem si res vrgeret, ut te proximo bimestri conferres Braccaram, illic enim ad Decembrem usque puto subsystemus. Verùm quando molestum esset, & fortè dubium, quando & Diuum Iacobum adituri simus, nec possim diem certum præstituere, quo debeas me reperire Braccarè, & omnino animus est, vos ante discessum inuisere, ne hic sis anxius.

I A M equum alterum emimus, profecturi per gratiam Dei proxima hebdomada, Ora Deum ut illic res nobis bene procedat.

L I B E L L O R V M precia, quando non adscripsisti, tu in rationes referas.

D E Galeno meminero, & si in patriam iturus sim, hic tamen eum emerem, quod multò minoris vendantur libri Aldini Salmanticæ, quam Louanij, & fortè ibi non est: post video.

O charissime Marce, ubi agis, viuum an mortuum dicam? rogo Vasæ rem aliquam habeamus certam.

C O M

C O M M O D I O R mihi erit patria Vasæ, propagandæ linguae Arabicæ, quæm Salmantica. Deinde si vñquā Salmanticæ sum publicè docturus, potius id gratis facturus sum, quæm alligatus Cathedræ.

5 **D E** Ciruelo hominum more suspicatus sum, & ut homo, falsus.

R O G A V I hinc nuper, quid Consiliariis in mentem venisset, quod Cathedram pronunciandam curarint vacuam; credo, inquit quidam, ut ex prouisione aliquo quot haberent ducatos.

10 **D E** Gulielmo meritò times, Venus & vinum vereor ne adolescentem perdant; timeo ne aut suam alat more Salmanticensium, aut si vagetur, morbum contrahat in Hispania Gallicum, aut imprudens implicitur pauperis culæ alicuius nuptiis. Hec non in eum magis quadrant, quæm in quo suis nostrates. Tu qui præsens es eum monet: nihil habeo quod ad eum scribam, salutabis cum è Medina venerit, & meo nomine roges, ut prudenter aliorum exemplis moneatur, ne qui bene artem suam 20 didicerit, alicuius mali confinio tentetur &c.

Itinerarium, ut video, cupis profectionis Braccaren sis, configam præclara nomina, ut delicatissima est illa τευφίστοις, quo res videatur augustior, & Sertorio digna.

25

C L E N A R D V S S V O V A S A E O,

S. P. D.

30 **S**i sum redditurus in Lusitaniam, coram narrabo quæ mihi in hac contigerunt profectione Africana. si minus, & tu & orbis vniuersus disce rem omnē ex epistola quam statui iampridem scribere ad Christianos. Nescio an sufficiet pecunia quam modò attulit Gulielmus: licebit quidem exire Africa, modò Deus permis- 35 rit: at priusquā veniam Granatam, & inde ad vos, grauis restat sumptus. Scripsi ad Principē, quæ mihi Gulielmus narrauit se audisse ex Fogacio: quæ si suis literis

M 4

con-

confirmet, dispiciam de alio vitæ genere. Putasseim non decere conditionem alibi amplecti , propterea quòd causam non haberem cur alienarem me à tali Principe, & statuerā ea pensio ne contentus viuere. quòd si Deus causam offert vt siam ditior, amplectar. De rebus meis , quid fieri velim, scribam epistola proxima . Bene vale, mi Vasæe, cum vniuersa familia. Fesæ v. Augusti, Anno XLI.

GVLIELMVS his diebus grauiter laborauit, alio-
qui fueram eum istuc missurus cum literis . Nunc vbi 10
Deus permiserit, hinc rectà pergemus Garnatam . illic
me seruabo integrum , vsque ad responsum Principis.
Conualuit per Dei gratiam Gulielmus, ipseque, vt pu-
to, ad vos veniet. Multò, mi Vasæe, tolerabilius esset te
istic inter amicos habere aliquot creditores, quām me 15
apud Barbaros rem habere cum foeneratoribus ; non
quòd istius culpam sustineas: sed vellem iam cū Guliel-
mo pecuniam totam mitteres ; qua si caream, forsitan
aliud mihi imminet incommodi, si velis omniū soluere
postremus, quòd sis amicorum primus , & alij interim 20
Gulielmum istic diu detinēt , fortè mihi euenerit quod
nuper; qui si tantum hyeme præsentis habuisssem pecu-
niæ, quantum abste debearem accipere , ante xstatem
fuissem Garnatæ . tum centum aurei poterant efficere,
quod iam vix præstabunt centum millia. Qui peregri- 25
nantur, sæpe in desiderium paruæ summæ , magnarum
rerum momenta coguntur experiri . Quare etiam me-
ritò istic mutuò sumere deberes , ne ego periclitarer
quòd caream meis : quod vbi feceris , tum demum de-
plorabis tuam miseriā , & me accusabis, qui auctorue- 30
rim migrandi è Salmantica . Felicitate abundas Vasæe.
hinc istæ querimonie. quod reliquisti Salmanticæ, quo-
uis recuperes tempore, vel te ipso iudice . quod nactus
eras Braccaræ , & quod nunc tibi datur Eboræ, non pa-
sim omnes assequuntur , et si bene calleant linguam v- 35
tramque . Si sapis , iam res tuas firmis radicibus stabi-
lias , sic etiam vt quoniam Archiepiscopo Eborenſi , tibi
ista

ista sit salua cōditio. Nō enim magis est vitalis Princeps
Henricus, quām fratres cæteri. id si efficere non potes,
si illud magis placet, recurre Salmanticam . sin manes,
conqueri posthac desinas. Ego, vt nosti, dum essem Sal-
manticæ , vltrò nihil de transactis detraxeram , tantum
Victoria mentionem iniecit, pro sua prudentia, tam re-
bus tuis prospiciens, quām semper Vasæi fuerat studio-
sus. Bene vale, mi Vasæe, cum vniuersa familia . Fesæ
XXI. Augusti. Iterum Azilæ è fasciis Chirurgi , XVIII.
10 Septembri.

CLENARDVS SVO COELIO,

S. D. P.

PRIDIE Regalium factus in coena sic satis hilaris, &
ferias præcidaneas more Belgico celebrās, protinus
vbi mensa sublata fuisset , Clenardus tuus insanire cœ-
pit, effusosque subito versiculos, heri ad nostrum misit
20 Resendum. Nam & ipsi quoque partem furoris acce-
ptam fero non minus quām tibi . Cæterū cùm mihi
in mentem venisset, quām facerem indecorè, qui studiis
seuerioribus occupatus , vel meminisse quidem nu-
garum , qui fermè à poculis aut per viam poëtari con-
25 siveueram semper , hesternum diem peracto prandio
totum dedi vatibus, & quantum irasci potui, Iambis in
vos inuestus sum , & tanquam extremum vale Poëtis
dixi: sed ita vt illis cruces & exitium imprecarer, qui me
sic desipere cogerent. At hodie quòd me morsicans fri-
30 gus lecto diutius solito detineret , memor carminis q
inchoatum tibi recitaueram nudiustertius , rursum ad
ingenium nugax redactus sum , & priusquam lumen
poscerem, conabar inceptis Lyricis versiculis impone-
re coronidem . Accipe igitur , mi Cœli , inelabora-
35 tum lusum, non ad lucernam, sed ad tenebrosam incu-
dem redditū. Scis enim iam, per iocum me ista vestra-
tia, & non seriò tractare.

M 5 ODE

ODE MONOCOLOS.

COELI multigenis prædite dotibus,
 Quisacra redimis tempora laurea,
 Vates egregio carmine nobilis:
 Orator strepitu splendidus aulico,
 Laudati meritis æmule Tullij;
 Dum fessos animos sede domestica,
 Externis reparas gnauiter actibus,
 Sermonis Latij diues & arbiter,
 Censor Cecropidum doctus & artium:
 Nuper qui facilis linquere cætera
 Quæ charæ dederant munia literæ
 Cœpisti Solymos voluere codices,
 Impigro studio, nec patiens moræ.
 Cæli tergeminis inclyte gloriis,
 Quæ te Musa precor blandior, otio
 Admouit veteri? discere feruidos
 Sic conata tuos frangere spiritus?
 Horis insolitis ducere ferias?
 Quo vox ista minax, ausa potentiaz
 Certamen celeri dicere Principis?
 Iam non ille modo viribus ingeni
 A tergo positi fata Georgij
 Collegæ poterit vincere suauiter.
 Sed durante sui comparis otio,
 Diana subito posthabita, focum
 Et libros repetit. nec Ioue frigido
 Excurrunt alacres dira fugacibus
 Spirantes catuli bella Lepusculis:
 Nugæ nec reboant aucupis; & domus
 Horarum toties peruvia furibus,
 Rumorisque noui plena frequentius.
 Nunc tandem fruitur pace; sororibus
 Parnasiique tui credita ciuibus.
 Nec rumpunt famuli, garrula concio,
 Lectantis Domini grata silentia.
 Arbitris procul ecce ocy oralite,

Ardens

- Ardens Mosaicos persibilat sacros,
 Grandænumque studet vincere Cœlium,
 Affixus schedulis dulciter horridis.
 Eheu quantus adest sudor! inertia
 5 Ventis pande citus vela; per æquoris
 Campos Iudaici passibus ampliter
 Te Cœli superat, temnere quem prius
 Iactabas solum, non sine puluere
 Insignem dabitur carpere gloriam,
 10 Tanto præualidi pondere militis.
 Laudes eximij pectoris vltimo
 Discendi poteras cernere tempore,
 Leiuno stomacho nescius assequi
 Præceptoris opus fortiter improbi,
 15 Pranso quod licuit non male Principi.
 Indictata rapit, præuolat acrius
 Præceptoris opus vincier inscius.
 Ergo tam volucri deditus æmulo,
 Commissus dubiam victus in aleam,
 20 Vanum si sapias latus Apollinem,
 Musarumque leues defere nærias.
 Et neruos animi sumere pertinax,
 Quod dudum vacuo tempore luferas
 Decretis sapiens pelle laboribus.
 25 Ne turpis maculæ crimina pristinis
 Cessantis pariant funus honoribus:
 Neu vulgus resono murmure fabulas
 Decantet lepidas esse meis opus,
 Iudæos apices dum peterent simul,
 30 Freno Principibus, stipite Cœliis,

DOMINO ARCHIDIACONO NICOLAUS CLENARDVS, S. P. D.

35 SALVE M. N. Literas quas scripsisti xxx. Augu-
 sti, accepi postridie quam redisem è Compostella,
 hoc est vi. Septembris. Sapientius apud me traducta fue-
 rat

rat Galecia, ob illuuiem & nescio quas diuersorib[us] fordes. Verum ita mihi ea regio placuit, & tanta com-
 moditas fuit in locis omnibus, vt eam præferam multis
 Lusitaniis, & maiore cum voluptate apud Galæcos vixi,
 quam inter Durium & Minium. Negari non potest, s[ic]
 quin hinc ad Minium usque, mira sit montium & agro-
 rum amoena, & fontes eiusmodi scaturiant, qui vel
 soli me capere possint. Cæterum, vinum, panis, carnes,
 & quæcunque lassis viatoribus conueniunt, longè me-
 liora sunt in Galecia quam in Lusitania. Bacchus can- 10
 didus nobis illic quotidie fuit eiusmodi, vt nihil inui-
 derem ne Eborenibus quidem. Carnes arietinae ven-
 debantur Compostellæ quatuor realibus, quales forte
 Eboræ non inuenias: bouinæ tribus. In summa, cesse-
 runt nobis omnia feliciter, laus superis. Cùm redisse- 15
 mus ad pontem Limæ, & quinque leucis abessemus à
 Braccara, vix quinto demum die huc venimus. In cau-
 sa fuit equulus Gulielmi. Cùm discedere vellemus, tre-
 mebat manibus & pedibus: casu Veterinarius quidam
 astabat, & aiebat esse *aguado*, siquidé pridie satis festina- 20
 ueramus, & feruente die largiter potauerat, idq[ue] unico
 haustu, vt aiebat Medicus, inde scilicet malum ortum
 erat. Minuitur itaque misero sanguis quatuor in parti-
 bus, & sanè effluebat aqueus: deinde obuincuntur pe-
 des, linitur eo ipso sanguine, adhibito sale, cinere, & 25
 innumeris nugis & ceremoniis: iubeturque iejunare in
 noctem. Nos interim ociamur & ringimur. Altero die
 rursum perfunditur aceto, & nescio quibus medica-
 mentis. Veterator à nobis abstulit duos centusses. tan-
 tudem credo iuuenis debebat medico, quantum meus 30
 ille senex, quo hac in profectione sic usus sum, et si bene
 exulcerato, & apostema gerenti perpetuum, vt nullam
 profectioni moram iniecerit. Docuit me hic senex re-
 concinnare ephippia, subuenire phaleris, & freno ru-
 pto, adeò ut parum iam metuam, siquid accidat infor- 35
 tunij. In manticis circumfero lanam, & fermè quotidie
 exerceo artē ephippiariam. Præterea artem iam teneo,
 quo

quo pacto caueam ne clitellis dorsum lœdatur. Postquam enim Minium traiecmus, relicto ephippio clitellas cepit Gulielmus, nam equulus nō erat iusta magnitudinis. Quid multis? ad quāuis longam profectio-
nem iam instrūctus videor: atq; haud scio, an eam pro-
pediem sim suscepturns. Ait Principe ad Nouem-
brem vſq; hic hæsurum, & circum circa inuisurū vrbes.
Mihi interim sunt feriæ, quibus abuti cogito in profec-
tionem Garnatensem, & eadem opera valedicere Sal-
10 manticensibus. Hactenus nihil egi cum Principe, vbi
peracta fuerit Synodus, & equi vtcunq; refocillati fue-
rint, conabor & hanc profectionem suscipere. Sed re-
deo ad pontem Limæ: Molliter tractandus erat equus
tanto exhausto sanguine, & alioqui libebat obiter alias
15 quoq; vrbes visere. Itaq; contendimus Viennam, tribus
confectis leucis: ibi eo die hæsimus. Ego à prandio ac-
cinctus gladio, perambulabam, imò perequitabam vr-
bem, & portum contemplabar, ridentibus nonnullis,
vt mihi postea narrabatur, quod subinde cum gladio &
20 calcaribus, in eundem vicum inciderem: et si vt Michael
meus dixit, minimè opus haberem calcaribus, quod
aërem ferirem non equū. Deinde profecti sumus Ber-
cellas, quæ distat leucis quatuor: contemplabar locum
humilem, & cogitabam quantū interesset inter Ducem
25 Brabantæ & Ducem de Bercellis, quo titulo gaudebat
hic Dux Bragancię viuente patre. Subsequēti die pransi-
sumus Tabóla: distat locus à Braccara leuca vna. Cœ-
nam habuimus apud Vimarinos, beneficio patris Iaco-
bi à Murcia Prioris monasterij de Costa, quem vt inui-
30 serem in hac profectione Iacobæa, quinq; diebus circa
Braccaram oberrauimus. At malui illud dispendium,
quām hinc ad illum adire, cùm à nobis non absit nisi
tribus leucis. Habet ille lectores tres, eosq; Lusitanos.
Bordalem nosti, qui à prandio docet ethica, ante me-
35 ridiem physica; alijs Dialecticam: tertius Rheticam,
sub quo militat filius Regis natus annos x I I I I.
Omnium lectionibus interfui, & visi mihi sunt in sua
palæstra

palæstra satis expediti. Priusquam discederem inde, apertè expositulaui cū homine, quòd tam iniquè pronunciasset de nostro Aluaro: dixi que & te & me vehementer fuisse miratos &c. Nosti M. N. mores meos, quām sim apertus, nec vllis vtar ambagibus. Ille contrā se dixit supra modum admiratum, quòd Aluarus nullas egisset gratias. Nam se sic apud Regem fuisse locutum, vt plus fratri tribuere nō posset. Rogatum se ab Rege an confessio Aluari eadem esset cum responso Salmanticensium; respondisse se, per omnia conuenire, & nihil magis esse catholicum. Præterea inquit, reprehendi ipsos inquisidores, & condemnationem, quam ipse Alphonsus scripserat, sic confutaui, vt ostenderem initium contradicere fini. Multa alia inter nos vltro citroq; habita sunt, sed hæc fermè est summa. Quare promisi 11 me quam primùm & apud te & apud Aluarum missis literis, innocentem à suspicione liberaturum. Nonne ram hunc D. Iacobum Louanij, & semper virum bonū habui. Cùm hæc tam constanter apud me testatus sit, omnino puto falsum virum delatū apud Aluarum. Oro 20 M. N. vt hanc epistolam, & ad M. N. Aluarum mittas, & etiam ad D. Resendum, ne immerenti falsum crimen diutius imponamus. Quinto tandem die reuersus sum Braccaram, sanus atque incolumis. Per omnia benedictus Deus.

25
S E D iam veniendum est ad epistolam tuam, de qua principiò id queror, quòd tam illegibiles pingas characteres. Idem apud me testatus est Marcus Vigerius. Gratiam habeo, quòd adeò celeriter responderis. Nil posthac ad me dabis literarū, priusquam te de profectione mea certiore reddidero.

30
DE Polyphemo apud Taucos, si præsens fuisse, longè magis tu bilem mouisses. Mea bilis, vt ait Resendius, tanquam rusticus est in aula. Quare potius ridendum fuit, quām destomachandum. Depinxifabulam in epistola ad meum Latomum, aliquanto lepidius, vt sciret quām haberet nunc expeditum discipulum ad oīnnia

35
pro-

profectionum incommoda. Gulielmus meus etiam in hac profectione corruit, sed hactenus nihil sensit: Ego per Dei gratiam freni sum bene tenax, & multò celerius equum conscendo, quām ille: Contrā vincor in parte alia, quōd ille facilis inuenit vinum bonū quām ego.

DE Conimbrica & Fabricio res habet ut scripsi. Nec te solum, sed & alios plerosque certiores reddidi. Serò bonas literas adierunt Hispani, verū auguror, si semel his in regionibus politiores disciplinæ radices egerint, futurum ut quemadmodum sunt causificissimi, ita euadant omnium Latinissimi. Vtriq; nomine tuo salutem scribam, & fortè ipsam tuam mittam epistolam. Sed caue M. N. ne te priuent canonicatu & archidiaconatu, quandoquidem ais te eupere relictis istis sacerdotiis adhærere tali Blasio. Facile te liberabimus si velis. Sed quid diceret Reginaldus & Ioannes petit? Verū omis- sis iocis, pergamus ad reliqua.

CARNIFICE S nusquam honorandos, dixit Sa- piens, sed Medicos.

N I H I L iam me mouet dorsum equi læsum. Videātur vel ipsa intestina, tamē noui quomodo tractandus sit: plus me terret senectus, morbus incurabilis: nec defunt qui aiunt natum annos triginta.

CONGRATV LARI s mihi, quōd hīc tam habitem libenter, excepta ceruisia: at illud nō placet, Principem meis non vti consiliis. Imō verò M. N. hic serio triumpho, quōd immunitatē quam nunquam speraueram cōsecutus sim. Placeant sibi alijs quōd adhibeantur negotiis, ego in hoc lögē maximas ago Deo gratias, quōd tantum largiatur otij. Credo rem esse molestissimam videri bene consulere, & tamen sperti consilium. Et quid quæso vñus ego externus inter tot Lusitanos? At detrahitur aliquid existimationi, & inutilis habeor. Iam M. N. dedidici pendere ex hominū iudiciis: aliqui nunquam reliquissem patriam.

E O S D E M quos nuper quiq; iam resalutauerunt, rursum

rursum saluto, præcipue: sed cohibeo m^o, ne si quempiam nominauerim, cuiquam videar facere iniuriam. Sint equi sani, sint insani, (quod hic constanter aiunt de Rege Franciæ) tamen iam moderandi rationem teneo.

Quod me Correo commendaueris, gratiam habeo. Salutabis eum quām diligētissimē, & simul filium Ignatium. Vlyssiponem puto videbo, priusquam Eboram. Cæterū res meas curandas, intellexeram libros asseruandos, & reliqua, ne cibus essent muribus.

DE Brundusio obſesso nihil audiuimus. Sed allatæ sunt literæ quæ Romæ scriptæ sunt vltima Iulij, vnde didicimus Andream Dorianam læsum, victoriam quidem obtinuisse, sed valde cruentam. Ne de nauibus quidem sic nunciant ut tua epistola, sed huiusmodi obliuiscor.

COELIVM salutaui, & ostendi epistolam, cùm herime inuiseret. refalutat. alios conueniam cùm tempus erit.

VIGERTO respondebo: totum imputat illi qui hic cùm eo fuit, & nunc est cùm altero.

AD quædam respondere non licet, adeò malè pingis. Bene vale colende M. N. cum vniuersa familia tua, Caspare Gonsaluo, Don Georgio, Ioanna, Lucretia cum filia. Braccaræ die Natiuitatis Mariæ.

SALVTABIS compatrem meum Ioannem Philippum cum vxore. item M. Nicolaum Cantaranum, hoc est, Montani illi fratres Antonius & Gaspar sint internucij, nam & eos ipsos saluto.

SALVTABIS, hoc est, me commendabis Reuertendo domino Archiepiscopo Don Martino.

SALVTAT te Gulielmus cum Gaspare & reliquis.

REVE-

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAVS CLENAR-
DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendiss. domine. Epistolam tuam scri-
ptam die VI. Maij, Vlyssipone accepi heri sub no-
item die IIII. Iulij. Quod omnem diligentiam adhi-
bueris de curanda pecunia, non dubito, & ago immen-
sas gratias. verum haec tenus nihil accepi nisi centū au-
reos, quos ad me misit meus Princeps, missos à Fogag-
cio: in quibus tamen Carolus Correus bene fuit dili-
gens. Sisiam de me securus; spero non moriat fame.

ALIVD est, de quo suprà quām dici potest letatus
sum. Dominationem tuam recte valere, & à morbo li-
beratum esse Correum. De hoc me literæ tuæ despera-
re fecerant. Te semper senectus mihi obnunciat labo-
rare. Vtinam intra paucos menses vtrumque videam.

Orabitis Deum, vt me peccatorē restituat patriæ. Post
hunc mensem hinc me credo abiturum, causas scripsi
ad meum Principem. Si rex Fesensis tecum aget bona
fide, feliciter sum profectus in Africam: si falle, mul-
tis ducatis onustus redibo, qui paruo illuc yeni viatico.

Etiam hoc felicitatis genus dicerem, si me ad profectio-
nem incitasset amor pecuniae. Quæris an spoliem Mau-
ros. Etiam. Quomodo? Emi præceptorem CLXXX.
ducatis, & eum Regi trado, precio quingentorum du-
catorū. Quod si fuissim astutior, vendidissim aliquan-
to pluris. Quid restat, nisi vt emam alterum paucis au-
reis, & eum reuendam mille ducatis?

DE Ioanne Paruo gaudeo. Si diligentia par fuerit
dotibus ingenij, multū poterit proficere triennio: quo
tempore, vt intellexi ē patre Blasio, tota absolvitur
summa Thomæ: post quam, quid est quod desideres in
Theologia Scholastica?

EG O hinc recta proficisci Granatam, nisi quantum

N tem-

temporis abibit querendo altero praceptor. Est quidam Malacæ, est et alter Cordubæ, tertius Hispali, omnes sunt Tunetenses, cupio omnes conuenire, & unum emere. E Garnata nescio an profecturus sim ad aulam Cæsaris, an potius per Conimbricam vetus sim Eboram. Cupio tuum Ioannem coram conuenire, & adhortari ad literas. forte aliquid proficiam. Si aliquando ægre tulerunt mea consilia, non tam desinam agere amicum.

AIS Resendum consternatum, nec mirum. Non enim tam propicium habiturus est patronū, quam erat Cardinalis. Scio eum tempore Cardinalis aliquid accumulasse, orabo ut mihi partem donet in profectione Flandrensem. Scribis nescio quid de meo Principe. vos illū expectare pro Prælato, nisi inquis feceris illū minus superstitionis, dicunt illum nolle acceptare duas prælaturas. hæc verba tua, nescio an scriperis minus, an minus. Ego epistolam ad illum his verbis conclusi. De casu fraterno hoc tantum scribam, grauibus exemplis Celsitudinem tuam pulsari, ne quid de religioso animo desperdas. audio te nolle duas prælaturas, gaudeo. quod displiceat Galerus, doleo. O stulte Clenarde, inquieres, cur non potius optas illi Episcopatum Eborensem, ut tu fias Canonicus? Reuerendiss. domine, Canonicatus meus est in schola Arabica, cuius principia futura sunt in Flandria, si Deus permiserit.

VIS sum vobis rem magnam aggredi: maior tamen est, quam noctes diesque cogito. Quod nisi Principes Christiani proposito meo fauerint, puto me rationem inuenisse, ut etiam iuritas cogam Christianorum Academias disputationare contra Machometum. Rem hanc incepi nulla adductus gloria, nulla cupiditate pecuniae, spero Deus proposito meo felicem imponet coronidem.

AIS Doctorem Ruy Lopez fauere meo proposito; quando aliquot millia dederit paradiis meis discipulis, tum re vera credam. Id ei significabis epistola proxima, & me homini amico plurimum commendabis.

DE

DE Episcopatu tuo hoc dico, te nūquam exiturum
Lusitaniam.

QVANTVM potes, cura ne absens oues negligas.
Nam vt præsens pascas, somnium est, hodie Theodosij
regunt Ambrosios.

CATONE M Reginaldum plurimum saluto, curet
vt inueniamus bonum vinum, dignum palato Archi-
diaconico.

GRATVLOR patri Gaspari, oro vt tam probus vi-
uat sacerdos, quām mihi visus est acoluthus.

QVICQYD missurus es literarum, mittes Gar-
natam ad D. Marchionem, vt seruet in meum redditum.

VENIO ad salutationes. In primis saluto vniuersam
tuam familiam, deinde vicinos omnes, & reliquos ami-
cos canonicos. Maximè verò gratias ages Carolo Cor-
reo, et meo nomine sanitatē recuperatam gratulaberis.
Vale Reuerende D. vrget nuncius, qui heri aduenit. vbi
me Deus restituerit Europæ, scribam de profectionis
exitu. Iterum vale, & ora Deum pro me. Fesæ v. Iulij.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAVS CLENAR-
DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendiss. domine. Nuper paucis tecum
egi, & ostendi quo in loco res meæ essent. Amore li-
terarū eò deueni, vt iam hic debeam ducētos ducatos,
eosq; forsítā saginabūt vñture, nisi Braccarēles mihi opē
tulerint. Miser, inquis, es Clenarde. Imò verò felix, &
iam omnia bona de meo successu auguror. Cæsar quo-
ties in Turcam arma capit, an illum putas non consulere
vñrarios? Ego qui totus feror in Machometum, cur
tantis conatibus indignum putem appellare fœnera-
tores? Si nihil contra mihi debitum esset, tamē non de-
sperarem, quin Episcopus Paruus & alij amici operam
N 2 darent,

darent, ne me captiuum & obæratum sinerent perire inter Mauros. Nunc quando mihi Braccara proximo Ianuario debuerit C C C C. aureos; oro D. T. vt si quid potes, me vel ipse partim adiuues: vel, si dabitur occasio, mentionem rei apud Principem facias. Scripsi ad 5 Fogacium, itemque ad Vasæum. Adeò me tentauit hoc tempus, quo vixi Fesæ, vt ad lögè grauiores casus factus sim patiens. Verùm de omnibus coràm. Tantùm Deum ora, vt me saluum vobis restituat. Atq; haëtenus mea.

VENIO ad alia, quę velim D. T. proprius aspiciat. Et 10 si Rex nihil indignū faceret animo & proposito suo, si magna etiam pecunia constitueret Conimbricæ professionem Arabicam: tamen de hoc nihil agam in præsentia. Spero enim per gratiam Dei, me sic omnia moderaturum, vt meo proposito Principes viri sint auxiliū laturi: et quemadmodum nuper scripsi, Academiq; Christianorum contra Machometum pugnent vel inuitæ. De Hebraicis literis consilium ineundum est, nō quidem vt rectius intelligamus vetus Testamētum, sed vt sint inter Christianos, qui sic calleant Hebraicē, vt 15 & voce & calamo valeant pugnam capessere. Viuo hīc inter Iudæos, qui lögè magis mirātur esse Christianos, quām nos miramur esse aliquos adhuc Iudæos. Quid mirū? nihil enim sciunt de nobis, nisi quodd strenue Iudæos comburimus. Quod si tati sumptus fierent in Hispania seruandis Christianis nouis, quot fiunt perden- 20 dis: credo non sic quotidie huc fugerēt. Ita Franciam, Flandriam ac cæteras nationes ornari literis Hebraicis pulchrum est, scilicet vt rectius intelligant vetus Testa- mentum. In Hispania verò vbi linguarum studia frigēt, 25 propter ingentem turbam causiforū, præter alia comoda, hoc quoq; nomine vigere deberent hæ literæ, vt fides Christiana purior esset. Si mali sunt Hebræorum libri, ab ipsis cremabuntur Iudæis, vbi eos reddideris Christianos. Apostolorū prædicatione perierunt idola, 30 nec tamen ipsi simulachra tradiderunt ignibus, sed fidem Christi animis hominū studuerunt indere. Nullos Apo-

Apostoli sedibus suis expulerunt. Nos Iudæos exegimus ex Hispania, quo fructu? ut falsos Christianos traderemus ignibus, & reliquos sineremus viuere in Africa. Quanto melius fuerat eos seruare seruos, quām tam multos comburere liberos? Quare quando meo consilio res moderabuntur, id est, ad Calendas Græcas, repente nouis erit orbis, & reuocabūtur Rabini aliquot Iudæorum, ut inter Christianos ferueat lingua Hebraica. Quo sumptu alemus Professores? Multa millia profundit Rex in istas sanguisugas, quarum studio mundus feruet litibus, & ea pecunia seruiet Professoribus linguarum. Ipsos autem causificos mittemus Fesam, ut discant vna diecula finire maximam controuersiam. Id enim hactenus ignorauerunt. Quod si sciant & nolint, vniuersos adigemus in crucem, vt quiescamus à litibus. Extra iocum, facile Rex adduci possit, ut insignem aliquem habeat Iudæum, qui doceat Conimbricæ. Iudæum? Quid ni? Sunthic Fesæ doctissimi, qui sic callent Hispanicæ, ut ego Flandricæ. Deinde & aliud est quod fortè moueat inquisitorem maiorem. Iudæi plus tribuūt fermè suo Talmud, quām his XXIIII. libris, quos vocamus vetus Testamentum, estq; totum eorum studium in rebus Talmudicis. Si non ob aliud, certè hac gratia tamdiu Iudæus quispiam alatur apud Inquisitorem, donec totū Talmud habeat conuersum in linguam vernaculam, ut suis oculis videre possit, quoties Inquisitoris fungetur officio. Insunt in iis libris multa aliqui digna lectu nec iniucunda. Quod si Bibliothecā nostram ornamus gentilium libris, Platone, Aristotele, atque etiam Homero & Luciano, cur non aderunt ij libri, in quibus pugna est de religione? Nihil tam confutat vel Mauros vel Iudæos, quām istiusmodi eorum codices. Alioqui quæ vulgo à Concionatoribus contra eos iastantur, sèpe valde sunt inania, & præstat ret tacere, quām ridiculum agere patronum sacrosanctæ nostræ fidei. Currente calamo tibi proposui quæ melius ipse digeres. Si hanc causam susceperis, adiutorum

N 3 rem

rem puto habebis fratrem Michaëlem, qui solet agere apud dominam Spinariam. D. Martinus fauebit hoc nomine, quod res est inuisa Monachis, à quibus dira scio mihi expectāda, propter studiū Arabicum. Scripsit modò ad me D. Marchio Granatensis, Colloquia Eras-
mianis ignibus destinata esse, cum aliis libris compluribus, vbi malè audiunt Monachi: periclitari etiā Viuem. Quid me futurum censes, vbi nomen Alcorani audie-
runt? Eia insurgant & nobis facessant negotium. Quo-
modo vales D. Episcope? Quid rerum gerit Parvus mi-
nor? Si me amas, scribe per otium epistolam longissi-
mam. Saluto in primis tuam familiam, deinde vicinos
omnes, ac dominos Canonicos, præcipue D. Episco-
pum Salensem, ac meum Confessarium: item M. Anto-
nium Medicum. Resendum ne salutes, nunquam enim
resalutat. Bene vale optime domine. Meo nomine scri-
bes salutem Carolo Correo & Nicolao Cantareno.
Febr. 1111. Decembris, Anno XL.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO, EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAVS CLENAR-
DVS, S. D. P.

SALVE Reuerendiss. domine. Nō sum par referen-
dæ gratiæ, quam meritus es in meo negotio. Deus
bonitati tuae rependat. Noli ex paucis verbis aestimare
meum animum.

GVLIELMVS, vt scis, curiosus est; oblata fuit ei
causa vt multa disceret. De Iudeo & aliis agemus co-
rām, si Deus voluerit me reuerti in Lusitaniam. Princi-
pem meum esse prudentem, vt scribis, liberalēmq; vbi
opus est, semper iudicau. Verū sunt tam multi qui
quotidie petant, vt difficile sit omnibus satisfacere: &
præstat, vt aliqui eum dicant parcum, quād prodigum,
&

& obseratum multi. Ais omnes teneri mei desiderio;
de dominatione tua nihil dubito. nam & ego mirificè
cupio amicos inuisere, tam Lusitanos quam Flandren-
ses. Vtrisque propediem fineim imponam. Nam si eo
5 animo est Princeps, quem narrauit Gulielmus, nec pa-
triam posthac visurus sum, nec Lusitaniam: sin pacta
mihi seruantur, statim isthuc venire est animus, & inde
recta pergere in Flandriā. Valde doleo, optime domi-
ne, quod tamdiu abfuerim à parētibus; timeo enim, ne
10 non possim mores patriæ ferre, & cogar etiam inuitus
redire in Lusitaniam. Cūm enim illic habeam tot con-
sanguineos, nunc ad nuptias, nunc ad Baptismum, nūc
ad conuiuia vocabitur Clenardus, qui longè malit fru-
gium panis edere apud librum Arabicum, quam versari
15 in hominum strepitu.

SCI O te cupere ut redeam, sed contrà puto te faue-
re meis commodis. Si me amas, noli verbum vnum di-
cere Fogacio, aut alicui mortalium in mei gratiam.
Putasse m̄ me peccasse, si cūm talem haberem Principē,
20 & constitutum senectutis viaticum, vtrō aliam quæsi-
uissim conditionem: nam iam statueram illis centum
millibns contentus viuere. Quòd si Princeps dona sua
vult irritare, nō interpretabor infortunium, sed magnū
beneficium. Cur enim debeo resistere, si Deus me vo-
25 cat ad potiora? Semper dicere solebam parentibus, nō
esse periculū de paupertate, sed ne ditior fierem quam
expediret. Quare ego in hac re in vtrumque paratus
sum, nec volo sollicitare ut Princeps pacta seruet, nec
occasione offerre ne seruet. Fiat voluntas Dei, nescio
30 enim vtrum mihi magis conducat.

GULIELMVS postquam aduenit, incidit in
grauem tertianam, & valde debilitatus est, alio-
qui eum fueram istuc missurus, & hic expectatu-
rus responsum Principis. Nunc est animus, simul-
35 atque conualuerit, & per aestum licebit, hinc recta
contendere Garnatam. Illic me integrum seruabo,
donec Principis habeam sententiam. Nihil enim de

vitæ genere volo mutare, nisi Princeps suis literis et te-
stetur quæ narravit Gulielmus.

S V C C E S S V M rerum mearum in Africa narrabo
coram, si rediero, alioqui disces ex epistola quam statui
scribere ad Christianos. Bene vale mi domine, & ora
Deum ut me peccatorem dirigat.

S A L V T O vniuersam familiam, vicinos & dominos
Canonicos, & compatrem meum Ioannem Philippi. id
pertinet ad patrem Gasparem. Fesæ v. Augusti, Anno
X L I.

S A L V E rursum reuerendissime domine, Guliel-
mus gratia Dei conualuit: iterumque eum mitto ad
Principem, hic permansurus donec redeat. Volo enim
scire certò statum rerum mearum, priusquam abeam
ex Africa, saltem prius quam veniam Garnatam. Intra-
ui Fesam diues quotannis centum millibus, si ista hic
Arabicando perdidi, iam habet tuq; dominatio maio-
rem aliquanto causam inuidiæ. Siquidem nuper scrip-
tas, dum me obæratum intellexisses, te mihi inuidere;
iam seriò licet inuidere. Nisi illam pensionem credidis-
sem certam, quod præmium esset meorum laborum,
nunquam venisse in Africam: nunquam etiam reie-
cissem quod obtulit vtrò D. Siliceus. Nam cùm è Gar-
nata de consiliis meis eum fecisset certiorem, promisit
se curaturum, vt nihil mihi deesset, si rem instituere vel-
lem Garnatæ. habiturum me libros quotquot expete-
rem ab inquisitoribus, omnesq; Hispaniæ proceres me
habiturum fautores. Nolui; & fundamenta dicebam
esse iacienda in Flandria; statuebam enim apud paren-
tes viuere, dum ferre possem, & partim docendis ho-
minibus, partim edendis libellis meo principi esse ho-
nori. Quid respondissem Siliceo, scripsi ad Principem:
qui etiam postea literas ad me misit Fesam, se gaudere
quod decreuissim vertere Alcoranum: & si quibus in-
digerem pecuniis in libros, se aucturum dicebat apud
Regem fratrem. Ianuario etiam sua manu exarauit epi-
stolam Principe dignam. Ego hic interim Fesæ cum
monstro

monstra quodam luctatus sum homine Lusitano, qui
modis omnibus studia mea debebat iuuare: at contrà,
me sic perdidit, vt & nullo profectu hic vixerim, & no-
uem mensibus me detinuerit captiuum, ac fermè in ca-
pitis deduxerit periculum, adeò ut eum dignū credam,
qui ab omnium studiosorū vnguibus discerpatur. Pro
his tantis meis malis, id adfertur mihi mercedis, vt non
solùm caream Principis solatio, non enim ignorat mea
hic mala, sed etiam eo stipendio spolier, quòd mihi vi-
uente Princepe quotannis debetur, vel inuito: Aut fa-
teatur necesse est, se turpiter me inanibus pactis voluif-
se decipere. Narrabit D. T. Gulielmus, quale sit istud
monstrum Africanum. Decantabitur toto orbe, si istum
ad modum perget me tractare Princeps.

15 M I R O R ipse de me, cur ista me non magis contur-
bauerint. Nisi pristinam meam pusillanimitatem Deus
iam profligasset, poteram tali nūcio in lethalem incide-
re ægrimoniam. Verùm D. Episcope, simus forti ani-
mo: non moriemur fame, quamuis non alamur à Lusi-
20 tania. Vocat me Deus ad altiora: & iam fermè sum hic
factus summus Pontifex à quodam Iudæo mihi amicissi-
mo, & discipulo in Grammatica Arabica. quid vis amplius? Fesæ in meditullio sophorum docet Clenardus
Arabicè, nam discere non permittitur.

25 A V D I & aliud. Medicus quo usus est Gulielmus
febricitans, talis est Astrologus, præceptore usus Zazu-
to, vt hodie parem non habeant Iudæi. Is facta mentio-
ne huius sciètiae, quam ego planè futilem prædicabam.
Et quotum, inquit, annum agis? vt scilicet de fatis meis
30 aliquid pronunciaretur. Ibi etsi male haberet, statim
cœpit mecum suo more rixari Gulielmus, & grandio-
rem natu me faciebat quām vellem, statuitq; mihi an-
nos X L V I I. quos annos an iam natus sim, an iam an-
num agam X L V I I. ipse nescio: pronunciabit tamen
35 de Clenardo iste Astrologus. Rogabat quo die fuisse
natus. Respondi', pridie Nicolai, noctis hora XI. aut
XII. aut interiecto inter ea tempore: nam sic metni-

N 5 neram

neram audisse à matre. Ettamen fieri possit, ut pro me-
ridie posuerim noctem: certè circa festum Nicolaïsum
natus. Etiam de natali solo percunctabatur, & quot
essent gradus latitudinis, & consimilia, de quibus etiam
verisimile est me aliquid respodisse indubitatum, quòd s-
tam sim peritus, ut nosti, Mathematicus. Conscriptis
tamen omnia noster vates, annos supputante Guliel-
mo, & tam certa sunt ei quæ ego dixi cætera, quasi ma-
nu gestasset astrolabium, & astitisset me in lucem eden-
te matre.

N E dubitet tua Dominatio, quin lætum sit in mei
gratiam prolatus oraculū, & vel Cardinalem factu-
rus sit scholæ Braccarensis, vel etiam pauperulum ali-
quem Papam. Quare inquis in tui gratiam? Est homo
natus annos fermè x c. mihique factus est discipulus 15
Græcanicus. Noli ridere D. Episcope. Est puer bonæ
spei, iuxta prouerbium δις παιδεσ οι γέγοντες: iamq; fer-
mè non uit alphabetum, nisi quòd interdum nobis est in
lectione mora, quòd domi oblitus sit sua conspicilia, &
vitreos oculos, quibus omnino opus est ad discernen- 20
dum inter literas, & v. Si iste me senex fecerit alicubi
diuitem, boni consulam, si mihi mea laborum præmia
denegét infantes. Quin & in Latinis, mihi Iudæus qui-
dam fuit discipulus. Aliquid est anni spacio Fesæ tres
docuisse linguis. Ne igitur angamus animum, quam- 25
uis nos contemnant Lusitani. Vastus est orbis, & iam
factus sum patiens malorum diuersiorum, actis ali-
quot noctibus sub tentorio in Africa.

S I me posthac Princeps non agnoscit, non statui
continuò quamvis amplecti conditionem. Ait Guliel- 30
mus mihi apud Principem reliqua esse centum millia:
præterea C C C. ducati ad me venire debent, è redem-
ptione mei Charufij. Ea credo pecunia sufficiet nobis
in biennium, ut liberrimè nulli subiectus illic viuam in-
ter Mauriscos, & cum solis Arabicis literis rationem ha- 35
beam, colendo tamen Marchione, & tanti viri tutanda
benevolentia. Stat enim sententia D. Episcope, quòd
insti-

*et. Bis pue
ri senio.*

institui de bello Antimachometico prosequi, etiam si
deberem viuere mendicato. Quid facies, inquis, post
illud biennium? Deus prouidebit: mihi libet posthac
sine omni cura viuere. An putas me quasi desperatum
3 protinus venturum in Lusitaniam, & ambiendis multis
rogaturum Principem, vt mihi mea salua sint præmia?
Non possum posthac esse tam humilis. Fortè non pro-
cul abest dies ille extremus, & quid attinet sollicitum
esse, non de crastino, sed de anno tertio? Interea appe-
10 tent Astrologorum bona: quæ si me frustrabuntur, cō-
futabimus istam vanam scientiam. Sin erit Clenardus
Papa, primùm omnium inuadam Lusitaniam in hunc
modum.

P R A E C I P I M V S & mandamus, vt dilectus frater
15 noster Episcopus de Sale, & item Episcopus de Targa,
non attingant fructus & prouençus Africanos, nisi no-
uerint bene Arabicè.

P R A E C I P I M V S item & mādamus, vt si qui post-
hac oberrent in Lusitania nepotes Clenardi, ne quis
20 argenteam vel auream porrigat eleemosynam, sed in
morem dilecti fratris nostri Episcopi diui Iacobi, in
promontorio viridi, primūm nebulones isti ad rubo-
rem vsque spiritalem accipient eleemosynam: deinde,
sic acriter obiurgati, non breuem auferant cum synco-
25 pe stipem, sed citra omnem figuram, longissimo vapu-
lent stipite. Quòd si quis Margallus, aut aliis Eboren-
sis Canonicus dederit Testonem, hac poena plectatur,
vt non possit Missam legere, sed cogatur eam cantare.
Resendius autem & Vasæus, si ducatos aliquos istis er-
30 ronibus largiantur, Resendio interdicatur anno toto
arte poëtica, & agricultura, nec liceat ei scrutari ve-
tera marmora. Vasæus autem vino careat tribus mensi-
bus, nisi fortè gratis ad eum miserit Resendius, aut Pe-
trus Gometius. Quid? inquis, cùm periclitaris de tuis
35 stipendiis, potes istos iocos scribere? audi contrà. Cùm
videam me abiectum à Lusitanis longè sperare melio-
ra, an possim tristari? Veniet spero tempus, cùm me ali-
quid

quid posse dicturus es. Atque utinam sic esset in foribus
 ver, vt appropinquat hyems, inuitarē dominationem
 tuām, vt me pauperem iam, & nulli astrictum inuiseres,
 Non ego te ad Marchionem deducerem, quem tantum
 tibi placere dicit Gulielmus, sed efficerem vt ipse Mar-
 chio Magistro Parui prodiret obuiam cum centum aut
 ducentis equitibus. Fac periculū, & corām disce huius
 Marchionis mores. Virum talem non habet orbis vni-
 uersus, nedum Hispania. Scio multa narrāuit meus
 Gulielmus, nisi virum videris & audiueris, nihil virtu-
 tum eius nosti. Si illic æstate proxima mansero, omni-
 no vidēda est tibi Garnata, vrbis insignis, & omniū rerū
 copia diues. Nunquam Marcus Vigerius ibi homines
 vident rixantes de caulibus aut brassicis. Annona quidē
 illuc etiam increuerat, sed tamen hæc est vrbis fortuna,
 vt moriente Hispania reliqua viuere queat Garnata.
 Atque hæc scribo, non quod iam sim Garnatensis, aut
 ullam ibi mihi D. Marchio spem conditionis proposue-
 rit, sed quod suspicer me illic aliquandiu victurū meo
 succo, si mihi adimuntur stipendia Lusitanica: quæ nō 20
 alia de causa cuperem salua, nisi vt inuisereim patriam;
 quam tametsi vehementer desidero, cogor tamen eam
 omittere, sublatis meis præmiis. Atque haud scio, an
 etiam manente mihi stipendio, statim venturus sim in
 Lusitaniam: tota iam vita mea pendet è studio Arabico, 25
 quod prosequi malim perditis stipendiis, quam iis sal-
 uis omittere. Insanis, inquies. Ista mihi insania iam cœ-
 pit placere, nec velim videri fanior. Præceptorem aliū
 nunc quærimus, nec deerit viuente Marchione. statim
 vbi eum nactus fuero, & satis habuero viatici, istuc ve- 30
 niām, & salutato Principe vellem adire Flandriam, fa-
 cturus periculum an ibi inter niues & frigora possim
 viuere. Si non potero, Eboram redeo aut aliò quopiam
 concedam, vbi permittente Principe cōmodè tractem
 Arabica studia. Nihil mihi dicas de Conimbrica: Re- 35
 gnent illic cauifisci & mendicent Theologi. Si publicē
 docebo, volo ingens auditoriū; si domi me oblectabo
 tantū

tantum cum præceptore , quiuis locus fuerit idoneus,
modò ne rixentur de brasicis.

PECUNIA quam modò Gulielmus attulit, nō suf-
ficiet ut istuc redeam . Præterea conabor modis omni-
bus emere alterum præceptorem.

QVARE Dominationem tuam oro , vt quando in
mei gratiam misisti centū millia , si ea recepisti, ne iam
graueris mittere quinquaginta . Adfert Gulielmus char-
tam subscriptam meo nomine, inscribi curabis quæ ve-
ro 10 lis, ne aliquid pericliteris . De omnibus narrabit ipse
Gulielmus, quem his literis procuratorem instituo re-
rum mearum . Nihil mihi de formulari instrumentorū,
quod odio habeam totum agmen causiforum; testor,
protestor, volo, iubeo, oro atque obsecro, vt ista verba
15 tam sint valida, ac si veniret cum instrumentis vniuersæ
Hispaniæ . Ista , reuerende domine , apud te sint satis.
Hic nullos habeo Alfakios, qui noscent conscribere Lu-
sitanicū procuratorum : quare etiam liberi sunt à sem-
piternis istis litibus .

RELABAM VR à seriis ad iocos. Non solùm ami-
cus ille Iudæus me pronunciauit futurum Papam , sed
iam hīc fui annum totum seruus seruorum Dei, hoc est
vt puto, in Italia esse summum Pontificem . Fuit enim
mihi Fesæ cum monstro isto Africano colluctandum,
25 quod eas in angustias fraudibus suis me adduxit, vt an-
tequam consulerem usurarium, è peculio vixerim duo-
rum seruorū, quibus debitor esse coactus fui ad redditū
vsque Gulielmi . Ij duo poterant à me redimi, nisi con-
tra nos pugnatū fuisset mendaciis . Regi offerebam in
30 eos C C C. ducatos: aiuntq; eum fuisse contentum . At
subito quidam rumorem sparserunt , eos mihi esse san-
guine iunctos . Affirmant etiam istius rumoris aucto-
rem esse istum omnium mortalium pessimum , qui me
hīc tanto tempore diuexauit . Post aliquanto, cùm eam
35 pecuniam in eos impendissem , quos iste perfidus cu-
piebat è seruitute liberare , facile rumor est mortuus .
Nam Telonem adij, per quem ista Regis negotia transfi-
guntur,

guntur, qui & ipse confessus est mihi, falsa ista esse mendacia. Et simul coepi aliam proponere viam, si forte hos duos Christianos potuissent redimere; cum nec ipse presentem haberem pecuniam, nec illi ullam iam spem haberent in mercatoribus. Verum non processit redemptio. Alter eorum est nostras, non è Brabantia, sed Flandria: alter, reuerende domine, vestras est, habetque Rhomagivxorem. Solent isti serui hinc vivere liberiūs & libidinosè, contracta cum serua quapiam consuetudine. Istorum neuter hactenus hoc nomine male audierit. Nostras in mercatorum manibus habebat c. xxv. ducatos, quam pecuniam apud mercatorem deponendam curauerat eius frater in ipsius usum: poteratque insigniter eius confici redemptio, si esset in hominibus fides. Aderant hic duo Eleemosynarij, & simul ego praesens fauebam. Ipse eam paratam habebat summam, que si satis non fuisset, orasseni Eleemosynarios, ut subuenirent. At mercator penes quem erat pecunia, semper detrectabat, obfuturum dictas, si hominis mentionem faceremus. Et quandonam tandem, inquam, tanta erit redimendi occasio? Inter mercatores istos, ut rem intelligas, non desunt qui multos annos huiusmodi tractant pecuniam, & interim miseros relinquunt in seruitute. Cum abiissent Eleemosynarij, & tandem ipse animū adiicere coepi ad redimendos captiuos mea commoda pecunia, & hunc cum vestrate nominasse; repertum est consanguinitatis mendacium, an à meo monstro, ut quidam suspicatur, an ab ipso mercatore, incertum est. Paucis post diebus, mercator hinc abiit, dixitq; se iam nullam post hac habere in huius usum pecuniam, q; nescio quis aliis mercator esset in Flandria mortuus, à quo velut fonte profecti fuissent nummi. Itaque miser & frustratus, qui & eximi poterat è seruitute, & statim mihi ferme totam redemptionem soluere, qui iam obseratus hic mansi, quod in eius locum, alterum quendam redemi monachus, fide iubente meo monstro. Vestras autē statim mihi

mihi redditurus fuerat quicquid impendissem : nam aderat vnius atq; alter mercator Gallus , qui hominem volebant iuuare, & ipse præterea habebat nescio quid peculij, quod tamen sciri nolo apud Oratorem Hono-
ratum, ne minus emungata Rege . Nisi turbata fuisset
res nouis mendaciis , illi iam essent liberi in patria , &
ego sine omni iactura Octobri superioris anni hinc
abiisse, qui ab eo die rem habere cœpi cū foenerato-
re, & ita sum ab isto portento exagitatus , vt mirer cur
10 non sim morbo aliquo correptus, & è vita sublatus. Ve-
rūm oportebat me occasionem nancisci, & materiam,
vt aliquando omissis rebus Grammaticis res gestas de-
scriberem, & orbi monstrarem meliorne essem Gram-
maticus, an descriptor monstrorum. Valde vt intelligo
15 vapulat ea Grammatica, quam edidi Braccare, nec pla-
cket Lusitanæ. Quæ si me posthac nolit alumnū, cre-
de Reuerendissime domine , tam graphicè depingam
istud monstrū Africanum, vt gratiam sim initurus apud
multos Lusitanos. Fortè Guelmus adferet epistolam,
20 quam modò ex tempore scripsi ad Siliceum: inde con-
iecturam facies, an aliquid in eo genere queam præsta-
re. Quod si eam nō attulerit, coram narrabit historiam
huius monstri. Ad captiuos redeo.

E G O , Reuerendissime domine , tam parum diues,,
25 quinque Christianos hinc exemi, partim donata pecu-
nia, partim periculosa fidei credita . Tu vnum tantum
redemisti multò me ditior. Quis iste? inquires. Arabica-
tor Clenardus. Ita enim interpretor, mediutius hic de-
buisse persistere , nisi humana tua interuenisset meæ
30 seruituti. Vestratem tibi commendō, tu eum Honorato
Oratori, ille hominem commendabit Regi. Scripsi ad
meum Principem, licuisse suo Clenardo inter hos bar-
baros mori fame , nisi hi duo interuenissent seruī, suo
me iuuantes peculio , cùm tamen hic ageret factor Lu-
35 sitanæ. Vtrumq; ei commendauī, & æquū esse dixi, vt à
Lusitanico Eleemosynario respiceretur, quod pecunia
in hos duos destinatam, illi abstulerunt, quos redimere
studuit

studuit Eleemosynarius, at non potuit. Nunc omnibus omissionis, vtrumque dominationi tue comiendo. Ego si nummos haberem, vtrique crederem. Aiunt huc venturū Oratorem Lusitanum, qui iam agit apud Regem Fesensem in castris. Si æstus me hic ad illius usq; aduentum detinuerit, videbo an aliquid possumus efficere in istorum utilitatem. Dominatio tua interim moneat Honoratum. Scripsit ad me Carolus Correus de quodam seruo. Is iam liber abiit hinc ante biennium, nisi fallat memoria in tempore. Nam sedulò inquisiuimus. Quod ergo in illum benevolentiae volebat conferre, in hunc transferat Rhotomagensem. Id illi meo significetur nomine, & salutetur, ne necesse habeam ad illum scribere Latine.

Si Honoratus ægrè suscipit prouinciam impetrans pecunia, & nolint Lusitani vel Gallos vel Flandrenses redimere, cum iam debita etiam adimant præmia, saltem tantum efficiat, ut hic Orator ab isto Rege chartam impetret, hos duos futuros liberos, vbi talem summam actantum pecunia dederint. Id si obtainemus, incipiam & vestratis & nostratis nomine mendicare.

BENE vale, Reuerendissime domine. Fesæ XXI.
Augusti, Anno XLI.

SALVE iterum, Reuerendissime domine. Visum fuit mihi nimis longum expectare Fesæ, donec è Lusitania rediret Gulielmus, quod possent multa interuenire, & ego nimisquam cupiebam redire ad Christianos. Itaque die octaua Septembbris veni Azilam, male tractatus duabus leucis ab urbe. Equus clittarius me saltando præcipitauit, adeò ut brachium dextrum fuerit in periculo. Hactenus manus ad scribendum non fuit libera, nunc ut possum duco calamum. Sedeo hic obuinctus fasciis chirurgicis. Inter collum & humerum os fractum fuit, ut aiunt, alij tantum dicunt refugisse carnem. Chirurgus me fasciis destinavit X.L. diebus, donec omnia consolidentur. Ego statim vbi fuero satis audax, Deo permittente trauiiam Gades, nec magis credam Chirurgo,

rurgo, quām medicis reliquis: inde concedam Malacam, inde Garnatam. Si mihi manent salua mea præmia, empto aliquo tolerabili Magistro veniam ad Principem, & inde in patriam. Sin abiicio, despiciam quod
5 vitæ institutum sequi debeat.

Ex captiuo quodam quem redemi debentur mihi
10 c. ducati, estque ea pecunia apud Comitem de Linares. Mitto chartam subscriptam meo nomine, si fortè
me absente possit ea recuperari pecunia. Facietis qui-
tanciam, vt videbitur.

SI Princeps Henricus fuerit in mora, oro D. T. vt
ad me mittenda cures Garnatam L X. millia: non enim
licet redire, nisi plus habeam nummorum. Mitto etiam
in hunc usum papyrum mea manu notatam, inscribes,
15 vt placet, *Ego Nicolauſ &c.* Bene vale, Reuerendissime
domine, cum tota familia, & amicis omnibus. Orate
Deum pro me. Azilæ x viii. Septembris.

DOMINE Episcope, facile credo moram futuram
in aula, quare D. T. oro, vt quamprimum ad me mit-
10 tendam cures pecuniam. A Principe accepturus sum
centum millia, etiam si abiicio, & præterea adhuc ul-
tra trecentos ducatos oportet me recipere nomine re-
demptionis captiuorum. Garnatae expectabo respon-
sum. Puto proximo biennio non moriemur fame. In-
25 terim fortè aderit finis laborum, aut aliqua conditio
melior.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
30 IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAVS CLENAR-
DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendissime domine. Epistolam misisti
35 gratam, quod legibilem præter solitum: molestam,
quod breuem etiam contra tuum morem. Si me amas
scribe prolixè, siue permanfur sis in Lusitania, siue
O iturus

iturus ad oues. Quanquam nescio qui debeā intelligere verba quæ adiecisti ad calcem epistolæ. sic scribis: *Cum hīc adfueris, proficiscar ad Episcopatum meum.* Non est dannandum si ego in epistolis meis ludam, aliquo enim remedio opus est ad abstergendum molestias huius ferme triennij. Dominatio tua nec ea est ætate, ut velit 10 cari, nec Sophistam possis agere, qui ante multos annos fueris Antisophista. Quid est ergo, *cum hīc adfueris?* Si valet adhuc quod didici ex Hangest, sensus est me venturum in Lusitaniam, & D. T. ituram ad suum gregem, quæ est copulatiua, ex duabus Categoricis falsis, ut arbitror. Sin cōditionalem intelligi velis, & me putas isthuc non venturum, non continuò dominatio tua debet omittere nauigationem. Tamen tantū te amo, charissime domine, vt si mea præsentia te queat extrudere ad oues, libenter istuc excurrerem, & ea gratia ducentas leucas proficiscerer. Sine me dicere quod fortè sæpius dixi. Utinam nunquam factus essem Episcopus, aut pergeres ad Episcopatum. Infecta fieri non possunt, quæ facta sunt. Nemo tibi istic auctor erit vt nauiges. Quid restat? nisi vt renuncies Episcopatu, & finas alios mori cum ea sarcina. Reuerendissime domine, vtere sapientia tua ista ætate: & ignosce quod ista nimio scribam amore.

29 DE sexaginta millibus habeo tibi gratiam; in præsentia nummis careo, nec possum satisfacere. Aliquid mihi debet Vasæns, oro vt sis contentus, donec ei commodum sit soluere. Reliquum curabo reddi quando fuero ditior. Est apud Vasæum mea parua supellex, si inde quipiam vel è libris vel vestibus fuerit, quod emptorem inueniat, facio Dominationi tuæ potestatem vendendi vt velis, in præsentia nō possum amplius: nisi lacrymari quod sic me tractauit Lusitania.

35 EG O post paucos dies, Deo propitio, reuertar in Africam, paucō munitus viatico, nisi benignitas D. Marchionis adfuerit. Familiam omnem ablego. Gulielmum iam dimisi, qui istuc cum meis venit literis, vt alius

alius quiuis conductius, non ut Clenardi minister, Gonſaluum vel remittam in Lusitaniam, si velit, aut diſpiciam ei Garnatæ locum vbi viuat, & alium habeat dominum. Nigrinum vendam, ut aliquanto plus habeam viatici. In profectione me geram aliorum hominum more, qui ipsi ſibi ſunt ministri, aut fructo panis, ut commodum fuerit, occurrentium utar opera.

PRAECEPTOR sum filij Imperatoris, ſic ut meus Nigrinus multis diebus à me ſalutatus eſt Archiepiscopus Toletanus. Itaq; ut ipſe non interrupit ſomnum ob reditus Toletanos, ſic nec ego impedior illo titulo, quin abeam in Africam. Iam video Reuerendissime domine, me nō omnino ſine fructu fuifſe Ludimagiſtrum Braccaræ. Tot illic creaui Epifcopos & Cardinales, æquum erat, ut ego quoq; iocularius fierem Cardinalis, & Magiſter Principis Hispaniæ.

VALEDICO omnibus amicis Lufitanis. Statiū ut fuero Fefæ, reddam te de rebus meis certiorem. Ora pro me. Bene vale Reuerendissime domine, cum univerſa familia. Garnatæ Calendis Septembriſ.

EPISTOLA M curabis reddendam Principi.

IAM ſemel atque iterum me dehortaris à bello Antimachometico, ſcilicet quod nec rationibus nec miraculis moueantur. Quod ſi bonum in Lufitania creditur argumentum, ceflare debebant omnes Apostoli in Iudea, cur enim conuertere conabantur, quos Christus ipſe nec ratione nec miraculo commouit? Reuerende domine, ſæpe peccamus, ſæpe monemur, & aliquando vix tandem plerumque resipisci mus. Et tamen, ego illuc diſputaturus non iueram, ſed clam rimaturus eorum mysteria, ut re communicata cum doctis Theologis, illuc redirem de Religione cum eis communica turus. Nunc an tertio recurram neſcio. Stat enim ſententia, omnia pati, ut ſciam quibus ſtet illa ſuperſtitio. Scriperam nuper me bonos viros pulsaturum, ut me inuarient, ac te futurum inter primos. Iam venio atque ero, ut me precibus tuis Deo comendes: idemq; apud

O 2 amicos

amicos efficias, qui nos amant. Nunquam minus de pecunia fui solicitus, quam in præsentia; forsitan in causa est quod paucas habeam. Nec me casus iste Lusitanicus sic mordet, nisi quod exclusit à patria, quod licuisset ante hoc exortum bellū proficisci, nisi vana spes fuisse deceptus. Saluto D. Doctorem Ruy Lopez. Quando scripseras ad Don Martinum, salutabis eum meo nomine. Iterum vale.

CAROLO CAESARI SEMPER AVGVSTO,
NICOLAVS CLENARDVS GLORIOSOS DE POPVLO MACHOME-
TICO PRECATVR
TRIVMPHOS.

SOLENNE est omnibus, felicissime Cæsar, quotquot literis Maiestate tuam appellant, multis verbis decurrere in laudum tuarum præconia, adeoque impudenter interdum atroces quasdam virtutes tibi astingere, ut ipse nō dubitem, quin scriptoris stultitiam condemnes & rideas. Quod quidem institutum quando veterē gentilitatem sapit, & neutiquam apud Christianum Principem locum habere debet, qui nō in hominum opinionibus & perituriis chartis immortalitatem repositam arbitratur, sed eam spectat immortalitatem, cuius fundamenta sunt penes bene actæ vitæ conscientiam, penitus ab isto vulgato officio calamum prohibeo, & quæ postulata me edere coegerit necessitas, omnibus ambitionum remotis ambagibus, simplici oratione proferam, ante omnia suppliciter te rogans, ut me patienter protua nativa bonitate audias, & audaciam clementer ignoscas.

CVM ante decem annos Lonanij tractarem studia Theologica, & nactus otii copiam, Græcas Hebræasq; degustasse literas, sic vt eas publicè profiterer, incelsus fit cupido descendere etiam linguae Arabicæ, quod in Iudeorum commentariis animaduertissem ipsam affinem esse

esse Hebraicæ, & alteram alterius iuuari præsidio. Verum in vniuersa Flandria ne literam quidem ullus nouerat Arabicam, nedum Arabicurientem possit docere: tantum circumferebatur Psalteriū illud Nebiens, quinq; descriptum idiomatibus, Latino, Græco, Hebraico, Chaldaico, & Arabico. Quod simulatque primum conspexi, impotenti correptus rei desiderio, tametsi nihil adesset, quod saltem alphabetum communstraret, euoluere tamen cœpi, & curiositate stimulante, rationem mihi reperisse credebar, qua peregrinæ linguae characteres assequerer. Quādō enim non ignorarem propria ista vocabula, hominū, regionum, monitum, fluuiorum, & consimilium, eisdem ferme syllabis & sono efferri apud Hebræos & Chaldæos, idem obtinere suspicabar in Arabicis. Nec me fefellit ista suspicio, in primis eo perpendendo Psalmo, cuius est initiu: Deus quis similis erit tibi? Ibi enim plurimæ comparét velut fodinæ auri Arabici, hoc est dictiones, è quibus licet rimari Alphabetum, verbi gratia: Israël, Idumæi, Ilmaélitæ, Moab, Agareni, Gebal, Ammon, Amalec, Asur, Lot, Madian, Sisare, Iabin, Cisson, Cudor, Oreb, Zeb, Zebee, Salmana: è quibus vniuersis de literarum figuris leue iudicium feci, & tam difficiili usus magistro, volui pergere ad capeſſendam adeò horridam & aspernam linguam. Non quād mihi inter Flandros datum fuit istis adminiculis fretum sonare Arabicæ, sed quād vel tantillo fretus auxilio, codicem illum oculis legere conarer, haud aliter quam si mutus animum adiiciat percipiendis scripturis. Neq; enim in eo Psalterio sunt addita signa vocalium, ut scirem quid quo pacto pronunciaretur: tamen bona quadā fortuna sic mihi cognitis characteribus, nauare operam non pigebat in euolvendo codice toto, ratus scilicet futurum, ut aliquando etiam Deus occasionem præberet Arabicandi comitidius. Dum sic perduro, & Lexicon rude contraho, hinc inde arreptis voculis, quæ sèpius obuiæ mihi iam essent familiares, Louanium venit Fernandus Colon quæſiturus

turus hominem, cuius cōfilio moderaretur Bibliothēcam illam quam adornabat Hispali. Enarrabam tum publicē Chrysostomum, de dignitate sacerdotali, in gratiam Græcissantium, eratq̄ue mihi auditorium frequentissimum. De quo certior factus Colon, & simul ab Hispanis aliquot res meas ac studia proprius edocet, conditionem proposuit profectionis Hispanicæ. Quam non illibenter accepi, tum quòd ob molestias quasdam, quas mihi faceſſebant iſti Causifici, iam ad fugam eſſem propenſior, vitam cuperem tranquillam, vbi nihil mihi eſſet commercij cum illis controuersiarum fabris, & litium magistris; tum etiam quòd inter Hispanos angurarer posſe me feliciter Arabicari. Ne multa. Statim ingressus Salmanticam, libros aliquot reperi, apicibus omnibus eleganter conscriptos, quibus diligenter pertraſtandis, iam etiam vocales Arabicas adeptus fui, ac ſenſim canones olfacere cœpi Grammaticos: vidique maximam eſſe Arabicis cognitionem cum Hebraicis. quæ quòd ſatis exactè tenerem, ſi minutias requiras Grammaticæ, & quòd omnem laborem devorare ſtatuifsem, ſine ullius Præceptoris opera, me tradidi rimandæ Grammaticæ. Et quia certis de causis permittente Colone, ſubſtitui in ea Academia, detruſus in pistrinum Arabicū, ſpacio ſex mensium ſic promoui, ut non formidaſſem profiteri linguam Arabicam. Ac parum abfuit quin docturus prodirem in publicum, quòd me munus illud ſuſtinere poſſe crederem. Intērim adlaborante Episcopo Cordubensi, liberatus fui à paſtis Colonicis: & iam firmior. & diuturnior videbatur ibi mihi futura ſedes. Cumque eſſem nimium defatigatus Arabicando, amoeniore auocamento vires reficerem cùm decreuifsem, in iuuentutis gratiam literas docui Græcas, tanto auditorio quantum hactenus non eſt viſum in Hispania. Nec multò pōst honestum illic mihi Senatus in annos ſingulos constituit ſtipendium, partim vt Latinas, partim vt Græcas docerem literas. Ecce autē cùm vix duodecimus mihi a geretur in noua profeſſione

fessione dies, adferuntur epistolę regis Lusitanię, illiusq;
fratris infantis Henrici, ad quem instituendum inuita-
bar. Cum quo versatus annos quinq;, & dormientibus
altum Arabicis, quod alias disciplinas tractarem, cùm
nuper facta mihi ab eo potestate redditurus essem in pa-
triā, & ibidem sedem senectutis posicurus, consilium
cœpi, vt mensibus aliquot peragratis vrbibus Hispani-
cis, diligenter dispicerē, sicubi reperire possem homi-
nem, qui cum fabularer de literis Arabicis. Nam hacte-
10 nus viuam vocē non audiueram, & dubiola quædam
me torquebant de illorū accentibus, & omnino stabat
fententia cum studio Theologico, Louanij professionē
auspicari Arabicam; quod eam mirificè conferre cen-
serem rectius intelligendis Hebraicis. Itaque profectus
15 Braccara, veni Conimbricam, inde Hispalim, inde Gra-
natam. Vbi cùm essem nulli prorsus cognitus, Deo ta-
men propicio res meas moderante, in Alhambram de-
ueni, iussus à quodam salutare Marchionem, qui statim
causa profectionis audita, vt est vir humanissimus, &
20 studiosorū hominum fautor, me etsi antea ne nomine
quidem notum sic adiuuit, vt doctissimū multis aureis
emptum Alfakium donaret. Cuius consuetudine dum
vtr, & lectitando simul cum ipso Alcorano, paulatim
animaduerto, quām foedis erroribus gens ista periret
25 Machometica, tetigit animū meum clades nostræ Reli-
gionis, multūq; dolui, quod tot seculis nemo inter Chri-
stianos sit exorrus, qui tanto malo conaretur adhibere
remediū. Sane non defuerunt, qui dogma pestiferum
editis libris confutarent. Sed quid quæso ad Persas, &
30 tam lögè à nobis dissitas regiones, si Christianus Theo-
logus Latino sermone disputet contra Machometum?
Sic in hostes fidei stringendus est gladius, vt mucronē
sentiant. Itaq; siue Deus mihi in mentem misit, siue te-
merè hoc propositū concepi, omnibus aliis curis omis-
sis, statui quicquid vitæ mihi reliquum fuerit, huic vni
35 consecrare negotio, nec conquiescere, donec tantum
promouero in lingua illa doctorū hominū, vt & cala-

mo & lingua possim cum Machometistis in arenam dogmatū descendere, & si liceat, multos tam pīæ causæ socios conciliem, qui istum mecum laborem velint capessere, hac mente, vt etiam in Africam ipsam disputaturi & morituri non reformident proficiunt.

CAETERVM quia ad hanc rem nobis opus esset libris, in quibus mysteria sectæ continētur, & passim ab Inquisitoribus multi cremantur, qui nobis plurimum conducerent, omnem lapidem moui, vt huiusmodi codices mihi seruirent, quia illis in fidei augmentum vti vellem, potius, quam vt sinerentur perire flammis. Verum nihil obtainere potui: nec hactenus habui, qui meos conatus foueret, præter vnu Marchionem, adeo rei studiosum, vt etiam omnes triremes Hispаниæ meis consiliis libros conquirant.

DE hoc meo proposito certiorē feceram Ioannem Siliceum filij tui præceptorē, qui cùm me optimè nosset, & multa posset apud tuam Maiestatē, visus est mihi plurimū habiturus momentū. Sed quamuis me sedulō sit adhortatus, ne tam pium animum deponerem, nihil tamen spei ostendit, nisi vellem relicta patria, rem istam instituere Garnatæ. Id quod si facerē, omnia mihi ad futura dixit, & cum proceribus Hispaniæ Cesarē ipsum autorem egregiū futurū. Ego verò tenebar desiderio patriæ, & nusquam videbam me cōmodiū hanc professionem inuecturum, quam Louanijs, vbi animus erat cum præceptore illo Alphakio istas literas docere & discere. Id quod sine librorum copia fieri non poterat.

ITAQVB hac gratia profectus sum in Mauritaniā, vt partim comparandis libris, partim inspiciendis populi moribus & institutis, idoneus magis redderēt ad hoc bellū Antimacheticum: desedique Fesæ menses quindecim, nullo fermè fructu, adeo nobis illi suos inuident codices. Pacta quædam iniueram cùm ipso Rege, futuram mihi potestatem auehendorū librorum, & me in literis instituendū, modò sinerem aduenire illuc & Garnata præceptorem, easq; conditiones adieceram,

vt

vt feliciter cessura mihi fuerit ea peregrinatio , nisi in monstrum quoddam incidissem , & apud Barbaros perfidiam debuisse experiri hominis Christiani , qui illic tanquam malus Genius studiorum mihi exortus fuit.

HIC apud Regem effecit , ne me docerent , ne libros
consequerer , vt præceptorem amitterem , & tot mensi-
bus inter Machometistas in summis molestiis contabe-
scerem . De qua fraude inaudita domi testimonium ha-
beo Sacerdotis cuiusdam Arragonensis , qui seruit illic
apud Regem .

ITAQVE hac profectione , quam pietatis causa sus-
cepseram , præter sesquiannum sine fructu studiorum
exactum , id modò sum consecutus , vt & Præceptorem
doctū amiserim , & speratis codicibus caream , & quod
grauissimū est cum tali moistro sim luctatus in Africa ,
vt miraculi instar sit , me excruciatū doloribus non pe-
riisse inter Machometistas . Magnus etiam dolori cumu-
lus accessit , quòd didicerim à Christianis , Tunetenses
libros véditos esse in Mauritania , quin & ex Arragonia
illuc aduehi , & me interim sic angī conquirendis codi-
cibus . Vix tandem paucos ante dies post tantas misé-
rias reuersus Garnatam , sedeo quotidie expectans , si
quid fortè nos Episcopus iuuare velit Carthaginien-
sis , hoc animo , vt potius patriam posthac negligam ,
quām suscep tam prouinciam deseram .

SI Maiestas tua propositū meū dignū fauore ducat ,
oro vt libri qui per Hispaniā comburūtur , meis studiis
posthac seruiāt . Quāvis enim hæc mea de iuuanda Re-
ligione sentētia plerisq; videatur noua , nō est tamē eius
generis , à quo Cæsar qui cōtinenter bellū gerat cū Ma-
chometo , vlla ratione debeat abhorre . Hæc sunt quæ
Maiestati tuæ scribēda duxi , partim q̄ in aula Regis Fe-
sensis , intrepidè promisi me apud Cæsarem de iniuriis
conquesturū , partim q̄ tam piam causam Cæsar sine vlo
incōmodo possit adiuuare . Bene vale felicissime Cæsar ,
et vide num iniusta petā , tanto amore studiorū è Loua-
nio delatus in Mauritaniā . Garnatae XVII . Ian . An . XLII .

O 5 EPI-

EPISTOLA NIC. CLENARDI AD
CHRISTIANOS, DE PROFESSIONE
ARABICA, MILITIAQUE CONSTI-
TVENDA ADVERSVS MACHOMETVM. §

NICOLAVS CLENARDVS CHRISTIA-
NIS OMNIBVS, S P. D.

QVANDO sum in præsentia de iis rebus verba facturus, quæ ad publicum nostræ religionis bonū mihi pertinere videntur, nemo (ut spero) vitio vertet, si priuatus & paruē sortis ego, nauctus occasionem communis iuuandæ salutis, communi omniū iudicio, sententiam propositumq; meum censendum efferam. Ut enim in suis quisq; domesticisq; negotiis cessator accusandus est, ita nō potest carere culpa, quisquis laboranti patriæ pro sua parte subuenire negligit: propterea quod Republicæ, quibus omnia ciues debent, sola hac via labefactari consueuerūt, & tandem pessum ire penitus, quod omnes libenter priuatis indulgemus commoditatibus, communibus & publicis desumus. Quod si ut nostris, ita & alienis commoueremur (quoniam quæso quid homini debet esse alienum, qui sine mutuis beneficiis in hoc orbe nequit confistere?) si inquam sic & alteri studeremus, quemadmodum blanditur cæcus ille amor sui, qui Græcis dicitur φιλαυτία, profecto nec intestinis discordiis turbaremur domi, nec hostium insultus pateremur foris. Sed ut contra seditiones domesticas, sic & aduersum tumultus externos, beata pace, & lœta tranquillitate tuti staremus. Ne vero statim in limine imprudens ruam, videarq; ineptus graui quopiam & turgido incedere proœmio, cum tamen hæc tenus Rheticis lenociniis non fuerim deditus, scaphas rusticus nominabo scaphas, & citra omnem insinuationem, vobis vniuersis commendare conabor literas Arabicas, ut earum præsidio Legiones adiuvemus Cæsarī,

saris, & coniunctis copiis tandem profligemus dirum
istum orbis incubatorem Machometum. Huc omnis
spectat oratio, hæc Sparta mihi modis omnibus exor-
nanda est, & vt spero etiam exoranda. Atq; vt ab ini-
tio repetam, quibus prouectus auspiciis, iam totus sim
in hac meditanda militia, planè superuacaneum duce-
rem, nisi inter narrandum considerem, plerisq; augen-
dos animos, & addendos ad virtutē stimulos: audituri
enim estis quæ fidem vincere videntur, deinde nō alie-
10 num ab humanitate putaui, longum etiam in amicoru
gratiam sermonem terere, quos nouem iam fermè an-
nos, non omnes quotidianis epistolis inuisere potui.
Cùm præsertim nihil suscepτæ prouincia sit obfutura
hæc narratio prolixior. Cùm studio Theologico, præter
15 Græcas Hebræasque literas, leuiter etiam degustaui
Chaldaica, sic vt si eam curam capessere libuisset, facile
iustum nactus fuissim peritiam, propter linguarū inter
se affinitatem: qui enim vtramvis recte norit, minimo
momento iam ambas nouerit. At non me insigniter ti-
20 tillabant Chaldaica: credo quòd in alio quopiam pistri-
no vires suas debebat explorare curiositas, quam nisi
mortali bus natura dedisset, bona parte mutilas habere-
mus præclaras artes, & mancas etiam liberales discipli-
nas. Mihi certe feliciter cessit, quòd in rimandis ignotis
25 literis fuerim curiosus.

A C videte quæso, cur captus sim amore barbaræ
linguæ. Lectitandis Iudæorū cōmentariis, subinde me
cruciabat, quòd hanc vel illam voculam id sonare dice-
rent Arabicè. Præcipuè verò me stimulabat Aben Ezra,
30 quoties occineret illud PHE R A P H A in lingua Ismaë
litica, quod illi scriptori tam est peculiare, vt nodos in-
umeros sibi videatur hoc configio dissoluere. Quid,
inquam apud me, Nunquámne sciam, quidnam sit PHE
R A P H A? Rogatus à me Ioannes Campensis, piæ me-
35 moriæ (nam iam obiisse morte intellexi) dum per Ger-
maniam pararet redditum in patriam: cuiusmodi casus si
me quoq; manet in Africa, qui impotenti teneor desi-
derio

derio redeundi ad meos, defunctū precibus Deo com-
 mendabitis: Sed ut ad institutū redeat oratio, Campen-
 sis Professorum Louanij Hebraicus, idem, inquit, est
PHE R A P H A, quod aduerbiū T V N C. Non id meo
 satisfaciebat stomacho, semperque imminebam cuius
 occasione, ut aliquid consequeret scriptum characteri-
 bus Arabicis, quos hactenus non videram. Fortè per id
 temporis Venetias prefecturus erat amicissimus mihi
Daniel Bombergus, vir sic de literis Hebraicis meritus,
 vt nomen suum omnium seculorū memoriae consecra- 10
 uerit sempiternæ. Cūq; pro sua humanitate qua prædi-
 tus est insigniter, ad me venisset Louanium, vt ante abi-
 tum valediceret, memor ulceris mei, vnde fermè manū
 non tollerem, rogabam numquis esset Venetiis peritus
 Arabicè: respondit ille, Medicos quosdam inter Indeos 15
 versari, qui lexitarent Auicennā nativa lingua: ibi pro-
 tinus subsiliebam gaudio, serioq; triumphabam, quasi
 iam linguæ partem tenerem, quòd in orbe nostro non
 deessent illius periti. nam illam velut apud Antipodas
 sedem habere putabam, tam mihi alienum videbatur 20
 hoc barbaricū idioma. Ne multa verba, promisit Bom-
 bergus se paginas aliquot ē Venetiis missurum Arabi-
 cas: quòd meo iudicio perinde censemebatur, ac si conti-
 nuò futurus essem Grammaticus, conspectis modò li-
 teris. Agebam Louanij in collegio Scholastici, in quo 25
 preter nos prouentibus annuis alitos, cōvictores etiam
 quatuor licebat admittere. Hos inter adolescens can-
 didatus & ipse linguarum, nactus Psalterium illud Ne-
 biense, gratulabundus ad me venit, neq; enim morbum
 meum ignorabat, qui pluris ducerem eas nosse literas, 30
 quam opimo donari sacerdotio: Iam beatus eram, iam
 præter Arabismū frigebant omnia. Quomodo, inquiet
 aliquis? Nam in eo codice, quemadmodū pleriq; nostis,
 Psalmi quidem sunt excusi typis Arabicis: verum quid
 inde cōmodi percipiatis, qui ne vnum quidē cognoscat 35
 apicem? neq; enim vel Alphabetū adeſt, vel quippiam
 præterea, quod omnino rudem admoneat, & eram in
 vniuer-

vniuersum ἀναλόγως. Nec curiositas vocari debebat, sed planè dementia, velle in eo libro répus terere, cuius nullam nosses literam, haud secùs ac si legendū offeras Demosthenem aurigæ Diestensi, cui nomen est Arnoldo filio. Quòd si vel eum saltem librū in præsentia consuluisse, qui ante annos aliquot excusus est Garnatz, ubi & nomina & figuræ characterū declaratur, alioq[ue] aid mutus magister opis attulisset, commonstrandis literarum notis. Nunc verò nec quispiam Louanijs viua me 10 voce poterat elementa docere, nec ullus extabat libellus rudimentarius. Sed antequam pergam, obiter hic admonitos velim quotquot Arabicari decrē euerint, ne, quem dico librū, eo numero ponant, quasi faciat ad tradendam linguā Arabicam: iis modò conducit, qui versaculū gentis sermonē expetūt, à quo tam dissidet Arabismus, quo sapientū & eruditōrum monumenta sunt prodita, quantū interest discriminis inter dictiōnē Homeri, & istorū Mercatorū, qui hodie negociātur in Græcia. Cæterū ego ἀρχειμοντες, si vel istum ad manū 20 habuissē codicē, prima laboris parte lenatus fuissē, quem ut exantlauerim, & quo ingenio sim usus, sic accipitote, & exemplū in me statuite, quid sit reuera Græcis ἀνθρακων, hoc est pessimo uti præceptore, nempe seipso.

25 VBI intenderis ingenīū, valet, si bene memini Salustij. En tibi Clenarde vniuersum Dauidicū Psalterium, ne nec sse sit expectare pagellas è Venetiis, & promissa Bombergi. Ea lege. Non possum. Lege inquam. Qui istuc quæso? nullam literam ante hunc diein conspexi, 30 similisq[ue] videri poterā Machometo, de quo hæc narratur verissima fabula, hoc est, evidentissimum mendaciū: venisse ad eum Gabrielem Angelum, & aperto Alcorano, quem secum ē cœlo detulerat, iussisse vt legeret. Ne scio, inquit Machometus, literas: moxq[ue] correpto An- 35 gelus hominis gutture, lege, inquit: adeò vt fermè vr gente Gabriele, bonus Machometus perierit, præfocatus: atque huiusmodi multa comminiscuntur illi, quo doceant

doceant Machometū idiotam quempiam fuisse, omnis expertem humanæ literaturæ, ut scilicet putetur nō ipse conscripsisse Alcoranum, sed accepisse cælitus. adeò vt si quis legendi peritiam illi tribuat, capitali plectendus sit suppicio.

SED venia danda est Machometo, quod eo sim ingeniōsior comminiscendo rationes legendi Arabica. necdum enim viderat Psalterium Nebiense, cuius præsidio mihi ad huius linguae studiū patefacta est fenestra. idq; ad hūc modū. Nō me latebat propria nomina virorū ac 10 fœminarū, itemq; montium, fluuiorū, regionū, urbium & consimiliū, iisdem apud Hebræos Chaldaeosq; scribi literis, & totidem vtrosq; consentire syllabis. quamuis enim septuaginta Interpretes, vt ait rectè Iosephus, horridum sonum linguæ Hebraicæ cōmutauerunt, trāsfē- 15 rendis vocibus, spectates quid pateretur blandior Græcia; in translatione tamen Chaldaica, & Onkelos & Io-nathā id secuti sunt, quod cōparet in versione Pagnini: & quemadmodū Hebreus ait Selomo, Mose; sic & Chaldaicē scribant Selome, Mose, nō vt Græci Solomō, Mo- 20 ses: nec etiam figuras istas agnoscunt, quas gentes variæ solent vario quoq; pacto usurpare. Et vt de Flandria lo-quar, aut Brabātia, in huiusmodi peculiariter affectant Aphæresin, ἀκέφαλοι reddentes Ioannem, Iacobū, Bartholomæū, cum plerisq; aliis, qui decollati non fuerunt 25 dicentes **Hennen/ Coppē/ Meeus**. Zelandi verò, nisi fallor, pro Catharina largiti sunt nobis **Calleken**. Quæ nominū metamorphosis, nec est in translatione Chaldaica, & in mentē veniebat, ne in Arabicis quidē atro-cem esse, quod suspicarer etiam huius gētis scripturam 30 non admodū abhorre ab Hebraicis, & a dextra tendere in sinistram, id quod ne ipsum quidem noueram, tam eram rudis, et si mirè curiosus. Itaque cùm soleat discipulus à confessis ordiri, quæ extra omnem aleam essent posita, non ego initium feci à verè solidis pronū-ciatis, sed suspicione Duce, rimari cœpi characteres Arabicos.

AC

AC protinus Psalmus iste sese offerebat , qui sic incipit: Deus quis similis erittibi? ne taceas neq; compescaris Deus, propterea quod in eo ingens est aceruuus meorum præsidiorum, Israël, Idumæi, Ismaëlitæ, § Moab, Agareni, & cæteri item populi, nunc obnoxij Machometo , credo vt mihi opem ferrent , ad comparandam linguam Arabicam , qua aduersus ipsos aliquando vsurus essem, & suo ipso sibi iugularem gladio . Hic iam repertis fodinis strenuè fobiebam, 10 eruendo metallo felicis Arabiæ. nec profectò Deus tacuit , sed commissis inter sese nominibus & perpenso verborum numero , quæ in columnis ex aduerso ponebantur, colligere nitebar, quid Arabicè cui responderet Latino . Inter hæc sudanti, Ismaëlitæ contra 15 quos iam bellum spiro sempiternum , præsentaneum mihi tulerunt remedium , bona quadam fortuna conspecti in calce quinti versus , qui sic habet: Quoniam cogitauerunt vnanimiter, simul aduersus Testamen- tum disposuerunt tabernacula Idumæorum & Ismaë- 20 litæ.

SIC fossor ligone disputabam. Ismaëlitæ in hac columna Latina versum claudunt , nimirum & in sua columna locum sortientur ultimum : iam thesaurum versabam, conspecta vocula multis copiosa syllabis : ac 25 nescio an auditio ligonis strepitum , dum in Ismaëlitæ impingerem, continuò vicinus accurrit Lot , credo vt vel gratularetur , vel partem thesauri auferret : nam huiusmodi fortuna communis esse solet, quotquot nō procul sint ab inuentore. & quamuis Moab , Gebal, 30 Ammon, Amalec, Tyrus, & Assur proprius astanter, tamen sic facti sunt in adiutorium filii Lot , vt hic liquidius clamorem thesauri perciperet , ob id suspicor quod auriculam haberet rotundiorem , & magis patientem audiendis stridoribus , nisi illud in causa fuit, 35 quod recens profectus è Sodomis, & velut nudus erexitus ex incendio, cupidior esset bonæ fortunæ , cæteris sic occupatis, suo quoque bono, vt tardius aduenirent.

vtcum-

vtcumque sit, simulatque mihi ad Ismaëlitas accessit, duas commonstrauit literas, L & T. nam & Lot, & litæ in calce Ismaëlitæ eas literas eisdem figuris gerebant. Tyrus etiam modestè capite innuens, nescio an partim gratularetur, an potius partem prædæ sibi vendicaret. certè thesaurum repertum esse, iam passim fermè omnes vicini vna voce prædicabant, ac periculum erat, ne concurrentibus vndique raptoribus, Ismaëlitæ discerperentur. Ante omnes Moab inuasit pectus Ismaëliticum, Gebal corripuit tibias. Ammon vtraque manu rem gerebat contra Moab, se potiorem esse dictans. Amalec verò cùm ex animo cuperet opem ferre Moabitis contra impetum Ammonis & communem portionem communiter partiiri, spectans, vt fit, priuatum commodum, decertabat etiam Is¹⁰ cum Gebal, deos hominesque testatus, se præferendum esse vtrique, quòd & pectus agnosceret & tibias. Tyrus, vt dixi, leuiter studebat filius Lot, in ancipiitus, inuideret an gratularetur. At verò Assur, Sisare & Cisson atrocissimè pariter imminebant Ismaë²⁰ litarum collo. Postremò cùm iam increbuisset rumor inuenti thesauri, famam quaqua nersum sparsus, & auctoritate nominis confirmatur, vir summae fidei & maximæ dignitatis aduenit Salmana: qui cùm non interfuisset tumultui, quòd procul habitaret, meritissimo tamen & iure vniuersos antecellebat, pectus, tibias, & collum solus arripiens: nec enim erat, cui tribus nominibus deberent Ismaëlitæ. Celebremus licet Epinicia, nam Baethra deuicimus, & tres inuenimus characteres Arabicos, S. M. L. in magnifico Salmana, duos in Lot, L. T. in reliquis singulas, in ipso thesauro quatuor, S. M. L. T.

P R A E C I P V A ergo mihi cura fuit obseruare, qui versus aut in capite aut in calce meas offerrent fodinas. & vt quæque darentur, ligonem exercebam. Principiò Latinis opponebam Arabica, quemadmodum commonstravi in Ismaëlitis. Mox Arabica ipsa inter se

se se committebam, vt salutatione mutua Lōt cum Ismaēlitis vnam atque alteram literam conspirantes asseuerarent: ad eundem modum copulabam & cæteras fodinas: Israēl, Agareni, Tyrus, Assur, Sisare, &
5 Oreb, quid nisi mihi ingerent literam R? Moab & Gebal reddebat B. quibus opitulabant Iabin, Oreb, Zeb, & Zebee. Et quamuis titulus in multis Psalmis testaretur D. quōties occurreret Psalmus Dauid,
10 tamen & hoc loco Idumæi, Mādian, & Cudor facile
doceant.

15 H I S ego sitientissimus linguæ Arabicæ laboribus, & hac rimandi diligentia, totū consecutns sum Alphabetum, primō pensiculandis nominibus propriis, mox etiam adiutus & altero subsidio, quod præter characterum notitiam, aditum patefecit concipiendis animo, & velut somniandis canonibus Grammaticis. Siquidem postquam aliquot iam literas certò cognoscerem, non raro mihi inter fodiendum dictiunculæ quædam occurrebant, & aliæ quæ idem significarent 20 Hebraicè. manus, pes, caput, lingua, venter, anima, seruus, & huiusmodi quamplurima reperiebam totidem & iisdem constare literis in vtraque lingua. Et continuò apud me, est igitur inquam Arabicum idiomam tam affine Hebraico, vt & Chaldæum. quare & 25 hoc mihi plurimum contulit, vel ad ipsas assequendas literarum figuras. Proferam exemplum quod quiuis intelligat, tametsi non nouerit Hebraicè. Anima tribus literis consonantibus indicatur, N F S, esto iam adiuuantibus primis illis curiositatis mæ docu- 30 mentis, probè teneam duas primores literas, N & F, ne cum tamen figuram nactus fuerim literæ s. suspensus manebo, donec ignotum s. compareat voce quam alia. Linguam Hebræi notant literis L S N. ue id quidem sat fuerit. Pax sermone Iudaico est S L M. Quid 35 hinc colligere datur? Iam è rebus compertissimis didi linguarum istarum affinitatem. Quid tum postea? in tribus his vocibus anima N F S, lingua, L S N, &

P pax

pax s l m , literæ reliquæ cognitæ sunt præter ultimam in N F S , medium in L S N , primam in S L M , ea in hebraico sermone est s : deinde multas & alias voces, planè easdem reperio in vtraque lingua , quocunque loco hæc figura comparet , si modò eam statuas esse li- 5 teram s . Eia sit bonis auibus s . fortè alias proprium aliquod nomē diluet dubium, interim fretus coniecta- 10 rura probabili, perge velut in re cognita.

Q V O D si sic vocibus inter se se conspirant hæ lin- 10 guæ , in mentem venit forte etiam præceptiunculis Grammaticis eas non dissidere : nam ligō meus obiter nonnihil olfecerat . Possessiua pronomina , meus, tuus , suus , noster , vester certis literis & syllabis ex- 15 primunt . quare vbi hisvteretur Latinus , aut Hebraeus , sedulus indagator literarum , offendebam & ista prius- 20 quam quærerem . Eia contemplemur porrò , quid faciant in variandis verborum personis , quid in com- mutandis coniugationibus ? Ne multis morer , ni- 25 hil aliud iam censem eum Arabismum , quām alterum quendam Hebraismum . & non solum eas linguas in- 30 numeris vocabulis , sed arte etiam consentire Gram- matica . Et quamuis Psalterium illud excusum erat sine vllis vocalium notulis , parum tamen tenorem mei studij poterat interpellare , vt qui iampridem versa- 35 tus fuisssem in Hebraicis . Neque enim lingua lege- 25 bam , sed oculis & mente . Exemplum accipite , lin- gua dicitur Arabicè L I S E N , mihi verò non offereba- 30 tur nisi trias consonantium L S N , quomodo igitur sonabas ? L A S O N . ob id quod sic scribitur Hebraicè , reliqua verò vocabula , quæ mihi non subministrabat 35 peritia Hebraica , legebam , vt modò dixi , oculis tan- tū & animo , vt quoties triadem nullis affectam vo- calibus cernerem , quid significaret curæ esset , non quomodo sonaret .

C O N S E C V T V S sum Alphabetum , partim ad- 35 iutus Latinis , partim Hebraicis , in his præfertim cha- racteribus quos Latini non agnoscent . quamuis ne- 35 sic

Sic quidem exactissimè poteram omnia penitus distingue , propter exiles quasdam vocis minutias . nam ut Arabes literas etiam habent Hebræis tam forma quam sono penitus ignotas , sic & eiusdem literæ solum multis modis partiuntur , adeò ut quod nobis est d , quatuor sectum sit discriminibus . Sed me id minimè turbauit , qui artem haberem legendi tantum oculis . Cur enim percipiendis disciplinis , quarum sedes est ratio , magis proderit lingua & aures , quam 10 oculi ? nonne taciti inter studendum , conspecto codice , reponimus quamplurima , & mandamus memoriæ , tametsi non vtamur officio linguæ ? neque enim mutis abroganda est hæc discendi via , quemadmodum neque cæcis natura potuit inuidere res Mathematicas . Specimen dedit quidam Salmanticæ , qui cùm esset Psaltes insignis , & articulis doctissimè decurreret in monochordio , præter Græcas literas , quas feliciter didicit , triangulos etiam in manibus depingebat , & radium quem cæteri ducendis lineis immit- 20 tunt pulueri , sic animo contemplabatur , ut acumine vinceret bene oculatos . Ille ergo figuræ literarū Græcarum cæcus non nouerat , ego conspectis characteribus , vocis eram securus , & fortiter sudabam in pistri- no Arabico .

25 T E N E O inquam vicunque characteres , comperi etiam rem Grammaticam fermè eandem esse , quæ traditur in Hebræis . Quid iam restat ? Lege à capite ad calcem usque Psalterium , & para tibi inde aliquod Lexicon . Sic facio prorsus , nisi quod consultum vi- 30 debatur , ab eo auspicari Psalmo , cuius est initium : Beati immaculati in via . complutes enim illic sunt voces crebrò repetitæ disparibus casibus , & numero utroque . quod & ipsum partim me iuuit , dum itera- ta subinde vocabula iam redderentur indies magis mi- 35 hi peculiaria , partim vehementer turbauit . Siquidem in formando nominum plurali numero , longè aliam deflexionem confexi , quam quæ obtinet apud

Hebræos, nec exitum sperabam, quod hactenus eam
commutandi nominis normam nulla in lingua nostra-
sem. Ragul hominem significat. Rigel homines. haud
secus ac si malus efferatur singulari numero, miles
plurali: tamen quia iam effractis foribus in ædes ir-
ruperam, credebam minus esse laboris; arculas re-
ferare, & si maximè clausas, quād dudum domum
ipsam intrare: quare pergebam in meo Dictionario,
lectitandis Psalmis Dauidicis, ratus futurum aliquan-
do ut offerretur occasio, quæ scrupulos meos de plu-
rali numero posset eximere, & simul respectans, si
quid fortè nobis tandem allaturus eset Bombergus.

D. Blosio.

INTERIM ita res tulit, vt abirem inuisurus re-
uerendum D. Abbatem Lætiensem Ludouicum Blo-
sium, qui cum mihi in nostro Collegio conflata erat
necessitudo, homine Græcis Hebræisque literis sic
instituto, vt quandoque ad me scripserit epistolas tri-
lingues: Quæ peregrinatio, et si non flagitaret nisi
iter bidui, Theologo tamen Louaniensi satis erat ar-
dua, mihi præsertim, quem omnes tam nouerant
esse sedentarium, vt si semel modò foris pernoctarem,
velut cælum rueret. Sed quia in fatis meis erat, vt
olim longius à patria dulciique Louanio diuellerer, &
sipientes veniremus Afros, sic meas componebam sar-
cinas, vt salutato Blosio, simul etiam inde eadem ope-
ra contenderem Cameracum ad charissimum mihi præ-
ceptorem Iacobum Latomum, qui tum illic agebat
Canonicus. quin & audacius quoque facinus animo
voluebam, si ille non dissuaderet (omnia enim eius
auctoritati meritò semper tribui) nempe, vt proficisce-
rer Lutetiam usque, quod perinde fuit, quasi petitu-
rus essem Indiam. Euenit, & sensim incepit Clenar-
dus assuescere faciundis itineribus, contractumque
domi veternum exsudare: tamque lætis auspiciis susce-
peram profectionem Lætiensem, vt è Lutetia reuersus
Louanium, diuinitus etiam nomen reportarem, quasi
Græcum Hebræumque spoliasset auditorium, præser-
tim

tim opinione nostri Campensis. Bonis, inquit, aui-
bus venisti Parrisum, nam te aiunt asportasse corona-
tos inde supra quingentos. non, inquam, me poenitet
profectionis, & simul ridendo sinebami me celebrari
§ hac fama. quid enim laedit, si foris habearis vel Crœ-
sus, modò domi non impediari molestis diuitiis?

PRÆTER ceteros Lutetiæ mihi cognitos, mona-
chus etiam quidam Lusitanus, ex instituto Franciscano-
rum, Rochus Almeida, mirè mihi deditus erat, adeoq;

R. Almeida.

10 me docēte captus erat amore literarum Hebraicarum,
vt hac sola gratia paucis postea diebus se contulerit
Louanium. & cum fermè quotidie Hebraicaester com-
mearet ad nostrum Collegium, crebrò etiam aliis de
rebus mecum familiariter agebat, nunc commemo-

15 ratis moribus Cantabrix, nunc attollendis in cælum
Cathedris Academæ Salmanticensis, siquidem & ipse
multum etiam viæ permensus fuerat studiorum causa.
quæ omnia non sic apud me licebat narrare per ocium
in Gallia, quod occupatior esset colligendis illis coro-

20 natis, & magis fabricandis rebus nouis implicarer,
quam audiendis. Postquam autem de Salmanticen-
sium Professoribus fabulari cœpisset, & tam opimos
prouentus doctis viris constitutos affirmaret, nul-
lamque partem disciplinarū, quæ non honorem suum

25 sortita esset Salmanticæ, quid inquam, coluntur illic
etiam linguarum studia? Linguarum, inquit. Est Pro-
fessor Græcus, est Hebræus, est Chaldæus, atque etiam
Arabiæ. quod postremum verbum altius in pectus
meum descendit, quam quisquam tum credere po-

30 tuisset, & tacitis apud me gaudiis, nunc inquam pe-
dum visa est via. Ocyus properemus in Hispaniam. nec
aliud iam deinceps somniabam, quam profectionem
Hispanensem. siquidem vt cumque redditus eram idoneus
obeundis itineribus, & præter aurum Gallicum,

35 versatus illic inter homines tamen dispare natione, tamq;
agentes suauiter procul à paternis laribus, animum
etiam indueram patientem exiliij. quin & grauis quoq;

P. 3 mihi

mihi ipse auctor videbar, quique possem de peregrinationibus disputando meo iure ferre sententiam, quod scilicet vidissem Lutetiam, hoc est, lustrassem vniuersum regnum Persarum: meminique sic inter congerones peregrinandi metum deponere. Nemo est tam formidolosus, quin ausit a ciuibus suis abesse leucas quatuor. Ergo relieto Louanio simulatque venerim Bruxellas, quid vetat quominus velut Bruxellanus conficiam alias quatuor? neque enim animosiores conuenit esse, qui sedem habent inter disciplinarum domicilia, quam qui quotidie spectant hinc illinc clientes ad Patronos, Principes viros properantes ad aulam. E Bruxella igitur totide numerabo millia in pagu aliquem, cuius incolas magna profecto afficeremus iniuria, si plus nobis censerentur ad iter expediti ciues, quam pagani. Hinc verò pergam in locum proximum, & semper crescat vsu fiducia peregrinandi, pròpterea quod hæc me ratio non vrbis, sed orbis ciuem reddiderit, sic huc illuc properantem, & variis iactatum itineribus, ut perpetuò pernoctem in patria.

VERVM non satis erat ademptum esse metum, non satis me sic ebrium ferri cupiditate huius linguae, nisi & alius me pupugisset stimulus, quo videlicet non tam inhiarem Salmanticæ, quam fugerem vel ipsam patriam. ut dum hanc odissem, illam amassem, celerius mea potirer Helena. Designatus eram Curatus templi Beginarum Diestensium, nec aliud votis omnibus expetebant parentes, nisi ut præsentem illic haberent filium. quod & ipse planè gerebam in animo, nec haec tenus ea potuit placere sententia, ut lac lanamque ouium Christi possidere, quas præsens v oce vitaque non conarer pascere. quid alij prætexant, & quid comminiscantur, dum nimis ingeniosi fabricandis causis tam vastam aperiunt fenestram perdendis gregibus, nō ad meum tribunal pertinet: id modò credo, si omnes in hac mecum essent persuasione, & ad iustas etiam causas absentia nō conquerent, multò melius actum iri cum

cum Republica Christiana, quām his moribus, eò iam
prolapsa disciplina, vt fermè probro ducatur, si vir in-
signi quapiam eruditione vitam agat inter oves credi-
tas. Sanè non desunt quos præstat in Academiis do-
cendi munus obire, & multos formare pastores, quām
(vt ipsi dicerent) contemptos viuere, perferendis ru-
sticorum vitiis. At contrà non desunt, qui prouen-
tus istos Ecclesiarum ipsi pascendis gregibus queant
percipere, ne necesse sit præclara in Academiis inge-
nia, præter onus docendi, hoc præterea subire mole-
stia, vt controuersias agant cum iis qui mala fide per-
soluant decimas. Nunquam rebus necessariis desti-
tueremur, si suam quisque administraret prouinciam.
Libenter, inquit aliquis, in ista inueheris, quòd lana
tuarum Beginarum fueris frustratus: alioqui stetisses
ab eorum partibus, quos nunc leuiter corripis. Quid
futurum de me fuisset, diuinare non possum; magnum
enim momentum obtinet pecunia coniuncta cum otio,
& non reperisse inter Beginas Professorem Arabi-
cum. quare vt crebrò nutant voluntates humanæ,
fortè partitus lac cum Collectoribus desertor stationis,
& oblitus ouium, auolassem Arabicatum in Hispa-
nia, culpam contracturus quam nullus deleuisset Syl-
logismus. At me seruauit sacerdotiorum genius, qui
nō nostro seculo tam bene mereri videtur de Causis fiscis,
vt instar miraculi sit, sine litibus obtainere semunciam
vnam patrimonij Christi. Quare vbi in me conspira-
sent Beginæ, & ouium suffragiis declaratus fuisset,
& suffectus in locū demortui, protinus exortus est ad-
uersarius, cepimusque strenuè litigare, & implica-
bili bello configere. ac primū quòd tyro essem rudis
earum artium, valde stupidus admirabar, quòd riua-
lis velitando in Processu, me negauerit Clericum, na-
tum legitimo matrimonio, esse omnino in rerum na-
tura, & huiusmodi istis solennia, nata contrahendis
controuersiis: & stultus expostulare volebam de men-
dacio, nisi me procurator docuisset istum esse videlicet

P. 4 stylum,

stylum, & contra illum nos quoque obiecturos esse consimilia. nolo inquam mentiri, quid attinet in iis conterere tempus? rem ipsam putemus, meæ sint Beginæ an illius? quid nisi riderer haec tenus illius ignarus palæstræ? vt paucis absoluam, iam bello Troiano, appetebat decennium, & multis iactatus inquisissimis laboribus obsidens foribus Procuratoris, Aduocati, Iudicis, & aliorum etiam, quos similis exercebat cura: deinde in multas vrbes hac de causa subinde profectus, aptissimus eram faciundis itineribus. & quod nullum remedium daretur agendæ pacis, obnientibus parentibus; nam ipse viam videbam perquam facilem, si traditis Beginis aduersario desisterem à litibus, quia inquam bellum erat inextricabile, omnino decreueram primam quaque occasionem fugæ capere, nō tam amore Arabicandi, quam odio litigandi.

S V B id tempus versabatur in Brabantia D. Fernandus Colon, cuius parenti Christophoro debemus repertas Indias. sit pax & requies vtriusque manibus, nam anno superiore defunctus est Hispali Fernandus: qui, vt plerique nostis, Europam vniuersam hac gratia peragrauit, vt quas haberet opes memorabili cipiā consecraret parandæ bibliothecæ. Eam contemplatus sum nuper Hispali, omne genus libris refertissimam. Sed vt coeparam, cùm venisset Colon Louanium, comparatus & illic ornamenta suæ bibliothecæ, communicatis consiliis cum Poëta Resendio, homine multis nominibus mihi colendo, animum sibi esse dixit, vt quempiam honesto salario secum abduceret in Bæticam, cuius & iudicio in libris, & socio queat vti in studiis. Resendius, qui sape mihi prædicasset Lusitaniam, & per iocum aliquando vaticinatus esset me illuc concessurum, ansam præhendit à patria diuellendi Clenardi, opinatus non desideraturum se artes mei pelliciendi in Lusitaniam, si semel intrasse Hispaniam. quare hominem secum adducit in auditorium, vbi enarrabam Chrysostomum de sacerdotali digni-

dignitate, peractaque lectione, statim mihi proposita est conditio, & paucis interiectis diebus accingimur profectiōni Hispaniensī. facilē namque res transacta est, cūm & sitirem Arabica, nec alia ratione liberari possem à litibus. Cunctis admirantibus, quod fermè iisdem prouentibus perceptis Louanij, tam longinquam susciperem peregrinationem. neque enim sciebant qui me agitarent stimuli.

T V A S Beginas quis interim tuebitur? quem relinquis pugnatūrum in bello Troiano? Quasi desint Procuratores, qui absente cliente non possint extenderē litem. Iam & ipsæ Beginæ diligentiam omnem præstaturæ fuerant, ut simulatque cecidissent Pergama, mox ex Hispaniis aduolarē curru inuestus triumphali. Fabulæ catastrophē narrabimus, postquam calamus peruererit Braccaram. Relicta ergo Brabantia, identidem respectans Louanium; & memor iucundissimi cōgerronis Rutgeri Rescij, salutato etiam Cameraci meo præceptore, probè defatigatus tandem veni Lutetiam, non sine risu D. Fernandi. qui dum per viam contemplaretur me Vasæumq; sic equis illigatos vix ferre diutinam sessionem, imprudentiam suam damnabat, qui non solū nostri causa, sed etiam iumentorum non sumpsisset chirurgum quempiam itineris comitem, adeò nos infernè, contrā equi supernè lèdebantur. quid enim? Hactenus in plaustris vecti fueramus, & equinis dorsis magnam molem ingerebat imperitia, quod stapedæ nobis standi locum non darent, magis sollicitis manibus in arripiendis ephippis, quām compositis pedibus in premendis stapediis. Ego præcipue longus, & graui corpore, quodam eximium præbebam spectaculum, quoties urbem aut pagum ingredieremur, omnium fermè oculis in me vnum coniectis, quo nomine debitor mihi est Vasæus, nihilo me concinnior equitando, quod dum solus hominum scommata cogerer excipere, ipse ad mea monstra immunis transmitteretur. quanquam

P 5 quodam

quodam die, securus dicteriorum quæ in me iacula-
bantur, socium poenarum habere mihi sum visus, dum
globum equo circumferri clamarent. siquidem Va-
sæus, veritus ne decideret, prono capite fermè den-
tibus equinam iubam occupauit, & figura corporis
flexi velut in gibbum redigebatur. Multa deinde post-
quam egressi fuimus Galliam, adeò sumus admirati,
vt meritò liceret in ius vocare Dialogum Erasmi, qui
Germanorum diuersoria, velut aliquid haberent in-
commodi, tam contra omnem æquitatem studuit tra-
ducere: reuiuscet, & pergit Salmanticam. docebit
eum Vasæus velut alterum Diogenem caua manu bi-
bere. nam apud Cantabros, si rectè commemini, po-
culum nobis frangebat vitreum, cùm alterum non
esset in tota vicinia. nec etiam hypocausta fastidiret,
quod aduenis mercatoribus opplerentur, conspurca-
tis ocreis. siquidem haud procul à Pincia, gelū con-
strictis omnibus aquis, & frigidissimo flante Borea,
cùm vniuersum pagum lustrassent, vix tandem vnuis
repertus est farmentorum fasciculus, nec alia illic sunt
ignis fomenta. huic tam in aligno foculo, fermè de-
cem astantes monstrauimus rigidas manus, & flam-
mam oculis contigit cernere, nam extrema linea cale-
fieri haud nihil est. Hic te oro mi Vasæe, si hæc forte
in manus venerint, ne Hispanorum nomine mecum
litiges. quando enim iam cooptatus es in Lusitaniam,
& sedem sempiternam fata tibi dederunt in Augustæ
Braccaræ gymnasio, alia suo loco narrabo de Lusita-
nis, quæ reliquis Hispanis meritò sint solatio, tibiique
iustiores vindicandi causas præbeant, quòd omnia
bona debeas Lusitanæ. Iter nobis institutum erat rectâ
in Bæticam, Hispalique versaturi eramus triennio. nam
longius exilium parentes mei concedere nolebant, &
omnino tanto spacio lis nostra cōponenda videbatur.
Verùm Colon & ipse fraterno nomine rē habebat con-
trouersam, & Iurisconsultos adire volebat, quos tenet
Salmantica doctissimos. Quare dum ibi dies aliquot
inter-

interquiesceremus, & mulis darentur inducīx (nam
& harum dorsa fregimus) aliis insignem lustrantibus
Academiam, & vt fit, huc atque illuc visendi gratia
deductis, Clenardus breui procerus tunica, inter Scho-
lasticos obambulabat, & Professorem quærebatur Ara-
bicu[m]. Cumque in tanta studiosorum frequentia,
qui illic pro Scholis mutuis sermonibus inhærebant,
peregrinus yeste Brabantina fuisse, vt æquum erat,
admirationi; tamen hoc verè possū de Hispana gra-
uitate dicere, me neminem sensisse, qui petulantius
externum rideret, quo vitio non carere multas natio-
nes, nemo nescit profectiones obire solitus. *Quin*
& primo statim die ignotum adolescens familiariter
appellauit, frater Doctoris Poblij, & colloquio per-
ceptis meis studiis (neque enim carent Hispani inge-
nlio) statim prædicare coepit literatissimum virum Fer-
nandum Nunium, Professorem Græcum, nihilque
me gratijs facere posse, quam si eum inuiserem. In-
uiso, & causam, vt fit, peregrinationis sensim aperio,
longo prius sermone producto, cum me ille ego ipsum
vicijsim de variis rebus percunctarer. Et quia iam
adolescens ille, Chaldæos Arabicosque Professores de-
siderari narrasset: verū hunc Nunium, & has olim
coluisse literas, rogo nunquid haberet Arabismi? Quid,
inquit, tibi cum hac barbara lingua? abunde multum
est cum Latinis etiam didicisse Græca. Laborauit, in-
quit, & ipse iunior hac insanias, nec contentus He-
bræis, adieci etiam Arabicæ. Verū nunc omissis o-
mnibus, tantum versor in Græcanicis. seduloq[ue] coepit
me ab isto proposito dehortari, specimenq[ue] amici veri
primo statim congressu non obscurū exhibuit. Quan-
do enim semel facta mētione claris indicis vehementē
amorem testatus fuisset, quod mihi difficile sit vulnus
nō detegere Medico, poterat ansam nactus, care vede-
re codices, quos velut inutiles reiecerat, sed nō pmitte-
bat humanitas vt homo omnibus humanitatis artibus
excultus, sui spectator commodi, priuatū emolumentū
Fer Nunius.

ante-

anteferret officio fidei . At surdo canebat fabulam , & gestiebam quamprimum oculis inuolare in librum aliquem , qui vocales doceret Arabicas , neandum enim videram . Instanti & sedulò roganti , iam perspecta firmitate propositi , cras , inquit , redibis , & ex aceruo s meorum codicum eruenius Arabica , siquidem in praesentia ubi lateant ignoro , tam in obliuionem abierunt mihi chartæ Machometicæ .

O te felicem Clenarde , qui conspecturus sis vocales Arabicas . non potes duci pœnitentia profectionis . 10 omnis iam res est in vado , aliisque multis apud me diues gratulationibus , ab amico discedebam , mirè exhilaratus . tam enim in istum laborem animatus eram , ut etiam vocalibus inueniendis mihi non crederem defuturum ingenium , modò tantum adesset codex . Quid 15 putatis , nisi me noctem in sequentem insomnem pariter & somniantem totam triuisse in fodinis Arabicarum vocalium ? Reuerens postridie , bonis resalutor omnibus , & , En tibi , inquit , quatuor Euangelia pulcherrimis characteribus : alia reperire non potui , et si 20 diu quæsita . Ego bonam fortunam exosculor , & quasi mihi in omnibus queam esse præceptor , parum urgebam , ut me doceret , cupiens scilicet periculum facere , quantum valeret hic quoque curiosus ille ligo , qui consonantes inuestigauerat . Miscendis tamen collo- 25 quiis , optimus vir Alphabetum postremò depinxit . & protinus conspecta litera , quæ me Louanij cruciauerat , quæ est ista , inquam ? est , inquit , litera ئ ita , inquam , suspicatus eram , sed pronunciare non audebam . Discrimina præterea docuit inter nonnullas , quas con- 30 fusas gerebam , ut suprà scripsi . Atque hæc mihi fuerunt viuæ vocis prima præsidia . hic mihi in Arabicis primus inuentus est præceptor , quem tanti feci & semper facturus sum , ut quicquid per me studiosis huius linguæ sit euenturum , totum humanissimi viri beneficio 35 acceptum ferri velim . qui nisi contigisset Salmanticæ & libros , ut est ad bene merendum expositus , libenter

benter suppeditasset, nunquam curiositatis meæ fructum reportassem. Ego tibi chare præceptor, & meo nomine, & aliorum omnium quibus tua profutura est bonitas, hic inter Afros hoc calamo gratias ago sempiternas, & quamuis præsens epistola non est iis respersa dotibus, vt te dignam sortiatur immortalitatem, tamen quia tuis auspiciis eò peruenimus, vt Machometicas literas coneinur in omnes Christianorum angulos inuehere, dabimus operam, vt quemadmodum literas Græcas tibi debet vniuersa Hispania, sic & omnes quotquot Arabicantur, nomen celebrent Fernandi Nunij.

EST Salmanticæ diuersorum haud procul à foro, cui est insigne Crucis, in eo tum aduenæ morabamur, in eo didici vocales Arabicas, parum vocalem consu lens magistrum, nempe codicem mutum. sed non debebant Euangelia cedere Psalmis, parqne fortuna, quæ pridein usus fueram, hic quoque mihi obiecta est, in ipso statim initio. siquidem Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham minio depictis vocalium notis, facile commonstrabat quid quererem, tantus est & illic catalogus, vt scitis, nominum priorum. Cæterum quando Latinis sint quinque, non reperiebam nisi figuræ tres, & nunc mihi Arabes pauperes videbantur characteribus vocalium, qui tot differentiis secarent consonantem D. Duas a & e sono distinguebam, miniatus index unus & idem utriusque seruiebat. sic & altera figura indiscriminatim reddebat o & u. hic meritò perplexus angebar, nec me opte ingenio poteram, quantumcunque foderem, thesaurum istum inuenire, nisi quod in mentem veniebat, fortè sic Arabicas vocales dissidere aliis atque aliis adiectas consonantibus, perinde atque disparem edunt apud nos sonum quedam consonantes interuentu disparum vocalium ca, co, cu non idem efferunt, quod ce, ci, sic & za, go, gu, non consentiunt cum ge, gi, quare dubio isto sic me liberaui. Certum est hanc apicem esse

esse symbolum duarum vocalium, & istum quoque totidem. non licet in præsentia rem diluere . referamus proximo congressu ad oraculum viuæ vocis, & pergamus ad alia.

I AM ergo noueram sic literas, ut lingua quoque legerem, non solùm oculis, collatoque codice Græco cū Arabico , sensim sese mihi cœpit aperiri notitia Grammaticæ , nam protinus offendit, quod suspicabar esse Hebraicum Dages, adeò ut iam de coniugationibus distinguendis laborandum videretur . Sed quia spes omnis mihi collocata fuit in libris, & audiueram prostatre nescio quem Grammaticum , continuò emi codicem. erat autem is cuius suprà mentionem feci. Vnde illud hausi quod me remorabatur in vocabulis, & nihil præterea . Deinde & schedam protulit frater Iacobus Hallensis , repartam in angulis vbi depictæ fuerant literæ, quæ & ipsa nonnihil habuit momenti, magis ad confirmandas conceptas suspiciones , quam ut aliquid doceret incogniti . Paucis pòst diebus adeò præceptorem, qui simulatque me vidisset , fauet, inquit, Machometus tuis studiis non sine risu , repperi libellum rudimentorum, sine quo nihil queas efficere . simulque lectitare cœpit, me admirante, quòd post tantum temporis non penitus omnia homini venissent in obliuionem . quanquam magis sermonem inclinavi ad mea dubia , non ignarus viæ , qua sperabam aliquid me laboribus assecuturum . Quare apertis Euangeliis, nónne inquam, sic id legis ? maximè . & illud quoque nónne hoc pacto ? admodum . & ita porrò prouectus colloquiis, de summa rei Arabicæ pronunciabam, quid adiutus Hebraicis me comperisse crederem , ille contrà & annuebat , & ultrò etiam quædam protulit , quæ suggerebat memoria . Ostendit præterea codicem alterum, in quo dicebat contineri quicquid esset Grammaticæ , verùm in primis legendum esse illum exiguum Gurremiam , id libro nomen est . Quare quando ne sic aninitatum conficeret, iussit ut quotidie statis horis

ad

ad ipsum commearem, se in mei gratiam renocaturum
priora studia in memoriam, & Gurremiam interpre-
taturum. Statim prima lectione res displicuit, nec inde
auspicandum putabam, ne tam en præceptoris iudicio
5 refragarer, obsequentem me præbui quatuor aut quin-
que diebus, non quod fructum magnum è lectione re-
portarem, sed ut redditus in dies familiarior, alterum
illum nanciserer codicem, quem verebar flagitare, ne
censerer monentis auctoritatem nihili facere. Quare
10 discipulum præscriptis horis agebam Gurremianus,
domi verò tractandis Euangeliis, verè discendi ratio-
nem meditabar. ac primùm illud obseruaui, hoc Ara-
bes adiecissem legibus Hebræorum & Chaldæorum, vt
etiam nomina certis variarent casibus, commutandis
15 vocalibus postremæ consonantis. Collegi coniecturis
fretus, quid nostro responderet nominatio, quomodo
efferrent accusatiuum, & breuiter tribus eos casibus
assequi sex Latinorum, nec dubitabam, quin si alterum
illum euoluerem Grammaticum, omnia me opte marte
20 possem perincere. siquidem videram passim eum ad-
notatū interpretamento Latino, adiectis etiam in mar-
gine nonnullis adnotationibus, è quibus fieri non po-
terat, quin aliquid rudi lectori monstraretur. Vicit pu-
dorem cupiditas, & oraui ut me sineret diebus aliquot
25 mea frui sententia, me sperare, si eum lecitarem, non
perdendam operam. Erat ipse Nunius non immerito
prædictor Gurremiae, tum quod ei primus obiectus
fuit dum Arabicaretur, tum etiam quod & Garnatae, &
in Africa quoq; fermè hunc libellum initio tradendum
30 arbitrarentur discipulis. At mihi longè alia probatur
instituendi ratio, præsertim apud Latinos, qui ne vo-
cem quidem audiuerint Arabicam. & nisi penitus
ignoro, quomodo formandus sit Grammaticus, ne ip-
sis quidem Africæ literatoribus hac parte subscribo.
35 ERGO solus in mea tenui bibliotheca, hoc est in-
structus Euangeliis & grandiore Grammatico, qui ap-
pellatur Albucasim, me composui ad rimandos capo-
nes

nes Grammaticæ Arabicæ, quod perinde fuit, quasi Latinus cognitis modò characteribus Græcanicis proposito Demosthene, & quarto libro Theodori Gazæ, conetur addiscere Grammaticam. siquidem Albucasim, neque Nominum declinationes, neque Verborum tradit coniugationes, sed omnis res est in eo de Syntaxi, hoc est, quæ quibus gaudеant casibus. Hic mihi spestate & aliam molestiam: Primis pagellis, non sanè multis interpretamentum Grammatici Latinum erat, & iuuare poterat, in progressu autem nihil reperi nisi 10 lingua Hispаниcam, quam æquè ignorabam atque Arabicam. Verùm quia me fata voluerunt Arabicari, ne sic quidem animum despundi. Erat vnius & alter ē nostratisbus Salmanticæ, quos consulebam in Hispаниcis, mox inde colligebam Arabica. Ad hæc quia 15 iam voces pluriimas discebam ex Euangeliis, non raro fiebat, ut discerem etiam obiter Hispаниcè, dum in ea versarer Grammatica. Siquidem iam tandem post illud Lexicon conflatum Louanij, quod oculis modò seruiebat, ex Euangeliis concinnaui Dictionariū, quod 20 lingua posset sonare, in quo tam fui diligens, ut nullum esset in quatuor Euangeliis vocabulū, quod nō suo loco compareret in hoc Dictionario, idq; suis affectū numeris, ut consulto Lexico, conspiceres illico, quota pagina, quanto versu cōtineretur in Euangeliis. id quod omnino 25 faciendū erat, ut collatis in vnum multis locis, conjectura me doceret rationem formandi numeri pluralis, quem redigere in certos canones, legendis tantum auctoribus, haud aliud est, quām sine ullis Grammaticis, è Cicerone aut alio Scriptore contrahere vniuersas 30 terminaciones tertiaræ Latinorum declinationis, & statuere quæ terminatio quem faciat Genitium. Adeundem modum, quid creditis mihi contigisse laboris, inuestigandis Coniugationibus? viderunt plerique Tabulas Hebraicas, quas edidi dum agerem in patria, nec 35 ignorant quanta sit varietas punctorum, quibus discernuntur Coniugationes verborum. ista sunt omnia pendenda

pendenda in Arabicis , vbi & perfectæ sunt voces perpetuò gerentes triadem illam Consonantū , & imperfectæ , modò hac , modò illa fraudat̄ Consonante , haud secūs atq; in Hebraicis : nisi quòd multò sunt copiosiores Arabici coniugationū multitudine . Nec euadere licuisset ex his angustiis sine incredibili Dei beneficio , tanta est congeties terum , quæ suis quæque locis erant disponendæ . Verùm improbitate laboris , & crebrò illud Pindari nostri cogitans ; Deus quis similis tibi? ne 10 taceas , nouem mensibus in Arabico pistrino , quanta potui maxima temporis cura versatus , eò promoui , vt munus docendi publicè non reformidasse . parumq; abfuit , quin Cathedram ambirem Arabicam , quæ Salmanticæ tot annos desiderat Professorem . Iamque rem 15 fermè transegeram cum bibliopola Iunta , vt nobis excuderet exiguum libellum de lingue rudimentis , quòd illuc nactus fuissim exiūm ſculptorem , hominem nostratem , qui typos formaturus erat Arabicos è buxo . Verùm mutauit Iunta sententiam , veritus ne sumptum 20 faceret sine lucro , propterea quòd paucis cordi futuras ſuſpicaretur iſtas literas .

DVM ſic mea ſeſe haberent Salmanticæ , præter Jacobum Hallensem , qui iure patriæ statim mihi factus est familiarior , amicum etiam eximium ſeſe præbuit 25 Franciscus Castellus , celeberrimus Concionator in monasterio Diui Francisci , vir & in Theologica palæstra pulchrè versatus , & Græcas Latinasque literas insigniter doctus . cuius perspecta fide , & quotidiana cōfuetudine crescentibus illecebris , amorisque ſtimulis , 30 eò necessitudinis deuenimus communicandis studiis , vt hominem omnibus cōſiliis haberem intimum . Mox & alter in aenorum venit catalogum Andreas Vega: qui ſi fuerit vitalis , egregium aliquando daturus est specimen ingenij . ſed de hoc aliâs . Is hospitem deduxit 35 ad ſumnum Theologum Franciscum Victoriam , tanta me excipientem humanitate , vt nihil ſuprà . Non hic laudabo calamo debili , doctrinam tanti viri , ne minus

Q dicam

dicam quām ille mereatur, & in Galliis & in Hispaniis eruditōnis nomine nobilis. sed quōd pauci norunt, etiam Salmanticæ tacendum non est. Neminem me nosse, nē ex ijs quidem qui omnem ætatem in Latinis literis triuerunt, cuius tam placeant epistolæ, vt quas ad me multas misit Victoria. Quōd si animum aliquando ad scribendum appulerit, orbem vniuersum fama nominis occupabit. ignorat Salmantica quem possideat thesaurum in nostro Victoria. gratularentur sibi Domini nici monasteria, quōd tale decus meruerunt. Vtrumq; Franciscum illic officiosè colui, neutrum tamē pro virtutibus celebrare possum, adeò me suis beneficiis teneant obnoxium. Cum multis aliis illic mihi conflata est necessitudo, qui vniuersi summopere sunt adnixi, ne discederem Hispalim, effectumq; est, vt interuentu Reuerendiss. dominii Cardinalis, D. Ioannis à Toletō, qui tum Episcopus erat Cordubensis, nunc Burgensis, vt Colonicis pactis liberatus, filium fratris docendum susciperem, Ludouicūm à Toletō. Postmodum & ipsa quoque Academia, honesto salario prouinciam detulit, & in Professorum cooptauit numerum: adeò vt priuatim & publicè me Salmantica beneficiis sit prosecuta, quorum non poterit excidere memoria.

V I X D V M munieri inaugurate eram, cùm ecce nobis è Lusitania venit Poëta Resendius, Legatus nomine Regio, & fratris Principis Henrici, prolatisque vtriusq; literis, & adhibitis in consilium amicis, sic mē incantauit suis carminibus, vt cum bona Salmanticensium venia, pertraheret in Lusitaniam. præcipue tamen cunctantem auctoritate sua compulit Marcus Teyninger natione Germanus, iuuenis ultra fidem prudentia quadam senili præditus, cuius mores & grauitatem expertus aliquot mensibus, quibus fui apud eum in hospitio, tam sum admiratus talem ætatem talibus dotibus cumulatam, vt nihil aliud cogitarem, quām me apud Regem quempiam Philosophum diversari, adeò velut in manu gereret orbis habenas, de quo quis themate mira

mira dexteritate differebat, bonam etiam Europæ partem faciundis profectionibus contemplatus, Vlyssem nobis referebat. Qui cum omnibus meis casibus, post initam necessitudinem presentaneum tulerit auxiliū, & consuetudine quotidiana, tanquam fratriſ locum, vulgi iudicio teneret, me etiam facillimo præcepto muniuit, ad capessendam vitam aulicam. Siquidem quando Refendio potissimum excusarem quod essem ab eo vita genere multum alienus, & grandior annis iam ægrè possem induere mores, quibus inter Proceres & Magnates uterum est: imò, inquit Teyninger, caendum est, ne te velis recudere, fiasque ridiculus. At sum rusticus, inquam, & quid in aula faciam Theologus? Antiquum, inquit, obtine. quanto magis mordicus istam rusticitatē tueberis, tanto placebis magis. non vocaris propter tuos mores festiuos & elegantes, cùm sis planè Campiniensis, (nam & in Brabantia vixerat Marcus) sed cupiunt hominem quicum tractent literas. At non sum grandis Theologus, nec tanti Regis expectationi queam satisfacere. Quod prestatre nequeas, inquit Refendius, non postulamus, trade modò Principibus quæ nosti. Itaque relinqu Salmanticam, comite profectionis meo Marco, in biduum. qui cùm valediceret, oborto vehementissimo dolore velut attonitus pergebam in itinere, ne Refendio quidem rumpente silentium, quod sublatus Teyninger nobis impresserat, donec tandem voces cum lacrymis ederem, tam iucunda mihi fuerat tanti amici confusudo.

VBI venimus Eboram, (nam illic erant statua tunc aulæ Lusitanicæ) quam humaniter sim exceptus tum à Rege, tum à meo Principe, longum esset commemorare. Regis oraculum fuit, non futurum, ut me pœnitentilius profectionis, id quod non modò re ipsa completerem, nactus copiosum studiis meis otium, verum etiam quod, præterquam quod præclarè de me merita est Lusitania, talem etiam Principem & Mæcenatem sum

Q 2 sortitus,

sortitus , cuius sola virtus quemuis in amorem rapiat. Natales, genus, diuitiae, nihil capessendis disciplinis obfuerunt: sed tam modesta illis omnibus Regis Emanue-
lis liberis est purpura, ut vel plebeios morum comitate superent. Et quamvis temporis ratio duceretur exa-
ctissima , nec à lectitando sibi indulgeret ferias , nisi quantum negotiorū quotidiana moles flagitaret : exi-
mum tamen pietatis decus me tractare gaudebam, in-
dolemque souere , quæ olim in Christiana religione magnum habitura esset momentum , eam sic quotidiana incrementis hactenus exeruit , ut non dubitem , si Deus vitam prorogauerit, quin stemmatum gloriæ, qua nulli cedit, talem sit additurus titulum, qui in Christiana ditione summis laudum rationibus debeatur . vt quemadmodum fraternis imperiis bona pars Asie Afri-
cæq; subditur , ita in proferendis nostræ religionis po-
mœriis , ille iam fermè vñus superstes è reliquis fratribus, nomen memoriamque sit deportatus sempiter-
nam . Tacebo Græcas, Hebræasque literas, quas præ-
ter Philosophiam & Theologiam vtcunque degustauit. 20
nec nominabo Mathematicas , quas & ipsas didicit:
propterea quòd singulari pietate prædictus animus, re-
ligionisque Christianæ studiosissimus , nullam ex istis laudem vendicare conetur. Vbi vbi agis mi Refendi,
quocunque te contulisti optime Teyninger , vobis gratiam habeo , qui me rusticum miseritis ad Lusi-
tanos.

Q y I D dicam de amicis ? Refendius primas partes obtinet, Poëta cum veteribus comparandus, cui si iuge studium staret poëticum , non minus nobilitaret suam 30 Eboram, quam Lucanus Cordubam. Cum quo tametsi iampridem contracta fuisset familiaritas Louanijs , magis tamen culta fuit in Lusitania , non solum propter diuturniorem usum , sed etiam quòd amicitia prioris fructum uberrimum protulit, delatus Salmanticam, vt 35 me faceret Lusitanum . Nouas verò multorum ibi lu-
crifeci amicitias . In primis Georgij Coelij, viri præter,,
Græca-

Græcarum literarum peritiam , sic & prosa & carmine
celebris, vt dubites vtro magis polleat. mihi semper ob
id probata est oratio eius soluta, quòd nesciam, an ho-
die sint qui tam propè accedant ad veterem illam Ro-
manam eloquentiam . Sermo est purus , concinnus,
& eleganti mundirie , nec quicquam tamen præ se fert
affectatum . Videorque mihi non immerito Resen-
dium inter Poëtas , Cœlum inter Oratores collocasse,
quòd eò mihi res redacta iā iudicatur, vt in bello quod
spiro contra Machometum , Cœlius orare melius, Re-
sendius canere posuit sonoriū . Inter Theologos au-
tem , quem quæso præferam Ioanni Paruo? qui cum
mihi mensa fuit communis toto biennio : quemq; non
minus quam parentem charissimum venerari debeam.
is cùm annos natus esset sexaginta duos, non contentus
Græcis literis , quas occupatissimus templi functioni-
bus didicit, à me etiam initiatus est Hebraicis, quas no-
cturnis vigilijs tam ardenter concipiuit, vt paucis mē-
sibus sine cortice naret, vt vtar verbis Horatij . cumque
o:nnium Canonicorū diligentissimus esset , obeundis
quotidianis officiis , nec statas illas vacationes usurpa-
ret, quæ solenni consuetudine conniuent, ad illud vul-
gō iactatum: Beneficium dari propter officium; tamen
cura perfecit, ne domi desideraret ocium quod consu-
meret in literis . Cæteras dotes & viri probitatem hinc
colligite, quòd cum multis egregiè doctis spectatæque
vitæ non careat Lusitania : Paruum tamen nuper Rex
inlytus , nulli prouehendo Religionis negocio secun-
dus, cæteris posthabitatis, sua sponte designauit Episco-
pum . cui quotquot Hebraicis literis sese tradiderunt,
annos precari conuenit Nestoreos , adeò magnum
possident in Episcopo Paruo studiorum patronum.
Erat etiam nō postrem & notæ D. Franciscus Mellonius,
genere ac literis adeò præditus, vt & inter aulicos pro-
ceres dignitatem , & inter eruditos claram famam te-
neret . qui, aduenienti mihi Eboram , primus hospitis
nomine lese commendauit , & omnibus in rebus sum-

num fautorem præbuit. sed non licuit multo tempore
hoc bono gaudere, nec perpetua necessitudinis vincu-
la constringere, quod sublatus est vita mœrorem acer-
bum amicis, cladem flebilem intulit aulæ Lusitanicæ,
tantum vir ille consiliis, prudentiaque Rempub. iuuare
consuevit, magis natus iuuandæ patriæ, quam spectan-
dis priuatis commodis. superi illum in beatas sedes ac-
cipiant. Nec silentio prætereundus est Franciscus
Geraltes, egregius Medicus, vtraque lingua bene per-
cultus, & vir acerrimi iudicij, qui tametsi inter ami-
cos non infimum locum occupauit, partim eruditione
commendatus, partim magno in me collato beneficio,
quod graui morbo decumbentem, in pristinam inco-
lumentatem restituit, arctius tamen coalescere poterat
mutua inter nos benevolentia, si tam lexitaslet Ara-
bicè Auicennam, quam erat sectator Galeni. hæc quid
sibi velit oratio, non ignorat Arabicaster parvulus. Mis-
sos faciam reliquos, ut properem ad Antonium Philip-
pum, tam deditū Medico Arabico, quam deuotus eslet
Geraltes Græco.

EST hic Antonius inter Eboreenses summi nominis,
& quod me titillabat, libris Arabicis instructus quam-
plurimis. Mihi verò nihil erat codicum præter Euangelia illa, & vnum Grammaticum, quorum præsidio
nactus eram, quicquid habebam Arabismi. Et studia
Arabica iam desierant, postquam sedem cepissest inter
Lusitanos. Quare, tametsi fermè vicinus eslet Antonius,
non tamen multum fueram anxius, ut bibliothecam inspicerem. Hoc etiam segnior quod surditatis
vitio laboraret, parum commodus futurus hac de cau-
fa vel præceptor vel congerro. Ipse vltro quodam
die, nescio an à Resendio doctus de meis studiis, salu-
tator aduenit, & velut ex parte facere cœpit alto som-
no pressas literas. Et quamuis hinc quoque Resen-
dius arma cepisset, quibus me expugnauerat; nam Sal-
manticæ cum rogassem, nunquis eslet in Lusitania pe-
ritus Arabicè: est, inquit, Medicus quidam doctissimus,
qui

qui te ad saturitatem doceat. Igitur tametsi etiam hic non leue momentum fuerat ad accipiendo conditionem Lusitanicam, tamen ut sit praesenti bono non admodum solicitabar, ratus mihi non defuturum, quoties libuisset ea studia renouare. Postea crescente inter nos amicitia, sensim redij ad meas pristinas delicias. cumque ita sese res tulisset, ut meus Princeps aliquot diebus abesset, & domi liceret omne tempus mihi sumere, ut nunquam antea feruebant Arabica, ob id quod & socium laboris natus essem hunc Antonium, & sicubi dubitarem, etiam preceptorum, praesertim in huiusmodi vocibus, quas usurpant scriptores Medici. nam Grammaticam prorsus ignorabat. Eo tempore Lexicon, quod hactenus in schedis iacebat ordine suo digestis, in instum librum contraxi, & ut legitando proficiebam. subinde nouis vocabulis augebam. Nam & Aucennæ partem diligenter euolui, non quod me caperet ars Medica, sed quia non erant apud Antonium nisi id genus codices, & iam tantum noueram rerum Grammaticarum, ut nihil restaret nisi auctorum tractatio. Cæterum supra modum me turbabat Latina versio, propterea quod Interpres sic assideret literæ, ut nec phrases commutaret tam alieni à nobis idiomatis, nec vim proprietatemque vocabulorum satis redderet. Arabica discebam quæ ignorabam, nec ea licebat è Latinis parum elegantibus colligere: contrà collatione Græci codicis sic me iuabant Euangelia, ut è Græcanicis phrasibus non cognitis, facile coniicerem dictiōnēm Arabicā. Quare consultum videbatur, Galenum aut alium quempiam versare, qui è Græco translatus esset in Arabicum, placuitque commentarios expendere, quos scripsit Galenus in Aphorismos, adhibita etiam versione Leoniceni, que in tribus aut quatuor locis animaduerti, non tam rectè sensum percepisse, quam redidit Interpres Arabicus. Interea tentaui epistolas quoque componere, & me exercere ducendo stylo:

Q 4 potest

poteramque facultatis non nihil comparare , si perdu-
rasset exercitatio : verum non tam gaudebat alter hac
literarum vicissitudine , mihi que illius epistolæ quan-
doque olebant , nescio quid vulgare , quod non fat-
tis iudicaram elegans . quare rursum intermissa sunt ,
ea studia , tum ut iucundioribus disciplinis fatigatum
ingenium auocarem , tum quod iam abunde me pa-
ratum crederem , ut redditus patriæ professionē hanc
instituerem . & ut verū fatear , multum etiam deuora-
bam molestię , quod res mihi esset cum surdo . nisi quod 10
ut mutos magistros , Salmanticæ nouē mensibus , sic E-
boræ fermè septē surdos pertuli nimio ardore discedi .

I AM annus instabat quartus , & adornabamur ad
professionem Braccarensem , vbi meus Princeps Ar-
chiepiscopus Braccarensis , rem Ecclesiasticam con- 15
stituere , & cogere Synodus volebat , instaurandis
moribus , vt cumque hic illic collapsis . Ego mo-
dis omnibus abhorrebam ab itinere , rursum in Loua-
niense veternum redactus , & diuturna quiete peregrini-
andi artem dedoctus , nihilque non causabar : quo li- 20
ceret permanere mihi interim Eboræ , veritus , ut inge-
nuè fatear , ne per viam inter proceres aulicos essem
ridiculo : nihil enim unquam vidistis ineptius pere-
grinante Clenardo ; tanquam ad amussim præceptum
seruaueram mei Marci , vt toto triennio nihil didicis- 25
sem aulae , nisi quod nossem vbi esset aula . hoc tamen
effeci , vt postquam illi discessissent , subsequeret sine
arbitris meorum vitiorum , & impunius peccarem
submotis testibus . Tantum Ioannes Paruus , tum
Canonicus Eborensis , cuius suprà memini , ad sesqui- 30
horam comes fuit , vt subinde moneret quomodo tra-
ctarem frenum : nam iam in obliuionem abierat . Is
pro sua humanitate vinum suppeditauerat , quod ter-
tio demum die nobis futurum esset usui : tum enim iter
facturi eramus per vastissimam solitudinem , vbi vix 35
media via casula sita erat perquam exigua . Sed prius-
quam in illud desertum ingresi sumus , pridie sera no-
cte

Et diuersorum subiuimus, quod vnum par fuisset ex-
piando Erasmo, sic infamanti Germaniam. Hordeum
non erat iumentis, & vix palearum portio paruula.
foris sub dio stabulabantur, nos sarcinis vtebamur pro-
sellis, aut humis edebamus. Coena planè fuit dubia, quod
incertū erat an cogeremur iciunare. Vinū non deside-
rabatur, & panis abundē suppetebat. sed homini Bra-
bantino congruūt & alia obsonia. Eia conferamus nos
cubitum, siquidem cras ante diem abeundum est,
10 alioqui pernoctabimus in Seruecca, sic vocant eam
solitudinem. age fiat. At neque lectus, neque lo-
cus ullus dabatur, vbi somnum caperes in angusti-
simā domuncula, fermè iumentorum oneribus op-
pleta, dormiendum erat. Præter Gulielmum mini-
strum, tres seruos adduxeram Aethiopes, Dento-
nem, Nigrinum, & Carbonem; nam sic eos nomi-
nauit Resendius. hōs itter, partim stans, partim se-
dens, partim suspensus, & cubito sarcinis innixus,
sic quiescere conabar, vt nihil aliud expectarem, quām
20 mulionis clamorem, qui foris delitiabatur in strato
gramineo. Itaq; paulò post noctis conticinium, im-
patiens moræ, licet somnolentus reliquos excitare cœ-
pi. Credo decem & amplius horas equitauimus
priusquam pranderemus, cùm interim in tenebris
25 procumberet equus ministri, & me in posterum exem-
pli redderet freni tenaciorem. quanquam ne sic qui-
dem euasi, quin & meus primoribus pedibus in ge-
nua flexis me fermè præcipitauerit. Vix tandem tan-
tum itineris perpessi, conspecta casula, lèti festina-
30 bamus ad prandium, & noctis superioris damna pen-
sauimus, cohortantibus etiam mulionibus, & omnia
prospera pollicentibus, simulatque traecto Tago ve-
nissemus Taucos, qui pagus nos manebat ad vesperam.
vinum, gallinas, perdices, capones, carnes arietinas &
35 bubulas, fermè Siculas mētas nobis decantabant, adeò
vt exhilarati, prolixius etiam hauriremus Bacchum illū
Eboreensem fermè face tenus siccata lagenā.

Q 5

VERVM

VERVM extrema gaudij luctus occupauit, grāuesque pœnas dedimus lētioris conuiuij. Siquidem ad ripam Tagi nox aduenientes occupauit, nec licebat iam traiicere. Ibi in muliones stomachatus sum, quōd diutius protractum fuerat prandium. Quid sacerdremus? Vnum erat diuersorum, quod parum cogitauerat de nostro aduentu. Heus, inquam, hospes, habēsne paleas? obambulabat Polyphemus titanicum obtuens, & ne verbum quidem respondeps. rursum ego: Domine, inquam, sūntne paleæ nostris iumentis? 10
vix tandem & ægrè, nescio, inquit. sic & cæteri circumcursitabant, partim exonerandis iumentis, partim quærendis paleis: plus enim equis timebamus quām nobis. Iam præterierat semihora, cùm nunciat mulio domum plenam esse palearum. Utinam, inquam, 15
essem Rex Lusitanæ, hunc hospitem in crucem adigerem: & simul circumspiciebam, si quid in culina situm esset ad focum. Quid coenabimus, hospita nihil, inquit, habemus. nihil proisus? nihil. Occidatur gallina: non alo gallinas vt vobis occiduntur. 20
Sūntne oua? Quæram. at nihil inuentum est. Nihilne capit is piscium accolæ fluminis? Quis, inquit, comedederet pisces die carnium? ò quantum mihi acuebatur bilis. profectò si præsens fuisset Rex, ipse tortoris munere fuisset functus, & fortassis imitatus 25
Anthropophagos. Gulielme sternatur mensa. Appositum est salinum, & unus atque alter panis, cum interim intentissimos haberem oculos in ollulam, quæ adstabat igni. Et quid, inquam, illic coquitur? Est, inquit hospita, laridum. Cedo mihi quippiam iuris, 30
vt scilicet intinctum panem coenarem. Non. famuli opus habent. At partem laridi summis precibus obtinuimus, credo vnciam vnam, adeò vt me recusum suspicarer & factum Italum, vbi locis quibusdam carnes veneunt vnciatim. irritatus stomachus, & velut 35
semuncia leuiter perstrictus, appetebat laridum: & nihilne præterea, inquam, domi est laridi? Est, coniunctiatur

ciatur in ollam , aut super prunas assetur . Carnes
porcinæ , inquit hospita , sub noctem lœdunt stomachum . O veneficam cum tua istac medicina . Pruriabant dentes Gulielmo Hollando , Clenardo Brabantino , & ad muliones conuersus , ubi , inquam , sunt perduces , quas somniauimus in prandio ? Illi vero
cepas rodebant crudas , & nihil indignabantur : quin & consilium dabant , ut aliquot assas ipse comederem .
hæc enim sacra videbatur anchora . Earum condimentum est oleum cum aceto . Oleum maligne præbitum fuit : acetum vero non erat in acerbissima domo , nisi quod eiusmodi nobis promebant vinum , ut facile nomen tueretur aceti : hoc ergo oleato condiuimus cepas , quas tam repperi sapidas , ut deinceps contra omnes casus aduersos , & malam fortunam , hoc vnum circumferrem in sarcinis remedium : atque uitanam assata fuissent complures , tam eram ea nocte famelicus , credo propter iram immodicam bene digesto prandio . Commodum in mentem venit ut panis laminas tostas madefacerem virio , rogabamque nunquid reliquum esset vini Eborensis . non , inquit Gulielmus , nam plusculum latrati fuimus in prandio . At vide , inquam , ut scilicet vel reliquias odoriferi Bachi dilutas aqua inspergerem pani inuenimus semiscyphum , & his bellariis cohonestauimus opiparam coenan , magno nimirum malo , quod post illud obsonium magis etiam latrare cœpit stomachus . Sed quia iam omnia fueramus pericitati , & nihil eduliorum restabat , saltem aliquid solatij nox ostendebat , quod in molli strato quiescerem . Gulielme , inquam , paretur lectus , & abeamus dormitum . Non , inquit hospes , opus est lecto mensibus his æstiuis . At mihi , inquam , opus est , non assueto cubitare vel humi , vel super nudas tabulas . Non , inquit hospita , lectum habemus . O Lusitani , inquam , apud me , cur finitis ista falsa manere vocabula ? vocatur diuersorium , ubi nec comedendi , nec dormiendo datur facultas .

Post

Post disceptationem longam, reuoluti ad preces blan-
diores, summis conatibus vix impetravimus speciem
quandam lecti.

V. Fabricius POST STRIDIĘ subducta ratione didici, cur Tagum scriptores appellarent auriferum. tanti constitit § vmbra cœnæ cum lecto, quanti magnificum apud Brabantinos epulum: quare si quis auri venas, aut arenam auream hactenus in flumine non repererit, mihi credat dictum esse Auriferum, quod aurum abstulerit ē nostris loculis. nam & hoc poëticum est, simplex 10 usurpari pro composito, vt apud Iuuenalem: Ponamus nimios gemitus, hoc est, deponamus. Omitto reliqua, quo propereinuſ Conimbricam, vbi Rex nouam tum moliebatur Academiam. Hic quid opus 15 est multis laudibus, quando sese ipsa indies magis ac magis commendat? Erant vacationes, & in cæteris professionibus feriæ. nec iudicium ferre possum nisi de auditorio Græco, quod me nouo miraculo reddidit attonitum. Vincentius Fabricius enarrabat Homerum, non vt Græca verteret Latinè, sed quasi age- 20 ret in ipsis Athenis, id quod nusquam hactenus vide- ram: & nihilo segnius discipuli præceptorem imita- bantur, fermè in totum vñ & ipsi sermone Græcanico. E quibus auspiciis si fas est diuinare, florentissima erit Conimbrica linguarum studiis. De Theologia speciem 25 præbuerunt tres monachi, qui cùm paucis mensibus in ea palestra fuissent versati, de themate proposito disputauerunt argutissimè, & reipsa testati sunt, quām eruditis viris illic darent operam. Quod si honos alit artes, quid manet Conimbricam, nisi vt ipsam ali- 30 quando vincat Salmanticam? neque enim Rex parcit vllis sumptibus, & tam opimis prouentibus donat Ca- thedras, vt in vniuersa Hispania non sit Professoribus fructus vberior.

INDE venimus Braccaram, vbi & ipse meus Prin- 35 ceps Gymnasium condidit, capessendis literis Latinis. communicatoque mecum negotio, in eam sententiam consen-

consensimus ut quæreretur qui in Scholis non vteretur sermone vernaculo, vnde per Hispaniam non tam religiose literatissimi etiam abstinent, quemadmodum aut apud nos aut in Germania. Et volebat non tri-
5 uialem quendam instituere ludum, sed in quo pulcherrimè discederent Latinè. Occurrebat Ioannes Va-
sæus, par huic futurus prouinciae, ad quem statim pro-
fectus Salmanticam, vbi Græcas Latinasque docebat
literas, oblatis conditionibus & cunctantem exhorta-
10 tus, voti compos in Lusitaniam adduxi, vt eum siste-
rem Principi. Habito congressu, Princeps Vlyssipo-
nem discedit, Vasæus Salmanticam componendis ne-
gotiis, quæ illic recens ducta vxore inchoauerat. Ego
interim hæsi Braccaræ, ponendis nouæ scholæ funda-
15 mentis, dum adueniret Vasæus, vnum atque alterum secum adducturus, qui partem laboris susci-
perent.

Eo anno misit ad me Rescius meus literas, spar-
sum fuisse rumorem Louanij, Clenardum factum Car-
20 dinalem, & ita seriò prædicatum in Collegio Theolo-
gorum, quod Praeses epistolam accepisset ab Antuer-
pia, quæ rem assereret. Cæterum Latomum suspen-
disse iudicium, & stetisse ancipitem, nec fidem habere,
donec à me factus esset certior: propterea quod pri-
25 dem fama mendax me creasset Episcopum. Quin &
aliud in vulgus manauerat, me tot onustum esse lacer-
dotiis, vt quamplurima contemnerem. quare Diesten-
sis quidam olfacta præda contulit se Braccaram, ratus
se aliquid ablaturum ex istis contemptis sacerdotiis.
30 Ego etsi riderem sermones hominum, non poteram
tamen effugere, quin tot dinitiarum particulam lar-
girer frustrato conterraneo. Istiusmodi in populo te-
merè iactari non solent, nec ullus tam est vanus rumor,
quoniam aliquo nascatur auctore. Itaque libet vobis ex-
35 ponere, cur suspicier me creatum Cardinalem, & adeò
multis cumulatum id temporis sacerdotiis, vt etiam
Beginas mihi ademptas intelligerem, quas cùm tot
annos

annos positas haberem in iudicio controuersas, inaudita ratione sic sunt commissæ tribus arbitris, ut eas vniuersas mihi abiudicarent. Credo quod parum notus esset Cicero, ad arbitrium inquiens, hoc animo adimus, ut neque nihil, neque tantum quantum postulamus, consequamur.

Si vñquam fuit Braccara vero nomine Augusta, certè cùm illic agerem, dici poterat Augustissima. Et ne Roma quidem tot vñdit Episcopos, Cardinales, Patriarchas, cæterasque dignitates, quot creabantur illic exiguo tempore. Ad hæc Senatores, Consules, & reliqui Magistratus, passim per vicos ambulabant, & quandoque in foro emebant lactucas: cum quibus omnibus quando quotidie versabar, quid mirum si forte & ipse afflatus fuerim aura benigna, & titulo Cardinatio? Aenigmata scribo, præstabo Oedipum. Erant Braccaræ circiter triginta, qui darent operam literis, quorum magnam habere curam non operæprecium duxi, propterea quod scholas nouas ab ipsis fundamentis volebam inchoare. Quare velut periculum facturus de ingenio puerorum, ciuium aliquot liberos publico loco docere cœpi, tam expertes linguae Latinæ, ut ante eum diem, ne literam quidem audissent. Et prima statim hora, cùm res iam vulgata fuisset, concurrebant complurimi, commoti, vt sit, nouitate, adeò ut crescente indies multitudine, locus auditores non caperet. Nulla enim ætas in novo Gymnasio desiderabatur, & omne genus mortalium confluebat. non deerant qui vix annum quintum agerent, non sacerdotes, non serui etiam Aethiopes, & quidem natu grandes. quin & parentes vñ ludum frequentabant cum filiis, nec minus præceptoris morem gerebant, quam obedientes discipuli.

CVMQUE solus versarer in tam disparibus ingeniis, & apud rudes ne verbulum quidem sonarem, nisi Latinum, sic sensim assiduo usu processit negotium, vt intra paucos menses, & loquentem satis omnes inteligerent,

ligerent, & minimi etiam vtcunque Latine balbuti-
rent, cùm vix nossent Alphabetum. Neque enim te-
nelliātatem eò trahebam, quòd aliquid haberet
molestiæ, nec per antiphrasim interpretabar ludum,
sed reuera ludebam in scholis. Erant mihi seruuli tres,
quos suprà nominaui, non sanè periti Grammaticæ,
verùm domèstica consuetudine tantùm consecuti, vt
mē perciperent, quicquid dicerem, & contrà Latinè
respondérent, licet identidem peccantes in Priscianū.
10 Hos in ludum productos, dialogos agere iussi, spectan-
tibus discipulis, & cum eis multis de rebus sermonem
miscebam, attentissimo auditorio, adeò miraculi loco
fuit, quòd Aethiopes loquerentur Latinè. Heus Den-
to, inquam, saltā: mox vnum atque alterum edebat
15 saltum, ridentibus spectatoribus. Tu Nigrine, repe-
nobis per paumentum: sine mora quadrupedem age-
bat, magis etiam in cachinnos solutis quotquot ade-
rant. Carbo iussus currere, cursum statim expedie-
bat. Sic & alia multa non tam voce docebam, quām
20 gestu; vt periocum vocabula puerorum animos subi-
rent. Minimaque cura fuit, vt initio canones obiice-
rem Grammaticos, rem nou satis amœnam. sed om-
nem adhibebam artem, vt quemadmodum mercatores
25 in variis regionibus vsu perdiscunt idiomata; sic in tan-
ta frequentia, omnibus in locis streperent voces Latini-
æ. Quin & illud piaculum erat, primis diebus quip-
piam scribere, sed oculis in præceptorem intentis,
aures assuefecabant audiendis vocibus. Et si quāndo
fese offerret vel sententia, vel adagium pauculis ver-
30 bis comprehensam, per discipulos in orbem ibat, &
tota schola iactabatur, velut manus manum fricat, me
interim gestu rem declarante. Nam & hoc decre-
tum erat, non solenni pompa docere, & aliquid me-
ditatum asserre; sed quicquid obiter ac primùm oc-
35 currebat, de eo fabulabar. Si quem conspicerem
insigni naso, ridendo & contrectando naso, fungen-
bar docentis officio, & obiter mungebat Dento nares.

Inde

Inde iussi adferri candelam , & tu Nigrine , inquam ,
 munge candelam : quam si imprudens extingueret ,
 irato vultu obiurgantis speciem præbebam , & simul
 videbant quid esset candelam accendere , quid extin-
 guere : Hinc labimur ad seuum , & candelas seuaceas ,
 inde ad cereum , ceram , ellychnium , & cætera quæ
 oculis arbitrari poterant , ut vtar verbo Gelliano . Dum
 sic nugamur , & quamuis sermocinandi ansam temere
 raperemus , sæpenumerò sine omni tædio , tres horæ
 nobis imprudentibus abibant cum summa puerorum 10
 voluptate .

Q V I B V S rebus factum est , vt à parentibus pueri
 contineri non possent , quin summo diluculo perge-
 rent ad scholas , velut gestientes audire præceptorem :
 adeò ut horam quandoq; vnam anteuentereret , & noctu 15
 nihil aliud somniaret , quām Comœdias nostras scho-
 lasticas . Ipse certè vehementer cum plerisque sum
 admiratus , illorum iugem constantiam , qui acerrimè
 quandoque castigati , tamen ænulatione quadam mu-
 tua sic perpetuò frequentabant ludum , vt abesse mor- 20
 tem ducerent . Videte quæso rem nouam . Cùm insta-
 ret Quadragesima , quo tempore vix tandem sub exi-
 tum plerique Confessarios adeunt , edictum tuli , ne-
 minem admittendum in scholam , qui non statim pec-
 catorum peregisset confessionem : eiique rei destinaui- 25
 mus dieculam , & à docendo feriati sumus . Protinus
 totis templis concursuin est quærendis fæcrotibus ,
 adeò metuebant ne priuarentur nouæ scholæ delitiis .
 Postridie , imò verò eo ipso die , puelli complures , vbi-
 cunque me conspicerent , velut gratulabundi venie- 30
 bant , & vt quisque occurrisset , Ego , inquit , domine
 sum confessus , tam redditii erant alacres , tamque pa-
 tientes , vt omne tempus sub oculos Præceptoris cu-
 perent consumere . Erant autem digesti in certas tri-
 bus , quas pro aduentantium numero pluribus pau- 35
 cioribusque capitibus cumulabamus . Et suum quisq;
 in propria tribu , tum nomen , tum locum obtinebat ,
 vt in

vt in singulis tribunis minimo negotio notaret stationis desertores, qui nisi sonica causa nulli fermè cernebantur. Grandioribus addebam paruulos, & alium alij modò discipulum, modò designabam præceptorem, ut hinc vicissim disceret, illum inuicem doceret. Ac primò omnium per tribus dispersa sunt ista.

Heus puer,

Quid est rei?

Quo properas?

Ad ludum literarium.

Mane paulisper.

Non possum.

Quid ita?

Quia iam præteriit hora.

Quid tum postea?

Si moratus fuero, vapulabo.

Ain verò?

Sic profectò.

Vtram metuis, ferulam an scuticam?

Vtraque præceptor vtitur.

Sed ausculta paucis.

Non licet inquam. Vale.

H V N C Dialogum sic perstrepebant in omnibus vicis, ut cerdones, & muliones passim in vrbe cantarent: Heus puer; & puellæ quoque in ædibus eum agerent, tam nobilitatus erat in vniuersa Braccara. Mox alium effudimus, non spectantes quām essemus elegantes, sed quid captus puerorum ferret. deinde alium atq; alium, semper tractantes argumentum non alienum ab eorum ingeniis.

Et quia paulatim iam sermo Latinus reddebatur familiaris, pedetentim instillabam gustum Grammaticæ, nominumque Declinationes maiusculis characteribus in parietibus suspendebam, quas tribules in libellos referebant, qui noscent scribere. vicinisque operam dabant tam in describendo, quām tradenda scribendi ratione. nam & hæc prouincia Tribunis data

R erat,

erat, ut peritus, rudium curam gereret. Interea verò in auditorio crescebat lingua, quod viritim pensum præscriptum redderent, nunc sententiam, nunc adagium, nunc insigne aliquod infigentes memoriae vocabulum. Quæ omnia sic moderabar, ut cum tota schola nullus compareret codex, typis excusus (id enim vetitum erat,) tamen in tanta frequentia, binas quisque quotidie nouas lucrifaceret sibi & peculiares lectiunculas, & simul auribus hauriret quod pertineret ad cæteros. Dicam planius: Nemo commune pensum habebat cum altero, sed suum quisque persoluebat, & partibus suis defunctus, audiebat quid sonaret in auditorio. idque ad hunc modum. Surgant Tribuni, qui dum ordine suum quisque munus peragerent, ceteri tribules auscultabant, & summo silentio vel inuiti multa reponebant in animo.

POST hos consurgebat *

PLURA tametsi cum Salmanticae tum Granatae diligentissime perquisierim, inuenire non potui: quo sit ut hanc epistolam Clenardum morte forsan præuentum non absoluisse existimem. Quotquot autem in has epistolas incident, rogatos velim, ut si reliqua narriscantur, & alias item ipsius Clenardi epistolas, eas ne lectori inuident, sed in publicum prodire sinant.

S V M-

S V M M A P R I V I L E G I O R V M.

R E G I S priuilegio cautum est, ne quis Nic-
lai Clenardi epistolarum libros duos ci-
tra voluntatem Christophori Plantini imprimat,
aut alicubi impressos importet, venalesve ha-
beat, à die impressionis absolute intra octennium.
Qui secūs faxit, tum confiscationis librorum ipso-
rum, tum verò quinquaginta florenorū poena, fisco
Regio exoluenda, multabitur: ut latius patet in
ipsis diplomatis: quorum alterū datum est Bruxel-
lae in Consilio priuato, xii. Nouembris, Anno
M. D. L X V .

Signat,

de VVitte.

Alterum vero in Consilio Brabantiae eodem an-
no et mense.

Signat.

Mesdach.

R 2 PRI

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

PRIVILEG. CAESAREAE
MAESTATIS.

MAXIMILIANVS II. Divina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae & Sclauoniae, &c. Rex, & Archidux Austriae, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & VVirtembergæ. Comes Tyrolis &c. Recognoscimus & notum facimus tenore presentium vniuersis. inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, ut ad Imperij Romani decus et dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem litterariam, quam militarem disciplinam propagare: quod litterarum monumentis quidquid fortiter & præclarè gestum esset, illustrari cognoscerent, & æternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, ut tam exteris quam domesticis populis, exemplo ad virtutem esse posset: quodque optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultū atq; vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigijs insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus prudenter & accuratè cauere, vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit.

CVM itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & Typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres

non

nōnullos auctores, vel nunquam antea viſos & ra-
ros, vel emendatores, aliaque opera magni mo-
menti, impriūnis verò Biblia Hebraica, Nouum Te-
ſtamentum, Eunapium de vitis Philosophorum,
Illiſtrium de poētis, Nonium Marcellum, Pe-
tronium Arbitrum, omnes veteres Poētas correctos
vel commentarijs illustratos, Emblemata Sambu-
ci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græ-
cum, & ſi quæ huius generis alia vel antea non
edita vel emendatoria, locupletiora, auctiora, &
illustriora facta ſunt, quacunque in lingua impi-
mire conſtituiffe: vereri autem, ne, quod ſæpe
numero vſu venire conſueuerit, alij nonnulli, qui
alieno labore & industria partis, fucorum more
inhiare, & frui ſoleant, ea quæ ille magnis sumpti-
bus & impēſis collegerit, & typis procuderit, mox
ad ſuum compendium, minore ſumptu & labore
imitentur, atque effingant, illique labor omnis
ſumptus & impensæ, omne quoque lucrum & la-
boris præmium, atq; adeo(quod dici ſolet) oleum
& opera pereat: ideoque ſuppliciter à nobis petie-
rit, ut contra huiusmodi improbos quorundam lu-
cri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priu-
ilegij nostri prærogatiua munire illum dignaremur.

N o s huiusmodi illius precibus & quis & iuſtis
benignè annuentes & prædicti Christophori Plan-
tini honestos conatus promouere, atque indemni-
tati illius quam maximè consultum cupientes, hoc
publico edicto cautum volumus, & ſancimus, ne
quis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut con-
ditionis fuerit, quacunque ſacri Romani Imperij
& ditionis noſtræ fines patent, deinceps prædicta,

R 3 . aut

aut alia quæcunque probatorum auctorum opera,
quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab
alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scho-
lijs, annotationibus, aut commentarijs aucta &
illustrata præfatus Plantinus primus typis procu-
derit, intra proximum sexennium à prima eiusq;
operis aut voluminis editione vlo pacto eiusdem
vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab
alijs intra nostros & Imperij fines vendenda im-
portet, seu quoquis modo distrahat manifestè vel
occultè sub pœna decem Marcharum auri puri,
quarum dimidia fisco nostro Imperiali fraudis vin-
dici, residua verò pars prænominato Plantino ce-
dat, præter librorum, sicut præmittitur, ad imita-
tionem impressorū amissionem, quos idem Plan-
tinus vbicumque locorum nactus fuerit, per se, vel
suos adiumento Magistratus loci, vel citra propria
auctoritate sibi vendicare, in que suam potestatem
redigere potest. In cuius ter fidem præsenti edicto
manu nostra subscriptissimus et sigillum nostrum ap-
poni iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna
Austriæ, die vigesima prima mensis Februarij, Anno
Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo quin-
to: Regnum nostrorum, Romani, tertio: Hun-
garici, secundo: Bohemici verò decimo septimo.

Maximilianus

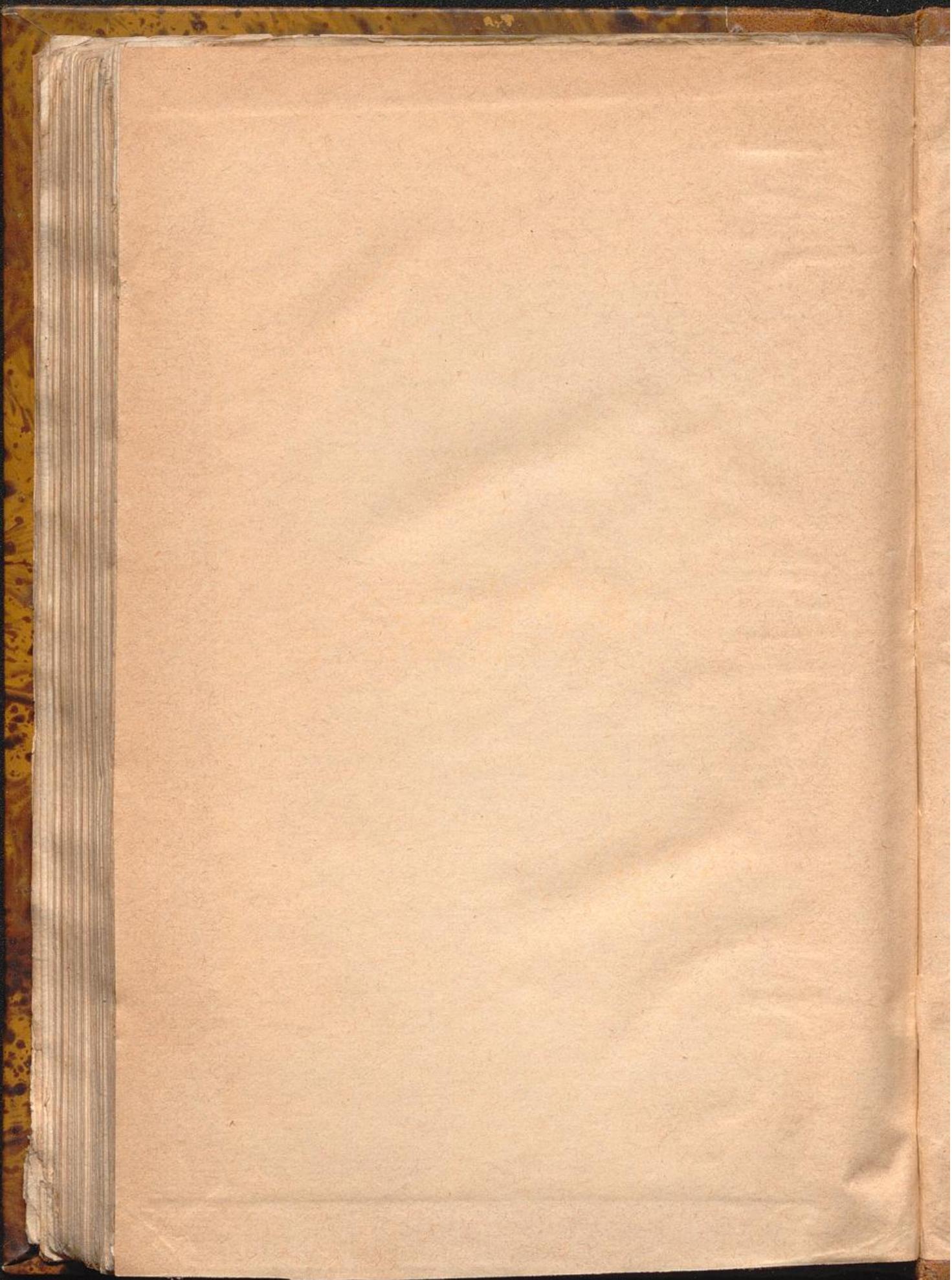
Ad mandatum sacræ Cæs.

M. proprium.

Haller.

L. Coll. Soc. Jew Rad.

s.

Th
6100